

Mutlu Yaşam Bölgesi
Batı Akdeniz

BATI AKDENİZ KALKINMA AJANSI
WEST MEDITERRANEAN DEVELOPMENT AGENCY

BÖLGE PLANI 2014-2023

TR61 DÜZEY 2 BÖLGESİ
ANTALYA-İSPARTA-BURDUR

PLAN HAZIRLAMA EKİBİ

Mehmet Sırrı ÖZEN

BAKA Genel Sekreteri

Lokman PEHLİVAN

Stratejik Yönetim ve
Koordinasyon Birim Başkanı

İsmail KILINÇ

Destek Hizmetleri Birim Başkanı

Ali Galip BİLGİLİ

Isparta YDO Koordinatörü

Alaattin ÖZYÜREK

Antalya YDO Koordinatörü

Mehmet CANDAN

Burdur YDO Koordinatörü

Osman AĞRALI

Uzman

Zübeyde DURMUŞ

Uzman

Güliden KARAKUŞ

Uzman

Yusuf YILMAZ

Uzman

Ömer Ferda AKYOL

Uzman

Esra ALAGÖZ KAYA

Uzman

Seyitcan ALTINKAYNAK

Uzman

Bayram ALTINTAŞ

Uzman

Aslıhan CANDAN

Uzman

Ş. Furkan CEYLAN

Uzman

Sadettin DİKMEN

Uzman

Abdullah MADENCİ

Uzman

Mustafa NALÇACIOĞLU

Uzman

Selin ŞEN

Uzman

Metin TATLI

Uzman

M. Muhsin VURAL

Uzman

Mustafa YÜCE

Uzman

Ekonomik kalkınma, Türkiye'nin hür, müstakil, daima daha kuvvetli,
daima daha refahlı, Türkiye idealinin belkemiğidir. 1937

TR61 Düzey 2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı, Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu tarafından
30.12.2014 tarihinde onaylanmıştır.

BURDUR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
SUNUŞ	7
TABLolar	11
ŞEKİLLER	12
HARİTALAR	14
KISALTMALAR	15
1. YÖNETİCİ ÖZETİ	18
2. PLAN HAZIRLAMA SÜRECİ VE KATILIMCILIK	24
2.1. Katılımcılığın Sağlanması	25
2.1.1. İlçe Toplantıları.....	26
2.1.2. Sektörel ve Tematik Çalıştaylar.....	26
2.1.3. Kurum Görüşlerinin Alınması.....	27
2.2. Verilerin Derlenmesi ve Mevcut Durum Analizinin Oluşturulması	27
2.3. Vizyon, Gelişme Eksenleri, Öncelik ve Tedbirlerin Tespiti	27
2.4. Taslak Planın Oluşturulması	27
3. ULUSLARARASI GELİŞMELER VE BÖLGEYE ETKİLERİ	30
4. BÖLGEYE GENEL BAKIŞ	34
5. GELECEĞİ YÖNLENDİRMEK	40
5.1. Plan Vizyonu	41
5.2. Plan Kalkınma Yaklaşımı	41
5.2.1. Sürdürülebilir Yerel Kalkınma.....	41
5.2.2. Daha Rekabetçi Ekonomik Yapı.....	42
5.2.3. Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi.....	43
5.2.4. Bölge İçi Gelişmişlik Farklarının Azaltılması	43
6. GELİŞME EKSENLERİ	46
6.1. GE 1: Tarımda Modernizasyonun ve Kırsal Kalkınmanın Sağlanması	51
6.1.1. Bitkisel Üretim	52
6.1.2. Hayvansal Üretim	56
6.1.3. Öncelik ve Tedbirler	59
6.2. GE2: Turizmin Çeşitlendirilmesi ve Yaygınlaştırılması	67
6.2.1. Alternatif Turizm.....	71
6.2.2. Öncelik ve Tedbirler	76
6.3. GE 3: Sanayide Rekabetçiliğın Artırılması	83
6.3.1. Altyapı	84
6.3.2. Yoğunlaşan Sanayi Sektörleri.....	84
6.3.3. İmalat Sanayi Kompozisyonu.....	85
6.3.4. Değişim Payı Analizi.....	85
6.3.5. Sanayi İhracatı.....	88

6.3.6. İmalat Sanayi Teknoloji Düzeyi	90
6.3.7. AR-GE ve Yenilik Göstergeleri	91
6.3.8. Kümelenme Çalışmaları	94
6.3.9. Alternatif Enerji Kaynakları ve Yenilenebilir Enerji	97
6.3.10. Öncelik ve Tedbirler	98
6.4. GE 4: Ulaşım, Lojistik ve İletişim (Teknolojisi) Altyapısının İyileştirilmesi	105
6.4.1. Ulaşım	105
6.4.2. İletişim	107
6.4.3. Öncelik ve Tedbirler	108
6.5. GE 5: Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi ve Sürdürülebilir Çevre	113
6.5.1. Nüfus	114
6.5.2. Eğitim	119
6.5.3. Sağlık	120
6.5.4. Sivil Toplum Kuruluşları ve Sosyal Örgütlenme	121
6.5.5. Sosyal İçerme	121
6.5.6. Su Kaynakları ve Havza Yönetimi	125
6.5.7. Çevre Kirliliği	127
6.5.8. Altyapı ve Belediye Hizmetleri	129
6.5.9. Öncelik ve Tedbirler	131
7. BÖLGENİN MEKÂNSAL ANALİZİ	138
7.1. İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması	140
7.2. TR61 Bölgesi İlçelerinin Ekonomik Kademelenmesi	143
7.3. Bölge Mekansal Gelişme Şeması	149
7.4. Bölgenin Diğer Bölgeler ile Etkileşimi	153
8. KOORDİNASYON, İZLEME VE DEĞERLENDİRME	154
9. FİNANSMAN	156
9.1. Büyük Ölçekli Kamu Yatırımları	157
EKLER	159
KAYNAKÇA	160

TABLolar

Tablo 1 : Plan Hazırlama Süreci	25
Tablo 2 : TR61 Bölgesi Tarım Sektörünün Temel Sorunları	59
Tablo 3 : Gelişme Eksen 1 Öncelik ve Tedbirler	59
Tablo 4 : Gelişme Eksen 1 Performans Göstergeleri	65
Tablo 5 : TR61 Bölgesi Sınır Kapılarından Giriş Yapan Yabancı Ziyaretçi Sayıları, 2012	68
Tablo 6 : Yabancı ve Yerli Turist Gecelemeleri, 2012	68
Tablo 7 : Antalya'ya Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Geldikleri Bölgelere Göre Dağılımı, 2012	70
Tablo 8 : TR61 Bölgesi Turizm Sektörünün Temel Sorunları	75
Tablo 9 : Gelişme Eksen 2 Öncelik ve Tedbirler	76
Tablo 10 : Gelişme Eksen 2 Performans Göstergeleri	80
Tablo 11 : Antalya İmalat Sanayi Değişim Payı Analiz Sonucu	86
Tablo 12 : Isparta İmalat Sanayi Değişim Payı Analiz Sonucu	87
Tablo 13 : Burdur İmalat Sanayi Değişim Payı Analiz Sonucu	88
Tablo 14 : TR61 Bölgesi İmalat Sanayi Sektörleri İhracat Değerleri, 2012	89
Tablo 15 : Türkiye Düzey 1 Bölgeleri Ar-Ge Göstergeleri	91
Tablo 16 : Üniversiteler Arası Girişimcilik ve Yenilikçilik Endeksi, 2012	93
Tablo 17 : Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Performans Endeksi, 2012	93
Tablo 18 : TR61 Bölgesi Üç Yıldız Analizi	95
Tablo 19 : TR61 Bölgesinde Kümelenme Potansiyeli Olan Sektörler	96
Tablo 20 : TR61 Bölgesi Sanayi Sektörünün Temel Sorunları	98
Tablo 21 : Gelişme Eksen 3 Öncelik ve Tedbirler	98
Tablo 22 : Gelişme Eksen 3 Performans Göstergeleri	102
Tablo 23 : TR61 Bölgesi Ulaştırma Sektörünün Temel Sorunları	107
Tablo 24 : Gelişme Eksen 4 Öncelik ve Tedbirler	108
Tablo 25 : Gelişme Eksen 4 Performans Göstergeleri	111
Tablo 26 : TR61 Bölgesi Eğitim, Sağlık, İstihdam, Altyapı ve Sürdürülebilir Çevre Temel Sorunları	131
Tablo 27 : Gelişme Eksen 5 Öncelik ve Tedbirler	131
Tablo 28 : Gelişme Eksen 5 Performans Göstergeleri	135
Tablo 29 : İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Değerleri	141
Tablo 30 : TR61 Bölgesi İlçeleri Birincil ve İkincil Ekonomik Faaliyet Yoğunlaşmaları	144
Tablo 31 : Temel Ekonomik Faaliyet Bölgelerine Yönelik Öncelikli Olarak Uygulanacak Tedbirler	148

ŞEKİLLER

Şekil 1 : Planlama Süreci ve Katılımcılık Şeması	28
Şekil 2 : Plan Vizyonu ve Gelişme Eksenleri	49
Şekil 3 : Bölge Tarım GSKD'sinin Türkiye Tarım GSKD'si İçindeki Payı, 2006-2010	51
Şekil 4 : Arazi Kullanım Oranları, 2012	52
Şekil 5 : Bitkisel Üretim Değerleri (Bin TL), 2008-2012	53
Şekil 6 : Düzey 2 Bölgeleri Kesme Çiçek Üretim Miktarları (Adet).....	56
Şekil 7 : Dünyada En Çok Ziyaret Edilen Ülkeler ve Turizm Gelirleri, 2012.....	67
Şekil 8 : Türkiye'de Yapılan Yabancı Turist Gecelemelerinin Dağılımı, 2012	69
Şekil 9 : Aylara Göre Antalya'ya Gelen Yabancı Turist Sayısı, 2012.....	69
Şekil 10 : TR61 Bölgesi İllerinde Toplam Ücretli Çalışanlar İçinde Sanayi Sektörü Çalışanları, 2011	83
Şekil 11 : Sanayi Alt Sektörleri İstihdam, İstihdam Artışı ve Yoğunlaşma İlişkisi	84
Şekil 12 : TR61 Bölgesi İlleri 2012 Yılı İhracat Değerleri İhraç Kalemleri (\$), 2012.....	89
Şekil 13 : TR61 Bölgesi İmalat Sanayi Sektörleri İhracat Değerleri, 2012	90
Şekil 14 : İmalat Sanayi Alt Sektörlerinin Teknoloji Düzeylerine Göre Dağılımı, 2011	91
Şekil 15 : TR61 Bölgesi İlleri Tescil Edilen Faydalı Model Sayısı, 1995-2012	92
Şekil 16 : TR61 Bölgesi İlleri Tescil Edilen Endüstriyel Tasarım Sayısı, 1995-2012.....	92
Şekil 17 : TR61 Bölgesi İlleri Tescil Edilen Patent Sayısı, 1995-2012	92
Şekil 18 : TR61 Bölgesi İlleri Tescil Edilen Marka Sayısı, 1995-2012.....	92
Şekil 19 : Yıllara Göre Nüfus, 1970-2012.....	114
Şekil 20 : Yaş Piramidi 2000-2012 Karşılaştırması.....	115
Şekil 21 : Yaşlı Bağımlılık Oranları, 2008-2012	116
Şekil 22 : Bölgedeki Göç Hareketlerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2011-2012.....	116
Şekil 23 : Göç Ederek Bölgeye Gelenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2011-2012.....	117
Şekil 24 : Göç Ederek Bölgeye Gelenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı, 2011-2012	117
Şekil 25 : Nüfus Projeksiyonları (Bin Kişi), 2012–2023	118
Şekil 26 : Okul Öncesi Eğitim Göstergeleri, 2011-2012.....	119

Şekil 27 : Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranı, 2011-2012	120
Şekil 28 : Yüz Bin Kişi Başına Hastane Yatağı Sayısı, 2011	121
Şekil 29 : İstihdam Oranları, 2008-2012.....	122
Şekil 30 : İşsizlik Oranları, 2008-2012.....	123
Şekil 31 : Kadınların İşgücüne Katılım Oranı, 2004-2012.....	123
Şekil 32 : Eğitim Seviyesine Göre Kadınların İşgücüne Katılma Oranı, 2012.....	124
Şekil 33 : Kadınların İstihdam Oranı (%), 2004-2012	124
Şekil 34 : Yıllık Ortalama Kükürtdioksit Değerleri (mg/m3), 2008-2012	128
Şekil 35 : Yıllık Ortalama Partikül Madde Değerleri (mg/m3), 2008 - 2012	128
Şekil 36 : İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Nüfusun Belediye Nüfusu İçindeki Payı Karşılaştırması (%), 2010.....	129
Şekil 37 : Atıksu Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%), 2010.....	130
Şekil 38 : Kanalizasyon Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%), 2010.....	130

HARİTALAR

Harita 1 : İlçelere Göre Bitkisel Üretim Değerleri, 2012.....	53
Harita 2 : İlçelere Göre Büyükbaş Hayvan Varlığı, 2012	57
Harita 3 : İlçelere Göre Küçükbaş Hayvan Varlığı, 2012	58
Harita 4 : TR61 Bölgesi Alternatif Turizm Olanakları	74
Harita 5 : Türkiye'nin Hidrolik Havzaları Haritası, 2012	126
Harita 6 : İlçeler Bazında Nüfus Büyüklüğü ve Şehirleşme Oranları, 2012	139
Harita 7 : İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Gösterimi.....	142
Harita 8 : TR61 Bölgesi İlçeleri Ekonomik Faaliyet Yoğunlaşma Haritası.....	146
Harita 9 : Bölge Mevcut Durum Haritası	151
Harita 10 : Bölge Mekansal Gelişme Şeması	152

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BAKA	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı
BGUS	Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi
DSİ	Devlet Su İşleri
GG	GLOBALGAP
GİB	Gelir İdaresi Başkanlığı
GSKD	Gayri Safi Katma Değer
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
ISO	Uluslararası Standartlar Teşkilâtı
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
İTU	İyi Tarım Uygulamaları
JCI	Joint Commission International
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KSS	Küçük Sanayi Sitesi
MAKÜ	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OSBÜK	OSB Üst Kurulu
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
TJ	Tera Jul
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TPE	Türk Patent Enstitüsü
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNWTO	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü

1 YÖNETİCİ ÖZETİ

1. Yönetici Özeti

Bölgesel gelişmeye verilen önemin bir göstergesi olan bölge planları, bölgenin sahip olduğu kaynakların etkin kullanımını teşvik eden, bölgenin sürdürülebilir kalkınmasını hedefleyen, ulusal düzeyde yürütülen plan, politika ve strateji belgeleri ile yerel düzeyde yürütülecek faaliyetler arasında bütünselliği sağlayan, bölge halkını ve bölgede faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendiren, bağlayıcı özelliklere sahip stratejik dokümanlardır.

TR61 Düzey 2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı, BAKA koordinasyonunda, Bölge paydaşlarının katkıları ile hazırlanmıştır. Plan, Bölgenin 2023 yılı sosyal ve ekonomik hedeflerine ulaşabilmesi için gelecek 10 yıl içerisinde yapılması gerekenleri, tüm kuruluşların etkin çalışmasıyla gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır.

Bölge Planı vizyonunun, gelişme eksenlerinin, önceliklerinin ve tedbirlerinin belirlenmesinde; Kalkınma Kurulu ve Yönetim Kurulu kararlarını, sektörel ve tematik çalıştaylar ile ilçe toplantıları çıktılarını, kamu kurum ve kuruluşlarının, özel sektör temsilcilerinin ve sivil toplum kuruluşlarının görüşlerini içeren katılımcı bir yaklaşım benimsenmiştir.

Plan, *Sürdürülebilir yerel kalkınmada öncü, istihdam ve rekabet gücünü artırarak Türkiye'nin yaşam kalitesi en yüksek bölgesi olmak* vizyonunu temel almıştır. Bu vizyona;

- Tarımda Modernizasyonun ve Kırsal Kalkınmanın Sağlanması
- Turizmin Çeşitlendirilmesi ve Yaygınlaştırılması
- Sanayide Rekabetçiliğin Artırılması
- Ulaşım ve Lojistik Altyapısının İyileştirilmesi
- Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi ve Sürdürülebilir Çevre başlıklarında beş adet gelişme eksenini ile ulaştırılması hedeflenmektedir.

Bölge ekonomisinde büyük ağırlığa sahip sektörlerden biri olan tarım sektöründe modern tekniklerin yaygınlaştırılması ve verimliliğin artırılması için; **Tarımda Modernizasyon ve Kırsal Kalkınmanın Sağlanması** gelişme eksenini belirlenmiştir. Bölgenin rekabetçiliğini koruyabilmesi, tarımsal üretimde verimliliğin artırılmasına ve uluslararası pazarın talepleri doğrultusunda kaliteli ürün üretilmesine bağlıdır. Tarımsal üretimin gelişmesi için ileri teknoloji mekanizasyonun sağlanması, yeni ve sürdürülebilir yöntemlerin kullanılması önem arz etmektedir. Ayrıca Bölgenin gelişimi açısından kırsal kalkınmanın da önemi büyüktür. Kırsal bölgelerde kalkınma için gerekli olan gelir getirici faaliyetlerin başında tarım gelmektedir.

Tarımda Modernizasyonun ve Kırsal Kalkınmanın Sağlanması gelişme eksenini için dört öncelik belirlenmiştir. Bunlar:

- Bitkisel Üretimde Modernizasyonun Sağlanması ve İyi Tarım Uygulamalarının Yaygınlaştırılması,
- Bitkisel Üretimde Doğal Kaynakların Etkin Kullanımının Sağlanması,
- Hayvansal Üretimde Modernizasyonun Sağlanması ve Üretimin Geliştirilmesi,
- Tarımda Örgütlenme, Ortak İş Yapma ve Pazarlama Olanaklarının Geliştirilmesidir.

Konaklama tesisi sayısı, yatak kapasitesi ve gelen yabancı turist sayısı bakımından Türkiye'de ilk sırada yer alan TR61 Bölgesinde, turizm faaliyetlerinin kıyı şeridinde ve yaz aylarında yoğunlaşması eldeki potansiyelin yeterince değerlendirilememesi sonucunu doğurmaktadır. Alternatif turizm olanakları çok fazla olan Bölge için bu potansiyelin değerlendirilmesine yönelik olarak **Turizmin Çeşitlendirilmesi ve Yaygınlaştırılması** gelişme eksenini oluşturulmuştur.

Bu gelişme eksenini öncelikleri:

- Turizm Faaliyetlerinin Coğrafi Olarak Bölge Geneline Yayılması,
- Turizm Faaliyetlerinin 12 Aya Yayılması,
- Turizmde Hedef Kitlenin Çeşitlendirilmesidir.

TR61 Bölgesi sanayi sektörü genel olarak sınırlı teknoloji ve uzun yıllardır değişmemiş ya da çok az değişmiş üretim sistemleri ile düşük katma değere sahip ürünlerin ortaya çıkarılmasına dayanmaktadır. Bu durum Bölge sanayisinin ulusal ve uluslararası düzeyde rekabetçiliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle Bölge sanayisinin geliştirilmesine yönelik olarak **Sanayide Rekabetçiliğin Artırılması** gelişme eksenini belirlenmiştir.

Bu gelişme eksenini öncelikleri:

- Sanayi İşletmelerinin Rekabet Güçlerinin Artırılması,
- Bölgede Gelişme Potansiyeli Bulunan Sanayi Sektörlerinin Desteklenmesi,
- Kümelene, Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Teşvik Edilmesi,
- Alternatif Enerji Kaynaklarına Dayalı Enerji Üretimidir.

TR61 Bölgesinin ekonomik ve sosyal ilişkilerinin güçlendirilmesi, Bölge ulaşım altyapısının iyileştirilmesi ile doğrudan ilgilidir. Bu açıdan Bölgenin ulaştırma altyapısı gözden geçirilerek gerekli yatırımlar yapılmalıdır. Bu çerçevede Bölge için **Ulaşım, Lojistik ve İletişim (Teknolojisi) Altyapısının İyileştirilmesi** gelişme eksenini belirlenmiştir.

Bu gelişme eksenini öncelikleri:

- Karayolu Ağının Nitelik ve Kapasitesinin İyileştirilmesi,
- Havayollarının Etkin Kullanımının Sağlanması,
- Denizyolu Ulaşımının Geliştirilmesi,
- Demiryolu Alt Yapısının Güçlendirilmesi ve Demiryolu Ağının Yaygınlaştırılması,
- Bilgi ve İletişim Teknolojileri Altyapısının Güçlendirilmesi ve Kullanımının Yaygınlaştırılmasıdır.

TR61 Bölgesi Bölge Planında beşinci gelişme eksenini **Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi ve Sürdürülebilir Çevre** olarak belirlenmiştir. Yaşam kalitesinin yükseltilmesi; toplumda eğitim, sağlık gibi temel hizmetlerin karşılanması ve bu hizmetlerin kalitesinin artırılması, belediye hizmetlerinin geliştirilmesi, sosyal içermenin sağlanması, sosyal ve kültürel olanakların artırılması gibi çok çeşitli unsurları içermektedir.

Bu gelişme eksenine ait öncelikler:

- Eğitime Erişimin Artırılması ve Eğitim Kalitesinin Yükseltilmesi,
- Sağlık Hizmetlerinin Yaygınlaştırılması ve Kalitesinin Artırılması,
- Sosyal İçermenin Sağlanması,
- Doğal Kaynakların Korunması,
- Etkin Atık Yönetimi ve Geri Dönüşümün Sağlanmasıdır.

Bölge içi gelişmişlik farklarının giderilmesi ve farklı gelişmişlik göstermiş yerel birimlere farklı politika araçları geliştirilmesi amacı ile Bölge mekansal olarak analiz edilerek Bölgede yer alan ilçeler, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri de göz önünde bulundurularak, ekonomilerinin dayalı olduğu ana faaliyetler ayrımında gruplandırılmıştır.

Bölge içinde sektör faaliyetleri dağılımında en büyük ağırlığa sahip ekonomik ana faaliyet alanına göre ilçeler endüstri, tarım ve turizm odayı ilçeler olarak sınıflandırılmıştır. Üç ana faaliyet alanından herhangi birinde gelişme sağlayamamış ve dolayısıyla herhangi bir gruba dahil olmayan ilçeler geleneksel ekonomiye sahip ilçeler olarak adlandırılmıştır. Kaynakların Bölge içerisinde dengeli dağılımın sağlanması, Bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması amacıyla temel ekonomik faaliyetlerine göre gruplandırılmış ilçelere yönelik farklılaştırılmış öncelik ve tedbirler belirlenmiştir.

Plan döneminde yapılması hedeflenen faaliyetlerin gösterildiği Bölge Mekânsal Gelişim Şemasında Antalya metropol alanını Bölgenin iç kısmı ile birleştiren batı ulaşım koridoru, Bölge sanayisinin gelişim alanı olarak ele alınmıştır. Isparta ve Burdur merkez ilçeleri ile Bucak, Döşemealtı, Kepez arasındaki sanayi yoğunluğunun fazla olduğu bu alanın demiryolu hattı ile desteklenerek Liman bağlantısının sağlanması Bölge sanayisinin gelişimi açısından gerekli görülmektedir. Doğu ulaşım koridoru ise Bölgenin iç kısımlarında turizm ekonomisi oluşturulması açısından kritik önem taşımaktadır. Antalya-Isparta, Isparta-Konya karayollarının bölünmüş yol haline getirilmesi ve Manavgat-Konya demiryolu hattı projesinin hayata geçirilmesi ile Bölgenin kuzeyinde ve doğusunda bulunan ilçelerin turizm faaliyetleri ile sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerini yükseltmeleri kolaylaşacaktır.

Bölge ile ilgili yapılan analizlerde ortaya konulan sorunların büyük bir bölümü doğrudan ya da dolaylı olarak ulaşım altyapısındaki yetersizlik ile ilişkili görülmüştür. Bölgede ulaşım altyapısının iyileştirilmesi turizm faaliyetlerinin Bölge geneline yayılmasına, sanayi altyapısının güçlenmesine ve Bölge içi gelişmişlik farklarının azalmasına katkı sağlayacaktır.

Bölge Planında yer alan gelişme eksenleri çerçevesinde önceliklerin gerçekleştirilmesi için Bölgedeki kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği yapılacaktır. Planın uygulama aşamasında BAKA tarafından orta vadeli bölgesel programlar hazırlanacaktır.

Bölge Planı kapsamındaki gelişmeleri izlemek ve yönlendirmek üzere Kalkınma Kurulu üyeleri içerisinde Bölgesel İzleme Komitesi oluşturulacaktır. Ajans her yıl Bölge Planı ve Bölge Planına bağlı olarak hazırlanan programların ve uygulamaların performans göstergeleri kullanılarak başarısını ölçen, kısa, orta, uzun vadede sonuçlarını ve etkilerini analiz eden İzleme ve Değerlendirme Raporları hazırlayacaktır.

2. Plan Hazırlama Süreci ve Katılımcılık

TR61 Bölgesi 2014-2023 Dönemi Bölge Planı, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 8'inci maddesine dayandırılarak ve Kalkınma Bakanlığının 15.12.2012 tarihli ve 6277 sayılı yazısına istinaden BAKA koordinasyonu ve Bölge paydaşlarının katkıları ile hazırlanmıştır.

Bölge Planı sürdürülebilir yerel kalkınmayı, kaynakların etkin ve verimli kullanımını hedefleyen, bölgenin sosyo-ekonomik kalkınma eğilimlerini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve altyapıların dağılımını ortaya koyan ve bunların geleceğine dair kararları içeren bir strateji dokümanıdır. Ulusal düzeydeki politika, plan ve stratejiler ile bölgesel ve yerel düzeyde yürütülecek faaliyetler arasındaki ilişkileri kurgulayarak, bölgesel program ve projelere temel oluşturan bir referans dokümanıdır. Bölge Planı resmi kurum ve kuruluşlar için bağlayıcı, özel sektör için yol gösterici niteliktedir.

TR61 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı hazırlık çalışmaları 2012 yılı Haziran ayı içerisinde başlamıştır. Plan hazırlığı kapsamında sürdürülecek çalışmalar için süreç planlaması yapılarak yol haritası belirlenmiştir.

Tablo 1: Plan Hazırlama Süreci

	2012												2013											
	06	07	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12					
1. Paydaşların Belirlenmesi ve Derecelendirilmesi																								
2. İlçe Toplantıları ve Kurum Ziyaretleri																								
3. Verilerin Toplanması ve Analizlerin Yapılması																								
4. Mevcut Durum Analizinin Oluşturulması																								
5. Literatür Taraması ve Üst Ölçekli Planların İncelenmesi																								
6. Vizyon, Gelişme Eksenleri, Öncelik ve Tedbirlerin Tespiti																								
7. Taslak Planın Oluşturulması ve Kurumların Görüşlerinin Alınması																								
8. Planın Revizyonu ve Kalkınma Bakanlığına Gönderilmesi																								

TR61 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı katılımcılık ilkesi çerçevesinde, Bölge paydaşlarının katkıları alınarak hazırlanmıştır. Planlama sürecine katkıda bulunabilecek kişi, kurum ve kuruluşlar tespit edilerek paydaş analizi yapılmıştır. Plan hazırlığı kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerde paydaş havuzundan yararlanılmıştır.

Yerel paydaşların planlama sürecinde aktif rol almalarının sağlanması amacıyla Kalkınma Kurulu üyelerinin, kamu kurum ve kuruluşlarının, özel sektör temsilcilerinin, sivil toplum kuruluşlarının görüşleri alınmış, ilçe toplantıları, tematik ve sektörel çalıştaylar yapılarak tüm kesimlerin Plana katkı sağlamaları yönünde çaba sarf edilmiştir.

2.1. Katılımcılığın Sağlanması

2 PLAN HAZIRLAMA SÜRECİ VE KATILIMCILIK

2.1.1. İlçe Toplantıları

İlçelere yönelik stratejik yatırım olanaklarının tespit edildiği, yerel sorunların ve çözüm önerilerinin tartışıldığı toplantılar gerçekleştirilmiştir. Toplantıların geniş katılımlı olması amacıyla toplantılara kaymakamlar, belediye başkanları, ilçe idare müdürleri, muhtarlar, özel sektör ve önde gelen sivil toplum kuruluşu temsilcileri davet edilmiştir.

2012 yılı Haziran-Eylül ayları arasında Antalya'nın 16, Isparta'nın 12 ve Burdur'un 10 ilçesinde toplam 38 ilçe toplantısı gerçekleştirilmiştir. İlçe toplantılarından elde edilen çıktılar düzenlenmiş ve Bölge Planına altlık teşkil edecek şekilde toplam 38 ilçe raporu oluşturulmuştur.

2.1.2. Sektörel ve Tematik Çalıştaylar

Bölge Planı hazırlıkları kapsamında Bölgede yer alan üniversiteler ile işbirliği içerisinde altı sektörel ve tematik çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştaylara üniversitelerden, sivil toplum kuruluşlarından, kamu kurumlarından ve sektör temsilcilerinden geniş katılım olmuştur. Bölge Planı hazırlıkları kapsamında Bölgede düzenlenen çalıştaylar şunlardır:

Batı Akdeniz Alternatif Turizm Çalıştayı: BAKA ve Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (MAKÜ) işbirliğiyle 13.03.2013 tarihinde Burdur'da gerçekleştirilmiştir. Çalıştaya 102 kişi katılmıştır. Batı Akdeniz Alternatif Turizm Çalıştayı, Bölgenin alternatif turizm potansiyeli ve bu potansiyelin değerlendirilmesi için yapılması gereken faaliyetler tartışılmıştır.

Isparta Kentsel Gelişim Senaryoları Çalıştayı: Isparta'nın sanayi, tarım, hizmetler sektörü, ulaşım sistemleri, mekansal, sosyal ve kültürel altyapı gelişimi üzerine fikirlerin tartışıldığı Çalıştay, Süleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ) işbirliğiyle 02.04.2013 tarihinde Isparta'da 126 kişinin katılımıyla gerçekleşmiştir.

Batı Akdeniz Doğaltaş Çalıştayı: TR61 Bölgesinde öne çıkan sektörlerden biri olan doğaltaş sektörünün sorunlarını tartışmak ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri üretmek amacıyla 27.04.2013 tarihinde MAKÜ işbirliğiyle, Burdur'da 84 kişinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Çalıştaya Bölge içinden ve dışından üniversite, kamu kurumu, özel sektör, sivil toplum kuruluşu, ticaret odası, ihracatçı birliği temsilcileri katılmıştır.

Batı Akdeniz Tarım Çalıştayı: 16-17.05.2013 tarihlerinde BAKA, Antalya Tarım Kooperatifleri Birliği ve Toslak Yeniköy Hacikerimler Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ile ortaklaşa düzenlenen Batı Akdeniz Tarım Çalıştayına üniversite, üretici birliği, kamu kurumu, özel sektör ve ihracatçı birliği temsilcilerinden 80'in üzerinde paydaş katılmıştır. Çalıştayda Bölge ekonomisinde büyük öneme sahip tarım ve hayvancılık sektörlerinin mevcut durum analizi yapılmış, sorunlar ve çözüm önerileri çalışma gruplarında ele alınmıştır.

Batı Akdeniz Sağlık Turizmi Çalıştayı: BAKA koordinatörlüğünde 22.05.2013 tarihinde Antalya'da düzenlenen çalıştayda Bölge sağlık turizmi potansiyeli ve yürütülmekte olan kümelene çalışmalarını değerlendirilmiştir. Sağlık kuruluşları, seyahat acenteleri, sigortacılar, hava yolu şirketleri, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve sektörün ilgili paydaşlarından 94 kişi çalıştaya katılım sağlamıştır.

Isparta Kentsel Gelişim Senaryoları Doğrulama Çalıştayı: 2013 yılı Nisan ayı içerisinde Isparta'da geniş katılımı gerçekleştirilen Isparta Kentsel Gelişim Senaryoları Çalıştayının taslak raporunu değerlendirmek üzere 28.05.2013 tarihinde doğrulama çalıştayı gerçekleştirilmiştir.

Bölgede yer alan kurum ve kuruluşların (üniversiteler, kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, ticaret ve sanayi odaları) Bölge Planına yönelik katkılarının ve Plana yönelik tematik alan önerilerinin alınması amacıyla toplam 199 kuruma görüş sorulmuş ve geri dönüşler Bölge Planında değerlendirilmiştir.

Yerel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan elde edilen veriler analiz edilerek Bölgenin sosyal, ekonomik, mekansal yapısı ortaya konulmuştur. Yapılan analizlerde Bölgenin dünya ve Türkiye içindeki sosyo-ekonomik durumu ele alınmıştır. Analizler neticesinde elde edilen çıktılar, katılımcı yaklaşımla elde edilen çıktılar ile birleştirilerek mevcut durum analizi oluşturulmuştur.

Vizyon, gelişme eksenleri, öncelik ve tedbirlerin tespitinde katılımcı yaklaşım benimsenmiştir. Kalkınma Kurulu toplantısı çıktıları, çalıştaylar, ilçe toplantıları ve kurum görüşleri vizyon, gelişme eksenleri, öncelik ve tedbirlerin belirlenmesinde temel girdi olmuştur.

Mevcut durum analizi çıktıları ve tespit edilen vizyon, gelişme eksenleri, öncelik ve tedbirler birleştirilerek taslak plan oluşturulmuştur. Taslak plan Yönetim Kurulu ve Kalkınma Kuruluna sunulmuştur. Kalkınma ve Yönetim Kurullarının onayları alınarak Taslak Plan Kalkınma Bakanlığına gönderilmiştir.

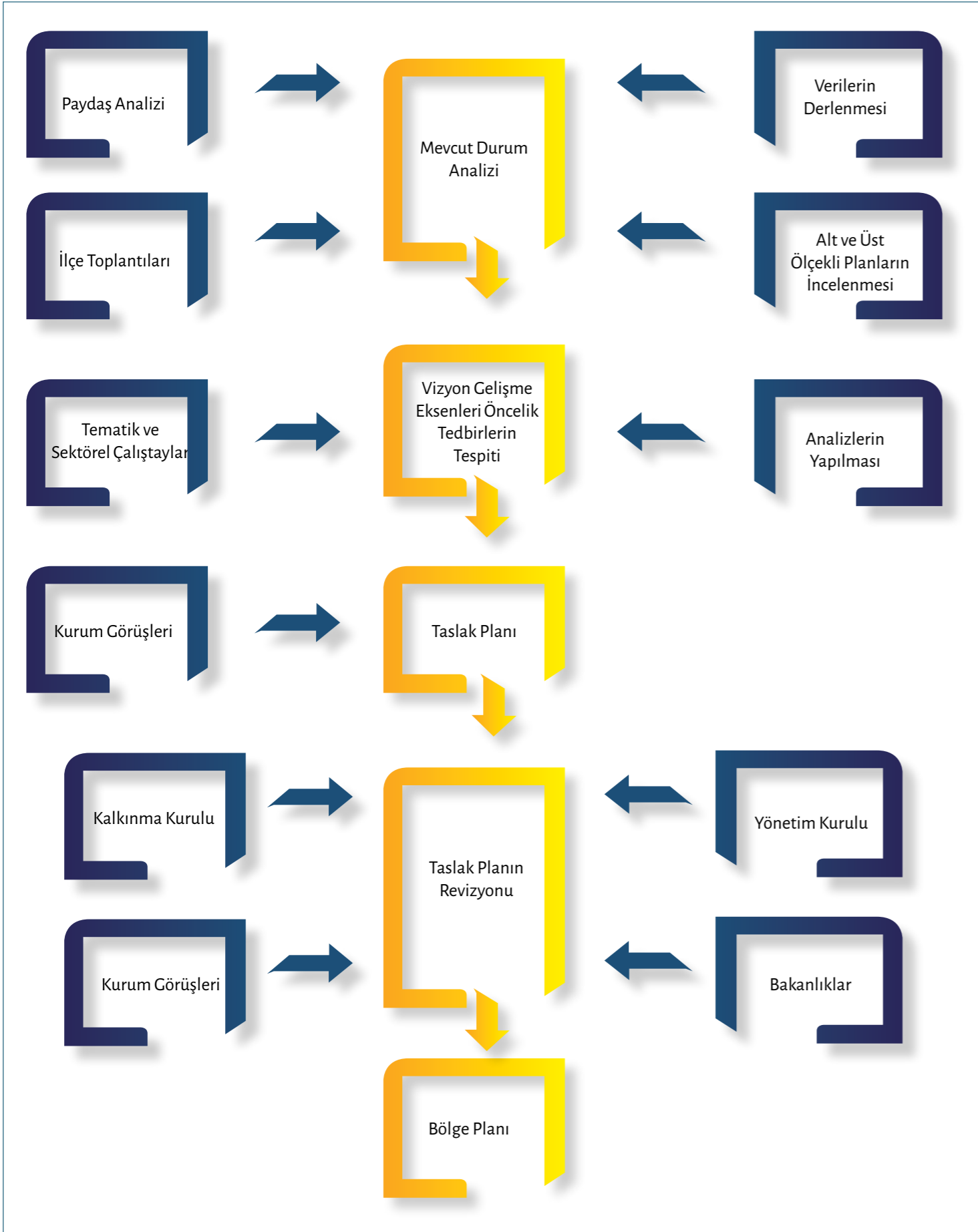
2.1.3. Kurum Görüşlerinin Alınması

2.2. Verilerin Derlenmesi ve Mevcut Durum Analizinin Oluşturulması

2.3. Vizyon, Gelişim Eksenleri, Öncelik ve Tedbirlerin Tespiti

2.4. Taslak Planın Oluşturulması

Şekil 1: Planlama Süreci ve Katılımcılık Şeması

3. Uluslararası Gelişmeler ve Bölgeye Etkileri

Yirminci yüzyılın sonu küresel ölçekte ekonomik, toplumsal ve siyasi dönüşümün hız kazandığı yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Ekonomik faaliyetler ulusal sınırları büyük ölçüde aşmış ve dünya geneline yayılmıştır. İletişim teknolojisi alanındaki gelişmeler ile uluslararası turizm faaliyetleri ve göç hareketleri sonucu kültürler arası etkileşim artmakta, ulus-üstü kurumların ve büyük uluslararası ticari girişimlerin güçlenmesi karşısında devletlerin egemenlik alanları giderek daralmaktadır. Söz konusu hızlı dönüşümün arkasındaki en büyük itici güçler şüphesiz iletişimde sınırları ortadan kaldıran dijital devrim ve ulaşım teknolojilerindeki hızlı ilerlemedir.

Günümüzde Güney ve Doğu Asya'da hızla yükselen ekonomiler küresel pastadan aldıkları payı artırmakta; AB, ABD ve Japonya'nın payı genel olarak azalma eğilimi göstermektedir. Görece geri kalmış durumdaki Asya ülkelerinin başlangıçta düşük maliyetli işgücüne dayalı ucuz ve düşük teknoloji mal ihracı üzerine kurdukları taklitçi gelişme stratejileri, zamanla yüksek teknoloji ürünlere doğru yayılma göstermiştir. Bu yapısal dönüşümü gerçekleştirebilen ülkeler, ileri teknoloji gerektiren birçok imalat sanayi sektöründe rekabet avantajını ellerine geçirmiş durumdadırlar. Üretim gücünün genel olarak Doğu'da, finansman gücünün Batı'da yoğunlaşması, ülkeler arası dengelerin yeniden tanımlandığı yeni bir dünya düzeni oluşturmaktadır.

Yirmibirinci yüzyıl içinde dünyanın, tarihteki en büyük insan nüfusu artışının sonuçları ile yüz yüze geleceği düşünülmektedir. 2012 yılında 7 milyarı aşan dünya nüfusunun 40 yıl içerisinde 9 milyara ulaşacağı öngörülmektedir. Bu süreçte beslenmesi gereken insan sayısının ve beslenme alışkanlıklarının hızla değişmesinin sonucu olarak tarımsal ürünlere olan talep yaklaşık iki katına çıkacaktır. İklim değişikliği, tükenen doğal kaynaklar ve nüfus artışı nedenlerine bağlı olarak su ve gıda değerinin küresel ölçekte artması beklenmektedir.¹

Bölgenin tarımsal üretim ve gıda ürünleri imalatında uzmanlaşması, önümüzdeki yıllarda gerçekleşmesi beklenen küresel gıda talebi artışı fırsatını değerlendirme anlamında rekabet avantajı sağlayacaktır. Bölgede modern tarım makineleri ve tarımsal ürün tasnifleme, paketlenme, işleme makineleri imalatına öncelik verilmesi ise uzun vadede hem üreticiler hem de yatırımcılar açısından olumlu sonuçlar doğuracak bir tercih olarak görünmektedir. Böylelikle Bölge sanayinde orta-ileri teknoloji düzeyinde ürün imalatına geçiş süreci de hız kazanabilecektir.

2000'li yıllar aynı zamanda Türkiye'nin yakın çevresinde bulunan birçok Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkesinde iç siyasi karışıklıklardan kaynaklı ekonomik istikrarsızlığın ve rejim değişikliklerinin yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Türkiye ekonomisinde birçok sektörü olumsuz etkileyen bu gelişmeler aynı zamanda yeniden yapılanma sürecine giren ülkeler ile ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişmesi dolayısıyla Türkiye'ye ve Bölgeye yeni bir ekonomik etkinlik alanı oluşturmaktadır. Arap Baharı sürecinden özellikle Türkiye'nin ve TR61 Bölgesinin Suriye'ye yapmış olduğu ihracat olumsuz etkilenmiştir. Suriye'de devam etmekte olan karışıklığın sora ermesi ile bu ülke ile olan ekonomik ilişkilerin tekrar artacağı düşünülmektedir.

2002-2012 yılları arasında Bölge dış ticaret hacmi beş kat, dış ticaret fazlası altı kat artmıştır. Ancak 2012 yılı itibarı ile ihraç edilen ürün değerinin yarısından fazlasını işlenmemiş madencilik ürünleri ile bitkisel ürünler oluşturmaktadır. Bu nedenle Bölge sanayisinin ihracata katkısı sınırlı düzeyde kalmaktadır.

2000'li yılların başlarında Bölge ihracatının büyük bölümü Almanya'ya yapılıyor iken, 2012 yılında Rusya ilk sıraya yükselmiş, Almanya ikinci sıraya gerilemiş, üçüncü sırayı ise Çin al-

3

ULUSLARARASI GELİŞMELER VE BÖLGEYE ETKİLERİ

¹ "Nüfus Artışı: 21. Yüzyılın Belirleyici Sorunu", <http://www.nato.int>

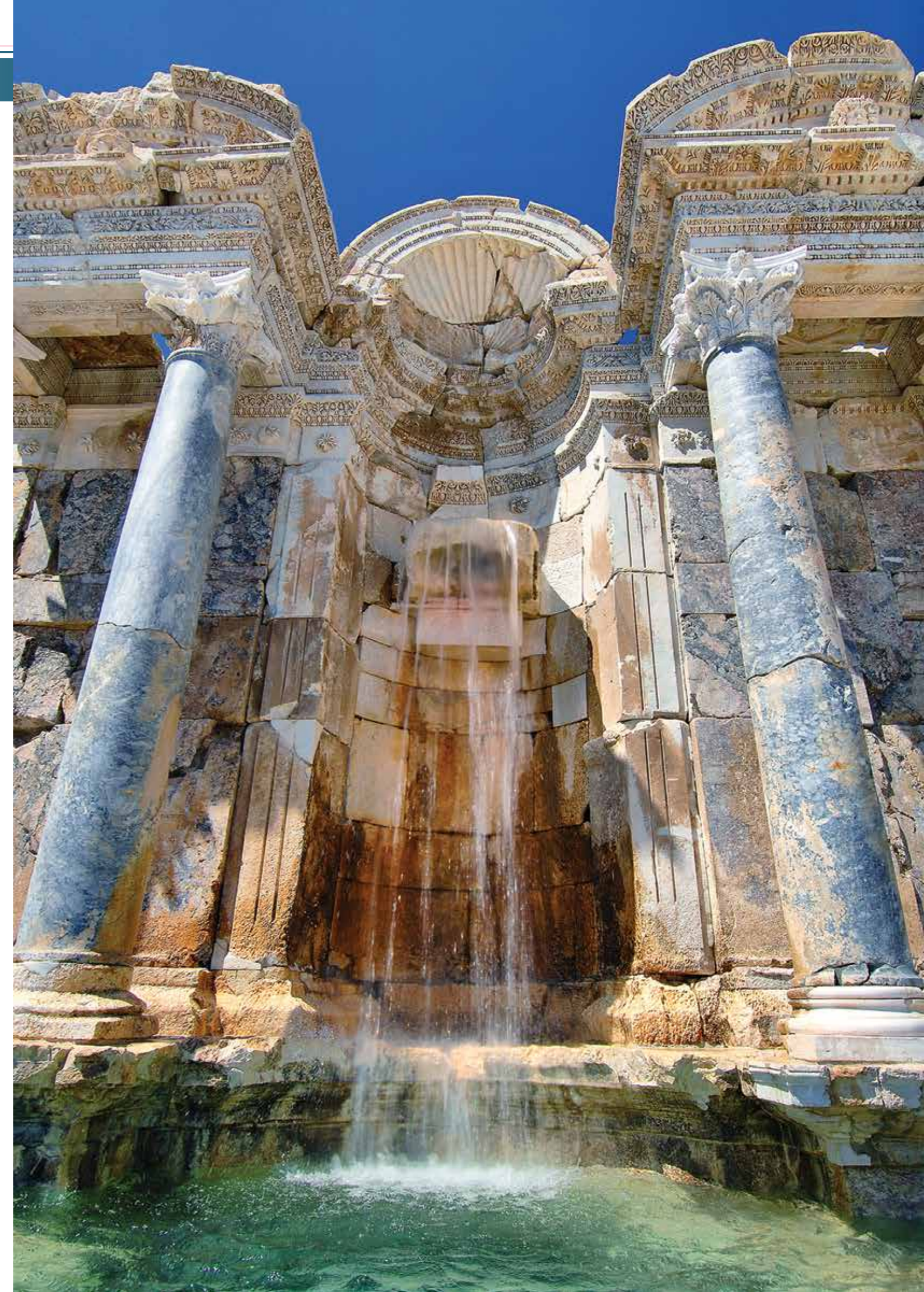
miştir. Rusya ve Almanya'ya yapılan ihracatın yarısından fazlası bitkisel ürünlerden, Çin'e yapılan ihracatın ise %92'si işlenmemiş madencilik ürünlerinden oluşmaktadır.

Bölgenin en büyük ihrac kalemleri olan gıda ve maden ürünlerinin işlenerek ihraç edilmesi hem katma değer Bölge içinde kalmasını sağlayacak hem de Bölge imalat sanayini güçlendirecektir. Bölgenin tarım ve madencilik sektörlerindeki gücü ve kapasitesi, bu alanlara dayalı kurulacak imalat sanayi tesislerine uzun vadede uzmanlaşma ve rekabet avantajı sağlamanın yanında, oluşturduğu istihdam olanağı ile Bölgenin kalkınmasına büyük katkı sağlayacaktır.

2003-2012 yılları arasında Antalya'ya gelen yabancı ziyaretçi sayısı %100'den fazla artış göstermiştir. Antalya 10 milyon yabancı ziyaretçi sayısını aşarak dünyanın en çok ziyaret edilen şehirler sıralamasında üçüncü sıraya yükselmiştir.² 2012 yılında Antalya'ya gelen ziyaretçilerin %53'ünü Almanya ve Rusya Federasyonu vatandaşları, %42'sini ise diğer Avrupa ülkeleri vatandaşları oluşturmaktadır. Bölge turizm sektörü, yalnızca yakın coğrafyanın insanlarına hitap eder yapıda olmasından dolayı oldukça kırılğan bir yapıdadır. Turizm faaliyetlerinin yılın belli bir zamanında ve dar kıyı şeridinde sıkışması ise Bölge turizm sektörünün diğer büyük problemleridir.

Uluslararası turist sayıları tüm dünyada hızlı bir şekilde artmaktadır. İstikrarlı artış oranı turizm sektörünün ülkeler açısından popülaritesini de yükseltmektedir. Dünyada sürekli olarak yeni turizm destinasyonları ve yeni turizm ürünleri ortaya çıkmaktadır. Turizmde bölgesel olarak ürün çeşitlendirmesine gidilememesi ve sektörde yenilikçi uygulamalar gerçekleştirilememesi durumunda, gelen yabancı ziyaretçi sayılarının uzun vadede azalma eğilimi göstermesi muhtemel görünmektedir. Alternatif turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesi, geliştirilmesi ve pazarlanması Bölgede coğrafi, mevsimsel ve kitlesel yoğunluğun aşılmasını ve Bölge turizm sektörünün rekabet gücünün artırılmasını sağlayacağı için büyük önem arz etmektedir.

Dünya genelindeki nüfus artışının aksine AB nüfusunun 2100 yılına kadar olan dönemde yaşlanacağı ve %20 azalacağı öngörülmektedir. AB nüfusunun yaşlanmasının Birlik ülkelerinde sosyal yardımlar, sağlık hizmetleri ve işgücünün genel yapısı açısından önemli sonuçlar doğurması beklenmektedir.³ AB ülkelerinde yaşlı, hasta ve engelli nüfusun artışı ile bu alanda ortaya çıkacak hizmet alımı ihtiyacı dolayısıyla uluslararası sağlık turizmi talebi artacaktır. TR61 Bölgesi; merkezi konumu, ılıman iklimi, kaliteli sağlık ve konaklama altyapısı ile gerek tıp turizmi, gerekse de ileri yaş ve engelli turizmi alanlarında ortaya çıkacak talebi büyük ölçüde karşılayabilecek potansiyele sahiptir.

4. Bölgeye Genel Bakış

Antalya, Isparta ve Burdur illerini kapsayan Batı Akdeniz Bölgesi verimli toprakları, zengin su kaynakları ve ılıman iklimi ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, her çağda cazibe merkezi olmuş bir yerleşim alanıdır.

Kalkınma Bakanlığı tarafından yayınlanan İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (SEGE) 2011 Araştırmasına göre TR61 Bölgesi, 26 düzey 2 bölgesi arasında beşinci sırada yer almıştır. İstanbul, Ankara, İzmir gibi tek ilden oluşan düzey 2 bölgeleri ilk üç sırayı alırken dördüncü sırada TR41 (Bursa-Eskişehir-Bilecik) Bölgesi bulunmaktadır. İller ayrımında yapılan sıralamada ise Antalya beşinci, Isparta 21'inci, Burdur 26'ncı olmuştur.

Bölge 36.996 km²'lik alanla Türkiye yüzölçümünün %4,7'sini, 2012 yılı verilerine göre 2.763.541 nüfus ile Türkiye nüfusunun %3,7'sini oluşturmaktadır. Bölge nüfus büyüklüğü bakımından düzey 2 bölgeleri içinde 11'inci sırada yer almaktadır. Bölge nüfusunun %76'sı Antalya, %15'i Isparta ve %9'u Burdur'da ikamet etmektedir. Bölge, 2008-2012 yılları arasında ortalama yıllık nüfus artış hızı sıralamasında düzey 2 bölgeleri arasında ikinci sırada yer almaktadır.

TR61 Bölgesi yoğun göç alan bir bölgedir. 2012 yılı net göç verilerine göre TR61 Bölgesi, TR10 (İstanbul) Bölgesi'nden sonra en yoğun göç alan ikinci bölge konumundadır. Göç edebilecek her bin kişi içinde göç eden kişi sayısını ifade eden net göç hızı verilerine göre Bölge, düzey 2 bölgeleri içerisinde ilk sırada yer almaktadır.

2012 yılı okuryazarlık oranı sıralamasında TR61 Bölgesi düzey 2 bölgeleri arasında ilk sırada yer almaktadır. İller ayrımında okuryazarlık oranı değerlendirildiğinde Antalya birinci sırada yer alırken Isparta 23'üncü, Burdur 28'inci sırada yer almaktadır.

2012 yılı verilerine göre TR61 Bölgesi'nde iş gücüne katılma oranı %57 olarak gerçekleşmiştir. İstihdam edilenlerin %55'i hizmet, %32'si tarım ve %13'ü sanayi sektöründe çalışmaktadır.

TR61 Bölgesi kadınların okuryazarlık, eğitim düzeyi, işgücüne katılım oranı, istihdam oranı ve kız çocuklarının eğitime erişimi gibi göstergelerde Türkiye geneliyle karşılaştırıldığında iyi bir durumdadır. **TR61 Bölgesi Türkiye'de kadın okuryazarlık oranının en yüksek olduğu bölgedir.** 2012 yılı verilerine göre Türkiye'de kadın okuryazarlık oranı %93 iken TR61 Bölgesinde bu oran %97'dir. 2012 yılı verilerine göre TR61 Bölgesinde 15 yaş ve üzeri kadınların işgücüne katılma oranı %39'dur. Bu oran Türkiye genelinde %30 olarak gerçekleşmiştir. Kadınların işgücüne katılımı oranında TR61 Bölgesi düzey 2 bölgeleri arasında beşinci sırada yer almaktadır.

TR61 Bölgesinin Türkiye ekonomisine sağladığı katma değer 2006-2010 yılları arasında sürekli artış göstermiştir. 2010 yılında Türkiye'de elde edilen Gayri Safi Katma Değer (GSKD) %4,08'i Bölgeden karşılanmıştır. TR61 Bölgesinin kişi başına GSKD'si 10.094 \$'dır. Bu değer, 8.926 \$ olan Türkiye geneli kişi başı GSKD'sinin üzerindedir. Bölge, kişi başı GSKD Türkiye sıralamasında 26 bölge arasında yedinci sırada bulunmaktadır.

Bölge ekonomisinde en büyük pay hizmet sektöründür. Turizmin gelişmiş olması hizmet sektörünün ekonomi içindeki payını artırmıştır. Bölgenin sahip olduğu uygun iklim koşulları ve sulama imkânları Bölgede tarım sektörünün gelişmesini sağlamıştır. Bunun yanında sanayi sektörü istenilen düzeyde gelişmemiş ve Bölge ekonomisine katkısı sınırlı düzeyde kalmıştır.

4

BÖLGEYE GENEL BAKIŞ

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planında ifade edildiği üzere, ülkemiz kıyı turizminin yanı sıra, alternatif turizm (sağlık turizmi ve termal turizm, kış sporları, dağ ve doğa turizmi, yayla turizmi, kırsal ve ekoturizm, kongre ve fuar turizmi, kruvaziyer ve yat turizmi, golf turizmi vb.) olanakları açısından da eşsiz imkânlarla sahip bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu potansiyel yeterince değerlendirilememektedir. Eylem Planı, ülkemizin doğal, kültürel, tarihi değerlerini koruma-kullanma dengesi içinde turizme kazandırmayı ve turizm alternatiflerini geliştirerek ülkemizin turizmden alacağı payı artırmayı hedeflemektedir.

Türkiye'de konaklama tesisi sayısı, yatak kapasitesi ve gelen yabancı turist sayısı bakımından ilk sırada yer alan Antalya, TR61 Bölgesini sadece ülkemizde değil tüm dünyada tanınır hale getirmektedir. **Antalya, yıllık 10 milyonu aşan yabancı turist sayısı ile dünyada en çok ziyaret edilen şehirler sıralamasında Paris ve Londra'dan sonra üçüncü sırada yer almaktadır.**⁴ Uluslararası tanınırlığını büyük ölçüde her şey dahil pansiyon türünü çok başarılı şekilde uygulamasına borçlu olan Antalya, Türkiye'ye giriş yapan yabancı ziyaretçilerin yaklaşık üçte birine ev sahipliği yapmaktadır.

TR61 Bölgesindeki alternatif turizm olanakları çok çeşitlidir. Bölgenin sahip olduğu doğal alanlar ekoturizm için Bölgeyi benzersiz kılmaktadır. Bölgenin dört bir yanına yayılmış antik çağ kentlerinin izleri, surlar, anıtlar, lahitler, çeşmeler, su kemerleri, tiyatrolar, Hristiyanlık tarihinde önem arz eden kiliseler, Selçuklu ve Osmanlı Devletlerine ait eserler Bölgenin kültürel çekiciliğini artırmakta ve Bölgeyi kültür ve inanç turizmi açısından da önemli destinasyonlardan biri haline getirmektedir.

Spor turizmi açısından Bölge çok avantajlı durumdadır. Bölge profesyonel ve amatör spor kulüpleri tarafından kamp merkezi olarak tercih edilirken aynı zamanda su sporları, dağcılık, doğa yürüyüşü, yamaç paraşütü gibi aktiviteler yapılabilen bir destinasyondur. Bunun yanında Türkiye'deki golf sahalarının büyük bölümüne sahip olan Antalya Belek, ılıman iklimi ile kış mevsiminde özellikle Avrupalı turistlerin ilgisini çekmektedir.

Turizm faaliyetlerinin yıl geneline yayılması için çeşitli faaliyetler sürdürülen Bölgede, kış aylarında kayak turizmi Isparta'da Davraz, Burdur'da Salda, Antalya'da Saklıkent ve Tahtalı kayak merkezlerinde yapılabilmektedir.

Antalya yat ve kruvaziyer turizmi açısından Türkiye'de önemli bir yere sahiptir. Sahil bandında yatçıların gereksinim duydukları hizmet ve malzemeleri bulabilecekleri donanımlı marinalar bulunmaktadır.

Bölge; verimli toprakları, uygun iklim koşulları ile tarımsal üretim faaliyetleri için oldukça elverişli koşullara sahiptir. Bölgede tarımsal faaliyetler içerisinde en fazla yoğunlaşılan alan sebze yetiştiriciliğidir. Bölge, örtü altı tarım faaliyetlerinde çok ilerlemiştir. Özellikle sebze üretiminin örtü altı alanlarda ekim-mayıs ayları arasında yapılabilmesi ve bu zaman diliminde gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında sebze üretiminin sınırlı olması, Bölgeyi sebze üretiminde ön plana çıkarmaktadır. **Bölge, 2012 yılında Türkiye sebze üretiminin yaklaşık %16'sını karşılayarak düzey 2 bölgeleri arasında ilk sırada yer almıştır.**

Türkiye'nin meyve üretiminin %11'lik kısmı Bölge tarafından karşılanmaktadır. **Ağaç başına verim oranları çok yüksek olan Bölge, düzey 2 bölgeleri arasında meyve üretiminde ikinci sırada yer almaktadır.**

Bölge arazi varlığının önemli bir bölümünü ormanlar oluşturmaktadır. Türkiye orman varlığının yaklaşık %8'lik kısmı TR61 Bölgesinde bulunmaktadır. Orman varlığının toplam arazi varlığı içerisindeki payları Antalya'da %54, Isparta'da %44 ve Burdur'da %46'dır.

TR61 Bölgesi sanayi faaliyetleri genel olarak doğal kaynaklara ve tarımsal hammaddelere dayalı olarak gelişmiştir. Bölgenin madenler yönünden zengin oluşu mermercilik, hazır beton ve çimento imalatı sektörlerinin güçlü olmasında belirleyici olmuştur. Madencilik ve taşocakçılığı sektörü son yıllardaki dış talebin etkisi ile büyümüş, süsleme ve yapı taşları ile işlenmemiş mermer ihracatındaki artışa paralel olarak hızlı bir gelişim göstermiştir. Bölge ihracatının yaklaşık %40'ını işlenmiş ve işlenmemiş maden ürünleri oluşturmaktadır. Bölge mermer rezervi bakımından oldukça zengindir. Burdur Beji, Burdur Kahverengisi ve Burdur Bademi dünyada marka olma yolundadır. Pomza taşı, ferro-krom ve barit Bölgede bulunan diğer önemli madenlerdir.

Türkiye'deki uluslararası sermayeli şirket sayısı 2001-2012 yılları arasında sürekli artış göstermiştir. 2012 yılsonu itibarı ile Türkiye'de bulunan 32.604 adet uluslararası sermayeli şirketin illere göre dağılımında 18.968 şirket ile İstanbul birinci sırada yer alırken Bölge illerinden Antalya 3.720 şirket ile ikinci sırada yer almıştır.

5.1. Plan Vizyonu

Bölge Planı, Bölge kaynaklarının daha iyi bir geleceğe ulaşma yönünde harekete geçirilmesi amacıyla, katılımcılık esas alınarak, stratejik bir yaklaşımla hazırlanmıştır.

Vizyon, gelişme eksenleri, öncelik ve tedbirlerin belirlenmesinde Kalkınma Kurulu toplantısı çıktılarını, Yönetim Kurulu kararlarını, sektörel ve tematik çalışmaları, ilçe toplantıları ile kamu kurum ve kuruluşlarının, özel sektör temsilcilerinin ve sivil toplum kuruluşlarının görüşlerini içeren katılımcı bir yaklaşım benimsenmiştir. Gelişme eksenleri, öncelikler ve tedbirler, 10. Kalkınma Planı ve Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) başta olmak üzere ulusal ölçekli strateji belgelerinde ve eylem planlarında ortaya konulmuş olan hedef ve politikalar ile uyumlu olacak şekilde hazırlanmıştır.

TR61 Düzey 2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı vizyonu; *Sürdürülebilir yerel kalkınmada öncü, istihdam ve rekabet gücünü artırarak Türkiye'nin yaşam kalitesi en yüksek bölgesi olmak* şeklinde belirlenmiştir.

2014-2023 Bölge Planı, Bölgede ortak kalkınma bilincini yükselterek, kaynakların Bölgenin dinamizmini ortaya çıkaracak ve Bölgeye en yüksek katma değeri sağlayacak alanlara sevk edilmesini hedeflemektedir.

Sürdürülebilir yerel kalkınmada öncü, istihdam ve rekabet gücünü artırarak Türkiye'nin yaşam kalitesi en yüksek bölgesi olmak vizyonunda;

- Sürdürülebilir yerel kalkınma,
- İstihdamın ve rekabet gücünün artırılması,
- Yaşam kalitesinin iyileştirilmesi olmak üzere üç ana hedef bulunmaktadır.

Bu doğrultuda Plan kalkınma yaklaşımı, vizyonda yer alan hedeflerin sağlanabilmesini ve Bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılmasını amaçlamaktadır.

Sanayi devrimi ile hız kazanan üretim süreci ülkelerin kalkınmasını sağlarken doğal kaynakların hızla tükenmesi ve çevrenin geri döndürülemez bir şekilde tahrip edilmesi sorunu beraberinde getirmiştir. Küresel bir tehdit haline gelen çevresel tahribat *sürdürülebilir kalkınma* kavramını ortaya çıkarmıştır. Gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğini tehlikeye atmadan bugünkü neslin ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma olarak tanımlanan *sürdürülebilir kalkınma*; ekolojik, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması ile gerçekleşebilecektir.⁵

TR61 Bölgesi ekonomisi ağırlıklı olarak doğal kaynaklara dayalı olarak gelişmiştir. Ekonomik ve ekolojik sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi açısından Bölgede gerçekleştirilen turizm, tarım, sanayi faaliyetlerinin çevreye duyarlı şekilde gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir.

Turizmde uzun dönemli stratejik planlar yapılarak faaliyetlerin yönlendirilmesi, kurumlar arası işbirliği ile turizm firmalarının ihtiyacı olan insan kaynaklarının yetiştirilmesi, turizmde kullanılan tarihi ve kültürel varlıklar ile doğal kaynakların koruma-kullanma dengesinin gözetilmesi ve bunların kirletilmesinin önüne geçilmesi ile turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğinin sağlanması hedeflenmektedir.

5.2 Plan Kalkınma Yaklaşımı

5.2.1. Sürdürülebilir Yerel Kalkınma

5

GELECEĞİ YÖNLENDİRMEK

⁵ Yılmaz R. Fikret; *Sürdürülebilir Kalkınmanın Ölçülmesi ve Türkiye İçin Yöntem Geliştirilmesi*, DPT, 2011

Tarım faaliyetlerinde çevre bilincinin geliştirilerek çevreye dost sürdürülebilir tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması ile toprak ve su kaynaklarının korunması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda bölünmüş tarım arazilerinin bütünleştirilmesi, gereksiz zirai ilaç ve kimyasal gübre kullanımının önüne geçilmesi, su kaynaklarının aşırı kullanımının önlenmesi gerekmektedir.

Sanayi faaliyetlerinde kaynakların etkin ve verimli kullanılması, çevreye duyarlı üretim yapılması, doğal kaynakların katma değeri yüksek ürünlere dönüştürülmesi önem arz etmektedir. Üretimde çevre kirliliğinin mümkün olan en düşük düzeye indirilmesi, bitki ve hayvan türlerinin korunması yönünde tedbirlerin alınması ile ekolojik dengenin korunması sağlanmalıdır.

Sürdürülebilirliğin sağlanması beşeri kaynaklar ile mümkündür. Bu nedenle yerel aktörlere büyük görev düşmektedir. Yerel kurumlar arası koordinasyonun artırılması, sivil toplum kuruluşlarının güçlendirilmesi ve toplumda bilinçlendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ile sürdürülebilirliğin sağlanması hedeflenmektedir.

Türkiye 2023 vizyonu, ülkenin katma değeri yüksek olan hizmet ve sanayi sektörleri odağında bir ekonomik yapıya sahip olmasını amaçlamaktadır. Onuncu Kalkınma Planında ise verimlilik artışı ve sanayileşmenin hızlandırılması yoluyla ihracata dayalı, özel sektör öncülüğünde, rekabetçi üretim yapısının geliştirilmesi büyüme stratejisi belirlenmiştir.

Bölge Planı ile ulusal hedeflere uyumlu olacak şekilde Bölge ekonomisinde sanayinin payı artırılarak, orta ve ileri teknolojilerde uzmanlaşmış, ihracata yönelik kaliteli üretim yapan, yüksek katma değer üreten ekonomik yapı hedeflenmektedir.

Bölge ekonomisi öncelikli olarak turizm ve tarıma dayalıdır. Sanayinin payı turizm ve tarımdan azdır. Sanayide düşük ve orta-düşük düzey teknoloji hakimdir. Bölge ekonomisinde sanayinin payının artırılması önem arz etmektedir. Özellikle orta-ileri ve ileri teknoloji gerektiren sektörlerde uzmanlaşarak sanayinin gelişmesi bölgesel kalkınmayı tetikleyici unsur olacaktır.

Sahil kesiminde ve yaz aylarında yoğunlaşan, çoğunlukla Avrupalı turistlere hitap eden turizm faaliyetleri Bölge turizm potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi sonucunu doğurmaktadır. Turizm faaliyetlerinin yıl boyunca sürdürülmesi, Bölge geneline yayılması ve kırsal kesimlerde alternatif turizm faaliyetlerinin yaygınlaştırılması bölgesel kalkınma açısından önemlidir.

Bölge ekonomisinde tarımın payı yüksektir. Tarımsal faaliyetlerin hanehalkı geçimine yönelik bir faaliyet olmasından ziyade gelir getirici bir faaliyet olarak gerçekleştirilmesi kırsal kalkınmayı hızlandırmaktadır. Bölgede tarımsal ürünlerin işlenmesine yönelik imalat sanayinin yeterince gelişmemiş olması ürünlerin büyük ölçüde işlenmeden Bölge dışına satılmasına neden olmaktadır. Bölgede üretilen tarımsal ürünlerin Bölge içinde işlenmesi tarım ve tarıma dayalı sanayi faaliyetlerini geliştirecek ve bölgesel kalkınmaya hizmet edecektir.

Yabancı sermaye yatırımları, istihdam olanaklarını artırmasının yanında, yeni üretim tekniklerinin ve gelişmiş teknolojilerin yerli firmalara aktarılması hususunda kritik öneme sahiptir. Bölge ekonomisinin rekabetçiliğinin artırılması doğrultusunda yabancı yatırımın bölgeye çekilmesi büyük önem arz etmektedir.

Onuncu Kalkınma Planı, kalkınmanın amacını insanların refahını artırmak, hayat standartlarını yükseltmek, temel hak ve özgürlüklerini güçlendirerek onlara adil, güvenli ve huzurlu bir yaşam ortamı tesis etmek ve bunu kalıcı kılmak olarak belirtmektedir. Bu amaç doğrultusunda Bölge insanın yaşam kalitesinin artırılması Planın ana hedeflerindedir.

Eğitim, sağlık gibi temel kamusal hizmetlerin kalitesinin artırılması ve bu hizmetlere toplumun her kesimi tarafından ulaşılabilirliğin sağlanması, istihdam olanaklarının artırılması ve daha nitelikli bireyler yetiştirilmesi suretiyle işsizlikle mücadele edilmesi, sosyal ve kültürel olanakların artırılması Plan vizyonunda yer alan *Türkiye'nin yaşam kalitesi en yüksek bölgesi olmak* hedefine ulaşmak için belirlenmiş önceliklerdendir.

Gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderilmesi ve yoksullukla mücadele edilmesi, toplumsal dışlanma riski altında olan dezavantajlı gruplar için sosyal içermenin sağlanması Bölge için önemli bir diğer hedefdir.

TR61 Bölgesi yerleşim birimleri sosyo-ekonomik açıdan farklı gelişmişlik düzeylerine sahiptir. Bölgenin güneyinde bulunan yerleşim yerleri turizm ve tarım olanakları ile görece daha gelişmiş durumda iken, Bölgenin kuzeyinde bulunan yükseltisi fazla ve tarım alanları kısıtlı olan yerleşim yerleri güney kesime kıyasla daha az gelişmişlik göstermiştir. Bölge içi gelişmişlik farklarının giderilmesi ve kalkınmanın Bölgenin geneline yayılması planın ana hedefleri arasındadır.

BGUS'ta Antalya Turizm Odağı Kentler içerisinde, Isparta ve Burdur ise Yapısal Dönüşüm Kent Bölgeleri (Sanayi Nüvesi Olan Dönüşüm Kentleri) içerisinde yer almıştır. BGUS'ta ifade edilen ülke genelinde daha dengeli bir yerleşim düzeni oluşturulması ve mekansal gelişmenin desteklenmesi genel amacı doğrultusunda Bölgenin yerleşim alanları ekonomik yapıları ve sosyo-ekonomik gelişmişliklerine göre kademelendirilmiş ve bu doğrultuda farklı müdahale şekilleri tespit edilmiştir.

Endüstri Odağı İlçeler: Sanayi ve ulaştırma altyapısı geliştirilerek, kümelenme, ileri teknoloji yatırımları desteklenecek, ilçelerin ulusal ve uluslararası rekabet güçleri artırılabilecektir.

Turizm Odağı İlçeler: Bölgenin uluslararası turizm başarısının sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla şehir turizmi ve alternatif turizm faaliyetleri yaygınlaştırılacaktır.

Tarım Odağı İlçeler: Yenilikçi tekniklerle verimlilik artırılabilecek, bilinçsiz uygulamaların yol açtığı tahribat önlenerek tarımda sürdürülebilirlik sağlanacaktır.

Geleneksel Ekonomiye Sahip İlçeler: Ulaştırma altyapısının geliştirilmesi, tarımsal üretimde verimliliğin ve istihdam olanaklarının artırılması ile ilçelerin gelişmişlik düzeyinin Bölge ortalamasına yaklaşması sağlanacaktır.

5.2.3. Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi

5.2.4. Bölge İçi Gelişmişlik Farklarının Azaltılması

5.2.2. Daha Rekabetçi Ekonomik Yapı

6. Gelişme Eksenleri

Kalkınma Kurulu toplantıları, paydaş görüşleri, yapılan araştırma ve analizler, ulusal ve uluslararası düzeydeki eğilimler Bölgede; *Tarım, Turizm, Kırsal Kalkınma, Ulaştırma ve Lojistik Altyapısı, Sanayi Politikası, Yaşam Kalitesi, Sürdürülebilir Çevre* kavramlarını ön plana çıkarmıştır. Söz konusu alanlar Plan vizyonuna ulaşmada müdahale alanları olarak belirlenmiştir.

Plan vizyonuna ulaşmak için yukarıda bahsedilen kavramları kapsayacak şekilde beş gelişme eksenini belirlenmiştir. Bunlar;

- Tarımda Modernizasyonun ve Kırsal Kalkınmanın Sağlanması
- Turizmin Çeşitlendirilmesi ve Yaygınlaştırılması
- Sanayide Rekabetçiliğin Artırılması
- Ulaşım, Lojistik ve İletişim (Teknolojisi) Altyapısının İyileştirilmesi
- Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi ve Sürdürülebilir Çevre'dir.

Bölge için önemli sektörlerden biri tarımdır. Bölgenin tarım sektöründe sürdürülebilirliğini sağlaması ve rekabetçiliğini koruyabilmesi; yeni teknoloji ve üretim yöntemlerinin benimsenmesine ve üretimde verimliliğin sağlanarak uluslararası pazarın talepleri doğrultusunda kaliteli ürün üretmesine bağlıdır. Bu bağlamda **Tarımda Modernizasyonun ve Kırsal Kalkınmanın Sağlanması** gelişme eksenini belirlenmiştir. Bu gelişme eksenini ile bitkisel ve hayvansal üretimde modern tekniklerin ve iyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması, toprak, su gibi doğal kaynakların korunması ve tarımsal ürünlerden daha fazla katma değer elde edilerek pazarlama olanaklarının artırılması hedeflenmektedir.

Konaklama tesisi sayısı, yatak kapasitesi ve gelen yabancı turist sayısı bakımından Türkiye'de ilk sırada yer alan TR61 Bölgesinde, turizm faaliyetlerinde had safhada coğrafi, mevsimsel ve kitlesel yoğunlaşma bulunmaktadır. Bu yoğunlaşma eldeki potansiyelin yeterince değerlendirilememesi sonucunu doğurmaktadır. Mevcut turizm potansiyelinin ve alternatif turizm olanaklarının değerlendirilmesine yönelik olarak **Turizmin Çeşitlendirilmesi ve Yaygınlaştırılması** gelişme eksenini oluşturulmuştur. Bu gelişme eksenini ile turizm faaliyetlerinin yıl ve Bölge geneline yayılması ile harcama profili yüksek turizm grubuna da hitap eder duruma getirmek hedeflenmektedir.

TR61 Bölgesi sanayi faaliyetleri genel olarak doğal kaynaklara ve tarımsal hammaddelere dayalı olarak gelişmiştir. Bölgenin sanayi alanında ulusal ve uluslararası rekabetçiliğini artırabilmesi amacıyla **Sanayide Rekabetçiliğin Artırılması** gelişme eksenini belirlenmiştir. Bu gelişme eksenini kapsamında mevcut sanayi yapısının dönüşümünün sağlanması, orta-ileri ve ileri teknoloji düzeyi içeren sektörlerde yatırımlarının yapılması, sanayi kümelerinin oluşturulması ve Ar-Ge faaliyetleri ile rekabetçiliğinin artırılması hedeflenmektedir.

TR61 Bölgesinde gelişmenin önündeki en büyük engelin ulaşım zorlukları olduğunu söylemek mümkündür. Bölge içi ve bölgeler arası etkileşimin geliştirilmesi için ulaşım altyapısının iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu amaca yönelik belirlenen gelişme eksenini **Ulaşım, Lojistik ve İletişim (Teknolojisi) Altyapısının İyileştirilmesidir**. Bu gelişme eksenini ile Bölge içi ve Bölgeden diğer bölgelere erişilebilirliğin artırılması hedeflenmektedir.

Eğitim, sağlık gibi temel kamusal hizmetlerin kalitesinin artırılması ve bu hizmetlere toplumun her kesimi tarafından ulaşılabilirliğin sağlanması, istihdam olanaklarının artırılması ve daha nitelikli bireyler yetiştirilmesi suretiyle işsizlikle mücadele edilmesi, sosyal ve kültürel olanakların artırılması, dezavantajlı gruplar için sosyal içermenin sağlanması ve çevrenin

6

GELİŞME EKSENLERİ

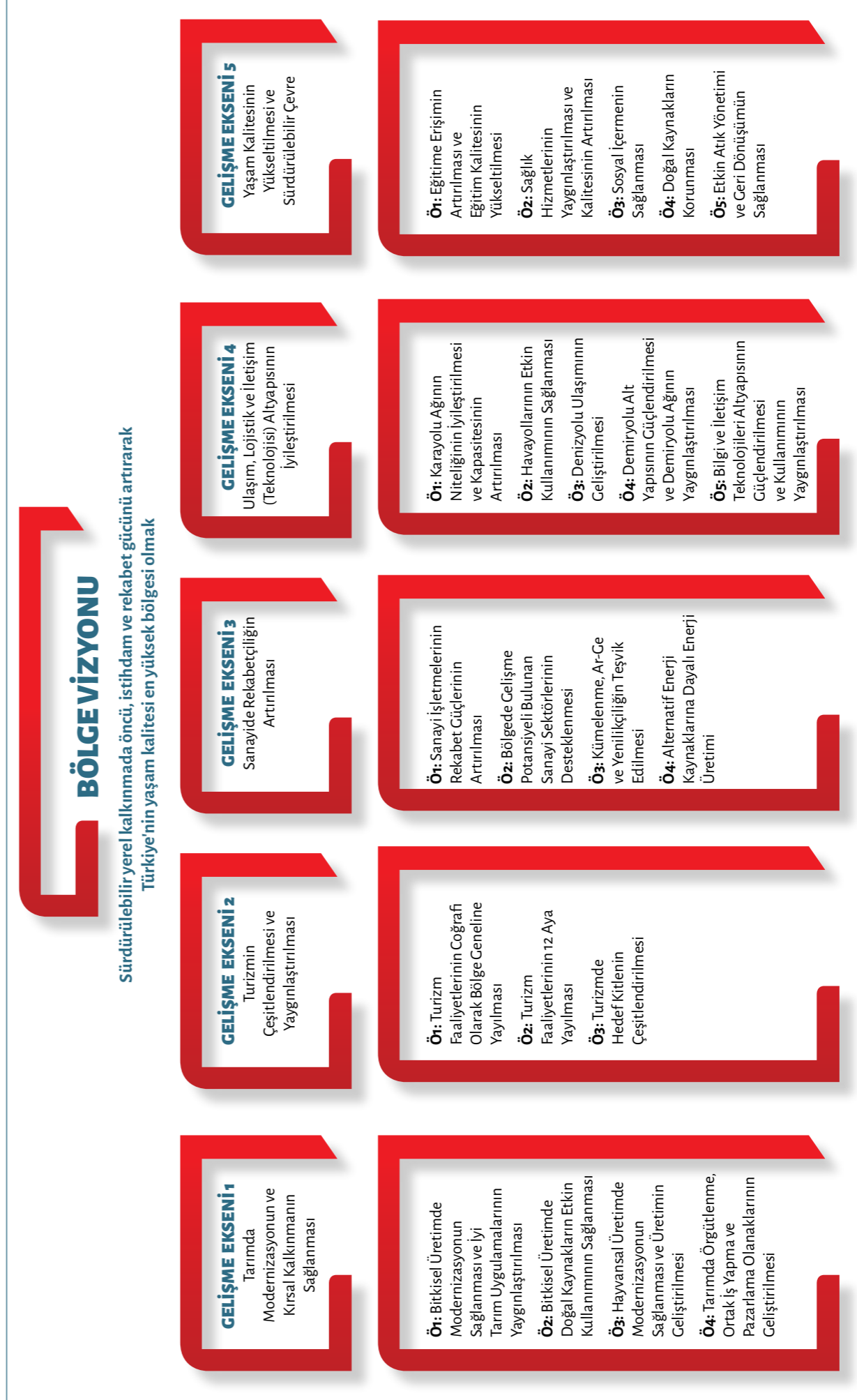
korunması Bölgenin geleceği açısından son derece önemlidir. Bu nedenle **Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi ve Sürdürülebilir Çevre** gelişme eksenini belirlenmiştir. Bu gelişme eksenini ile gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderilmesi ve yoksullukla mücadele edilmesi, toplumsal dışlanma riski altında olan dezavantajlı gruplar için sosyal içermenin sağlanması hedeflenmektedir.

Tarımda Modernizasyonun ve Kırsal Kalkınmanın Sağlanması gelişme eksenini içerisinde ele alınan Kırsal Kalkınma konusu, ekonomik ve sosyal politikalar içermekte ve kırsal ekonomilerin sosyal yönden de geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu nedenle Kırsal Kalkınma olgusu Plan için yatay bir gelişme eksenini olarak düşünülmüş ve kırsal kalkınma ile ilgili tedbirler birden çok gelişme eksenini içerisinde ele alınmıştır.

Beşeri Sermayenin Geliştirilmesi olgusu daha çok **Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi ve Sürdürülebilir Çevre** gelişme eksenini içinde ele alınmakla birlikte bütün gelişme eksenlerinde bu amaca yönelik tedbirler bulunmaktadır. Bu nedenle Beşeri Sermayenin Geliştirilmesi olgusu da yatay eksen olarak düşünülmüştür.

Planda yer alan gelişme eksenleri ve öncelikleri ile ilgili üst ölçekli planlar ve strateji belgeleri analiz edilmiştir. Bölge planı gelişme eksenleri ve öncelikleri ile üst ölçekli plan ve stratejilerin uyumunu gösterir özet tablolar Bölge Planı eki olarak sunulmuştur.⁶

Şekil 2: Plan Vizyonu ve Gelişme Eksenleri

6.1. GELİŞME EKSENİ 1:

Tarımda Modernizasyonun ve Kırsal Kalkınmanın Sağlanması

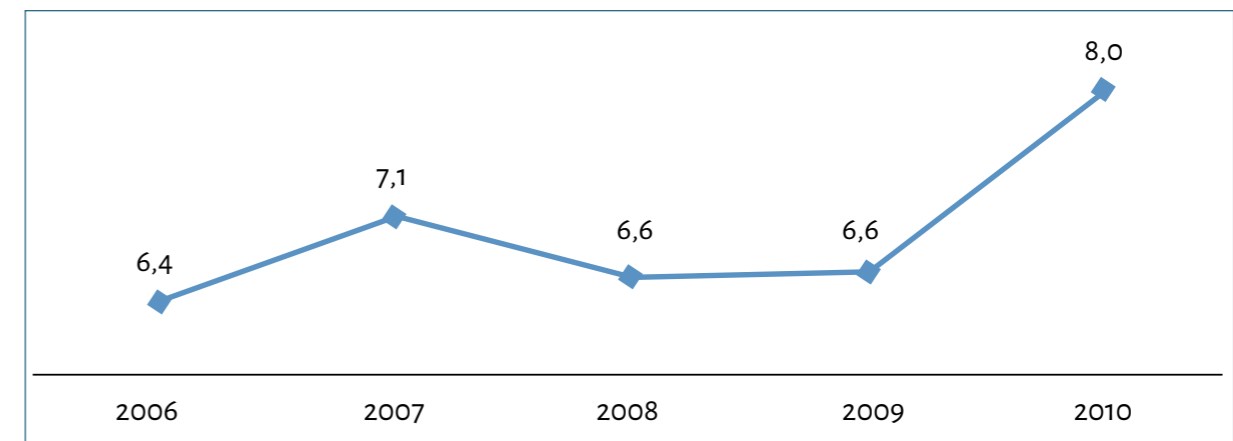
Günümüzde bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler diğer sektörleri olduğu gibi tarım sektörünü de etkilemekte, geleneksel tarımsal üretim biçimlerinin yerini modern üretim yöntemleri almaktadır. Bölgenin tarım sektöründe rekabetçiliğini koruyabilmesi; yeni teknoloji ve üretim yöntemlerinin benimsenmesine ve üretimde verimliliğin artırılarak uluslararası pazarın talepleri doğrultusunda kaliteli ürün üretilmesine bağlıdır.

TR61 Bölgesi verimli toprakları, su kaynakları ve genel olarak ılıman iklim yapısı ile önemli bir tarımsal üretim merkezi olarak öne çıkmaktadır. Bölge sahip olduğu bu avantajları tarımsal üretime yansıtma konusunda beceri kazanmış ve uzmanlaşma yolunda ilerlemiştir. Sulama imkânlarının diğer bölgelere göre daha yaygın olması sonucunda Bölgede sebze ve meyve üretimi ön plana çıkmıştır. Bölgenin verimli toprakları, sulama imkânları ve bitkisel üretimde uzmanlaşmış olması genel olarak Bölgede üretilen ürünlerin verim değerlerinin ülke ortalamasının üzerinde bulunmasını sağlamaktadır.

Bölgenin engebeli topografik yapısı Bölgede iklimsel özelliklerin farklılıklar göstermesine neden olmaktadır. Bu durumun sonucu olarak Bölgede geniş bir ürün yelpazesi içerisinde tarımsal üretim yapılmaktadır.

TR61 Bölgesi içinde öne çıkan iki sektörden biri olan tarım sektörü Bölge ekonomisine önemli düzeyde katkı sağlamaktadır. Uluslararası pazarın talep ettiği kalite ve nitelikte yetiştirilen ürünler ihraç edilerek ülkeye döviz girdisi sağlanmaktadır. 2012 yılında Bölgenin toplam ihracat tutarı yaklaşık 1,3 milyar \$ iken tarım ürünleri ihracat tutarı yaklaşık 445 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Tarım ürünleri ihracatının Bölgenin toplam ihracatı içerisindeki payı %35 olmuştur.

Şekil 3: Bölge Tarım GSKD'sinin Türkiye Tarım GSKD'si İçindeki Payı, 2006-2010

Kaynak: TÜİK, 2013

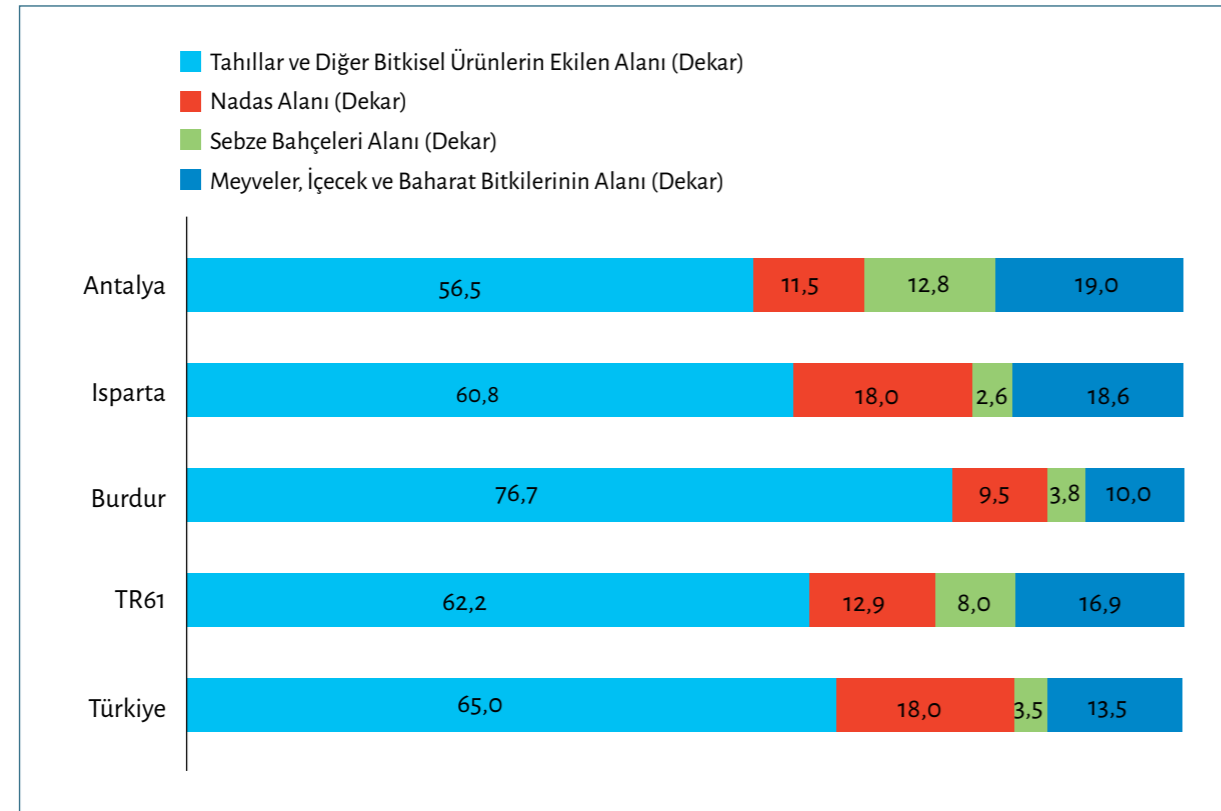
6.1.1. Bitkisel Üretim

TR61 Bölgesinde sebze ve meyve üretim alanlarının toplam tarım alanları içerisindeki oranını Türkiye ortalamasının üzerindedir. Türkiye’de sebze üretim alanları toplam tarım alanının %3,5’ini oluşturmaktadır. Bölgede ise bu oran %8 düzeyindedir. Türkiye’de meyve alanlarının toplam tarım alanına oranı %14 iken Bölgede bu oran %17’dir.

Türkiye tarım alanlarının %3’ü TR61 Bölgesinde yer almaktadır. Antalya ve Isparta ekilen alan oranında Türkiye ortalamasının altında kalırken Burdur Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Bölgenin toprak dağılımında nadas alanları Türkiye ortalamasının altındadır. Söz konusu oranın ülke geneline göre daha düşük olmasının temel nedeni sulama imkânlarının elverişliliğidir. Bölgede son yıllarda modern sulama sistemleri yaygınlaşmıştır. Bu durum üretimde verimliliğin sağlanması yönünde önemli katkı sağlamıştır.

Şekil 4: Arazi Kullanım Oranları, 2012

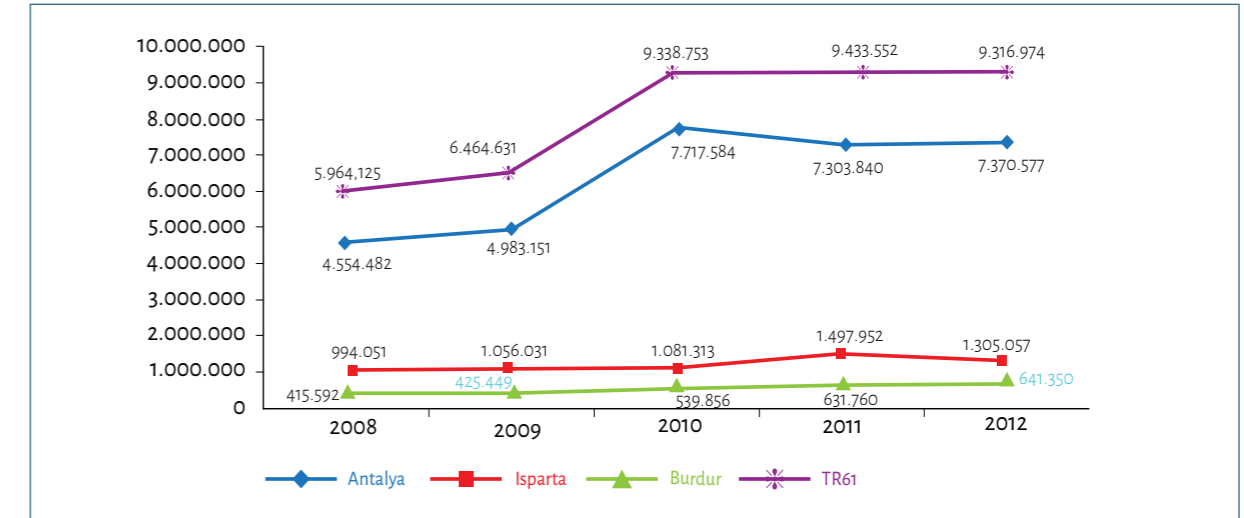

Kaynak: TÜİK, 2013

Bölge tarım sektöründe öne çıkan sorunlar arasında tarımsal arazilerin küçük ve parçalı yapıda olması ilk sırada gelmektedir. Bitkisel üretim, genellikle küçük ölçekli hanehalkı işletmeleri tarafından bölünmüş arazilerde yapılmaktadır. Bu durum işletmelerin ölçek ekonomisinden yararlanamaması sorununu ortaya çıkarmakta ve Bölgenin rekabetçiliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

TR61 Bölgesi 2010, 2011 ve 2012 yıllarında düzey 2 bölgeleri arasında en yüksek bitkisel üretim değerlerine sahip olan bölgedir. Bölgeyi TR62 (Adana-Mersin) Bölgesi izlemektedir. 2012 yılında Bölge Türkiye toplam bitkisel üretim değerinin yaklaşık %11’ini karşılamıştır. Bölgedeki bitkisel üretim değerinin %79’u Antalya, %14’ü Isparta ve %7’si Burdur’dan sağlanmaktadır.

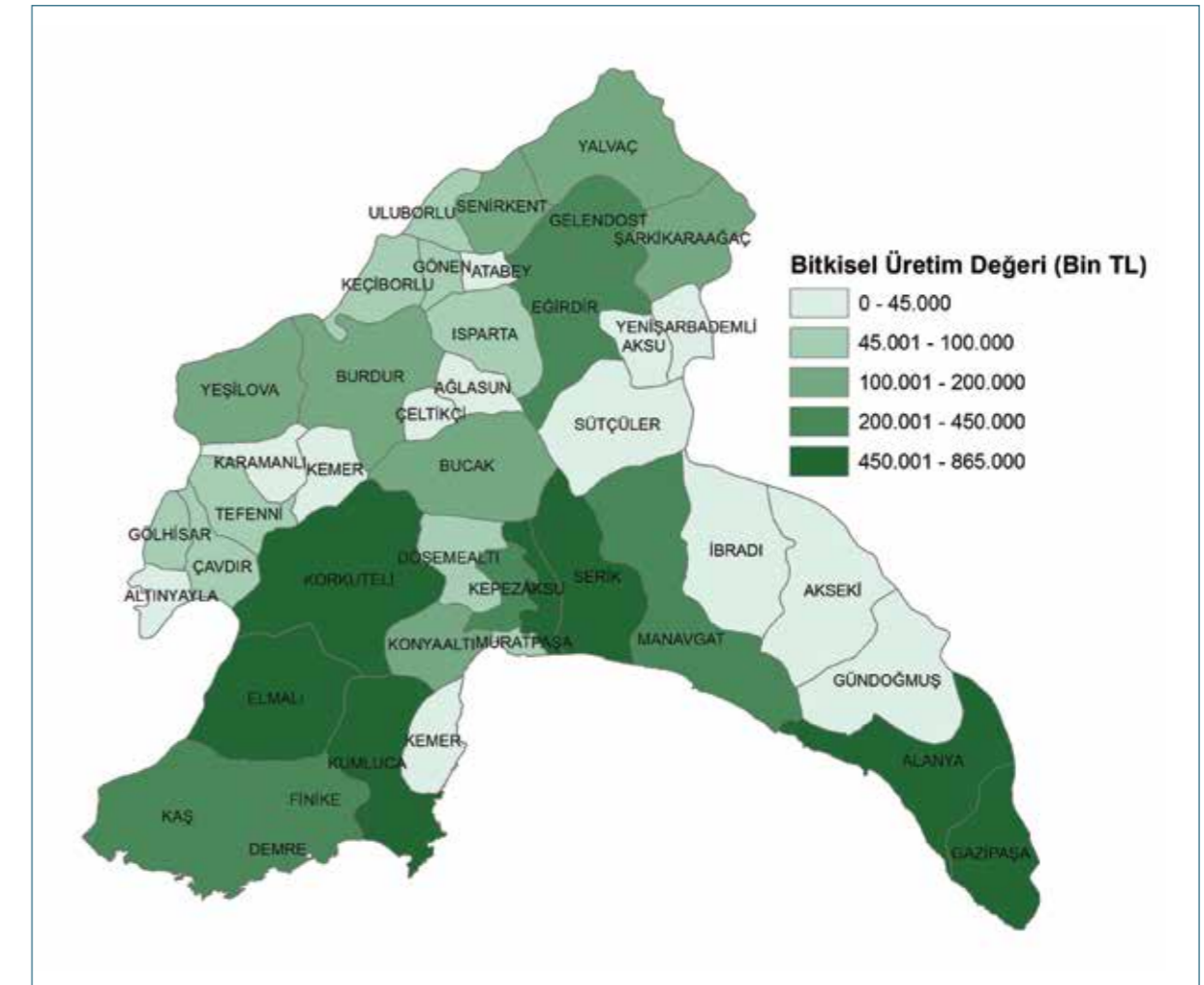
Şekil 5: Bitkisel Üretim Değerleri (Bin TL), 2008-2012

Kaynak: TÜİK, 2013

Bölgenin güney kesimlerinde kıyıya yakın alanlarda örtüaltı sebze üretimi ve meyvecilik faaliyetleri yoğun olarak gerçekleştirilmektedir. Kuzey kesimlerde ise meyvecilik faaliyetleri ön plandadır. Bölge 2012 yılı bitkisel üretim değerleri ilçeler ayrımında Harita 1’de gösterilmiştir. En yüksek bitkisel üretim değerine sahip ilçeler sırası ile Serik, Kumluca, Aksu (Antalya), Gazipaşa, Korkuteli, Elmalı ve Alanya’dır.

Harita 1: İlçelere Göre Bitkisel Üretim Değerleri, 2012

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak üretilmiştir

Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin üretiminde Bölge düzey 2 bölgeleri arasında 18'inci sırada yer almaktadır. TR61 Bölgesi 2012 yılında tahıllar ve diğer bitkisel ürünler grubunda 2,5 milyon tona yakın üretim gerçekleştirmiştir. Bu miktarın %39'u Antalya'da, %37'si Burdur'da, %24'ü Isparta'da üretilmiştir.

Bölgede tahıl üretiminde dekar başına verim Türkiye ortalamasının altındadır. Türkiye'deki tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin ekim alanlarının %2,8'i Bölgede bulunmaktadır. Ancak tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin üretiminin Türkiye üretimine oranı %2,5 düzeyindedir. Bölgede tahıl üretim değeri en yüksek olan ilçeler Korkuteli, Elmalı, Manavgat, Yalvaç, Serik, Burdur Merkez ve Şarkikaraağaç'tır. Lavanta, yağlık gül, mısır (hasıl), susam, hayvan pancarı, sorgum (yeşil ot), nohut gibi çeşitli ürünlerin üretimi Bölgede yoğunlaşmaktadır.

Sulama imkânlarının yaygınlaştırılması ve toprak ıslah çalışmalarıyla, verimliliği düşük olan tahıl üretimi yerine verimliliği yüksek olan meyve ve sebze üretimi gerçekleştirilebilir. Böylece tarımsal üretim alanları daha etkin kullanılarak, Bölgenin daha fazla katma değer kazanması sağlanabilir.

Bölge 2012 yılında Türkiye sebze üretiminin yaklaşık %16'sını karşılayarak düzey 2 bölgeleri arasında ilk sırada yer almıştır. TR61 Bölgesinde 2012 yılında yaklaşık 4,4 milyon ton sebze üretimi gerçekleştirilmiştir. Bu miktarın %92'lik kısmı Antalya, %8'lik kısmı Burdur ve Isparta'da üretilmiştir. Bölgede sebze üretim değeri en yüksek olan ilçeler Kumluca, Serik, Aksu, Gazipaşa, Kaş ve Alanya'dır. Bölgede domates (sofralık), hıyar (sofralık), biber (dolmalık, sivri), patlıcan, kabak (sakız), bakla (taze) karnabahar, brokoli ve kültür mantarı ürünleri yoğunlaşmıştır.

Son yıllarda sebze türlerine yönelik ıslah çalışmaları önem kazanmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarımsal üretimde rekabet avantajı kazanmak ve birim alandan daha yüksek verim elde edebilmek için tohum ve fide ıslah çalışmaları yürütmektedir. Bölgede tohum ve fide ıslahı başta olmak üzere tarımsal üretime ilişkin Ar-Ge çalışmalarına önem verilmelidir.

2012 yılında Bölge yaklaşık 2,2 milyon ton meyve üretim hacmi ile Türkiye meyve üretiminin %11'lik kısmını karşılayarak düzey 2 bölgeleri arasında TR62 (Adana, Mersin) Bölgesinden sonra ikinci sırada yer almıştır. TR61 Bölgesinin ağaç başına verim değerleri ülke ortalaması üzerindedir. Türkiye meyve üretim alanlarının %4'ü Bölgede bulunmaktadır. TR61 Bölgesinde elma, portakal, mandalina, muz, armut, nar, çilek gibi birçok meyve türünde yoğunlaşma sağlanmıştır. Bu ürünlerin Türkiye üretiminin beşte birinden fazlası TR61 Bölgesinde gerçekleşmektedir.

İlçelerde meyve üretim değerlerinin büyük kısmını bir ya da iki meyve türü oluşturmaktadır. Bölgede meyve üretim değeri en yüksek olan ilçeler Korkuteli, Eğirdir, Gelendost, Serik, Gazipaşa, Finike, Elmalı ve Senirkent'tir. Ancak bu ilçelerde meyve üretiminde uzmanlaşma sadece birkaç ürün üzerinde sağlanmış olup meyve üretiminden yüksek gelir elde edilmesi bu ürünler sayesinde olmaktadır. Üretilen ürünlerin piyasasında yaşanacak şoklar başta bu ilçeler olmak üzere birkaç ürün üretimi üzerine oturmuş tarımsal ekonomiyi olumsuz etkileyebilecektir. Bu nedenle bitkisel üretimde ürün yelpazesinin genişletilmesi ve özellikle Bölgeye uyum sağlayabilecek getirisi yüksek yeni tarım ürünlerinin yetiştirilmesi, üretimde sürdürülebilirliği sağlayacak ve oluşabilecek piyasa aksaklıkları karşısında ilçe ekonomilerini daha dirençli hale getirecektir.

Bölge, Türkiye örtü altı tarım alanlarının %39'luk kısmına ev sahipliği yapmaktadır. 2012 yılı verilerine göre Bölge örtü artı tarım alanı büyüklüğü ile düzey 2 bölgeleri arasında TR62 (Adana-Mersin) Bölgesinin ardından ikinci sırada yerini almıştır.

Bölge sebze üretim miktarı içerisinde örtü altı tarımının payı oldukça yüksektir. TR61 Bölgesinde sebze üretim alanlarının %42'sini örtü altı tarım alanları oluştururken, örtü altı tarım alanlarında Bölge sebze üretiminin %71'i gerçekleştirilmektedir.

Bölge, Türkiye'nin en önemli örtü altı sebze üretim merkezi konumundadır. Bölge yetiştirdiği 3 milyon ton örtü altı sebze miktarı ile 2012 yılında diğer düzey 2 bölgeleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Söz konusu yılda Türkiye örtü altı sebze üretim alanlarının %44'ü Bölgede bulunuyor iken, bu alanlardan elde edilen sebze üretiminin Türkiye örtü altı sebze üretimine oranı %53 olarak gerçekleşmiştir.

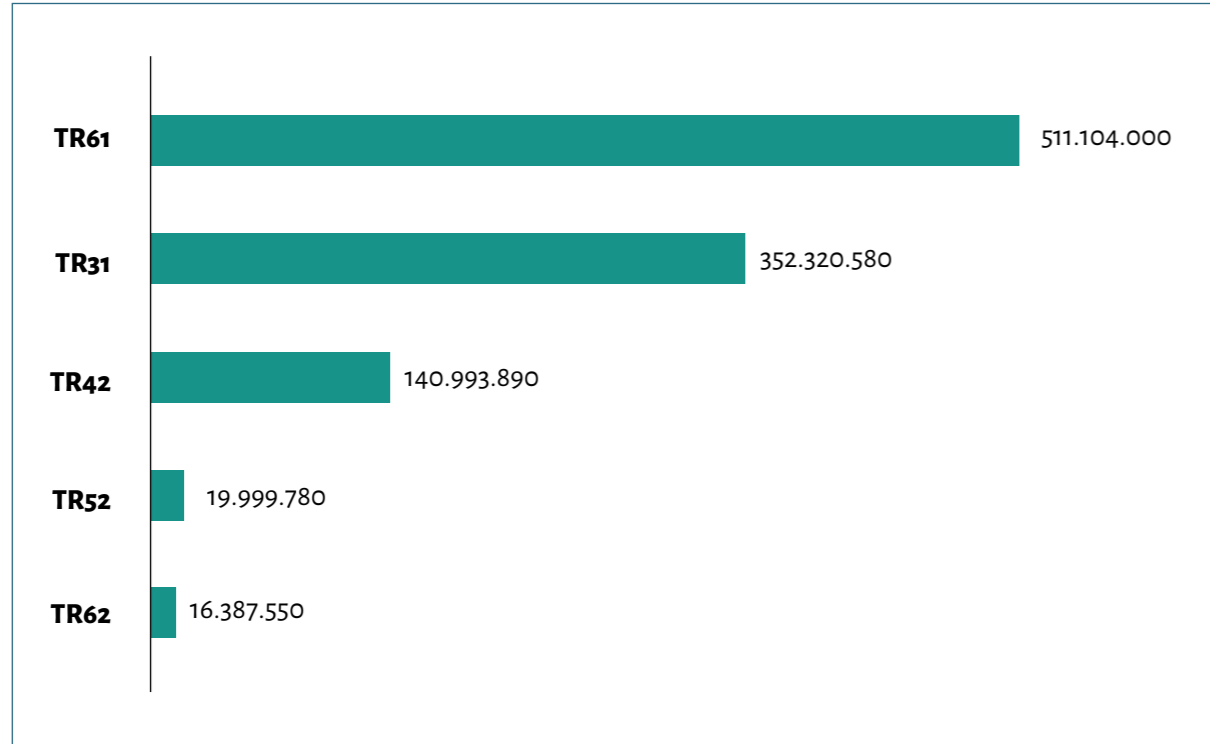
TR61 Bölgesinde örtü altı sebze üretimi Antalya'nın kıyı ilçelerinde yoğunlaşmaktadır. Antalya Bölge örtü altı sebze üretiminin %99'unu karşılamaktadır. Örtü altı sebze üretiminde Antalya'nın ön plana çıkmasının temel sebebi seracılık faaliyetinin ılıman iklim koşullarını gerektirmesi buna bağlı olarak sera iklimlendirme maliyetinin kıyı kesimlerde daha düşük olmasıdır. Ancak kıyı kesimlerde yaz aylarında hava sıcaklıkları ciddi şekilde artmakta, bu durum yaz aylarında örtü altı alanlarda üretim faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. Artan sıcaklıklar örtü altı alanlarda çeşitli hastalık ve zararlıların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu durumun üstesinden gelmek amacıyla yaz aylarında daha ılıman iklimlere sahip olan ve üretim için daha uygun koşulları barındıran yayla seracılığının yaygınlaştırılması üretimin devamlılığı açısından yararlı olacaktır.

Bölgenin sebze üretiminde başarılı olmasında en önemli faktör olan seralar eskimekte ve üretimi olumsuz etkilemektedir. Bölgenin sebze üretimindeki başarısını koruyabilmesi, seraların yenilenmesi ve modernize edilmesiyle yakından ilgilidir.

2012 yılında Bölge, 64 bin ton örtü altı meyve üretim miktarı ile diğer düzey 2 bölgeleri arasında TR62 (Adana-Mersin) Bölgesinin ardından ikinci sırada yer almaktadır. TR61 Bölgesi Türkiye örtü altı meyve üretim alanlarının %24'üne sahip iken Türkiye örtü altı meyve üretiminin %21'i bu bölgede gerçekleştirmiştir. Bölgede örtü altı meyve yetiştiriciliği yoğun olarak Antalya'da yapılmakta olup çilek ve muz en fazla yetiştirilen ürünlerdir.

Bölge, düzey 2 bölgeleri arasında kesme çiçek üretimi alanı ve adedi açısından birinci sırada yer almaktadır. Bölgede dokuz ilçede kesme çiçek üretimi yapılmakta ve bu ilçelerde üretilen kesme çiçek Türkiye kesme çiçek üretiminin %47,4'lük kısmına karşılık gelmektedir. Bölgede karanfil, gerbera, gypsophilla, anemon, solidago (altınbaşak) türleri yoğunlaşmaktadır.

Şekil 6 : Düzey 2 Bölgeleri Kesme Çiçek Üretim Miktarları (Adet)

Kaynak: TÜİK, 2013

Bölgede kesme çiçek üretim değeri en yüksek olan ilçeler Antalya'nın Kepez, Serik ve Aksu ilçeleri ile Isparta'nın Merkez ilçesidir. Yaz aylarında Antalya'da hava sıcaklıklarının yüksek olması kısa sürede pazara sürülmesi gereken kesme çiçek üretimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle yaz aylarında kesme çiçek üretiminde oluşan boşluğun tamamlanması yönünde Isparta ve Burdur'da çalışmalar yürütülmesi, söz konusu illerin ekonomilerine katkı sağlanması açısından yararlı olacaktır.

6.1.2. Hayvansal Üretim

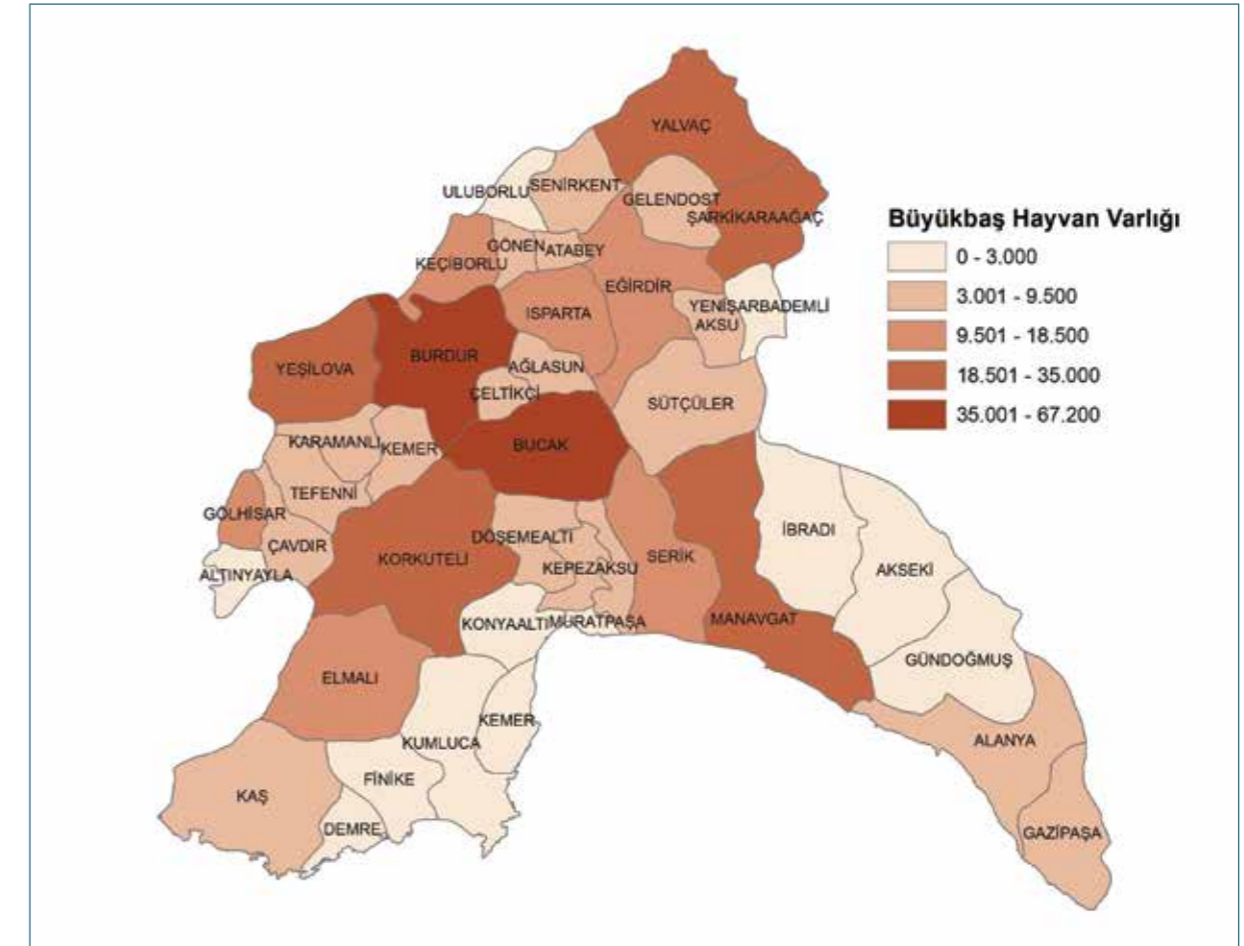
Bölge 2012 yılında 845 milyon TL tutarında hayvansal üretim değeri ile düzey 2 bölgeleri arasında dokuzuncu sırada yerini almıştır.

2012 yılı verilerine göre TR61 Bölgesi 465 bin adet büyükbaş hayvan varlığı ile düzey 2 bölgeleri arasında 17'nci sırada bulunmaktadır. En fazla büyükbaş hayvan varlığına sahip ilçeler Burdur Merkez, Bucak, Yalvaç, Şarkikaraağaç, Manavgat, Yeşilova ve Korkuteli'dir.

Bölgenin büyükbaş hayvan varlığı içerisinde kültür ırklarının payı düzenli olarak artmaktadır. 2008 yılında kültür ırklarının Bölge büyükbaş hayvan varlığı içerisindeki oranı %58 iken, 2012 yılına gelindiğinde bu oran %69'a yükselmiştir. Bu durum daha yüksek et ve süt veriminin elde edilmesine katkı sağlamaktadır.

2012 yılında Bölgede büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinden 686 bin ton süt elde edilmiş olup bu miktar ülke üretiminin %4,3'lük kısmına karşılık gelmektedir. Bölgede elde edilen sütün önemli bir kısmı işlenmesi için Bölge dışına gönderilmektedir.

Harita 2: İlçelere Göre Büyükbaş Hayvan Varlığı (Adet), 2012

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak üretilmiştir

TR61 Bölgesinde hayvancılık faaliyetleri genellikle küçük ölçekli aile işletmeleri şeklinde olup, bitkisel üretim faaliyetleri ile birlikte yürütülmektedir. Hayvancılık ile bitkisel üretimin birlikte yapılması hayvansal üretimde profesyonelleşmeyi sınırlandırmaktadır.

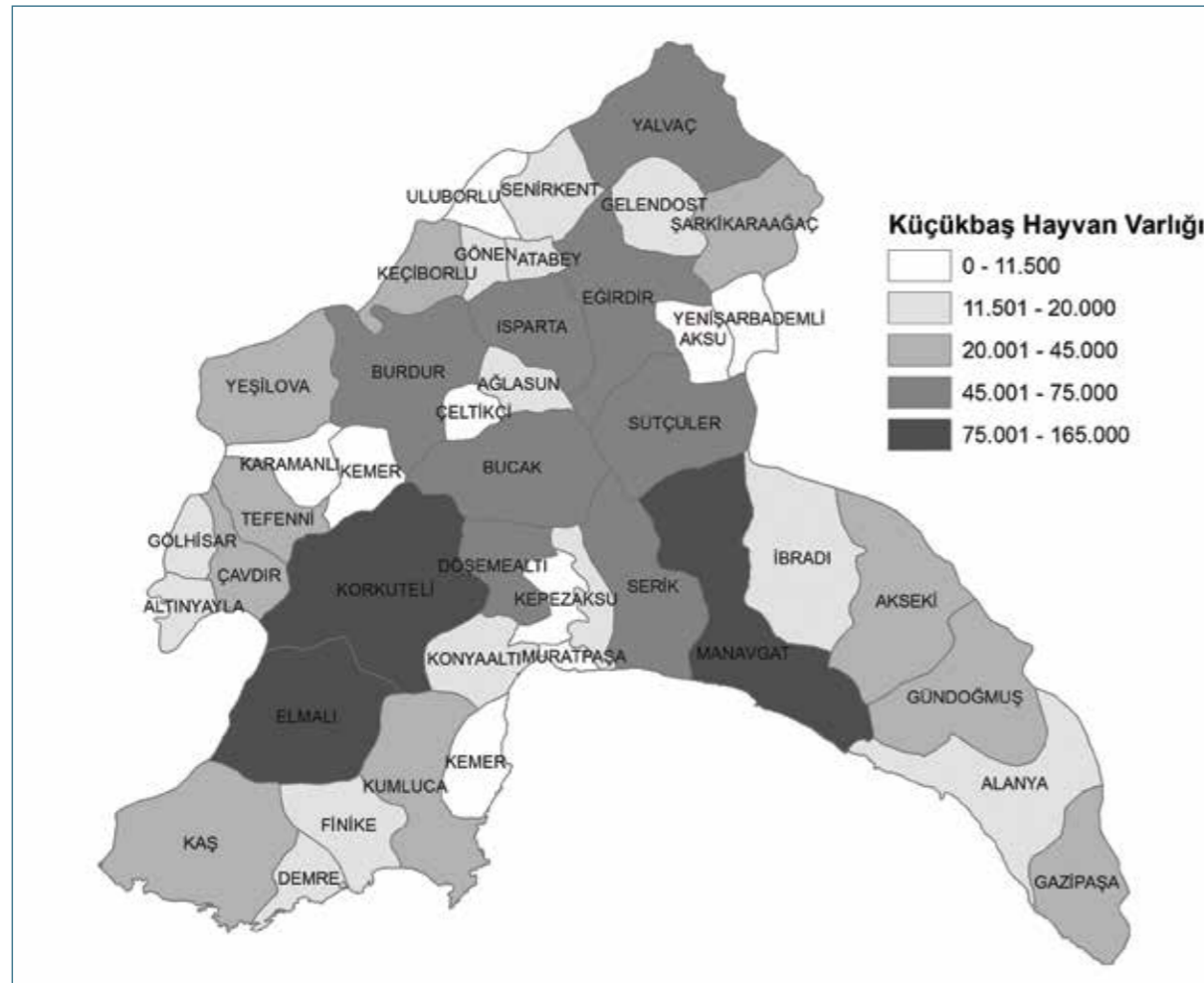
Hayvan barınaklarının büyük kısmı kapalı ve sabit bağlamalı özelliklere sahiptir. Bu durum hayvan refahını ve hayvan sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca üretimde yüksek miktarda hazır yeme bağımlılığın olması üretim maliyetlerini artırmaktadır. Maliyetleri düşürmek için Bölgede yem bitkilerinin ekiminin yaygınlaştırılması yararlı olacaktır.

TR61 Bölgesi ülke küçükbaş hayvan varlığının %4'lük kısmına sahiptir. Bölge küçükbaş hayvan varlığı bakımından düzey 2 bölgeleri arasında dokuzuncu sırada bulunmaktadır.

Bölgede küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin en yoğun olduğu ilçeler Elmalı, Korkuteli ve Manavgat ilçeleridir. Bu ilçeler aynı zamanda en fazla küçükbaş süt üretiminin gerçekleştiği ilçelerdir. 2012 yılında Bölge genelinde yürütülen küçükbaş hayvan yetiştiriciliği faaliyetlerinden yaklaşık 66 bin ton süt elde edilmiştir. Bu miktar Türkiye üretiminin %4,8'ine karşılık gelmektedir.

Bölgede engebeli arazi yapısına sahip olan ve tarımsal faaliyetlerin sınırlı düzeyde yürütüldüğü kırsal alanlarda özellikle et ve süt verimi açısından üstün özelliklere sahip keçi türlerinin yetiştirilmesi bu alanlarda bulunan yerleşim yerlerine ekonomik getiri sağlama bakımından yararlı olacaktır.

Harita 3: İlçelere Göre Küçükbaş Hayvan Varlığı (Adet), 2012

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak üretilmiştir

TR61 Bölgesi 2012 yılında 3.124 ton bal üretim miktarı ile 26 düzey 2 bölgesi arasında sekizinci sırada yerini almıştır. Bölgede 42 yerleşim yerinde bal üretimi yapılmakla birlikte, yıllık üretim miktarı 100 ton üzerinde olan ilçeler Muratpaşa, Alanya, Finike, Manavgat, Kaş, Serik, Demre, Elmalı, Korkuteli, Altınyayla ve Burdur Merkez ilçeleridir.

Kırsal alanlar için önemli bir alternatif geçim kaynağı olan arıcılık faaliyetinde, bal üretiminde ön plana çıkan arı türlerinin kullanılması ve markalaşma yoluna gidilmesi yararlı olacaktır.

TR61 Bölgesi Türkiye'de avlanan iç su ürünlerinin %6,7'sini, yetiştirilen kültür balıklarının %7,1'ini karşılamaktadır. İç sularında birçok türe ev sahipliği yapan Bölgede, avcılık faaliyetleri Isparta'da yoğunlaşmaktadır. TR61 Bölgesinde çok sayıda göl ve akarsuyun bulunması kültür balıkçılığı faaliyetleri için Bölgeyi avantajlı kılmaktadır.

Tablo 2: TR61 Bölgesi Tarım Sektörünün Temel Sorunları

1. Tarımsal arazilerin küçük ve parçalı yapıda olması
2. Sera üretiminin kıyı şeridi ile sınırlı kalması
3. Tahıl üretiminde dekar başına verimin düşük olması
4. Bilinçsiz tarım uygulamalarının ve geleneksel yöntemlerin üretimi olumsuz etkilemesi
5. İlçelerdeki meyve üretiminin büyük ölçüde bir kaç ürünle sınırlı olması
6. Seraların eskিয়েk üretimi olumsuz etkilemesi
7. Hayvan barınaklarının büyük kısmının kapalı ve sabit bağlamalı oluşu
8. Tarımsal ürünlerin pazarlanmasında yaşanan sorunlar
9. Üreticilerin nihai satış gelirlerinden aldıkları payın az olması
10. Tarımsal ihracatın birkaç ülke ile sınırlı olmasının kırılğan bir yapı ortaya çıkarması

6.1.3. Öncelik ve Tedbirler

Tablo 3: Gelişme Eksen 1 Öncelik ve Tedbirler

GELİŞME EKSENİ 1: TARIMDA MODERNİZASYONUN VE KIRSAL KALKINMANIN SAĞLANMASI

Öncelik 1: Bitkisel Üretimde Modernizasyonun Sağlanması ve İyi Tarım Uygulamalarının Yaygınlaştırılması

- T1: Bitkisel üretimde modern teknikler ve iyi tarım uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
- T2: Üreticilere yönelik bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri yürütülecektir.
- T3: Hastalık ve zararlılar ile entegre mücadele yöntemlerinin uygulanması yaygınlaştırılacaktır.
- T4: Eskiye ve üretimde verimliliği olumsuz etkileyen seraların modernizasyonu sağlanacaktır.
- T5: Tohum, fide, fidan üretimi ve ıslahı çalışmaları desteklenecektir.
- T6: Bölgeye uyum sağlayabilecek getirisi yüksek tarım ürünlerinin yetiştirilmesine yönelik araştırma faaliyetleri yürütülecektir.
- T7: Yayla seracılığı yaygınlaştırılacaktır.

Öncelik 2: Bitkisel Üretimde Doğal Kaynakların Etkin Kullanımının Sağlanması

- T1: Tarımsal işletmelerde optimum ölçeği sağlamak ve ölçek ekonomisinden yararlanmak üzere, arazi toplulaştırma çalışmaları yapılacaktır.
- T2: Modern sulama sistemlerinin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
- T3: Toprağın etkin kullanımı ve birim alandan en yüksek verimin elde edilebilmesi için toprak analizleri yapılacak ve uygun ürünlerin üretilmesi teşvik edilecektir.
- T4: Sulama olanakları bulunmayan ancak sulama imkânına kavuşması halinde önemli miktarda üretim artışı sağlanabilecek kırsal alanlar sulanabilir hale getirilecektir.

Öncelik 3: Hayvansal Üretimde Modernizasyonun Sağlanması ve Üretim Geliştirilmesi

- T1: Büyükbaş hayvancılıkta toplu sağım ve bakım merkezlerinin kurulması özendirilecektir.
- T2: Kapalı ve sabit bağlamalı büyükbaş hayvan barınakları modernize edilecek, hayvan refahına daha uygun, açık ve yarı açık barınakların yapılması sağlanacak ve üreticilere modern hayvan yetiştiriciliğine ilişkin bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.
- T3: Büyükbaş hayvancılıkta kültür ırkı sayısının artması teşvik edilecektir.
- T4: Yem bitkilerinin ekimi yaygınlaştırılacaktır.
- T5: Sütün steril üretimine yönelik faaliyetler desteklenecektir.
- T6: Bölgede üretilen sütün Bölgede işlenmesi teşvik edilecektir.
- T7: Arazi yapısı uygun olan alanlarda küçükbaş hayvan yetiştiriciliği teşvik edilecektir.
- T8: Bal üretiminde kalite ve verimlilik artırılacak, markalaşma sağlanacaktır.
- T9: Bölgenin sahip olduğu su kaynakları su ürünleri üretiminin artırılması yönünde değerlendirilecek, kültür balıkçılığı faaliyetleri yaygınlaştırılacaktır.
- T10: İç su ve deniz ürünlerinin bilinçsiz avlanmasının önüne geçilmesi sağlanacaktır.

Öncelik 4: Tarımda Örgütlenme, Ortak İş Yapma ve Pazarlama Olanaklarının Geliştirilmesi

- T1: Ulusal ve uluslararası piyasaların talep ettiği nitelikte ürün üretilmesi ve pazarlanması için üretici örgütleri güçlendirilecektir.
- T2: Ürün pazarlama sürecinde üreticilerin mağdur olmasının önlenmesi için sözleşmeli tarım uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
- T3: Soğuk hava depolarında yaşanan ürün zayıflığının azaltılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- T4: Ürün tasnifleme ve paketleme tesislerinin kurulması ve geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapılacaktır.
- T5: Bitkisel ürünlerin nakliyesi sırasında soğutma sistemine sahip olan araçların kullanılması sağlanarak ürünün üreticiden tüketiciye kadar soğuk hava zinciri içerisinde ulaştırılması sağlanacaktır.

Öncelik 1: Bitkisel Üretimde Modernizasyonun Sağlanması ve İyi Tarım Uygulamalarının Yaygınlaştırılması

Bölgede bitkisel üretim faaliyetlerinden sebzeçilik ve meyvecilik sulanabilir alanlarda yoğun olarak yapılmakta, sulama imkânına sahip olmayan yerlerde ise genel olarak tahıl üretimi gerçekleştirilmektedir.

Sebze ve meyve üretiminde Bölgenin rekabet üstünlüğünü koruyabilmesi, pazardan daha yüksek pay alabilmesi için tarımda izlenebilirlik ve sürdürülebilirlik ile gıda güvenliğinin sağlanmasını amaçlayan iyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Tedbir 1 : Bitkisel üretimde modern teknikler ve iyi tarım uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

- ✓ Tarımda ileri teknoloji makinelerin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ Topraksız tarım uygulamaları gibi alternatif ve yenilikçi üretim yöntemleri yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ İyi tarım uygulamaları konusunda tüketicilerin bilinçlendirilmesi ve ürün denetimlerinin sıklaştırılması sağlanacaktır.
- ✓ İyi tarım uygulamaları sertifikasyon ücretlerinin düşürülmesi ve modern seracılığın yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
- ✓ Pazara sunulacak ürünlerde standardizasyon çalışmaları yapılacaktır.
- ✓ Organize tarım ve sera bölgelerinin kurulması yönünde çalışmalar yürütülecektir.

Tedbir 2 : Üreticilere yönelik bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri yürütülecektir.

- ✓ Tarımsal ürün sertifikalandırma sistemlerine ilişkin bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilecektir. (İTU, GG, ISO vb.)
- ✓ Tarımsal sigorta sisteminin yararları konusunda üretici bilinçlendirilecek ve sigorta uygulamalarının yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
- ✓ Çiftçiler zirai atıkların neden olduğu tahribat konusunda bilinçlendirilecek ve ilaç kutularının geri toplanmasına yönelik faaliyetler yürütülecektir.

Tedbir 3 : Hastalık ve zararlılar ile entegre mücadele yöntemlerinin uygulanması yaygınlaştırılacaktır.

- ✓ Hastalık ve zararlılara karşı biyolojik mücadele yöntemleri yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ Ürün ve ürün gruplarına göre farklılaşan entegre mücadele yöntemlerinin uygulanması yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ Zararlı organizmaları baskı altında tutacak faydalı organizmaların araştırılmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir.
- ✓ Kimyasal mücadele yöntemlerinin neden olduğu tahribat konusunda bilinçlendirme faaliyetleri yürütülecektir.

Tedbir 4 : Eskiyen ve üretimde verimliliği olumsuz etkileyen seraların modernizasyonu sağlanacaktır.

- ✓ Modern sera inşası ve mevcut eski seraların modernizasyonuna yönelik faaliyetler yürütülecek, bu kapsamda alternatif destek mekanizmaları oluşturulacaktır.
- ✓ Örtü altı üretime yönelik yeni ve sürdürülebilir teknikler araştırılacak ve bunların kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

Tedbir 5 : Tohum, fide, fidan üretimi ve ıslahı çalışmaları desteklenecektir.

- ✓ Tohum ıslahı üzerinde Ar-Ge çalışmalarına önem verilecek, yerli üretim teşvik edilerek yurtdışına olan bağımlılık azaltılacaktır.
- ✓ Yerli tohum üretiminin geliştirilmesi için ulusal ve uluslararası Ar-Ge desteklerinden yararlanılacaktır.
- ✓ Sertifikalı tohum, fide ve fidan kullanımı artırılacaktır.
- ✓ Tohum, fide ve fidan üretimine ilişkin denetim mekanizmaları etkinleştirilecektir.
- ✓ Fidan üreticilerinin damızlık fidan oluşturma çalışmaları desteklenecektir.

Tedbir 6 : Bölgeye uyum sağlayabilecek getirisi yüksek tarım ürünlerinin yetiştirilmesine yönelik araştırma faaliyetleri yürütülecektir.

- ✓ Bölgeye adaptasyon sağlayabilecek sebze ve meyve türleri için araştırmalar yapılacaktır.
- ✓ Bölgede üretimi bulunan meyvelerin erkenci ve geçici türlerinin yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Tedbir 7 : Yayla seracılığı yaygınlaştırılacaktır.

- ✓ Antalya'nın iç kesimleri, Isparta ve Burdur'da uygun bölgelerde yayla seracılığı yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ Pilot örtü altı üretim alanları oluşturularak yüksek verim elde edilebilecek ürünlerin yetiştirilmesine yönelik araştırma faaliyetleri yürütülecektir.

Öncelik 2 : Bitkisel Üretimde Doğal Kaynakların Etkin Kullanımının Sağlanması

Bölge tarım faaliyetleri ağırlıklı olarak küçük ölçekli hanehalkı işletmeleri tarafından yürütülmektedir. Optimum ölçek büyüklüğünün altında kalan işletmelerde üretim maliyetlerinin yüksek olması ve verimin istenen düzeyde olmaması Bölgenin rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir.

Toprak ve su kaynakları tarımsal üretim faaliyetleri sırasında kirlenmekte ve zamanla kullanılamaz hale gelebilmektedir. Bu nedenle tarımsal faaliyetlerin doğal kaynaklara en az zarar verecek şekilde sürdürülmesi Bölge için önemli bir husustur.

Tedbir 1 : Tarımsal işletmelerde optimum ölçeği sağlamak ve ölçek ekonomisinden yararlanmak üzere, arazi toplulaştırma çalışmaları yapılacaktır.

- ✓ Küçük ve dağınık arazilerin toplulaştırılması, arazi toplulaştırılmasına yönelik model oluşturulması, atıl toprakların tarıma kazandırılması ve arazi iyileştirme çalışmalarına yönelik projelerin geliştirilmesi sağlanacaktır.

Tedbir 2 : Modern sulama sistemlerinin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

- ✓ Tarımsal sulamada basınçlı kapalı devre modern sistemler yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ Sulama sistemleri için sunulan kredi ve hibe imkânları geliştirilecektir.
- ✓ Geleneksel sulama yöntemlerinin su kaynaklarını azaltması ve bitkisel üretimde istenen verime ulaşılmasını engellemesi gibi konularda bilgilendirme faaliyetleri yürütülecektir.

Tedbir 3 : Toprağın etkin kullanımı ve birim alandan en yüksek verimin elde edilebilmesi için toprak analizleri yapılacak ve uygun ürünlerin üretilmesi teşvik edilecektir.

- ✓ Büyük üretici birliklerinin laboratuvar açması özendirilecektir.
- ✓ Yapılan analiz sonuçlarına uygun olan ürünlerin yetiştirilmesi teşvik edilecektir.
- ✓ Verimli tarım arazilerinin tarım dışı kullanımı önlenecektir.
- ✓ Toprakta bulunan beslenme bozukluklarının kaynağı tespit edilerek gerekli önlemlerin alınması sağlanacaktır.
- ✓ Tuzlu ve sodyumlu alanlar tespit edilerek ıslah çalışmaları yürütülecektir.

Tedbir 4 : Sulama olanakları bulunmayan ancak sulama imkânına kavuşması halinde önemli miktarda üretim artışı sağlanabilecek kırsal alanlar sulanabilir hale getirilecektir.

- ✓ Geleneksel yöntemlerle tahıl üretimi yapılan alanlar sulamaya açılarak sebze ve meyve üretimi yaygınlaştırılacaktır.

Öncelik 3 : Hayvansal Üretimde Modernizasyonun Sağlanması ve Üretimin Geliştirilmesi

TR61 Bölgesinde hayvancılık faaliyetleri küçük ölçekli aile işletmeleri tarafından, genellikle bitkisel üretim faaliyetleri ile birlikte yürütülmektedir. Bu durum üretimde verimlilik ve profesyonelleşmeyi engellemekte, hayvansal üretim faaliyetlerinden daha az gelir elde edilmesine neden olmaktadır. Ayrıca hayvan barınaklarının büyük çoğunluğu kapalı yapıda ve eskimiş durumdadır. Bu açıdan hayvansal üretimde modernizasyonun sağlanması Bölge için önemli bir husustur.

Tedbir 1 : Büyükbaş hayvancılıkta toplu sağım ve bakım merkezlerinin kurulması özendirilecektir.

- ✓ Toplu sağım ve bakım merkezlerinin kurulması için alternatif destek mekanizmaları oluşturulacaktır.
- ✓ Büyükbaş hayvancılıkta profesyonelleşme sağlanacaktır.
- ✓ Yerleşim yerleri içerisinde yürütülen hayvancılık faaliyetlerinin yerleşim birimleri dışına taşınması sağlanacaktır.

Tedbir 2 : Kapalı ve sabit bağlamalı büyükbaş hayvan barınakları modernize edilecek, hayvan refahına daha uygun, açık ve yarı açık barınakların yapılması sağlanacak ve modern hayvan yetiştiriciliğine ilişkin bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.

Tedbir 3 : Büyükbaş hayvancılıkta kültür ırkı sayısının artması teşvik edilecektir.

- ✓ Hastalıktan ari damızlık materyal yetiştiriciliğine yapan işletmeler desteklenecektir.
- ✓ Büyükbaş hayvancılıkta kültür ırkları yaygınlaştırılacaktır.

Tedbir 4 : Yem bitkilerinin ekimi yaygınlaştırılacaktır.

- ✓ Kaba yem açığı giderilecek ve kaba yemin çeşitliliği artırılabilecektir.
- ✓ Hayvansal üretimin temel girdi kaynağı olan yem bitkilerinin ekimi yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ Mera alanları tespit edilerek mera ıslah çalışmaları yürütülecektir.
- ✓ Yem maliyetlerinin düşürülmesi için çalışmalar yürütülecektir.

Tedbir 5 : Sütün steril üretimine yönelik faaliyetler desteklenecektir.

- ✓ Sütün içerisinde bulunan bakteri ve zararlıların en aza indirilmesi yönünde çalışmalar yürütülecektir.
- ✓ Süt üreticilerine yönelik steril süt üretimi ile ilgili bilgilendirme faaliyetleri yürütülecektir.
- ✓ Sütte bulunan ilaç kalıntılarının en aza indirilmesi yönünde çalışmalar yapılacaktır.

Tedbir 6 : Bölgede üretilen sütün Bölgede işlenmesi teşvik edilecektir.

- ✓ Süt ürünleri üretim tesisleri yaygınlaştırılarak üretilen sütün Bölgede işlenmesi ve katma değerinin Bölge içerisinde kalması sağlanacaktır.

Tedbir 7 : Arazi yapısı uygun olan alanlarda küçükbaş hayvan yetiştiriciliği teşvik edilecektir.

- ✓ Orman köylerinde planlı otlatmacılık kapsamında küçükbaş hayvancılık teşvik edilecektir.
- ✓ Et veya süt verimi yüksek türlerin yetiştiriciliği yaygınlaştırılacaktır.

Tedbir 8 : Bal üretiminde kalite ve verimlilik artırılacak, markalaşma sağlanacaktır.

- ✓ Zengin ve doğal flora kaynaklarının ekonomiye kazandırılması için bal ve diğer arıcılık ürünlerinin üretilmesi, işlenmesi ve pazarlanması yaygınlaştırılacaktır.

Tedbir 9 : Bölgenin sahip olduğu su kaynakları su ürünleri üretiminin artırılması yönünde değerlendirilecek, kültür balıkçılığı faaliyetleri yaygınlaştırılacaktır.

- ✓ Kültür balıkçılığı yapılabilecek potansiyel üretim alanları tespit edilecektir.
- ✓ Üretim sahalarını korumak, su kirliliğini önlemek amacıyla denetim faaliyetleri yürütülecektir.

Tedbir 10: İç su ve deniz ürünlerinin bilinçsiz avlanmasının önüne geçilmesi sağlanacaktır.

- ✓ Bilinçsiz avlanmanın yol açtığı sorunlar konusunda farkındalık oluşması sağlanacaktır.
- ✓ İzinsiz ve bilinçsiz avcılığa ilişkin yürütülen denetimler artırılacaktır.

Öncelik 4 : Tarımda Örgütlenme, Ortak İş Yapma ve Pazarlama Olanaklarının Geliştirilmesi

Bölgede üretici örgütleri yeterince güçlü değildir. Üreticileri yönlendirme, bir araya getirerek güç birliği sağlama ve pazarlama olanaklarını geliştirme yönünde katkı sağlaması gereken üretici örgütlerinin etkin olmayışı, Bölgenin rekabetçiliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Üreticilerin, ürünlerin üretiminden pazarlanmasına kadar olan süreçte bireysel olarak hareket etmeleri, üreticileri zayıf duruma düşürmektedir. Bu nedenle TR61 Bölgesi için tarımsal örgütlenme ele alınması gereken önemli hususlardan biridir.

Tedbir 1 : Ulusal ve uluslararası piyasaların talep ettiği nitelikte ürün üretilmesi ve pazarlanması için üretici örgütleri güçlendirilecektir.

- ✓ Üretici birlikleri bulunmayan yerlerde üretici birliklerinin kurulması teşvik edilecektir.
- ✓ Üretici örgütlerinin yönetsel yapısının güçlenmesi, işletme ve pazarlama faaliyetlerinin gelişmesini sağlamak için eğitim ve yayın çalışmaları düzenlenecektir.
- ✓ Birlik ve üretici örgütlerinin üye sayısı ile orantılı olarak özel tarım danışmanı çalıştırması teşvik edilecektir.
- ✓ Üretici örgütleri vasıtasıyla markalaşma sağlanması yönünde çalışmalar gerçekleştirilecektir.

Tedbir 2 : Ürün pazarlama sürecinde üreticilerin mağdur olmasının önlenmesi için sözleşmeli tarım uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

- ✓ Üretici örgütlerinin etkin çalışması ile sözleşmeli üretim yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ Başarılı üretici örgütlerinin pazarlamaya ilişkin bilgi ve tecrübelerini diğer üretici örgütlerine aktarması sağlanacaktır.

Tedbir 3 : Soğuk hava depolarında yaşanan ürün zayıflığının azaltılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.

- ✓ Atmosfer basınçlı soğuk hava depolarının kullanımı yaygınlaştırılacak, geleneksel soğuk hava depolarının atmosfer basınçlı soğuk hava depolarına dönüştürülmesi yönünde çalışmalar yürütülecektir.
- ✓ Soğuk hava depolarında ürünlerin görüntü ve şeklini koruma amaçlı gerçekleştirilen sağlıklı zararlı uygulamaların önlenmesi için denetim çalışmaları artırılacaktır.

Tedbir 4 : Ürün tasnifleme ve paketleme tesislerinin kurulması ve geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapılacaktır.

- ✓ Ürün tasnifleme ve paketleme tesislerinin kurulması, kapasite artırımı ve teknoloji yenilemesi desteklenecektir.
- ✓ Paketlemesi yapılan ürünün izlenebilirliğinin sağlanması için barkodlama çalışmaları teşvik edilecektir.

Tedbir 5 : Bitkisel ürünlerin nakliyesi sırasında soğutma sistemine sahip olan araçların kullanılması sağlanarak ürünün üreticiden tüketiciye kadar soğuk hava zinciri içerisinde ulaştırılması sağlanacaktır.

- ✓ Bitkisel ürünlerin nakliyesine ilişkin mevzuat düzenlemelerinin yapılması yönünde girişimlerde bulunulacaktır.
- ✓ Ürünlerin nakliyesinde kullanılan araçların soğutma sistemine sahip olması yönünde çalışmalar yürütülecektir.
- ✓ Bitkisel ürünlerin nakliyesine ilişkin denetimler artırılarak hijyenik olmayan taşıtların kullanımı engellenecektir.

Tablo 4: Gelişme Eksen 1 Performans Göstergeleri

GE1: TARIMDA MODERNİZASYONUN VE KIRSAL KALKINMANIN SAĞLANMASI						
Öncelik	Gösterge	Birim	Kaynak	Mevcut Durum	Çıktı (2023)	Sonuç
Ö1: Bitkisel Üretimde Modernizasyonun Sağlanması ve İyi Tarım Uygulamalarının Yaygınlaştırılması	Örtü altı sebze üretim miktarının toplam sebze üretim miktarı içindeki payı	(%)	TÜİK	70,8	80	Sebze üretiminde doğal koşullara olan bağlılığın giderilmesi ve birim alandan daha yüksek verimin elde edilmesi
	Tarımsal İhracat ⁷ Değeri	Bin\$ /Yıl	TÜİK	444.504	750.000	İhracat edilen tarımsal ürünler ile Bölge ekonomisine döviz kazandırması
	İç Bölgelerdeki sera varlığının toplam sera varlığı içindeki payı ⁸	(%)	TÜİK	4,2	10	Tarımsal faaliyetlerin Bölge içinde dengeli dağılımının sağlanması
Ö2: Bitkisel Üretimde Doğal Kaynakların Etkin Kullanımının Sağlanması	Sebze ve meyve alanlarının toplam tarım alanlarına oranı	(%)	TÜİK	24,9	35	Sebze ve meyve üretiminde uzmanlaşmanın artması
Ö3: Hayvansal Üretimde Modernizasyonun Sağlanması ve Üretim Geliştirilmesi	Büyükbaş hayvancılıkta kültür ırkı oranı	(%)	TÜİK	68,6	75	Hayvansal üretim faaliyetlerinde verimliliğin artırılması

⁷ ISIC Rev3 z Digiit bazında tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık faaliyetlerini içeren ihracat verilerinin toplamıdır.

⁸ İç Bölgeler ile Isparta ve Burdur'un tüm ilçeleri, Antalya'nın Elmalı, Korkuteli, İbradı, Gündoğmuş ve Akseki ilçeleri kastedilmektedir.

6.2. GELİŞME EKSENİ 2:

Turizmin Çeşitlendirilmesi ve Yaygınlaştırılması

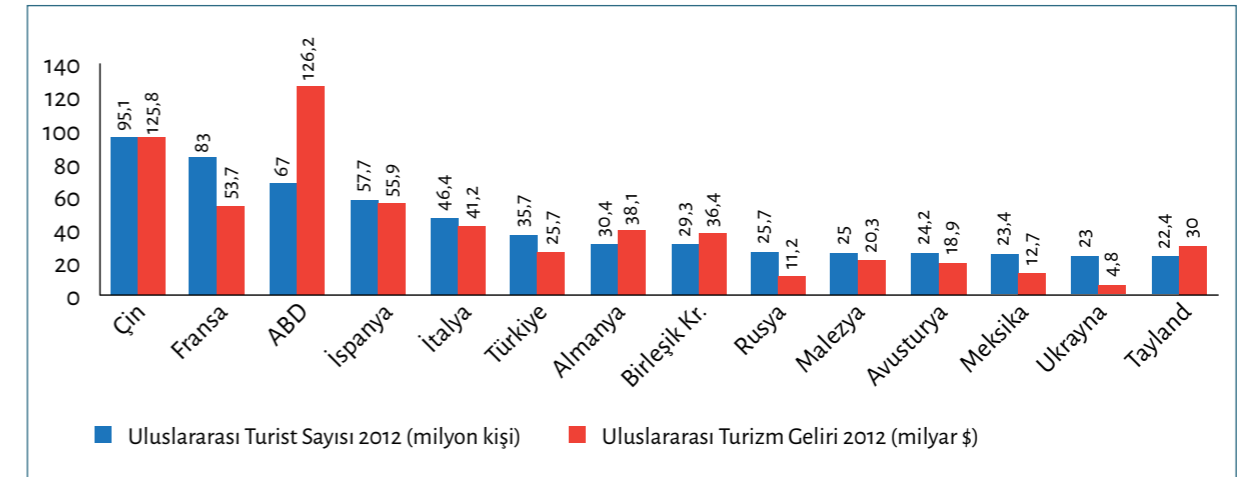

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında bireyler, toplumlar, ülkeler ve ekonomiler arasındaki ilişkilerin ve etkileşimlerin yoğunlaştığı dünyada uluslararası turizmin gelişimi büyük bir ivme kazanmıştır. 1950'li yıllarda 25 milyon olan uluslararası turist sayısı, 2012 yılında bir milyarı aşmıştır. Tüm ülkelerin turizm gelirleri toplamı ise 2012 yılında 1,08 trilyon \$ olarak gerçekleşmiştir.⁹

1980 sonrasında uluslararası turist sayılarındaki yüksek artış grafiği Avrupa ülkelerinin lehine iken 2000 sonrasında Asya-Pasifik ülkeleri daha yüksek performans göstermiştir. Halen Asya-Pasifik ülkelerinin ziyaretçi sayıları Avrupa ülkelerinin ziyaretçi sayılarının yarısından daha az olmakla birlikte elde edilen turizm gelirleri açısından Asya-Pasifik ülkeleri Avrupa ülkelerinin elde ettiği turizm gelirin %70'ine ulaşmış durumdadırlar.¹⁰ Sektördeki gelişmeler, turizm gelirleri pastasının gelecek 20 yılda küresel bir rekabet ortamı içinde büyük bir değişim geçirebileceğine işaret etmektedir.

Türkiye, turizm sektöründe başta Antalya ve İstanbul olmak üzere marka haline gelmiş turizm destinasyonları ile uluslararası turizm pazarından daha fazla pay alabilmek için gelişmiş ülkeler ile rekabet halindedir. Türkiye 35,7 milyon ziyaretçi ile tüm dünyada en çok ziyaret edilen altıncı ülke olmasına rağmen en çok turizm geliri elde eden ülkeler sıralamasında 25,7 milyar \$ gelir ile 10'uncu sırada yer almaktadır. Türkiye'nin elde ettiği turizm gelirin diğer birçok ülkeye kıyasla görece düşük kalmasında temel neden turizm ürünlerinin düşük fiyatlarla pazarlanma politikasıdır.

Şekil 7: Dünyada En Çok Ziyaret Edilen Ülkeler ve Turizm Gelirleri, 2012

Kaynak: United Nations World Tourism Organization, 2013

⁹ 2012 yılı uluslararası turist sayısı: 1.035.000.000, uluslararası turizm gelirler toplamı: 1.075.000.000.000 \$ Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO); <http://media.unwto.org/en/node/38626>
¹⁰ United Nations World Tourism Organization 'Tourism Highlights' 2013

Türkiye'de gerçekleşen konaklamalı uluslararası turizm faaliyetleri büyük ölçüde Antalya'nın kıyı şeridinde yoğunlaşmış durumdadır. 2011 yılında yabancı ziyaretçilerin en çok giriş yaptığı şehirler sıralamasında Antalya 10,5 milyon kişi ile Türkiye'de ilk sırada, dünyada üçüncü sırada yer almıştır.¹¹

2012 yılında Türkiye'ye giriş yapan yabancı ziyaretçilerin %33'ü TR61 Bölgesi sınır kapılarından geçiş yapmıştır. Türkiye'ye havayolu ile giriş yapan yabancı ziyaretçilerin %44'ünün geçiş yaptığı sınır kapısı Antalya Havalimanıdır.

Tablo 5: TR61 Bölgesi Sınır Kapılarından Giriş Yapan Yabancı Ziyaretçi Sayıları, 2012

Antalya, Merkez	Havayolu	10.075.506
Antalya, Merkez	Denizyolu	75.297
Antalya, Merkez	Günübirlükçi	54.930
Antalya, Alanya	Denizyolu	1.661
Antalya, Alanya	Günübirlükçi	33.879
Antalya, Kaş	Denizyolu	13.639
Antalya, Kaş	Günübirlükçi	5.685
Antalya, Finike	Denizyolu	516
Antalya, Kemer	Denizyolu	49
Antalya, Gazipaşa	Havayolu	37.607
Antalya İl toplamı		10.298.769
Isparta, S. Demirel	Havayolu	25.704
Isparta İl toplamı		25.704
Bölge Toplamı		10.324.473
Ülke Toplamı		31.782.832

Kaynak: TÜİK, 2013

Antalya, tüm Türkiye'de bulunan konaklama tesislerinin oda ve yatak kapasitesinin yaklaşık üçte birine sahiptir. 2012 yılında Türkiye'deki yabancı turist gecelemlerinin %60'ı, yerli turist gecelemlerinin %17'si Antalya'da bulunan konaklama tesislerinde gerçekleşmiştir.¹²

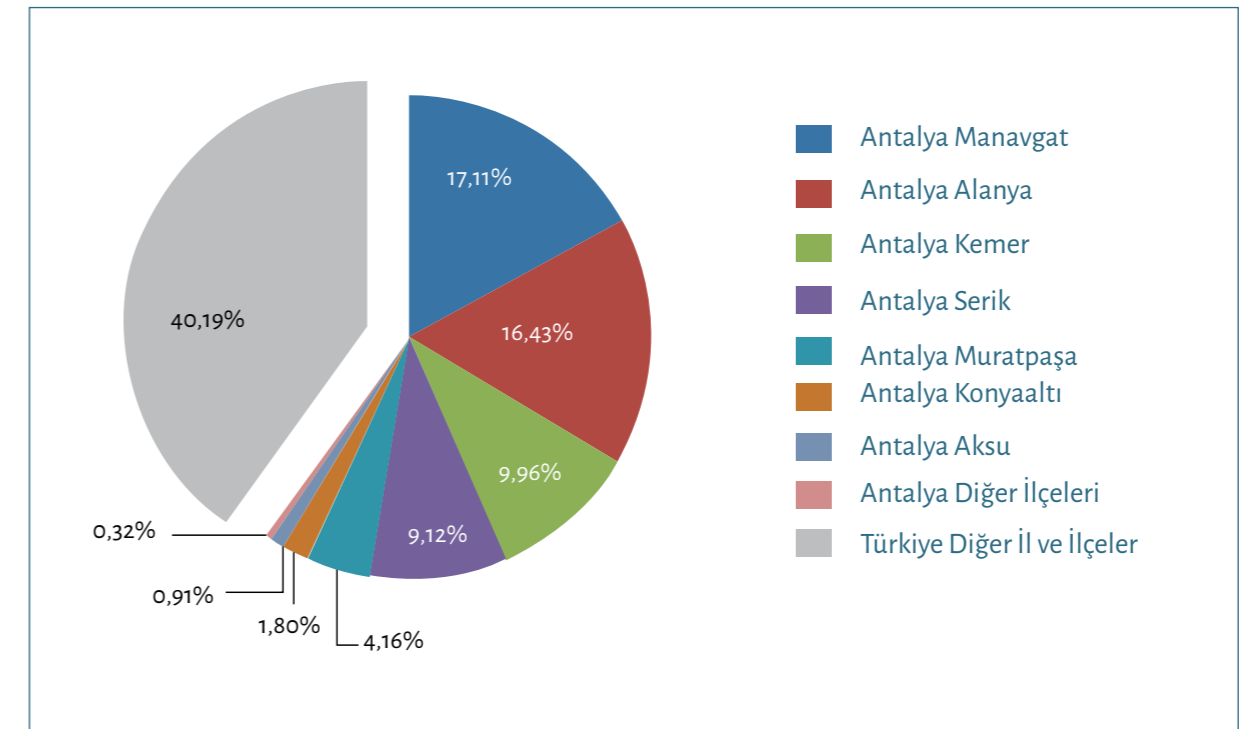
Tablo 6: Yabancı ve Yerli Turist Gecelemleri, 2012

Yerleşim Birimi	Yabancı	Yerli	Toplam
Antalya	67.780.921	9.877.825	77.658.746
Isparta	20.946	312.922	333.868
Burdur	16.736	441.335	458.071
TR61 Bölgesi	67.818.603	10.632.082	78.450.685
Türkiye Toplamı	113.330.412	58.988.300	172.318.712

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013

Yabancı turistlerin 2012 yılında Türkiye'de geceleme için tercih ettikleri yerleşim birimleri arasında Antalya'da turizmin yoğunlaştığı kıyı ilçeleri ilk sıralarda yer almaktadır. Şekil 8 Türkiye uluslararası turizm faaliyetlerindeki coğrafi yığılmayı gösterir niteliktedir.

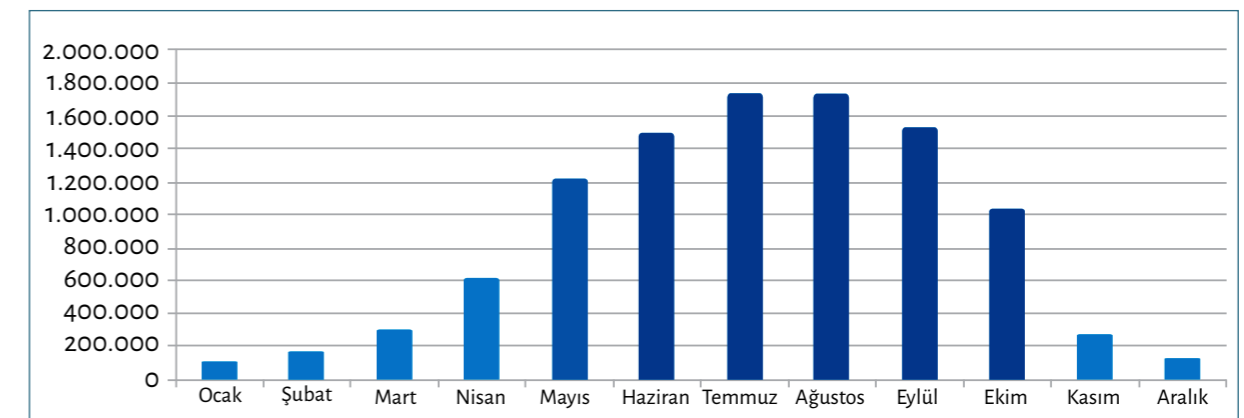
Şekil 8: Türkiye'de Yapılan Yabancı Turist Gecelemlerinin Dağılımı, 2012

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013

Antalya'da en fazla talep gören turizm ürününün deniz-kum-güneş turizmi olması turizm faaliyetlerinin mayıs ve ekim ayları arasında yoğunlaşmasına yol açmaktadır. Antalya'ya gelen yabancı ziyaretçilerin yaklaşık %85'i turizm sezonu olarak anılan bu dönemde giriş yapmaktadır. Geriye kalan altı ay ise sektör açısından, birçok tesisin kapandığı, çalışanların büyük bölümünün işsiz kaldığı ölü dönem halini almaktadır. Antalya turizm faaliyetlerindeki mevsimsel yığılma yalnızca ekonomik değil aynı zamanda büyük sosyal sorunların da kaynağı durumundadır.

Şekil 9: Aylara Göre Antalya'ya Gelen Yabancı Turist Sayısı, 2012

Kaynak: TÜİK, 2013

Antalya'ya gelen yabancı ziyaretçilerin büyük bir bölümünü Avrupa ülkeleri vatandaşları oluşturmaktadır. 2012 yılında Antalya'yı tercih eden yabancı ziyaretçiler içinde Almanya ve Rusya Federasyonundan gelen ziyaretçilerin oranı %55, tüm Avrupa ülkelerinden gelen ziyaretçilerin oranı %98'dir. Bu kitlesel yığılma Antalya turizm pazarını büyük ölçüde Avrupa ülkelerine bağımlı kılmakta ve Bölge turizm ekonomisinin kırılğan temeller üzerinde geliştiğine işaret etmektedir.

Antalya'da hesaplı tatil seçeneklerini ön plana çıkaran ve tarifersiz uçak yolculuklarını kapsayan paket sistemini esas alan yaygın pazarlama politikası, coğrafi olarak uzak ülkeleri hedef alan rekabeti güçleştirmektedir. Örnek olarak en fazla uluslararası turizm harcaması yapan ilk 15 ülke arasında bulunan Çin, ABD, Kanada, Japonya, Avustralya, Singapur ve Brezilya¹³ tabiyetinde bulunan turistlerden Antalya'ya gelen kişi sayısı çok azdır. Bu ülke vatandaşlarından 2012 yılında Antalya'yı ziyaret eden turistlerin Antalya'yı ziyaret eden tüm yabancı turistler içindeki oranı %03'tür.

Antalya'da yüksek gelir grubuna hitap etmeyen kitle turizminin yaygınlığı ve uzak ülkelere yönelik turizm organizasyonlarının yükselen maliyetlerden dolayı paket fiyatlarını artırması nedeniyle değerlendirilemeyen bu büyük potansiyel, aynı zamanda Antalya'nın yakın gelecekte Avrupa pazarı için de rekabet etmek zorunda kalabileceği yeni turizm destinasyonlarına gün geçtikçe daha fazla güç kazandırmaktadır.

Coğrafi yakınlığı bulunmasına rağmen Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden Antalya'ya gelen ziyaretçi sayısı sınırlı düzeyde kalmaktadır. Türkiye ile tarihi ve kültürel bağları olan, gelir düzeyi yüksek turist potansiyeli bulunan bu ülkelere yönelik pazarlama politikaları geliştirilmesi Antalya'nın turizm sektöründeki tek tip ürün ve tek tip müşteri hakimiyetini azaltmak için iyi bir alternatif yöntem olabilecektir.

Tablo 7: Antalya'ya Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Geldikleri Bölgelere Göre Dağılımı, 2012

Ülke Grubu	Gelen Turist Sayısı	Gelen Turist Oranı (%)
Avrupa Ülkeleri	10.078.735	97,86
Asya Ülkeleri	170.772	1,66
Amerika Ülkeleri	26.487	0,26
Afrika Ülkeleri	11.970	0,12
Okyanusya Ülkeleri	4.945	0,05
Bilinmeyen	5.860	0,06
Toplam	10.298.769	100,00

Kaynak: TÜİK, 2013

TR61 Bölgesi turizm faaliyetleri, büyük ölçüde Antalya'nın Kemer-Alanya arasında bulunan ilçelerinin kıyı şeridinde, mayıs ve ekim ayları arasında, deniz-kum-güneş turizmi ve paket tur sistemini benimseyen Avrupalı ziyaretçi kitlesine hitap eder bir yapı ile sınırlı kalmıştır. Mevcut durum had safhada coğrafi, mevsimsel ve kitlesel bir yığılmaya işaret etmektedir. Antalya genel olarak orta ve düşük gelir seviyesine sahip Avrupalı turistler ile yerli turist kitlesinin ilgisini çeken bir turizm destinasyonu konumundadır. Ancak uluslararası turist

tercihlerinin hem mekansal ve biçimsel farklılık arayışı hem de daha fazla doğal yaşam duyarlılığı ile yeniden şekillendiği modern dünyada rekabet avantajının korunabilmesi kitle turizmine alternatifler üretilebilmesi ile mümkün görünmektedir.

Bulunulan noktada Antalya'nın ucuz tatil destinasyonu imajının ortadan kaldırılarak, yüksek kalitede ve çeşitlendirilmiş ürün yelpazesi ile turizm faaliyetlerinin zaman olarak tüm yıla, coğrafi olarak Antalya içlerine ve Bölge geneline yayılması gerekmektedir.

Batı Akdeniz Bölgesinin sahip olduğu doğal ve tarihi güzelliklerini, Antalya'nın konaklama tesisleri ve 30 yıllık turizm tecrübesi ile birleştirerek gelir seviyesi yüksek turistlerin Bölgeye çekilmesini sağlayacak alternatif turizm dönüşümüne yönelik çalışmaların uygulamaya geçirilmesi, Bölge için hem ekonomik hem de sosyal anlamda büyük önem arz etmektedir.

Turizmin tüm yıla yayılması, kıyı turizmi dışında diğer turizm çeşitlerinin ve iç bölgelerdeki turizm aktivitelerinin geliştirilmesi Türkiye 2023 Turizm Stratejisi kapsamında alınacak tedbirler arasında belirtilmiştir. Bu kapsamda alternatif turizm türleri arasında öncelik verilen; ekoturizm, sağlık turizmi, spor turizmi, yat-kruvaziyer turizmi, kongre ve fuar turizmi TR61 Bölgesinde geliştirilmesi için uygun koşullar bulunan faaliyetler arasında belirtilebilir.

Ekoturizm

Doğal alanlara yapılan, çevreyi koruma ve yerel halkın refahını iyileştirme sorumluluğu taşıyan seyahat olarak tanımlanan ekoturizm, doğa ile olduğu kadar yerel halk ile de etkileşim içinde bulunma esasına dayanmaktadır. İç bölgelerde yerel bir ekonomi oluşturması, el sanatlarını ve tarımı geliştirmesi yönüyle TR61 Bölgesinde Antalya'nın iç kesimleri ile Isparta ve Burdur'un yerleşim yerlerine yakın doğal alanlarında uygulanabilir bir alternatif turizm türüdür.

Bölgede uzun yıllardır gerçekleştirilen gül, kiraz, elma, portakal yetiştiriciliği gibi tarımsal faaliyetlerin ürün toplama süreçleri, ekoturizm için Bölgeyi daha çekici hale getirebilecek festivaller haline dönüştürülebilir. Bölgede gerçekleştirilen olta balıkçılığı, kuş gözlemciliği, dağ ve doğa yürüyüşü faaliyetleri, kamp kurma ve karavan ile konaklama için uygun doğal alanların bulunması ekoturizm faaliyetini destekleyici diğer faktörler olarak sıralanabilir.

Dünya genelinde tanınan uzun mesafe yürüyüş rotaları olan St. Paul ve Likya yollarının büyük bölümü TR61 Bölgesi içindedir. Dini ve kültürel açıdan önemli tarihi yapıları Bölgenin doğal güzellikleri ile birleştiren bu iki parkurun toplam uzunluğu bin km'den fazladır. Bölge içinde ekoturizmin gelişimi için bu parkurlarda gerekli altyapı yatırımlarının, bakım onarım çalışmalarının yapılması, parkurların tanıtımı ve yollara yakın yerleşim birimlerinde yaşayan insanların ekoturizm konusunda bilinçlendirilmesi önem arz etmektedir.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planında Isparta ve Burdur illerini içine alan Göller Bölgesi ile Antalya ili, ekoturizm ve kültür turizmi gelişim bölgesi olarak ilan edilmiş ve bu alanlarda alternatif turizm türlerinin nitelikli bir şekilde geliştirilmesi hedeflenmiştir.¹⁴ Ekoturizm, Batı Akdeniz Bölgesi kıyılarında yoğunlaşmış turizm faaliyetlerinin Bölge içlerine doğru yayılması için kullanılacak en önemli araçlardan biridir.

Sağlık Turizmi

Sağlık turizminin en yaygın çeşidi olan tıp turizmi; insanların kendi ülkelerindeki yüksek tedavi giderleri, yetersiz gördükleri sağlık hizmetleri ya da farklı kişisel nedenlerle daha az

6.2.1. Alternatif Turizm

maliyetli tedavi fırsatları veya daha kaliteli hizmetler sunduğunu düşündükleri yabancı ülkelerdeki tesis ve kliniklere gitmesi sonucu oluşan turizm hareketleri olarak tanımlanabilir.¹⁵ Özellikle sağlık sigortası kapsamında olmayan hizmetlerin fiyatlarındaki ülkeler arası farklılıklar tıp turizminin yaygınlaşmasında belirleyici bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır.

TR61 Bölgesi sağlık turizmi altyapısı bakımından oldukça iyi durumdadır. Bölgedeki hastane sayısı 32'si özel, 32'si devlet ve 3'ü üniversite hastanesi olmak üzere toplam 67'dir. 7.653 yatak kapasitesi mevcuttur. Bölgede 20.286 sağlık personeli görev yapmaktadır.¹⁶ Bütün bu iyi göstergelere karşın Bölgede yabancı ziyaretçiler tarafından sağlık kuruluşlarından alınan tedavi hizmetlerinin büyük bir bölümü planlı sağlık turizmi değil turist sağlığı kapsamında.

Sağlık turizminin bir çeşidi olan ileri yaş ve engelli turizminde de TR61 Bölgesinin rekabet avantajları mevcuttur. Bölge, bulunduğu coğrafyanın ılıman iklim koşulları, yaşlı nüfusu hızla artan gelişmiş ülkelerin büyük bölümüne coğrafi yakınlığı, konaklama tesislerinin kapasite ve kalitesiyle dünyadaki en önemli sağlık turizmi destinasyonlarından birisi haline gelebilecek potansiyele sahiptir.

Bölge hastanelerinin organ nakli ve estetik cerrahi alanlarında ses getiren başarılı operasyonlar gerçekleştirmiş olması, belli alanlarda uzmanlaşma stratejisini gerektiren tıp turizmi girişimleri açısından önemli bir referans teşkil etmektedir. BAKA'nın sürdürdüğü sağlık turizmi kümelenme çalışmaları ile bu alanda pazar payının büyümesi, sektör aktörlerinin profesyonelleşmesi ve Bölge turizminin yıl geneline yayılması hedeflenmektedir.

Spor Turizmi

TR61 Bölgesinde spor turizmi ağırlıklı olarak ülkelerin lig organizasyonlarına ara verildiğinde gelen futbol, voleybol, tenis, atletizm vb. profesyonel spor takımlarının konaklamalarına ve idman yapmalarına olanak sağlayan çok sayıda tesisin ve spor sahasının bulunduğu Antalya'da gerçekleşmektedir. Antalya'da 500 civarında uluslararası standartlara uygun çim yüzeyli futbol sahası, yüzlerce tenis kortu ve diğer spor aktivitelerine uygun sahalar bulunmaktadır. Uygun konaklama standartları ve iklimin kış aylarında yumuşak olması Antalya'nın bu alanda tercih edilme oranını artıran etmenlerdir.

Elit bir spor ve turizm türü olarak golf; kış aylarında turizmi hareketlendirmekte, düzenlenen organizasyonlar ile Bölgenin tanınırlığını artırmakta, ekonomik aktörlere yeni gelişim alanları ve yüksek kar marjları sağlamaktadır. Genel olarak yüksek gelir grubundaki turistlere hitap etmesi ve diğer turizm türlerine oranla daha fazla gelir getirmesi nedeniyle bu alanda yapılan yatırımların geri dönüş süresi kısadır.

Türkiye'de 2013 yılı itibarı ile 47 golf kulübü, 23 golf sahası bulunmaktadır.¹⁷ Bu sahaların 18'i Antalya'da yer almaktadır. Türkiye'de paket golf turizmi programlarının cazip fiyatlardan satılıyor olması Türkiye'nin kısa sürede kendisini Avrupa golf turizm pazarında kabul ettirmesini sağlamıştır. Türkiye'nin en önemli golf merkezi olan Antalya Belek ılıman iklimi ile Avrupalı golfçülerin kış aylarında tercih ettiği bir destinasyon haline gelmiştir.

TR61 Bölgesinde Davraz, Saklıkent, Tahtalı ve Salda kayak merkezleri mevcuttur. Kayak sezonunda büyük ölçüde yerli turistlere hitap eden bu merkezler yaylalar arasındaki uzun yürüyüş yolları ve güzel manzaraları nedeniyle kayak sezonu dışında da günübirlik ziyaretler için yerli ve yabancı turistler tarafından tercih edilen mekânlardır.

Yat ve Kruvaziyer Turizmi

Deniz tutkusunu eğlence ve dinlenme imkânları ile birleştiren bir hobi olarak yat turizmi, Türkiye'de yoğun olarak Güney Ege ve Batı Akdeniz kıyılarında gerçekleştirilmektedir. Yatlar için gereksinim duyulan hizmet ve malzemelerin temin edilebileceği marinalar bu sahil bandındaki yerleşim yerlerinde bulunmaktadır. Antalya'da Finike, Kemer ve Alanya'da birer ve Merkez'de iki tane olmak üzere toplam beş marina mevcuttur. Bu marinaların toplam yat kapasitesi yaklaşık olarak denizde 1.200, karada ise 600'dür. Bölgede ayrıca Finike, Kaş ve Kalkan'da üç yat bağlama yeri mevcuttur.¹⁸

Kruvaziyer gemiler, yük gemileri, yat ve teknelere hizmet vermek üzere çok amaçlı olarak tasarlanan Antalya Limanında üç adet yolcu rıhtımı ve 709 m² kapalı alana sahip bir adet yolcu salonu bulunmaktadır.¹⁹

Antalya Limanının derinliğinin yetersiz olması nedeniyle büyük tonajlı kruvaziyer gemiler limana yanaşamamaktadır. Kruvaziyer turizminin gelişimine yönelik bir diğer sorun ise Liman ile şehir merkezi ve Antalya Havalimanı arasındaki toplu taşıma olanaklarının yetersizliğidir. 2012 yılında 159 bin yolcu taşıyan 60 yolcu gemisi Limana giriş yapmıştır.²⁰ Bu sayının artırılması hedeflenmekte ve Limandaki altyapı iyileştirme çalışmaları sürdürülmektedir.

Antalya şehir merkezinin yanı sıra Alanya ve Kaş ilçeleri transit kruvaziyer turizmi için uygun yerleşim yerleridir. 2012'de Alanya'ya gelen yolcu gemisi sayısı 12, yolcu sayısı 26 bin, Kaş'a gelen yolcu gemisi sayısı yedi, yolcu sayısı yaklaşık bindir.²¹

Kongre ve Fuar Turizmi

Ulusal ve uluslararası kongre turizmi Bölgede gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin yıl geneline yayılabilmesi, kentlerin tanıtımı ve ekonominin canlandırılması için büyük fırsatlar sunmaktadır. Antalya, Türkiye'nin Akdeniz kıyısındaki en önemli tatil merkezi olmasının yanı sıra, sahip olduğu uluslararası havalimanı, üst düzey konaklama standartları, yetişmiş işgücü varlığı ve 100 bin kişinin üzerindeki salon kapasitesi ile dünyanın her tarafından gelecek konuklar için önemli toplantıların yapılabileceği gerekli imkânlarla sahiptir.²² 2011 yılında tüm dünyadaki yaklaşık 10 bin uluslararası kongrenin yalnızca 159'u Türkiye'de gerçekleştirilmiştir. Dünya çapında uluslararası kongre gerçekleştirilen şehirler sıralamasında İstanbul 113 kongre ile dokuzuncu, Antalya ise 23 kongre ile 92'nci sırada yer almaktadır.²³

Fuar organizasyonlarında Antalya, 2012 yılında düzenlenen 24 fuar, 2.420 katılımcı ve 488 bin ziyaretçi ile bu alanda da Türkiye şehirleri arasında fuar ve katılımcı sayısı sıralamasında dördüncü, ziyaretçi sayısı sıralamasında altıncı sıradadır. Isparta ve Burdur'da ise 2012 yılında toplam üç fuar düzenlenmiştir.²⁴

Türkiye'nin ilk expo²⁵ organizasyonu ev sahipliği tecrübesi olacak EXPO 2016 Evrensel Botanik Sergisi etkinlikleri için Antalya şehri seçilmiştir. Bin dönümden daha büyük bir alan üzerinde altı ay boyunca açık kalacak olan sergiye yüzden fazla ülke ile otuz uluslararası kuruluşun katılımı beklenmekte, yerli ve yabancı yaklaşık sekiz milyon turist bu büyük fuarı ziyaret etmesi hedeflenmektedir.

EXPO 2016 Evrensel Botanik Sergisi hazırlığı kapsamında yapılacak ulaşım ve altyapı yatırımları ile organizasyon sürecinde oluşacak ekonomik canlılığın şehri önemli ölçüde geliştireceği öngörülmektedir. Düzenleneceği Nisan-Ekim 2016 tarihlerinden sonra da açık kalacak olan Botanik EXPO'nun sadece Antalya'ya değil, tüm Bölgeye, çevre illere ve ülke genelindeki turizm ve ticaretin gelişmesine büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

¹⁵ Antalya Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, Deniz Turizmi, <http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/belge/1-54138/deniz-turizmi.html>

¹⁶ Antalya Liman İşletmesi, Kruvaziyer Hizmetleri, <http://www.celebi.com.tr/tr/yazi.php?id=40>

¹⁷ Antalya Liman Başkanlığı, 2012: Liman İstatistikleri

¹⁸ Deniz Ticareti Genel Müdürlüğü İstatistik Bilgi Sistemi, Liman Başkanlıklarında Bazında Kruvaziyer Gemi ve Yolcu İstatistikleri 2012

¹⁹ Kültür ve Turizm Bakanlığı Antalya İl Müdürlüğü, Kongre Turizmi, <http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/belge/1-54141/kongre-turizmi.html>

²⁰ International Congress and Convention Association, ICCA Statistics Report 2012-Public Abstract, <http://www.iccaworld.com/cdps/cditem.cfm?id=4036>, erişim tarihi: 05.12.2012

²¹ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Fuarlar Müdürlüğü, 2012: Fuar İstatistikleri <http://fuarlartobb.org.tr/istatistikler.php>

²² Latince kökenli "Exposition" sözcüğünün kısaltmasıdır, "Uluslararası Sergi" anlamında kullanılmaktadır.

²³ EXPO 2016 Antalya Ajansı Web Sitesi, <http://www.expo2016antalya.org.tr/>

¹⁵ Viyana Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2012: Sağlık Turizmi Raporu 2011, <http://www.musavirlikler.gov.tr/aldetay.cfm?AltAlanID=3706&id=TR61ulke=>

¹⁶ TÜİK Sağlık İstatistikleri, 2012

¹⁷ Türkiye Golf Federasyonu, Sahası Olan Golf Kulüpleri, <http://tfg.org.tr/index2.asp>

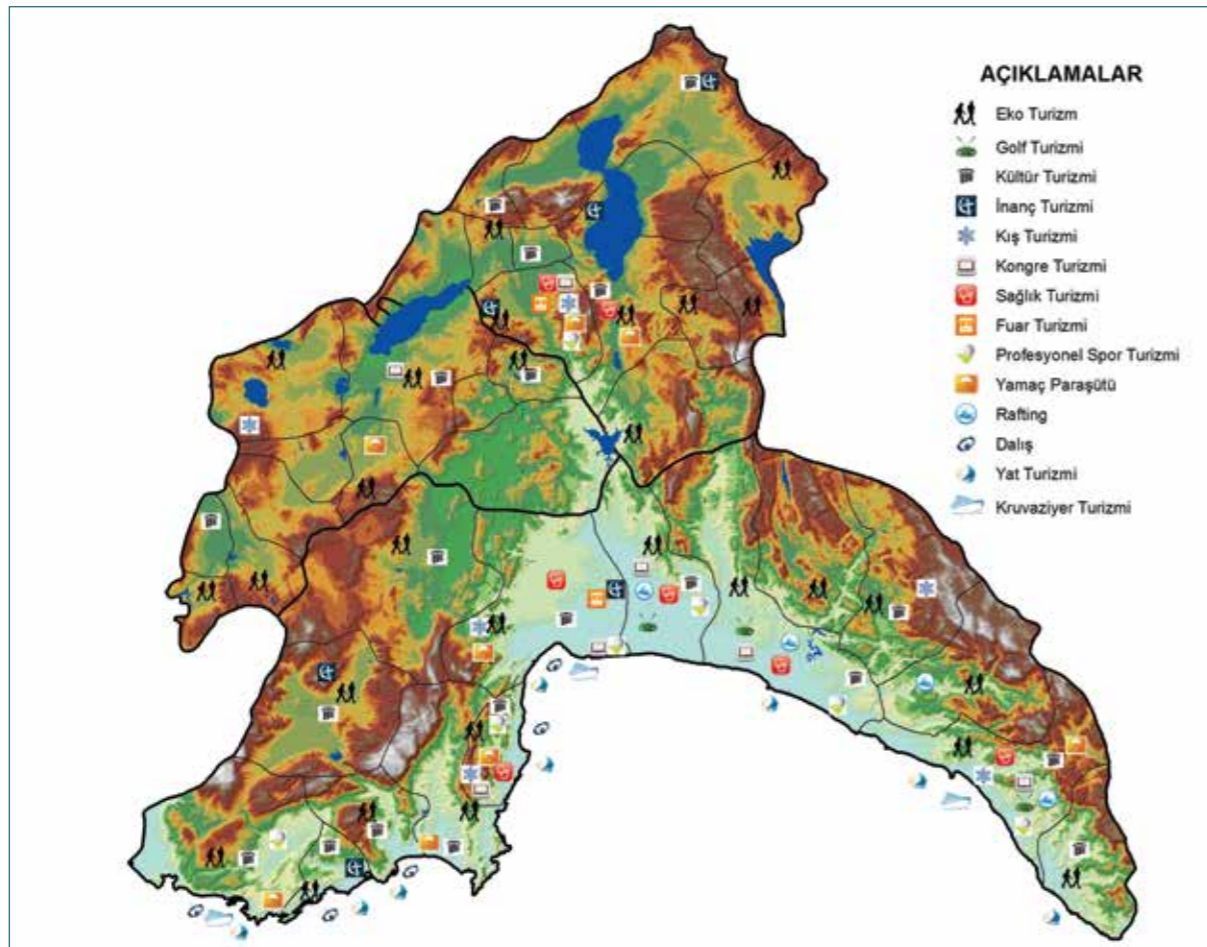
Alternatif Turizm Olanakları Mekansal Gösterimi

TR61 Bölgesinin iç kısımlarını büyük ölçüde kapsayan Göller Bölgesi, Türkiye 2023 Turizm Stratejisinde ekoturizm ve kültür turizmi, Antalya ise ekoturizm gelişim bölgesi olarak ilan edilmiştir. Turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu Bölgenin kıyı kesimlerinde turizm faaliyetleri çeşitlendirilerek, iç kesimlerde ise altyapıyı güçlendirilerek Bölge genelinde alternatif turizmin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

TR61 Bölgesi ilçelerinde alternatif turizm türlerinin gelişim olanakları Harita 4'te ele alınmıştır. Bölgenin kıyı kesimleri kadar olmamakla birlikte iç kesimlerinin de birçok alternatif turizm faaliyeti için elverişli olduğu görülebilmektedir.

Bölgenin kuzey ve güney kısımlarında gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin bütünleştirilmesinin önündeki en büyük iki engel iç kesimlerdeki altyapı yetersizliği ve Bölge içi ula-

Harita 4: TR61 Bölgesi Alternatif Turizm Olanakları

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2013

şım sıkıntılarıdır. İç kesimlerde bulunan doğal alanlar ile tarihi ve kültürel yapıların büyük bölümünün bakımsızlığı ve çevrelerinde turizme yönelik tesisleşmenin azlığı, şehir alt ve üst yapılarının yetersizliği, Bölge karayollarının ihtiyacı karşılamayı, Antalya'ya demiryolu ulaşımının bulunmaması turizm faaliyetlerinin artırılması ve çeşitlendirilmesi önünde engel teşkil etmektedir.

Altyapı ve konaklama tesisi yatırımları ile desteklenmiş planlı alternatif turizm faaliyetlerinin Bölge genelinde yaygınlaştırılması için öncelikle ulaşım sorunlarının ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Tablo 8: TR61 Bölgesi Turizm Sektörünün Temel Sorunları

1. Turizm faaliyetlerinin dar bir kıyı şeridinde belli başlı ilçelerde yoğunlaşması
2. Turizm faaliyetlerinin Mayıs-Ekim ayları arasında yoğunlaşması
3. Turizm faaliyetlerinin ağırlıklı olarak Avrupalı turistlere yönelik olması
4. Gelir seviyesi yüksek turistlerin Bölgeye çekilememesi
5. Turistlerin şehir ekonomisine katkısının sınırlı düzeyde olması
6. İç kesimlerdeki doğal alanların turizm potansiyelinin değerlendirilememesi
7. Kültürel yapının ön plana çıkarılamayışı
8. Yerleşim yerlerinin altyapı ve üstyapı yetersizliği
9. Etkin demiryolu ağının olmayışının yol açtığı toplu taşıma sıkıntıları

6.2.2. Öncelik ve Tedbirler

Tablo 9: Gelişme Eksen 2 Öncelik ve Tedbirler

GELİŞME EKSENİ 2: TURİZMİN ÇEŞİTLENDİRİLMESİ VE YAYGINLAŞTIRILMASI

Öncelik 1: Turizm Faaliyetlerinin Coğrafi Olarak Bölge Geneline Yayılması

- T1: Ekoturizm faaliyetleri için seçilmiş kırsal yerleşim birimlerinde altyapı geliştirilecek ve koşullar iyileştirilecektir.
- T2: Antalya'da kruvaziyer turizmi faaliyetleri artırılabilecektir.
- T3: Kültür ve inanç turizmi için çekim noktası olabilecek mekânlar turist ziyaretlerine uygun hale getirilecek ve tanıtımları yapılacaktır.
- T4: Bölgede uygun doğal alanlarda turistlere yönelik amatör spor etkinlikleri gerçekleştirilecektir.
- T5: Turizm sektörünün ihtiyaçlarına yönelik meslek odaklı turizm eğitimi artırılabilecektir.
- T6: Antalya'nın marka kimliği Batı Akdeniz vurgusu ile genişletilecek, turizm faaliyetlerinin zengin ürün yelpazesi ile tüm Bölgeye yayılması teşvik edilecektir.

Öncelik 2: Turizm Faaliyetlerinin 12 Aya Yayılması

- T1: Bölgede çeşitli spor dallarında ulusal ve uluslararası organizasyonlar gerçekleştirilebilmesi için çalışmalar yürütülecektir.
- T2: Bölgede golf turizmi yaygınlaştırılacaktır.
- T3: Bölgede bulunan kayak merkezlerinin standartları yükseltilecektir.
- T4: Bölgede sağlık turizmi faaliyetleri teşvik edilecektir.
- T5: Bölgede gerçekleştirilen fuar ve kongre organizasyonları artırılabilecektir.

Öncelik 3: Turizmde Hedef Kitlenin Çeşitlendirilmesi

- T1: Gelir seviyesi yüksek turistlerin tercih ettikleri turizm destinasyonları incelenerek Bölge için yeni pazarlama politikaları oluşturulacaktır.
- T2: Bölge ile benzer hizmetler sunan yeni turizm destinasyonları incelenerek bu bölgeler ile rekabete yönelik politikalar geliştirilecektir.
- T3: Hedeflenen turizm pazarlarında Bölgenin tanıtımı yapılacaktır.

Öncelik 1: Turizm Faaliyetlerinin Coğrafi Olarak Bölge Geneline Yayılması

Bölgede turizm faaliyetleri Antalya'nın Alanya, Manavgat, Serik, Kemer, Muratpaşa, Konyaaltı ve Aksu ilçelerinde yoğunlaşmaktadır. Söz konusu ilçeleri kapsayan kıyı bandında yapılan geceleme sayısı tüm Bölgede yapılan geceleme sayısının %99'una karşılık gelmektedir.²⁷ Diğer ilçeler kısmen günübirlik geziler için tercih edilmekle birlikte genel olarak gerçekleştirilen turizm faaliyetleri açısından oldukça zayıf durumdadır. Oysa iç bölgelerde ekoturizm, kültür ve inanç turizmi, sağlık turizmi, spor turizmi gibi alternatif turizm faaliyetleri için uygun koşullar mevcuttur.

Tedbir 1 : Ekoturizm faaliyetleri için seçilmiş kırsal yerleşim birimlerinde altyapı geliştirilecek ve koşullar iyileştirilecektir.

- ✓ Konaklama için Bölgenin kültürel yapısına uygun tesisler inşa edilecek veya mevcut yapılar restore edilecektir.
- ✓ Hijyenik yiyecek içecek sunumu faaliyetleri sağlanacaktır.
- ✓ Uğrak yerlerde turist ihtiyaçlarına yönelik tesisleşme teşvik edilecektir.
- ✓ Kırsal yerleşim yerlerini birbirine bağlayan alternatif rotalar ve yürüyüş parkurları tespit edilerek haritalama çalışması yapılacaktır.
- ✓ Bölge halkı ekoturizm konusunda bilgilendirilecektir.

Tedbir 2 : Antalya'da kruvaziyer turizmi faaliyetleri artırılacaktır.

- ✓ Antalya Limanının büyük kruvaziyer gemilerin yanaşmasına uygun hale gelecek şekilde derinleştirilme çalışmaları yürütülecektir.
- ✓ Yolcu rıhtımı kruvaziyer gemilerin tüm operasyonel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenecektir.
- ✓ Antalya Limanının etkin bir kruvaziyer turizmi başlangıç veya bitiş noktası olabilmesi için yolcu taşıma ve ağırlama altyapısı iyileştirilecektir.

Tedbir 3 : Kültür ve inanç turizmi için çekim noktası olabilecek mekânlar turist ziyaretlerine uygun hale getirilecek ve tanıtımları yapılacaktır.

- ✓ Tarihi ve kültürel yapılar ziyaretçilerin hissetmeyi arzuladığı mistik havayı yansıtabilecek şekilde aslına uygun olarak restore edilecektir.
- ✓ Tarihi ve kültürel yapıların yakınında turistler için rekreasyon alanları oluşturulması ve tesisleşme teşvik edilecektir.
- ✓ Tarihi ve kültürel yapılara ulaşım sağlayan yolların yenilenmesine ve yapıların etrafında gerçekleştirilecek çevre düzenleme faaliyetlerine öncelik verilecektir.
- ✓ Bölgedeki kültürel yapıların tarihi önemini öne çıkaran kısa film, belgesel, kitap, tanıtım dokümanları gibi eser ve çalışmalar teşvik edilecektir.
- ✓ Bölgenin kültürel değerlerini ve doğal güzelliklerini tanıtan, görsellerle zenginleştirilmiş kapsamlı bir internet sitesi oluşturulması sağlanacaktır.
- ✓ Tarihi yapıların tanıtımı için buldukları bölgelerde sanatsal içerikli festivaller organize edilecektir.

Tedbir 4 : Bölgede uygun doğal alanlarda turistlere yönelik amatör spor etkinlikleri gerçekleştirilecektir.

- ✓ Yamaç paraşütü için uygun alanlarda profesyonel sporcuların kontrolünde deneme uçuşlarının gerçekleştirileceği festivaller organize edilecektir.
- ✓ Rafting organizasyonlarının yaygınlaştırılması için gerekli önlemlerin alındığı yarışmalar tertip edilerek Bölgenin bu konuda sunduğu olanakların tanıtımı yapılacaktır.
- ✓ Su altı dalış yapılabilecek mekanları tanıtan belgesel, kısa film ve fotoğraf albümleri hazırlanacaktır.

Tedbir 5 : Turizm sektörünün ihtiyaçlarına yönelik meslek odaklı turizm eğitimi artırılacaktır.

- ✓ Bölgede gerçekleştirilecek alternatif turizm faaliyetlerine yönelik turizm rehberleri yetiştirilmesi hususunda ilgili kamu kurumları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliği ve koordinasyon sağlanacaktır.

- ✓ Turizm sektörünün en fazla personel ihtiyacı olan alanlarda yükseköğretim kurumlarının katkısı ile örgün eğitim ve sertifikalı yaygın eğitim faaliyetleri artırılacaktır.

Tedbir 6 : Antalya'nın marka kimliği Batı Akdeniz vurgusu ile genişletilecek, turizm faaliyetlerinin zengin ürün yelpazesi ile tüm Bölgeye yayılması teşvik edilecektir.

- ✓ Antalya içlerinden Isparta ve Burdur illerine doğru uzanan alternatif turizm faaliyetleri gelişim koridoru oluşturulacaktır.
- ✓ Isparta, Burdur ve Antalya'nın iç bölgelerini tanıtıcı, harita, broşür, kısa film gibi görsel dokümanlar hazırlanarak Bölgeyi tercih eden turistlerin ilgisine sunulacaktır.
- ✓ Turizm destinasyonu tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinde marka haline gelen il ve ilçe imaj çalışmaları içerisinde "Batı Akdeniz" coğrafi kavramının kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

Öncelik 2 : Turizm Faaliyetlerinin 12 Aya Yayılması

Bölge turizm faaliyetleri turizm sezonu olarak adlandırılan mayıs-ekim ayları arasında yoğunlaşmaktadır. Antalya'ya gelen yabancı ziyaretçilerin %85'i söz konusu altı aylık dönem içerisinde giriş yapmaktadır.²⁸ Kalan altı aylık dönemde turizm faaliyetleri azalmakta, konaklama tesislerinin önemli bir kısmı kapanmakta, sektörde çalışan personelin büyük bölümü işten çıkarılmaktadır.

Ekonomik ve sosyal yapıyı tehdit eden bu sorunun önüne geçilebilmesi sezon dışı sayılan altı aylık dönemde alternatif turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi ile mümkündür. Bölgenin merkezi konumu ve kış aylarında ılıman iklim koşulları spor turizmi, sağlık turizmi, kongre ve fuar turizmi faaliyetleri için olanak tanımaktadır.

Tedbir 1 : Bölgede çeşitli spor dallarında ulusal ve uluslararası organizasyonlar gerçekleştirilebilmesi için çalışmalar yürütülecektir.

- ✓ Bölge kıyı kesimlerinin kış aylarında ılıman iklime sahip olmasının avantajı kullanılarak bu zaman diliminde gerçekleştirilecek futbol, voleybol, hentbol, tenis, motor sporları, su sporları vb. yarışma ve turnuva organizasyonları üstlenilecektir.
- ✓ Bölge içlerindeki yüksek kesimlerin yaz aylarında serin iklimi turnuva, kamp gibi spor organizasyonları için uygun mekânlar olarak tanıtılacaktır.

Tedbir 2 : Bölgede golf turizmi yaygınlaştırılacaktır.

- ✓ Golf turizminin yoğun olduğu Belek dışında, Bölgede golf sahası yapımı için uygun alanlar tespit edilerek yatırım yapılması teşvik edilecektir.
- ✓ Uluslararası golf müsabakaları üstlenilerek Bölgenin golf konusunda popülerliği artırılacaktır.

Tedbir 3 : Bölgede bulunan kayak merkezlerinin standartları yükseltilecektir.

- ✓ Kayak merkezlerine ulaşım sağlayan karayolları iyileştirilecektir.
- ✓ Kayak merkezlerinde rekreasyon amaçlı tesislerin yapımı ve festival organizasyonları teşvik edilecektir.
- ✓ Bölgede bulunan kayak merkezlerinde ulusal ve uluslararası kış sporları organizasyonları gerçekleştirilmesine yönelik altyapı iyileştirmeleri yapılacaktır.

Tedbir 4 : Bölgede sağlık turizmi faaliyetleri teşvik edilecektir.

- ✓ Bölge hastanelerinin mevcut hizmet şartları ve sağlık turisti kabul kapasiteleri ayrıntılı olarak araştırılacaktır.

- ✓ Sağlık kuruluşları, konaklama tesisleri ve seyahat acenteleri arasında sağlık turizmüne yönelik işbirliği çalışmaları desteklenecektir.
- ✓ Kış aylarında Bölgenin atıl duruma düşen konaklama tesislerinin ileri yaş ve engelli turizmi faaliyetleri ile değerlendirilmesi için belirlenen bölgelerde pilot uygulamalar gerçekleştirilecektir.
- ✓ Sağlık turizmi kapsamında görev yapacak personel için eğitim programları organize edilecektir.

Tedbir 5 : Bölgede gerçekleştirilen fuar ve kongre organizasyonları artırılacaktır.

- ✓ Uluslararası kongre organizasyonlarının gerçekleştirilebileceği salon ve teknik donanıma sahip konaklama tesislerinin envanteri çıkarılacaktır.
- ✓ Bölgede bulunan kongre ve fuar alanlarının elektronik ortamda tanıtım ve iletişim bilgilerinin derleneceği profesyonel ve kapsamlı bir internet sitesi oluşturulacaktır.
- ✓ Büyük uluslararası fuar organizasyonlarına yönelik olarak Bölgenin sunduğu imkanların etkin medya araçları kullanılarak tanıtımı yapılacaktır.

Öncelik 3: Turizmde Hedef Kitlenin Çeşitlendirilmesi

Bölgeye bir yılda gelen yaklaşık 10 milyon yabancı ziyaretçinin %98'ini Avrupa ülkelerinden gelen turistler oluşturmaktadır.²⁹ Bölge turizmi büyük ölçüde Avrupa pazarına bağlı olarak faaliyetini sürdürmektedir. Bu açıdan Bölgenin dünya genelinde tanınırlığının ve global turizm trendlerinin belirlenmesinde etkinliğinin fazla olmadığı söylenebilir. Söz konusu olumsuz durumun değişmesi yeni hedef kitlelere yönelik ürün çeşitliliğinin sağlanması, tanıtım ve uluslararası işbirliği ile mümkün görünmektedir.

Tedbir 1 : Gelir seviyesi yüksek turistlerin tercih ettikleri turizm destinasyonları incelenerek Bölge için yeni pazarlama politikaları oluşturulacaktır.

- ✓ Gelir seviyesi yüksek turist profili, konaklama tercihleri, turizm hizmeti hassasiyetleri üzerine araştırmalar yapılması teşvik edilecektir.
- ✓ Gelir seviyesi yüksek turist kitlelerinin yoğun olarak tercih ettiği alternatif turizm türleri tespit edilerek bu alanlarda yatırım yapılması teşvik edilecektir.

Tedbir 2 : Bölge ile benzer hizmetler sunan yeni turizm destinasyonları incelenerek bu bölgeler ile rekabete yönelik politikalar geliştirilecektir.

- ✓ Uluslararası turizmde yükselen destinasyonların ürün yelpazesi, hitap ettikleri müşteri kitlesi ve turizm stratejileri konusunda analiz çalışmaları gerçekleştirilecektir.

Tedbir 3 : Hedeflenen turizm pazarlarında Bölgenin tanıtımı yapılacaktır.

- ✓ Hedeflenen turizm pazarlarında faaliyet gösteren yatırımcılar, medya kuruluşları, turizm ve seyahat acentelerine Bölgenin alternatif turizm olanaklarını tanıttıcı geziler ve toplantılar organize edilecektir.
- ✓ Avrupa kıtası dışında bulunan ülkelerde gerçekleştirilen fuarlar öncelikli olmak üzere Bölgenin tanıtımı yapılacaktır.

Tablo 10 : Gelişme Eksen 2 Performans Göstergeleri

GE2: TURİZMİN ÇEŞİTLENDİRİLMESİ VE YAYGINLAŞTIRILMASI						
Öncelik Gösterge İlişkisi	Gösterge	Birim	Kaynak	Mevcut Durum	Çıktı (2023)	Sonuç
Ö1: Turizm Faaliyetlerinin Coğrafi Olarak Bölge Geneline Yayılması	Bölge konaklama tesislerinde geceleme sayılarının Türkiye içindeki payı	%	Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011	43,7	50,0	Bölgenin bir bütün olarak turizm faaliyetlerinde uzmanlaşmış ve öncü konuma gelmesi
	Kıyı bandında bulunmayan ilçelerin konaklama tesislerinde geceleme sayılarının Bölge toplamı içindeki payı	%	Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011	1,3	3,0	Günübirlik geziler için tercih edilen Bölgenin iç kesimlerinde konaklamalı turizm faaliyetlerinin yaygınlaşması
	Kruvaziyer gemilerle gelen yolcu sayısı	Kişi/Yıl	Port Akdeniz Liman İşletmesi, 2012	159.756	300.000	Kruvaziyer turizmde tur başlangıç veya bitiş destinasyonu olunması
	Müzeler ve ören yerleri ziyaretçi sayısı	Kişi/Yıl	Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012	3.215.286	5.000.000	Bölgenin tarihi ve kültürel değerlerinin tanınırlığının artırılması
Ö2: Turizm Faaliyetlerinin 12 Aya Yayılması	Turizm sezonu dışında gelen yabancı turist sayısının toplam yabancı turist sayısı içindeki payı	%	TÜİK, 2012	15,3	25,0	Kış mevsiminde sektörün yapısından kaynaklanan işsizliğin önlenmesi
	Sağlık turizmi kapsamında gelen turist sayısı	Kişi/Yıl	Sağlık Bakanlığı, 2012	6.579	20.000	Sağlık turizmde ilgili alt sektörler arasında işbirliği platformu oluşması
	Düzenlenen uluslararası kongre sayısı	Adet/Yıl	Uluslararası Kongre ve Konvansiyonlar Birliği, 2011	23	100	Kış mevsiminde gerçekleşen uluslararası kongreler için Bölgenin tanınırlığının artırılması, organizatör tercihlerini etkileyen olumlu niteliklerinin pekiştirilmesi
	Düzenlenen fuar sayısı	Adet/Yıl	TOBB, 2012	27	50	Bölgedeki perakende ve toptan ticaretin gelişimi
Ö3: Turizmde Hedef Kitlenin Çeşitlendirilmesi	Avrupa ülkeleri dışından gelen yabancı turist oranı	%	TÜİK, 2012	2,1	10,0	Turizm sektörünün pazar kırılganlığının azaltılması ve gelirlerinin artırılması

6.3. GELİŞME EKSENİ 3:

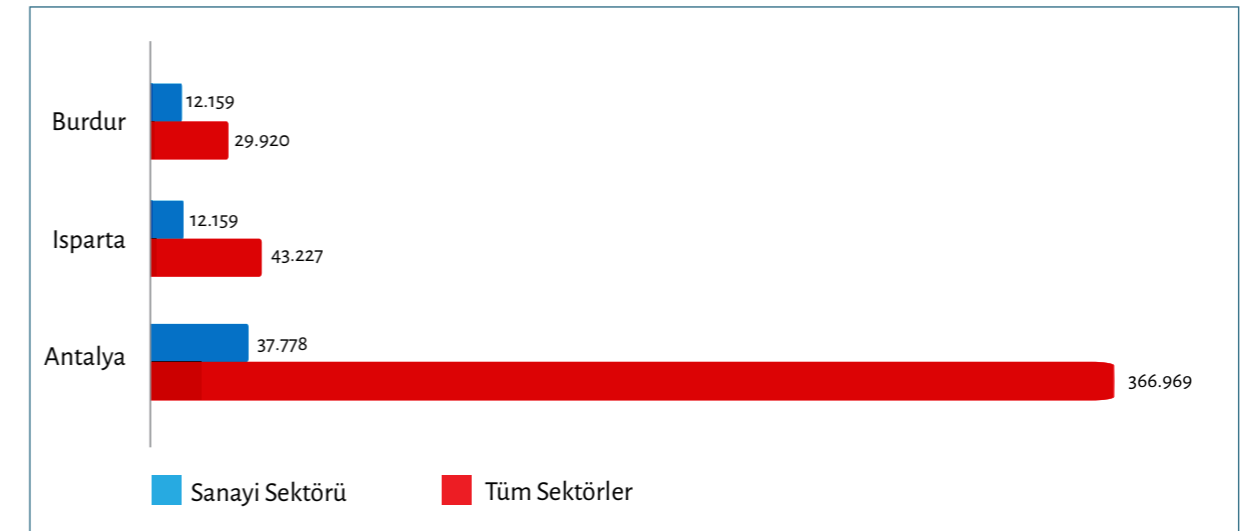
Sanayide Rekabetçiliğin Artırılması

TR61 Bölgesi sanayi faaliyetleri genel olarak doğal kaynaklara ve tarımsal hammaddelere dayalı olarak gelişmiştir. Bölgenin sanayi kompozisyonunun oluşumunda belirleyici olan etmenler Bölgede bulunan maden rezervleri, geniş ormanlık alanlar, yoğun olarak gerçekleştirilen bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleridir. Bu doğrultuda öne çıkan sanayi sektörleri mineral ürünler, ağaç ürünleri, gıda ürünleri, aromatik ürünler ve tekstil ürünleri imalatı sektörleridir.

TR61 Bölgesi 2010 yılı sanayi sektörü GSKD'si 5,08 milyar TL, sanayi GSKD'sinin toplam Bölgesel GSKD içindeki payı %12,7'dir.³⁰ Bölge, düzey 2 bölgeleri arasında, sanayi sektörü GSKD'si rakamı ile 16'ncı sırada, sanayi sektörü GSKD'sinin toplam bölgesel GSKD'den aldığı pay ile 25'inci sırada yer almaktadır. TR61 Bölgesi sanayi sektörü Türkiye geneli ile kıyaslandığında ortalamaya yakın bir düzeyde olmakla birlikte, Bölgenin tarım ve hizmet sektörlerindeki oldukça gelişmiş yapısı yanında belirgin bir şekilde zayıf kalmaktadır.

TR61 Bölgesinde 2011 yılında ücretli çalışanların %14'ü sanayi sektöründe istihdam edilmiştir. Bölge ekonomisinde sanayi sektörünün oransal değerlerinin görece düşük olmasında en büyük etken Antalya'da turizm, ticaret, inşaat başta olmak üzere, hizmet alt sektörlerinin büyüklüğü ve söz konusu sektörlerin Bölge ekonomisindeki ağırlığıdır. Bölgede sanayi sektöründe en fazla ücretli çalışan Antalya'da olmasına rağmen ildeki sanayi sektörü ücretli çalışan oranı, ilin toplam ücretli çalışan sayısının yalnızca %10'una karşılık gelmektedir.

Şekil 10: TR61 Bölgesi İllerinde Toplam Ücretli Çalışanlar İçinde Sanayi Sektörü Çalışanları, 2011

Kaynak: SGK, 2012

³⁰ TÜİK Veritabanı Bölgesel GSKD 2010

6.3.1. Altyapı

TR61 Bölgesinde faal durumda beş organize sanayi bölgesi (OSB) bulunmaktadır. Bu OSB'lerde bulunan toplam 593 sanayi parselinin %83'ü tahsis edilmiştir. Halen üretim faaliyetini sürdüren 279 firmada yaklaşık 13 bin ücretli çalışan istihdam edilmektedir.³¹

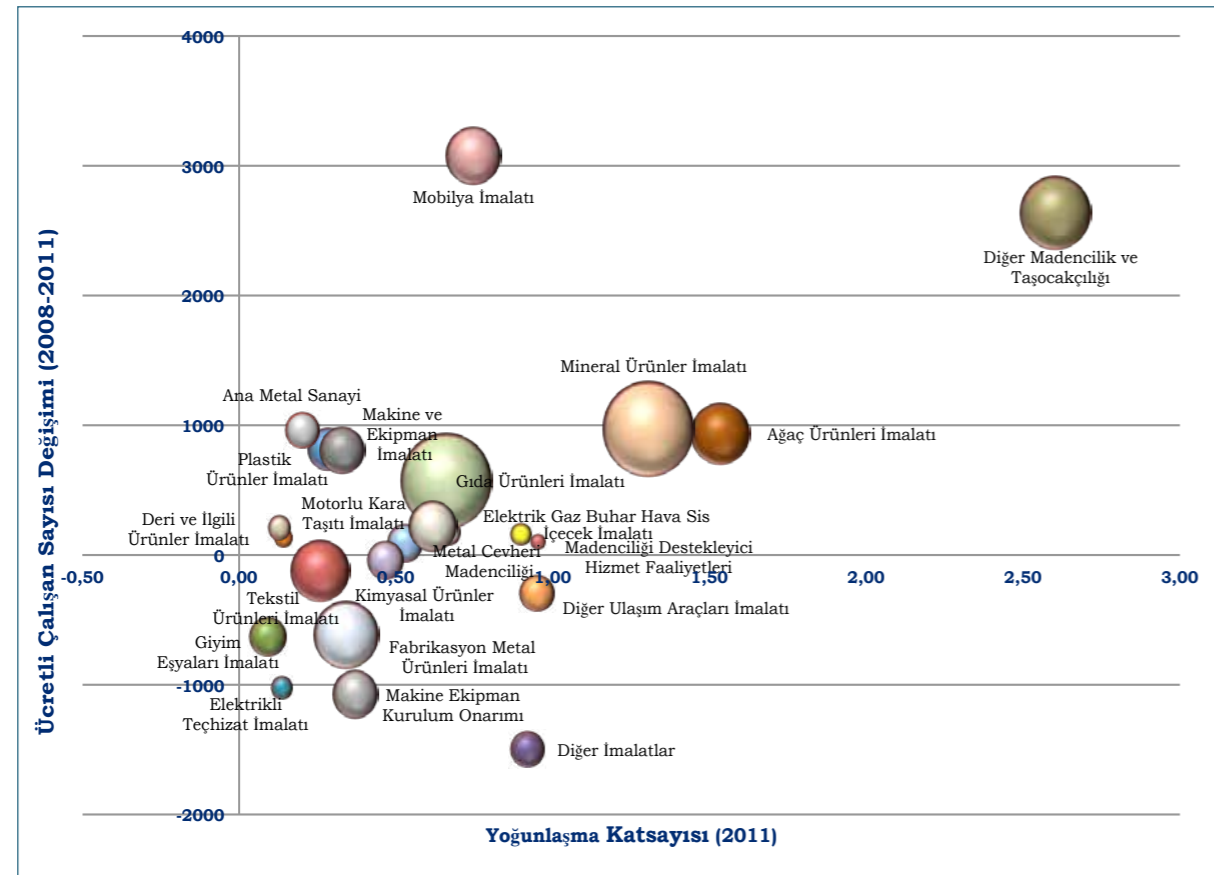
TR61 Bölgesinde mevcut tek serbest bölgede faaliyet gösteren 105 firmada 3.627 ücretli çalışan istihdam edilmektedir. Serbest Bölgede öne çıkan faaliyet alanları yat ve yat malzemeleri, tıbbi araç gereç, tekstil ürünleri, elektrik elektronik malzemeleri, modern tarım ürünleri ve yardımcı malzemeleri üretimi ve alım satımıdır.³²

TR61 Bölgesinde faal durumda olan 29 küçük sanayi sitesi (KSS) mevcuttur. Bu sitelerde dolu işyeri sayısı yaklaşık 9 bin, ücretli çalışan sayısı 28 bindir. Küçük sanayi sitelerinde bulunan işyerlerinin doluluk oranı il merkezlerinde %97, ilçelerde ise %84'tür.³³

6.3.2. Yoğunlaşan Sanayi Sektörleri

TR61 Bölgesi sanayi alt sektörlerinin küreler ile betimlendiği Şekil 11'de yoğunlaşma katsayıları, ücretli çalışan sayıları ve üç yıllık zaman aralığında ücretli çalışan sayısı artışları gösterilmiştir. Küre büyüklükleri sektörlerdeki ücretli çalışan sayılarına, dikey eksen ücretli çalışan sayısı artışına, yatay eksen yoğunlaşma katsayısı büyüklüğüne karşılık gelmektedir.

Şekil 11: Sanayi Alt Sektörleri İstihdam, İstihdam Artışı ve Yoğunlaşma İlişkisi

Kaynak: SGK 2008-2011 Yılları Arası Sigortalı Çalışan Verileri Kullanılarak Üretilmiştir.

TR61 Bölgesinde yoğunlaşan sanayi sektörleri; diğer madencilik ve taş ocakçılığı³⁴, mineral³⁵ ürünler imalatı ve ağaç ürünleri imalatı³⁶ 'dır.

Bölge ücretli çalışan sayısı rakamlarının büyüklüğü temel alındığında başta gelen iki sektör grafikte iki büyük küre ile temsil edilen gıda ürünleri imalatı ve mineral ürünler imalatı sektörleridir.

Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü son yıllarda artan dış talebe bağlı olarak hızlı bir şekilde büyümüştür. 2008-2011 yılları arasında Bölgede madencilik ve taş ocakçılığı sektöründe faaliyet gösteren girişim sayısı %52, ücretli çalışan sayısı %76 artış göstermiştir.

Mineral ürünler imalatı sektörü çimento, hazır beton, işlenmiş mermer ürünleri, kireç ve benzeri ürünlerin üretimini kapsamaktadır. Madencilik ve taşocakçılığı sektörü ile yoğun ilişki içerisinde bulunan bu sektör, yüksek yoğunlaşma oranı ve ihracat performansı ile Bölgenin en güçlü imalat sanayi sektörü konumundadır. Bölgede çimento üretimi gerçekleştirilen büyük ölçekli tesislerin bulunması, mermer işleme faaliyetlerinin son 10 yılda gelişmesi ve Bölge geneline yayılması sektörün Bölge imalat sanayi ihracatı içindeki payını 2012 yılı itibarı ile %36 düzeyine ulaştırmıştır.

Ağaç ürünleri imalatı Bölgenin geleneksel sanayi sektörleri arasında yer almaktadır. Sektör içinde alıcı, aracı ve imalatçıların birbirleri ile yoğun ilişkilerinin bulunması, sektörün birçok imalat sanayi sektörü için hammadde tedarik etmesi, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) için uygun ve elverişli bir çalışma ortamı oluşturması ve Bölgede istihdamı en çok artıran sektörler arasında olması gibi nedenlerle stratejik öneme sahiptir.

6.3.3. İmalat Sanayi Kompozisyonu

TR61 Bölgesi ekonomisi içinde imalat sanayinin payı çok düşük bir orana karşılık gelmektedir. Bölgede imalat sanayi sektöründe sigortalı çalışanların tüm Bölgede sigortalı çalışanlar içindeki oranı %12'dir. Oysa Türkiye geneli için aynı oran %28'dir.

Antalya'da gıda ürünlerinin imalatı sektörü; unlu mamuller imalatı, süt ürünleri imalatı, sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması alt sektörleri ile ön plana çıkmakta ve %20 oran ile ilde en fazla ücretli çalışan sayısına sahip imalat sanayi sektörü konumunda bulunmaktadır.

Isparta'da iplik, yünlü dokuma (halı, battaniye) ve benzeri tekstil ürün ve hammaddeleri üretimi ile ön plana çıkan tekstil ürünleri imalatı sektörü %21 oran ile ilde en çok istihdam oluşturan imalat sanayi sektörüdür.

Burdur'da mineral ürünlerin imalatı sektörü imalat sanayi işletmelerinde ücretli çalışanların %50'sine istihdam sağlayan sektördür ve il ekonomisi için büyük önem arz etmektedir.³⁷

6.3.4. Değişim Payı Analizi

TR61 Bölgesi imalat sanayi sektörü 2008-2011 yılları arasında Türkiye ortalamasının altında bir gelişim göstermiştir. Bölge imalat sanayi sektörlerinde sigortalı çalışan sayısı %6 artarken Türkiye geneli için bu oran %17 olarak gerçekleşmiştir.

Bu zaman aralığında, Bölge illeri ayrımında, imalat sanayi alt sektörleri sigortalı çalışan sayısı verileri kullanılarak Değişim Payı Analizi gerçekleştirilmiştir.³⁸ Bu çalışma ile illerin imalat sanayindeki sigortalı çalışan sayılarında meydana gelen değişimin, ulusal ekonomik büyüme ve sektörel gelişmelerin etkisinden arındırılarak, sektör ayrımında analiz edilmesi amaçlanmıştır. Tablolarda ilgili sektörde çalışan sayısı artışına en fazla etki eden faktör ve etki oranı yeşil renk, çalışan sayısı azalışına en fazla etki eden faktör ve etki oranı kırmızı renk ile vurgulanmıştır.

³⁴ Diğer Madencilik ve Taşocakçılığı Sektörü; Avrupa Birliği (AB) Ekonomik Faaliyetlerin İstatistik Sınıflaması (NACE) 08 kodu altında yer alan mermer, kalker, kum, kil, taş vb ürünlerin madencilik faaliyetlerini kapsamaktadır.

³⁵ Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünler İmalatı sektörünün ınsaltılmış ifadesidir. AB Ekonomik Faaliyetlerin İstatistik Sınıflaması (NACE) 23 kodu altında yer alan işlenmiş mermer, beton, çimento, kireç, alçı, cam, porselen vb ürünlerin imalatı faaliyetlerini kapsamaktadır.

³⁶ AB Ekonomik Faaliyetlerin İstatistik Sınıflaması (NACE) Ağaç, Ağaç Ürünleri ve Mantar Ürünleri İmalatı (Mobilya hariç) sektörünün ınsaltılmış ifadesidir.

³⁷ Sosyal Güvenlik Kurumu 2011

³⁸ İlgili analiz detayları için bkz. Bölge Planı Eki Mevcut Durum Analizi.

Tablo 11: Antalya İmalat Sanayi Değişim Payı Analiz Sonucu

İMALAT SANAYİ FAALİYET GRUPLARI (NACE Rev.2 Sınıflaması)	SS	NS	IM	RS
	Toplam Çalışan Sayısı Değişimi	Ulusal Değişim Payı (%)	Endüstriyel Değişim Payı (%)	Bölgesel Faktörler Payı (%)
Mobilya imalatı	2.633	2,28	60,96	36,76
Ana metal sanayi	875	2,97	2,97	93,94
Kauçuk ve plastik ürünler imalatı	777	17,25	11,71	71,17
Makine ve ekipman imalatı	691	22,58	-7,96	85,38
Ağaç ürünleri imalatı	573	47,82	-12,22	64,40
Gıda ürünleri imalatı	367	292,92	-8,17	-184,74
Motorlu kara taşıtı ve römork imalatı	210	16,19	144,29	-60,48
Mineral ürünler imalatı	154	396,10	-42,21	-254,55
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	128	135,94	-144,53	108,59
İçecek imalatı	80	35,00	10,00	55,00
Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	-56	-96,43	0,00	196,43
Kimyasal ürünler imalatı	-181	-119,34	49,72	169,61
Tekstil ürünleri imalatı	-245	-136,33	-0,41	236,73
Bilgisayar, elektronik ve optik ürünler imalatı	-261	-23,75	50,19	73,56
Diğer ulaşım araçları imalatı	-291	-93,81	232,99	-39,18
Giyim eşyaları imalatı	-489	-48,06	37,22	110,63
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı	-723	-103,46	97,37	106,09
Elektrikli teçhizat imalatı	-1.066	-21,20	16,60	104,69
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	-1.371	-35,16	-9,26	144,49
Diğer imalatlar	-1.541	-29,40	3,18	126,22

Kaynak: SGK 2008-2011 sigortalı çalışan verileri kullanılarak üretilmiştir

Antalya'da 2008-2011 yılları arası üç yıllık süreçte imalat sanayi sektörlerinde toplam ücretli çalışan sayısı değişim oranı %05'tir. Bu oran Türkiye ortalamasının (%17) çok altındadır ve Bölge değerlerini de aşağı çekmektedir. Bu yıllar arasında Antalya'da bazı imalat sanayi sektörleri çalışan sayılarında görülen çok keskin düşüşlerin ulusal ve endüstriyel akımlardan ziyade büyük ölçüde bölgesel faktörlerden kaynaklandığı görülmektedir. Giyim eşyaları imalatı, fabrikasyon metal ürünleri imalatı, elektrikli teçhizat imalatı, makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı ile diğer imalatlar sektörlerindeki çalışan sayısı azalışı Antalya'da 2008 yılında imalat sanayinde toplam çalışan sayısının %15'ine karşılık gelmektedir. Bu oranın büyüklüğü hem il hem de Bölge sanayisini olumsuz etkileyecek düzeyde bir güç kaybına işaret etmektedir.

Antalya'da çalışan sayısı artışı büyük ölçüde bölgesel faktörlere bağlı olan sektörler ana metal sanayi, makine ve ekipman imalatı, kauçuk ve plastik ürünler imalatı, ağaç ürünleri imalatı ile içecek imalatıdır.

Tablo 12: Isparta İmalat Sanayi Değişim Payı Analiz Sonucu

İMALAT SANAYİ FAALİYET GRUPLARI (NACE Rev.2 Sınıflaması)	SS	NS	IM	RS
	Toplam Çalışan Sayısı Değişimi	Ulusal Değişim Payı (%)	Endüstriyel Değişim Payı (%)	Bölgesel Faktörler Payı (%)
Gıda ürünleri imalatı	559	30,95	-0,89	69,95
Mobilya imalatı	412	0,97	25,00	74,03
Ağaç ürünleri imalatı	256	61,72	-15,63	53,91
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	154	43,51	11,69	45,45
Kimyasal ürünler imalatı	132	21,97	-9,09	87,12
Makine ve ekipman imalatı	105	26,67	-9,52	82,86
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı	91	65,93	-62,64	95,60
İçecek imalatı	89	13,48	3,37	82,02
Giyim eşyaları imalatı	62	98,39	-77,42	77,42
Mineral ürünler imalatı	48	637,50	-66,67	-470,83
Elektrikli teçhizat imalatı	40	22,50	-17,50	95,00
Diğer imalatlar	33	15,15	0,00	87,88
Kauçuk ve plastik ürünler imalatı	23	56,52	39,13	4,35
Motorlu kara taşıtı ve römork imalatı	10	30,00	270,00	-200,00
Ana metal sanayi	-5	-260,00	-260,00	600,00
Bilgisayar, elektronik ve optik ürünler imalatı	-24	-50,00	108,33	41,67
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	-39	-92,31	100,00	94,87
Tekstil ürünleri imalatı	-43	-834,88	-2,33	937,21

Kaynak: SGK 2008-2011 sigortalı çalışan verileri kullanılarak üretilmiştir

Ispartada 2008-2011 yılları arası imalat sanayi sektörlerinde toplam ücretli çalışan sayısı değişim oranı %24'tür. Analiz sonucu bölgesel faktörler payı değerleri toplamının pozitif değer olarak belirlenmiş olması, ilin kendi iç dinamiklerinin etkisi ile Türkiye ortalamasının üzerinde bir gelişim gösterdiğine işaret etmektedir. Ağaç ürünleri imalatı haricinde çalışan sayısı artışı fazla olan sektörler bölgesel faktörler etkisi ile büyümüştür. Dört imalat sanayi sektörünün çalışan sayılarındaki azalış gözlenmekle birlikte bu rakamlar göz ardı edilebilir düzeyde kalmıştır.

Tablo 13: Burdur İmalat Sanayi Değişim Payı Analiz Sonucu

İMALAT SANAYİ FAALİYET GRUPLARI (NACE Rev.2 Sınıflaması)	SS	NS	IM	RS
	Toplam Çalışan Sayısı Değişimi	Ulusal Değişim Payı (%)	Endüstriyel Değişim Payı (%)	Bölgesel Faktörler Payı (%)
Mineral ürünler imalatı	773	78,14	-8,28	30,14
Tekstil ürünleri imalatı	168	0,60	0,00	99,40
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	144	13,89	3,47	82,64
Ağaç ürünleri imalatı	110	73,64	-19,09	45,45
Ana metal sanayi	92	11,96	11,96	76,09
Mobilya imalatı	37	5,41	132,43	-37,84
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı	22	495,45	-463,64	72,73
Kauçuk ve plastik ürünler imalatı	18	100,00	66,67	-66,67
Kimyasal ürünler imalatı	13	23,08	-7,69	92,31
Diğer imalatlar	13	15,38	0,00	84,62
Makine ve ekipman imalatı	11	490,91	-172,73	-218,18
Elektrikli teçhizat imalatı	7	157,14	-128,57	71,43
Motorlu kara taşıtı ve römork imalatı	-8	-150,00	-1.312,50	1.562,50
İçecek imalatı	-9	-66,67	-22,22	188,89
Giyim eşyaları imalatı	-201	-30,35	23,38	106,97
Gıda ürünleri imalatı	-351	-93,16	2,56	190,31

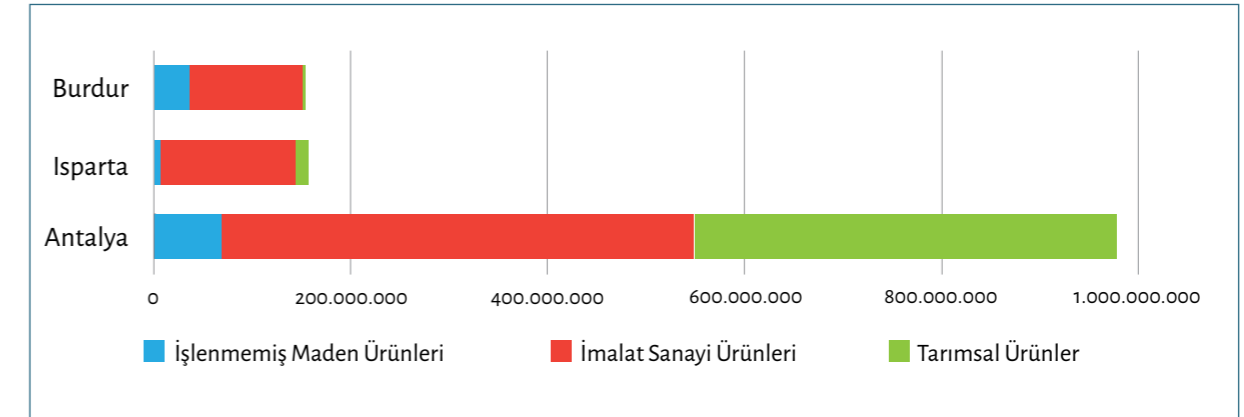
Kaynak: SGK 2008-2011 sigortalı çalışan verileri kullanılarak üretilmiştir

Burdur imalat sanayi sigortalı çalışan sayıları söz konusu zaman aralığında %11 artış göstermiştir. Ancak ilin endüstriyel ve bölgesel faktörler değerleri toplamı negatiftir. İl imalat sanayi genel olarak içsel ve sektörel etkiler nedeniyle değil ulusal gelişmenin etkisi ile büyümüştür. Burdur'da bölgesel faktörlerden dolayı çalışan sayısı artan sektörlerin başında tekstil ürünleri imalatı gelmektedir. Gıda ürünleri imalatı ve giyim eşyaları imalatı sektörlerinde ise bölgesel faktörlere bağlı azımsanmayacak düzeyde çalışan sayısı azalışı göze çarpmaktadır.

6.3.5. Sanayi İhracatı

TR61 Bölgesi 2012 yılı ihracatının %57'si imalat sanayi ürünlerinden, kalan kısım ise işlenmemiş maden ve tarım ürünlerinden oluşmaktadır. Burdur ve Isparta'nın ihracat değerleri yıllık 200 milyon \$ seviyesinin altındadır. Antalya'nın ihracat değeri 1 milyar \$'a yakındır ancak bu rakamın yaklaşık %44'ü tarımsal ürün, %7'si işlenmemiş maden ürünleri değeridir.

Şekil 12: TR61 Bölgesi İlleri 2012 Yılı İhracat Değerleri İhraç Kalemleri (\$), 2012

Kaynak: TÜİK, 2013

Bölgede yetiştirilen tarımsal ürünlerin ve çıkarılan doğal kaynakların Bölge içinde belirli bir işlem ve katma değer zincirinden geçirilmeden ihraç edilmesi hem ihracat gelirlerini sınırlandıran hem de Bölge imalat sanayinin gelişimini olumsuz etkileyen bir unsurdur. TR61 Bölgesinden 2012 yılında işlenmemiş olarak ihraç edilen maden ürünleri değeri 111 milyon \$, işlenmiş olarak ihraç edilen mineral ürünler değeri 262 milyon \$'dır. Mineral ürünler ihracat değerinin %51'i işlenmiş mermer ürünleri, %47'si çimento, kireç ve alçı satışından elde edilmiştir.

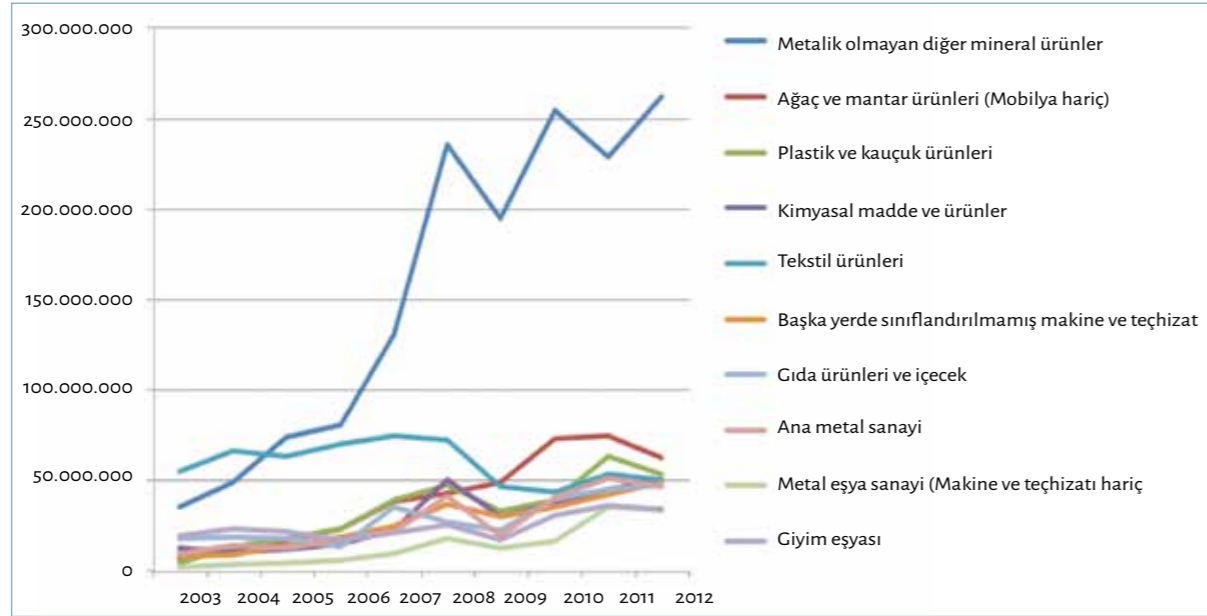
Tablo 14: TR61 Bölgesi İmalat Sanayi Sektörleri İhracat Değerleri, 2012

Sektör Adı (ISIC Rev 4)	İhracat Değeri (\$)	İmalat Sanayi İhracatı İçindeki Oranı (%)
Mineral ürünler	262.176.208	36,10
Ağaç ürünleri	62.340.364	8,58
Plastik ve kauçuk ürünleri	53.805.485	7,41
Kimyasal madde ve ürünler	50.293.038	6,92
Tekstil ürünleri	50.198.811	6,91
Makine ve teçhizat	49.335.762	6,79
Gıda ürünleri ve içecek	47.765.300	6,58
Ana metal sanayi	46.313.791	6,38
Metal eşya sanayi (makine ve teçhizat hariç)	34.838.509	4,80
Giyim eşyası	34.193.900	4,71

Kaynak: TÜİK, 2013

2003 ve 2004 yıllarında Bölgenin en fazla ihracat değerine sahip imalat sanayi sektörü tekstil ürünleri iken 2005 yılından sonra durgunluk ve düşüş yaşayan tekstil ürünleri sektörünün yerini mineral ürünler sektörü almıştır. Artan dış talebe bağlı olarak çok hızlı gelişen bu sektör, bitkisel üretim ile birlikte, Bölge dış ticaretinde toplam ihracatı artırır ve sürekli dış ticaret fazlası oluşmasını sağlayan iki ana sektörden birisidir. Mineral ürünler ve 2009 yılından sonra kısmi gelişme kaydeden ağaç ürünleri haricindeki diğer imalat sanayi sektörlerinin 2003-2012 yılları arasındaki ihracat faaliyetleri düşük yıllık artış ve azalış oranları ile durağan bir seyir izlemiştir.

Şekil 13: TR61 Bölgesi İmalat Sanayi Sektörleri İhracat Değerleri, 2012

Kaynak: TÜİK, 2013

2012 yılında TR61 Bölgesi işlenmiş mineral ürünlerinin en önemli dış alıcıları Amerika, Ortadoğu ve Afrika ülkeleri iken işlenmemiş madencilik ürünlerinin dörtte üçünden fazlası sadece Çin tarafından alınmıştır. Mermer ürünleri ve çimento imalatının Bölge için önemi, ihracata yönelik diğer imalat sanayi sektörlerinin güçsüz olmasından ve hızlı gelişme eğilimi göstermemelerinden kaynaklanmaktadır. 2012 yılında işlenmiş ve işlenmemiş maden ürünlerine dayalı ihracat değerinin TR61 Bölgesi illerinin toplam sanayi ihracatı içindeki payları; Antalya için %28, Isparta için %55, Burdur için %88'dir. Mermercilik faaliyeti düşük katma değer içeren bir üretim süreci olmasına karşın Bölgenin zengin rezervleri, bu ürünlerin dış talebindeki artış ve tesis yatırım harcamalarının geri dönüş süresinin kısa olması nedenleri ile girişimcilerin ilgisini çekmektedir. Uzun vadede maden rezervlerinin ya da bu ürünlere olan talebin azalması ile bu sektör küçülme eğilimi gösterir ise özellikle Isparta ve Burdur ekonomisinin bu durumdan olumsuz etkilenmesi kaçınılmazdır.

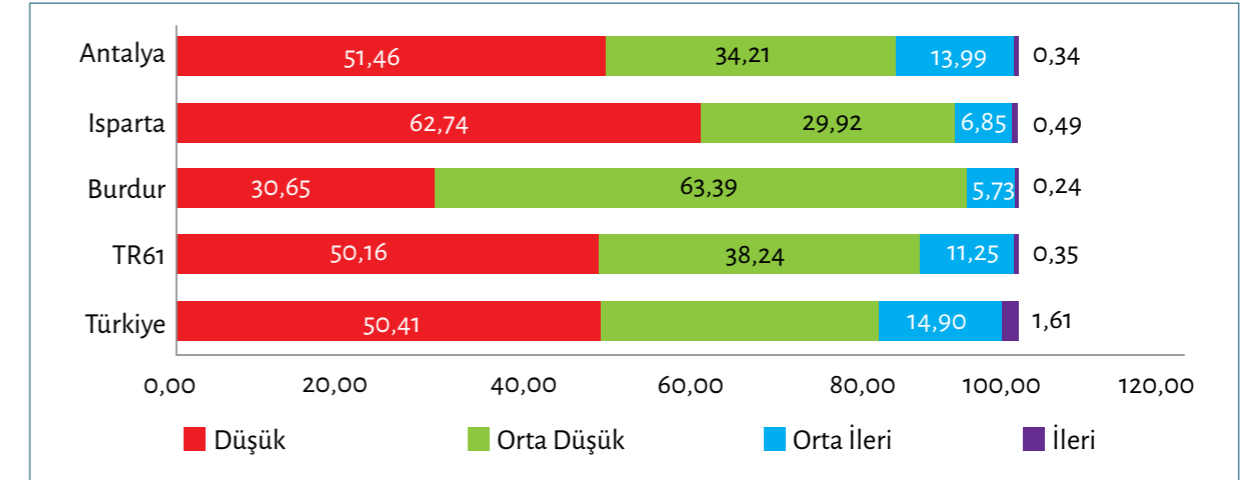
6.3.6. İmalat Sanayi Teknoloji Düzeyi

TR61 Bölgesinde öne çıkan imalat sanayi sektörlerinin büyük bir bölümü düşük ve orta-düşük teknoloji düzeyi içeren sektörlerdir.³⁹ TR61 Bölgesinin, orta-ileri ve ileri teknoloji düzeyi içeren imalat sanayi sektörlerinde çalışan sayılarının tüm imalat sanayi içindeki oranı değerlendirmesinde Türkiye ortalamasının altında değerlere sahip olduğu görülmektedir.

Mermer işleme tesislerinin Burdur'da yoğun olması ve bu faaliyetin orta-düşük teknoloji düzeyi olarak sınıflandırılması Burdur'daki orta-düşük düzey sektör yoğunluğunun sebebidir.

Orta-ileri teknoloji düzeyinde Antalya, Türkiye ortalama değerlerine yakındır ancak Isparta ve Burdur Türkiye ortalamasının çok altında değerlere sahiptir. İleri teknoloji düzeyi olarak sınıflandırılan sektörlerde Bölgenin tüm illeri oldukça zayıf durumdadır.

Şekil 14: İmalat Sanayi Alt Sektörlerinin Teknoloji Düzeylerine Göre Dağılımı, 2011

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu, 2012

Teknik bilgi birikimi ve yenilikçi fikirleri sürdürülebilir büyümeye dönüştürebilen ekonomiler aynı zamanda işsizlik oranlarını düşürüp, toplumun refah düzeyini artırmak yolu ile sosyal ilerlemeyi de sağlamaktadırlar. Bu yüzden Ar-Ge ve yenilikçilik, ekonomik ve sosyal yönden gelişmeyi hedefleyen tüm toplulukların hem ulusal hem de bölgesel öncelikleri arasında yer almaktadır.

Türkiye'de 2011 yılında kişi başı Ar-Ge harcaması 149 TL, yüz bin kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısı ise 220 olarak belirlenmiştir. TR61 Bölgesini içine alan TR6 (Akdeniz) Bölgesi 2010 ve 2011 yıllarında kişi başı Ar-Ge harcaması ile 12 bölge arasında yedinci, yüz bin kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısı ile 11'inci sırada yer almaktadır. TR6 (Akdeniz) Bölgesinde özellikle Ar-Ge personeli sayısının nüfusa oranının çok düşük olması göze çarpan olumsuz bir husustur.

6.3.7. Ar-Ge ve Yenilik Göstergeleri

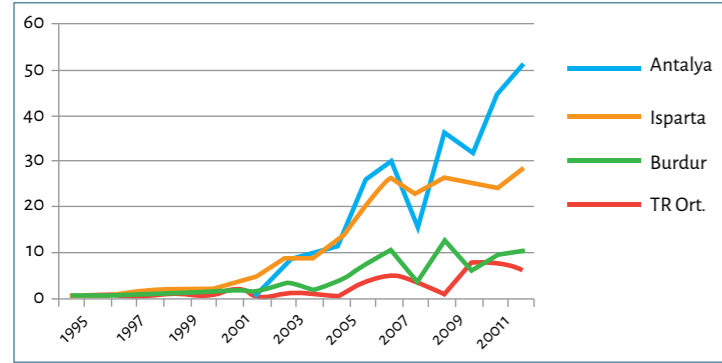
Tablo 15: Türkiye Düzey 1 Bölgeleri Ar-Ge Göstergeleri

DÜZEY 1 BÖLGE ADI	2010		2011	
	Kişi Başı Ar-Ge Harcaması (TL)	Yüz Bin Kişi Başına Düşen Ar-Ge Personeli Sayısı	Kişi Başı Ar-Ge Harcaması (TL)	Yüz Bin Kişi Başına Düşen Ar-Ge Personeli Sayısı
Batı Anadolu	417,99	542	439,27	543
Doğu Marmara	270,58	316	334,41	357
İstanbul	125,04	242	157,25	262
Ege	89,76	173	109,06	193
Orta Anadolu	64,86	137	83,62	180
Batı Marmara	75,14	144	106,13	170
Doğu Karadeniz	52,79	116	68,43	153
Ortadoğu Anadolu	53,20	117	67,82	134
Batı Karadeniz	53,39	104	63,00	132
Kuzeydoğu Anadolu	57,25	149	68,99	131
Akdeniz	57,31	101	70,25	116
Güneydoğu Anadolu	30,76	56	37,72	66
Türkiye	125,71	200	149,27	220

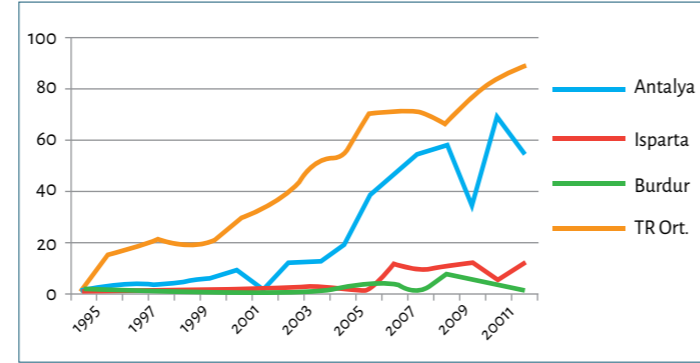
Kaynak: TÜİK, 2013

TR61 Bölgesi, 2012 yılında tescil edilen fikri mülkiyet hakkı sayıları ile 26 düzey 2 bölgesi ortalamasının altında değerlere sahiptir. Ekonomisi diğer Bölge illerine nispeten daha canlı olan Antalya'nın 2012 yılı itibarı ile faydalı model ve marka tescil sayıları Türkiye illeri ortalamasının üzerinde, patent ve endüstriyel tasarım tescil sayıları ise altındadır. Isparta ve Burdur'un fikri mülkiyet hakkı tescil sayıları Türkiye ortalamasının altında ve oldukça düşük bir düzeyde seyretmektedir.

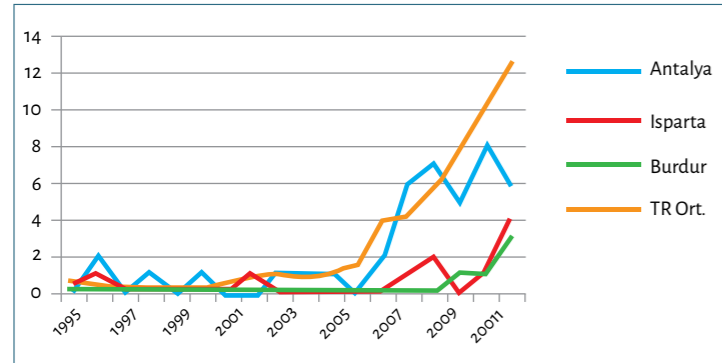
Şekil 15: TR61 Bölgesi İlleri Tescil Edilen Faydalı Model Sayısı, 1995-2012

Şekil 16: TR61 Bölgesi İlleri Tescil Edilen Endüstriyel Tasarım Sayısı, 1995-2012

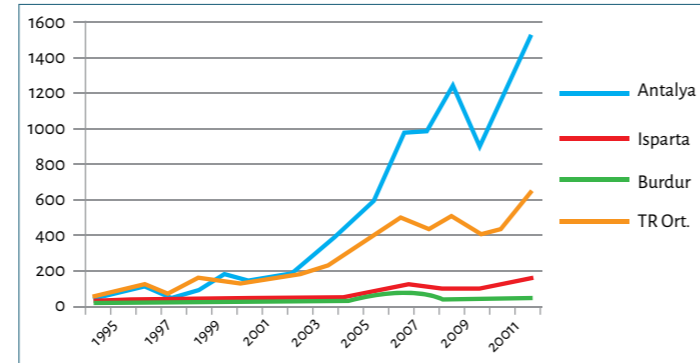

Şekil 17: TR61 Bölgesi İlleri Tescil Edilen Patent Sayısı, 1995-2012

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü, 2013

Şekil 18: TR61 Bölgesi İlleri Tescil Edilen Marka Sayısı, 1995-2012

Ar-Ge ve yenilikçilik göstergeleri açısından Bölgenin zayıf kalmasının nedenleri arasında Bölge sanayisinin yeterince gelişmemiş olması, Bölgede düşük ve orta-düşük teknoloji düzeyi içeren imalat sanayi sektörlerinde yoğunlaşma olması, sanayi kuruluşları ile üniversiteler arasında etkin işbirliği yapılamayışı söylenebilir.

TR61 Bölgesinde dört üniversite mevcuttur. Isparta SDÜ, 2012 Yılı Üniversitelerarası Girişimcilik ve Yenilikçilik Endeksi'nde 50 üniversite arasında 14'üncü sırada, Antalya Akdeniz Üniversitesi ise 22'nci sırada yer almaktadır.

Tablo 16: Üniversiteler Arası Girişimcilik ve Yenilikçilik Endeksi, 2012

Sıra	Üniversite	Toplam Puan	Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği	Fikri Mülkiyet Havuzu	İşbirliği ve Etkileşim	Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü	Ekonomik Katkı ve Ticarileşme
1	Sabancı Üniversitesi	84	19,2	9,2	25,0	12,5	18,3
2	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	83	18,9	10,6	22,2	12,2	18,8
3	Bilkent Üniversitesi	70	18,3	6,5	22,8	4,5	18,2
4	Özyeğin Üniversitesi	69	13,3	6,5	19,3	10,9	18,8
5	İstanbul Teknik Üniversitesi	67	15,9	7,8	20,1	7,4	15,9
...
14	Süleyman Demirel Üniversitesi	45	12,6	6,4	9,7	2,1	13,9
...
22	Akdeniz Üniversitesi	39	10,8	4,0	8,3	6,6	9,6

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013

2011 yılında TÜBİTAK'a en fazla proje öneren üniversite 252 proje teklifi ile SDÜ olmuş, en fazla projesi desteklenen üniversiteler arasında ise Akdeniz Üniversitesi 39 proje ile yedinci, SDÜ 38 proje ile sekizinci sırada yer almıştır.⁴⁰

Akdeniz Üniversitesi 2011 yılında TÜBİTAK akademik Ar-Ge desteklerinden en fazla yararlanan 10 üniversite arasında yer almış ve 2003-2011 yılları arasında aldığı yardım miktarını en büyük oranda artıran üniversite olmuştur.⁴¹

TR61 Bölgesinde biri Antalya'da (ATEK) diğeri Isparta'da (Göller Bölgesi Teknokenti) olmak üzere iki teknoloji geliştirme bölgesi mevcuttur. Yoğun Ar-Ge çalışmaları ve fikri mülkiyet hakkı tescil sayısı başarıları, ATEK'i Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2011 yılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Performans Endeksi sıralamasında oldukça iyi bir konuma yükseltmiştir. Bu endekste ATEK, 32 teknoloji geliştirme bölgesi arasında üçüncü sırada, Göller Bölgesi Teknokenti ise 28'inci sırada yer almaktadır.

Tablo 17: Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Performans Endeksi, 2012

Sıra	Teknoloji Geliştirme Bölgeleri	Devlet Destekleri ve Yönetici Şirket T. Puan	Harcamaları (%20)	Ar-Ge Yetkinliği (%25)	İhracat ve Firma Kompozisyonu (%20)	Fikri Mülkiyet Hakları (%15)	Kuluçka ve TTO Hizmetleri (%8)	İşbirliği ve Etkileşim (%12)
1	ODTÜ	57	9,34	14,46	13,90	7,18	4,98	7,53
2	İTÜ	55	9,17	11,71	14,97	7,66	2,39	8,66
3	ATEK Akdeniz Üni.	53	8,72	17,58	10,38	9,49	2,43	4,44
4	Gazi Üniversitesi	49	10,60	13,93	9,52	3,96	2,62	8,23
5	Bilkent Cyberpark	49	8,15	17,73	12,61	5,00	2,18	3,08
...
28	Göller Bölgesi Isparta	25	6,57	8,51	6,85	2,29	0,00	0,78

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013

⁴⁰ TÜBİTAK, Önerilen ve Desteklenen Projelerin Yıllara ve Üniversitelere Göre Dağılımı (Tablo), http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/ARDEB/UniversiteTablo.pdf

⁴¹ TÜBİTAK, Akademik Ar-Ge Desteklerinden En Fazla Yararlanan On Üniversite (Tablo), http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/ARDEB/ARDEB10.pdf

TR61 Bölgesi iyi performans sergileyen örgün eğitim ve yükseköğretim kurumları ile teknoloji geliştirme bölgelerinin varlığına rağmen Ar-Ge ve yenilik göstergeleri açısından arzu edilen düzeyin gerisinde bulunmaktadır. Bölgede bulunan iki teknoloji geliştirme bölgesinin de bünyesinde teknoloji transfer ofisleri bulunmakta ancak sanayi kuruluşları ile teknoloji geliştirme bölgelerinin işbirliği noktasında belirgin bir ilerleme görülmemektedir. Bölgesel bir yenilik ekosistemi oluşması için atılması gereken ilk adım özel sektör ile üniversiteler arasında oluşturulan iletişim ve koordineli çalışma platformlarının etkin hale getirilmesidir.

TR61 Bölgesi sanayi sektörü genel olarak sınırlı teknoloji ve uzun yıllardır değişmemiş ya da çok az değişmiş üretim sistemleri ile düşük katma değere sahip ürünlerin ortaya çıkarılmasına dayanmaktadır. Genellikle aile işletmesi olarak kurulan Bölge imalat sanayi girişimlerinin büyük bir bölümünün kurumsallaşma süreçlerini tamamlamadıkları, uzun yıllar geleneksel üretim biçimlerini sürdürdükleri, ürün ve süreç yenilikleri gerçekleştiremedikleri için de zaman içinde pazarlarını kaybettikleri ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Maden ve ağaç ürünleri ile tarımsal ürünlerin büyük bir kısmı herhangi bir işleminden geçirilmeden ya da basit işlemlerden geçirilerek Bölge ve ülke dışına satılmaktadır. Bu ürünler Bölge imalat sanayinde girdi olarak kullanılırsa üretim süreçlerinde daha fazla katma değer oluşması ve sanayi istihdamı artışı sağlanabilecektir. Bu sebeple Bölgede doğal kaynaklara ve tarıma dayalı sanayinin daha fazla gelişmesi önem arz etmektedir.

Bölgede etkin bir demiryolu taşıma sistemi olmayışı ve Antalya Limanının yapısal eksiklikleri, işletmelerin ihracat için karayolunu ve Bölge dışındaki limanları kullanmalarını gerektirmektedir. Bu durum ürün pazarlama maliyetlerini artırmakta ve Bölge firmalarının Bölge dışındaki firmalar ile rekabet etmelerini güçleştirmektedir.

Bölge imalat sanayinin orta-ileri ve ileri teknoloji gerektiren sektörlerde zayıf olması, Bölgede gerçekleştirilen Ar-Ge ve yenilik çalışmalarının yetersizliği, halihazırda güçlü olmayan Bölge sanayisinin gün geçtikçe daha fazla zayıflamasına yol açmaktadır.

Bölge sanayisinin mevcut gücünü koruyabilmesi doğal kaynaklara ve tarıma dayalı imalat sanayinin daha fazla gelişmesi ve lojistik sorunlarının çözülmesi ile mümkün görünmektedir. Sanayinin gelişimi için ise üniversite ile sanayi kuruluşları arasında iletişim ve işbirliğinin artırılması, orta-ileri ve ileri teknoloji imalat sanayi sektörlerinde yatırım yapılması ve sanayi kümeleri oluşumunun sağlanması gerekmektedir.

6.3.8. Kümelenme Çalışmaları

İktisadi bir kavram olarak kümelenme politikası, yenilikçiliği ve bölgesel işbirliğini teşvik ederek firmaların dış dünyada rekabet edebilirliğini artırmayı amaçlayan bir model olarak tanımlanmaktadır.

Kümelenme politikasının en önemli aracı sosyal sermayedir. Ekonomik performansı artıran büyük ölçüde firmalar ve firma grupları arası ilişkiler ağının işlerliği, karşılıklı güvenin pekiştirilmesi, bilgi paylaşımı ve ortak çalışma ile yenilikçilik kapasitesinin artırılmasıdır. Sistemin ortaya çıkışı ve sürdürülebilirliği noktasında gerekli olan iyi yönetim değil, iyi yönetim anlayışıdır.

Bir bölgenin ekonomik gücünü oluşturan sektörlerden hangilerinin yığın oluşturduğunu ve buna bağlı olarak hangilerinin göreceli olarak daha fazla kümelenme potansiyeli taşıdığını görebilmek için en çok tercih edilen yöntem sektör verilerinden faydalanmak suretiyle sektörlerin büyüklük, başatlık ve yoğunlaşma katsayılarının değerlendirilmesini içeren üç yıldız analizi çalışması gerçekleştirilmesidir.

TR61 Bölgesinde öne çıkan sektörlerin belirlenmesi için gerçekleştirilen üç yıldız analizi çalışmasında,⁴² Türkiye referansı ile Antalya, Isparta, Burdur illeri için NACE Revize 2 sınıflama sistemi temel alınarak tutulan 2011 yılı SGK sigortalı çalışan sayısı kayıtları kullanılmıştır. Çalışmada öngörülen her ölçüt için belirlenen nicel değerlere ulaşan her sektöre il ve Bölge ayrımında bir yıldız verilmiş ve üç yıldız alan sektörler tespit edilmiştir. Sektörler Bölgedeki yoğunlaşmasının büyüklüğüne göre sıralanarak Tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18: TR61 Bölgesi Üç Yıldız Analizi

KOD NO	FAALİYET GRUPLARI (NACE Rev.2 Sınıflamasına Göre) ⁴³	ANTALYA			ISPARTA			BURDUR			TR61 BÖLGESİ		
		Büyüklük	Başatlık	Yoğunlaşma	Büyüklük	Başatlık	Yoğunlaşma	Büyüklük	Başatlık	Yoğunlaşma	Büyüklük	Başatlık	Yoğunlaşma
55	Konaklama	★	★	★		★	★				★	★	★
79	Seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler	★	★	★							★	★	★
08	Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	★		★	★	★	★	★	★	★	★	★	★
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	★	★	★	★	★	★				★	★	★
81	Binalar ile ilgili hizmetler ve çevre düzenlemesi faaliyetleri	★	★	★	★	★	★				★	★	★
23	Mineral ürünler imalatı	★	★		★	★	★	★	★	★	★	★	★
41	Bina inşaatı	★	★	★		★	★		★	★	★	★	★
47	Perakende ticaret (motorlu kara taşıtları hariç)	★	★	★		★	★		★		★	★	★
52	Taşımacılık ve depolama için destekleyici faaliyetler	★	★	★		★					★	★	★
86	İnsan sağlığı hizmetleri	★	★	★		★	★				★	★	★
56	Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri	★	★	★	★	★	★		★		★	★	★
16	Ağaç ürünleri imalatı (mobilya hariç)	★		★	★	★	★	★	★	★	★		★
43	Özel inşaat faaliyetleri	★	★	★		★			★		★	★	
85	Eğitim	★	★		★	★	★		★		★	★	
13	Tekstil ürünleri imalatı				★	★	★						

Kaynak: SGK 2011 yılı sigortalı çalışan sayısı verileri kullanılarak üretilmiştir.

⁴² İlgili analiz detayları için bkz. Bölge Planı Eki Mevcut Durum Analizi.
⁴³ Tabloda sanayi alt sektörleri kırmızı renk ile vurgulanmıştır.

Bölgede yığın oluşturan sektör sayısı 11'dir. Yoğunlaşan alt sektörleri belirleyen büyük ölçüde Bölgenin turizm, tarım, doğaltaş sektörlerinin ölçeğinin büyüklüğüdür. Bölgedeki turizm faaliyetlerinin yoğunluğu; konaklama, seyahat acenteleri ve tur operatörlüğü, yiyecek içecek sunum hizmetleri ve taşımacılığı destekleyici faaliyetler sektörlerini doğrudan; bina hizmetleri, çevre düzenlemesi faaliyetleri, inşaat, ticaret, insan sağlığı hizmetleri sektörlerini dolaylı olarak olumlu etkilemektedir.

Antalya'da öne çıkan sektör sayısı 10'dur. Hizmet, ticaret, inşaat ve tarım sektörlerinin il ekonomisindeki ağırlığından dolayı sanayi alt sektörlerinin hiçbiri Antalya'da öne çıkan sektörler arasına girememiştir. Isparta'da öne çıkan sektör sayısı sekiz, Burdur'da ise üçtür. Isparta'da öne çıkan sektörlerin yarısı, Burdur'da ise tamamı sanayi alt sektörleridir.

Yığın oluşturan her sektörün kümelenme potansiyeli taşıdığını söylemek yanlış olacaktır zira aynı yığın içerisinde yer alan firmalar birbirleri ile kıyasıya rekabet halinde olabilmektedir. Kümelenme için mevcut bir yığın bulunması önkoşulu mevcut değildir. Bir sektörün çıktısının öteki sektöre girdi olması gibi üretim ilişkileri nedeniyle farklı sektörlerde faaliyet gösteren firmalar aynı küme içinde yer alabilmektedirler. Kümelenme potansiyeli taşıyan küçük firma grupları daha az maliyetli ve uzun vadeli politikalar sayesinde güçlü bölgesel kümeler haline gelebilmektedirler. Bu sebeple Bölgede öncelikli olarak başlatılan kümelenme çalışmaları yığın teşkil etmeyen ancak Bölgenin öne çıkan sektörleri ile yoğun ilişkileri olan ve gelişme potansiyeli bulunan *tohumculuk, sağlık turizmi ve lüks yat imalatı* sektörleridir. Bölgede fikir düzeyinde olan kümelenmeler ise *doğaltaş, ağaç, tekstil, gül ve kozmetik* ürünleri imalat sanayi sektörleri ile *turizm* sektörüdür.

Tablo 19: TR61 Bölgesinde Kümelenme Potansiyeli Olan Sektörler⁴⁴

FAALİYET GRUPLARI (NACE Rev.2)	KÜME ADI	ANTALYA	ISPARTA	BURDUR	DÜZEY
Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	Tohumculuk Kümesi	Başlangıç			il
Diğer madencilik ve taş ocaklığı	Doğaltaş Kümesi	Fikir	Fikir	Fikir	Bölge
Mineral ürünler imalatı					
Tekstil ürünleri imalatı	Tekstil Kümesi		Fikir		il
Ağaç ürünleri imalatı (mobilya hariç)	Ağaç Ürünleri Kümesi	Fikir	Fikir	Fikir	Bölge
Taşımacılık ve depolama için destekleyici faaliyetler	Turizm Kümesi	Fikir			il
Konaklama					
Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri					
Seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler					
İnsan sağlığı hizmetleri	Sağlık Turizmi Kümesi	Başlangıç	Fikir		Bölge
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	Gül Ürünleri ve Kozmetik Kümesi		Fikir		il
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	Lüks Yat İmalatı Kümesi	Başlangıç			il

Artan nüfus, enerjinin üretim sürecinde vazgeçilemez bir girdi oluşu ve gelişen teknoloji, enerjiye duyulan talebin gün geçtikçe artmasına neden olmaktadır. Enerji temininde yaklaşık %90 oranında fosil kaynakların kullanılması, bu kullanımın doğa üzerinde oluşturduğu tahribat ve söz konusu kaynak rezervlerinin giderek azalması, yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanmayı zorunlu hale getirmiştir.

Bölge için en elverişli alternatif enerji kaynağı güneştir. Güneş enerjisi üretiminde önemli iki unsur olan güneş radyasyon değeri ve güneşlenme süreleri bakımından TR61 Bölgesi ülke ortalaması üzerinde değerlere sahiptir ve bu açıdan güneş enerjisi yatırımlarına açık bir konumdadır. Türkiye'nin yıllık güneş radyasyon değeri 1.527 kWh/m²-yıl, ortalama yıllık toplam güneşlenme süresi 2.741 saattir. TR61 Bölgesinde ise yıllık güneş radyasyon değeri 1.604 kWh/m²-yıl, ortalama yıllık toplam güneşlenme süresi ise 2.941 saattir. Bölge Güneş radyasyon değeri bakımından düzey 2 bölgeleri arasında üçüncü sırada bulunmaktadır.⁴⁵

Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK) Türkiye'de güneş enerjisi ile elektrik üretimi yapacak tesislerin toplam kurulu güç kapasitesi olan 600 MW'lık üretimin yaklaşık 1/6'lık kısmına karşılık gelen 102 MW miktarında enerjinin TR61 Bölgesinde üretilmesine olanak tanımıştır.

Bölgede rüzgar enerjisinden elektrik üretimi elde etmek mümkündür. TR61 Bölgesi içerisinde Antalya'nın Kumluca ilçesinde 10 MW'lık kurulu güce sahip bir adet Rüzgar Elektrik Santrali (RES) bulunmaktadır. Oysa yapılan ölçümlerde Bölgede yaklaşık 500 km²'lik alanda toplam 2.652 MW'lık güce sahip RES kurulabileceği tespit edilmiştir.

Bölgede alternatif enerji üretimi sağlayacak bir diğer unsur biyokütle atıklarının enerji üretiminde değerlendirilmesidir. Bölge; orman varlığı, sera atıkları ve hayvansal atıklar bakımından biyokütle enerjisi potansiyeli taşımaktadır.

Türkiye orman varlığının yaklaşık %8'lik kısmı TR61 Bölgesinde bulunmaktadır. Bölge orman varlığının toplam arazi varlığı içerisindeki payları Antalya'da %54, Isparta'da %44 ve Burdur'da ise %46'dır.

Türkiye örtüaltı tarımsal üretim alanlarının yaklaşık %40'ı Bölgede bulunmaktadır. Bu alanlardan yıllık yaklaşık 500 bin ton organik atık elde edilmektedir. Söz konusu atıklar Bölgede biyokütle enerjisi üretimi için kullanılabilir önemli bir kaynak niteliğindedir.

Bölgede biyokütle enerjisi elde edilebilecek bir diğer kaynak hayvansal atıklardır. Bölge hayvan varlığından bir yılda elde edilebilecek teorik biyogaz potansiyeli⁴⁶ 3.518 TJ/yıl olarak hesaplanmıştır.⁴⁷

⁴⁴ Kümelerin sınıflandırılmasında üç yıldız analizinde iki ve üç yıldız alanlar sektörler Fikir, sektörde küme çalışmaları başlamış ise Başlangıç olarak adlandırılmıştır. Ekonomi Bakanlığı, 2012: Kümeler için Ortak Rekabet Alanları ve Strateji Raporu, S.35

⁴⁵ Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü'nün Güneş Enerji Potansiyeli Atlası (CEPA)'dan üretilmiştir.

⁴⁶ Bölge içindeki tüm biyokütleden sağlanabilecek teorik potansiyeli ifade eder.

⁴⁷ "Türkiye'de biyogaz yatırımları için geçerli koşulların ve potansiyelin değerlendirilmesi" raporunda ele alınan katsayılar kullanılarak büyükbaş hayvanlar ve kümes hayvanları için hesaplanmıştır.

Tablo 20: TR61 Bölgesi Sanayi Sektörünün Temel Sorunları

1. Sanayi işletmelerinin kurumsallaşamaması
2. İmalat sanayinin düşük teknoloji içeren sektörlerde yoğunlaşması
3. Madenlerin önemli bir bölümünün işlenmeden ihraç edilmesi
4. Orman ürünleri potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi
5. Tarıma dayalı sanayinin yeterince gelişmemiş olması
6. Etkin Ar-Ge ve yenilik işbirliği platformları oluşturulamayışı
7. Demiryollarının etkin kullanılmayışının pazarlama maliyetlerini artırması

6.3.10. Öncelik ve Tedbirler

Tablo 21: Gelişme Eksen 3 Öncelik ve Tedbirler

GELİŞME EKSENİ 3: SANAYİDE REKABETÇİLİĞİN ARTIRILMASI

Öncelik 1: Sanayi İşletmelerinin Rekabet Güçlerinin Artırılması

- T1: Bölge sanayi işletmelerinin üretim, pazarlama ve ihracat konularında yetkinlikleri artırılabilecektir.
- T2: Bölge sanayi işletmelerinde kurumsallaşma konusunda farkındalık oluşturulacaktır.
- T3: Sanayi işletmelerinin kalifiye teknik personel ihtiyacının karşılanmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.

Öncelik 2: Bölgede Gelişme Potansiyeli Bulunan Sanayi Sektörlerinin Desteklenmesi

- T1: Bölgede orta-ileri ve ileri teknoloji içeren imalat sanayi sektörlerinde girişimcilik özendirilecektir.
- T2: Bölge içinde tarım ve tarıma dayalı sanayi sektörlerini bütünleştirici ve yenilikçi uygulamalar özendirilecektir.
- T3: Doğal kaynaklara dayalı sanayi üretiminde katma değer artırılmasına yönelik faaliyetler teşvik edilecektir.
- T4: Girişimler için finansmana erişim kolaylıkları sağlanacaktır.

Öncelik 3: Kümelenme, Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Teşvik Edilmesi

- T1: Açık ürün ve süreç yeniliği çalışmaları teşvik edilecektir.
- T2: Bilgi yoğun ürünlere yönelik Ar-Ge ve fikri mülkiyet hakkı alma çalışmaları teşvik edilecektir.
- T3: Üniversite sanayi işbirliği artırılacaktır.
- T4: Bölgede stratejik önemi olan ve öne çıkan sektörlerde kümelenme faaliyetleri yürütülecektir.

Öncelik 4: Alternatif Enerji Kaynaklarına Dayalı Enerji Üretimi

- T1: Enerji üretiminde alternatif enerji kaynaklarının payı artırılacaktır.
- T2: Yenilenebilir enerji altyapısı desteklenecektir.

Öncelik 1: Sanayi İşletmelerinin Rekabet Güçlerinin Artırılması

Bölgede faaliyet gösteren sanayi işletmeleri arasında kurumsallaşma süreçlerini tamamlayamamış küçük ölçekli aile işletmelerinin sayısı çok fazladır. Bölge sanayi işletmelerinin ortalama ölçeğinin büyümesi ve dış pazarlarda rekabet gücü kazanmaları için planlı ve sürdürülebilir gelişim, değişim ve yönetim politikalarının benimsenmesi ve nitelikli personel istihdamı önem taşımaktadır.

Tedbir 1 : Bölge sanayi işletmelerinin üretim, pazarlama ve ihracat konularında yetkinlikleri artırılacaktır.

- ✓ KOBİ'lerin yüksek katma değer içeren ürünler üretme amaçlı modernizasyon ve yenileme yatırımları teşvik edilecektir.
- ✓ KOBİ'lerin hammadde veya yarı mamül mal ihracatı yerine işlenmiş ürün ihraç etmeleri özendirilerek ihracatta imalat sanayi sektörünün payı artırılacaktır.
- ✓ Yaş sebze-meyve, çimento ve mermer ürünlerine yoğunlaşmış olan Bölge ihracatının sektörel olarak çeşitlendirilmesi sağlanacaktır.
- ✓ Bölgede ihracat potansiyeli yüksek ürünlere yönelik pazar araştırmaları yapılacaktır.

Tedbir 2 : Bölge sanayi işletmelerinde kurumsallaşma konusunda farkındalık oluşturulacaktır.

- ✓ İşletme yöneticilerine ve personeline yönelik dış ticaret, e-ticaret, Ar-Ge, yenilikçilik, kalite, standardizasyon, markalaşma, fikri ve sınai mülkiyet hakları, finansmana erişim kolaylıkları ve benzeri konularda tematik seminerler düzenlenecektir.
- ✓ Şahıs işletmesi ya da aile firması olarak iş hayatına girip kurumsallaşma aşamalarından geçerek büyüyen ve gelişen firmaların başarı hikâyelerinin konu alındığı konferanslar düzenlenecek ve yayınlar oluşturulacaktır.

Tedbir 3 : Bölge sanayi işletmelerinin kalifiye teknik personel ihtiyacının karşılanmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.

- ✓ Bölgede sanayi işgücü ihtiyaç planlaması doğrultusunda mesleki eğitim ve staj çalışmaları organize edilecektir.
- ✓ Yükseköğretim programlarının, Bölgenin önemli sanayi sektörlerinde en fazla ihtiyaç duyulan ve nitelikli çalışmada bulunması beklenen teknik bilgileri öncelik olarak ele alacak biçimde geliştirilmesi teşvik edilecektir.

Öncelik 2 : Bölgede Gelişme Potansiyeli Bulunan Sanayi Sektörlerinin Desteklenmesi

Bölgede maden, orman ve tarım ürünlerine yönelik sanayi yeterince gelişmiş değildir. Bölgenin tarımsal üretimdeki başat konumu, sahip olduğu ağaç ürünleri potansiyeli, zengin maden rezervleri, bu hammaddelerden elde edilebilecek katma değer bölgede kalması için bu alanlarda yapılacak sanayi yatırımlarını elzem kılmaktadır. Belirtilen sanayi sektörleri dışında kalan orta-ileri ve ileri teknoloji içeren imalat sanayi yatırımlarının özendirilmesi ise Bölge sanayisinin gelişimi açısından önem arz etmektedir.

Tedbir 1 : Bölgede orta-ileri ve ileri teknoloji içeren imalat sanayi sektörlerinde girişimcilik özendirilecektir.

- ✓ Bölgede orta-ileri teknoloji içeren kimyasal ürünler, elektrikli teçhizat, makine ve ekipman, motorlu kara taşıtı ve diğer ulaşım araçları imalatı sektörlerinde yatırım yapılması teşvik edilecektir.

Tedbir 2 : Bölge içinde tarım ve tarıma dayalı sanayi sektörlerini bütünleştirici ve yenilikçi uygulamalar özendirilecektir.

- ✓ Tarımsal üretimi Bölgede yoğun olarak gerçekleştirilen ürünlerin hammadde olarak kullanıldığı işlenmiş meyve-sebze, meyve suyu, süt ürünleri vb. gıda ürünlerinin imalatı teşvik edilecektir.

- ✓ Tarımsal üretime yönelik yenilikçi tarım makineleri ve pazarlamaya yönelik meyve sebze işleme, ayıklama, boylama, paketlenme vb. makinelerin imalatı teşvik edilecektir.

Tedbir 3 : Doğal kaynaklara dayalı sanayi üretiminde katma değer artırılmasına yönelik faaliyetler teşvik edilecektir.

- ✓ Ağaç ürünlerinin, görece daha yüksek katma değer içeren mobilya, panel, profil, çeşitli cihazların aksam ve parçalarının imalatında kullanılması teşvik edilecektir.
- ✓ Maden rezervlerinin işlenmeden hızla satılarak eritilmesinin ve çevresel bozulmanın önüne geçilebilmesi için maden ürünlerinin işlenmesi teşvik edilecektir.
- ✓ Bölgenin zengin endemik bitki varlığı ile Bölgede yetişen tıbbi ve aromatik bitkiler için alternatif endüstriyel kullanım imkanları geliştirilmesi ya da bu bitkilerin ilaç sanayine kazandırılması amaçlı Ar-Ge projeleri teşvik edilecektir.

Tedbir 4 : Girişimler için finansmana erişim kolaylıkları sağlanacaktır.

- ✓ Yenilikçi fikirlere sahip küçük girişimlerin sermaye ihtiyacını karşılamaya yönelik İş Melekleri uygulamaları teşvik edilecektir.
- ✓ Ortak oldukları şirketlerin yeni yatırımlar yapmaları, yurt dışına açılmaları için ihtiyaç duydukları büyüme sermayesini sağlayan Girişim Sermayesi Fonları yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ KOBİ'lere yönelik destek programları Bölgede faaliyet gösteren girişimcilere tanıtılacaktır.

Öncelik 3 : Kümelenme, Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Teşvik Edilmesi

Bölgede faaliyet gösteren sanayi işletmelerinde genel olarak Ar-Ge ve yenilik çalışmalarına yeterli kaynak ayrılmamaktadır.

Sermayenin, mal ve hizmetlerin uluslararası dolaşımının son derece kolay hale geldiği günümüz dünyasında girişimlerin hayatta kalabilmesinin koşulu rekabetçilik, rekabetin ön koşulu ise yenilikçilik. Ar-Ge çalışmaları ve kümelenme politikaları yenilikçiliği ve işbirliğini teşvik eden araçlardır.

Bölgede bir yenilik ekosisteminin oluşması yalnızca faaliyet gösteren firmaların çabası sonucu değil aynı zamanda eğitim kurumları, teknoloji geliştirme bölgeleri ve kamu kurumlarının tümünün katılımı ve eşgüdüm içerisinde, sürekli çalışmaları ile mümkündür.

Tedbir 1 : Açık ürün ve süreç yeniliği çalışmaları teşvik edilecektir.

- ✓ Bölgede hammadde temini kolay ve ihracat potansiyeli yüksek olan mermer, ağaç ve gıda ürünleri imalatı sektörlerinde faaliyet gösterenler öncelikli olmak üzere, işletmelerin ortak ürün ya da üretim süreci geliştirme çalışmaları teşvik edilecektir.
- ✓ Yenilikçiliğin, işletme içi organizasyon, üretim ve pazarlama süreçleri için önemi üzerine seminerler organize edilecektir.

Tedbir 2 : Bilgi yoğun ürünlere yönelik Ar-Ge ve fikri mülkiyet hakkı alma çalışmaları teşvik edilecektir.

- ✓ Bölgede faaliyet gösteren firmaların Ar-Ge birimleri kurmaları ve Ar-Ge faaliyetleri yürütecek personel istihdam etmeleri teşvik edilecektir.
- ✓ Bölge illerinde tescil edilen patent, endüstriyel tasarım ve faydalı model sayılarının artırılması teşvik edilecektir.

Tedbir 3 : Üniversite sanayi işbirliği artırılacaktır.

- ✓ Bölge ekonomisine katma değer sağlayacak sonuç odaklı Ar-Ge çalışmaları teşvik edilecektir.

- ✓ Sanayicilerin ihtiyaçlarına cevap verecek temel ve uygulamalı araştırma projelerinin ticarileşmesi teşvik edilecektir.

- ✓ Bilgi ve teknoloji üreten kurumlar olarak üniversitelerin Ar-Ge faaliyetleri konusunda sanayi işletmelerine danışmanlık desteği vermesine ilişkin çalışmalar teşvik edilecektir.

Tedbir 4 : Bölgede stratejik önemi olan ve öne çıkan sektörlerde kümelenme faaliyetleri yürütülecektir.

- ✓ Uzun vadede Bölgede imalat sanayinin teknoloji düzeyini yükseltebilecek tohumculuk, yat imalatı, kozmetik ürünler imalatı vb. sektörlerde, girişimler arası işbirliği ve ortak akıl platformu tesis edilecektir.
- ✓ Hammadde temini noktasında Bölgede faaliyet göstermeleri avantajlı olan, birbirlerine girdi temin eden ve yığın oluşturan gül, mermer ve ahşap ürünleri imalatı sektörlerinde kümelenme çalışmaları teşvik edilecektir.
- ✓ Aynı sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler arasında coğrafi yakınlık kurulması amacı ile ihtisas organize sanayi bölgeleri ve ihtisas küçük sanayi siteleri kurulması için çalışmalar yürütülecektir.

Öncelik 4 : Alternatif Enerji Kaynaklarına Dayalı Enerji Üretimi

Bölgenin enerji ihtiyacının büyük bölümünün fosil yakıtlar kullanılarak karşılanması, kullanılan fosil yakıtların önemli bir kısmının ithal edilmesi ve dünya üzerindeki fosil rezervlerinin giderek azalması gibi çeşitli etkenler enerji üretiminde alternatif enerji kaynaklarından enerji teminini zorunlu hale getirmektedir.

Bölgedeki yaşam kalitesinin korunması, Bölge için büyük önem arz eden tarım ve turizm faaliyetlerinin zarar görmemesi, sürdürülebilir yeşil büyümenin sağlanabilmesi ve enerjide dışa bağımlılığın azaltılması için Bölgenin sahip olduğu alternatif enerji kaynakları potansiyelini mutlak surette değerlendirmesi gerekmektedir.

Tedbir 1 : Enerji üretiminde alternatif enerji kaynaklarının payı artırılacaktır.

- ✓ Bölgenin güneş radyasyon değeri ve güneşlenme süresi bakımından sahip olduğu olumlu konum değerlendirilerek, güneş enerjisinden elektrik üretimine yönelik çalışmalar desteklenecektir.
- ✓ Seraların üretim faaliyetleri sırasında ortaya çıkan bitkisel atıklar, orman varlığına ait atıklar ile hayvancılık faaliyetleri sonrası ortaya çıkan atıklardan biyokütle enerjisi üretilmesi yönündeki çalışmalar desteklenecektir.
- ✓ Bölgenin rüzgâr enerjisi potansiyelini ortaya koymaya yönelik bilimsel çalışmalar desteklenecek, potansiyel bulunan alanlarda rüzgâr enerji santrallerinin kurulması sağlanacaktır.

Tedbir 2 : Yenilenebilir enerji altyapısı desteklenecektir.

- ✓ Yenilenebilir enerji sektöründe kullanılan parçaların yerli üretimi konusunda yürütülen girişimler desteklenecektir.
- ✓ Bölgede faaliyet gösteren işletmelerin ve konutların ihtiyacı olan enerjinin bir kısmının yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilmesine ilişkin bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.
- ✓ Yenilenebilir enerji sektöründe yatırımların Bölgeye çekilmesi yönünde çalışmalar sürdürülecektir.
- ✓ Yenilenebilir enerji sektörüne yönelik ekipman üreten işletmelerin yenilikçi ürün ve pazarlama stratejileri geliştirmesine yönelik çalışmaları desteklenecektir.

Tablo 22: Gelişme Eksen 3 Performans Göstergeleri

GE3: SANAYİDE REKABETÇİLİĞİN ARTIRILMASI						
Öncelik	Gösterge	Birim	Kaynak	Mevcut Durum	Çıktı (2023)	Sonuç
Ö1: Sanayi İşletmelerinin Rekabet Güçlerinin Artırılması	İmalat sanayi ihracatı	\$	TÜİK, 2012	726 milyon	1,5 milyar	İhracata yönelik yüksek katma değer üretilmesi ve hammadde satışının azalması
	OSB'lerdeki istihdamın toplam imalat sanayi istihdamı içindeki payı	%	SGK & OSBÜK, 2011	23,8	35,0	Şehir içinde ve yakın çevresinde bulunan imalat sanayi işletmelerinin ortalama ölçeğinin büyümesi ve OSB'lere taşınmaları
Ö2: Bölgede Gelişme Potansiyeli Bulunan Sanayi Sektörlerinin Desteklenmesi	Orta-ileri ve ileri teknoloji imalat sanayi sektörlerindeki istihdamın toplam istihdam içindeki payı	%	SGK, 2011	11,6	15,0	Orta-ileri ve ileri teknoloji imalat sanayi sektörlerinde faaliyet gösteren küçük işletmelerin desteklenerek yığın oluşturmalarının sağlanması
Ö3: Kümelenme, Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Teşvik Edilmesi	Tescil edilen marka sayısı	Adet/Yıl	TPE, 2012	1.706	2.500	Bölge ekonomisinin canlanması
	Tescil edilen patent sayısı	Adet/Yıl	TPE, 2012	13	30	Bölgesel yenilik ekosistemi oluşması
	Tescil edilen endüstriyel tasarım sayısı	Adet/Yıl	TPE, 2012	69	150	Bölge imalat sanayinin güçlenmesi
	Tescil edilen faydalı model sayısı	Adet/Yıl	TPE, 2012	67	150	Bölgesel yenilik ekosistemi oluşması
	Yürütülen Kümelenme çalışması sayısı	Adet	-		3	8

6.4. GELİŞME EKSENİ :4

Ulaşım, Lojistik ve İletişim (Teknolojisi) Altyapısının İyileştirilmesi

Günümüzde ulaştırma; bölgesel ve ulusal olma niteliklerinin ötesine geçerek, küresel bir boyut ve anlayış kazanmıştır. Bölgeler ve ülkeler rekabet üstünlüğü sağlamak için tek modlu ulaşım altyapılarının ötesinde çok modlu (intermodal) ulaştırma sistemleri altyapılarını kurmak ve bu altyapıları ile tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerini destekleyen hamleler yapmak zorunda kalmaktadırlar.

İktisadi gelişime ve bölgesel bütünleşmeye en önemli katkıyı sağlayan unsurlardan biri ulaşım altyapısıdır. TR61 Bölgesi illeri arasında sosyal ve ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi, Bölge ulaşım altyapısının geliştirilmesi ile doğrudan ilgilidir. Bölgede otoyol ve hızlı tren hattının bulunmaması, önemli bazı karayollarının bölünmüş yol standartlarında olmaması, mevcut demiryolu ağının eski olması ve Antalya bağlantısının olmaması gibi çeşitli hususlar Bölgenin ulaşım kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle Bölgenin ulaştırma altyapısının güçlendirilmesi için Bölgeye ulaştırma alanında yeni yatırımlar yapılmalıdır.

Bölge ulaştırma modları arasında tam bir etkinlik bulunmamaktadır. TR61 Bölgesi karayolunun yanında, hava, deniz ve demiryolu ulaştırma ağlarına sahiptir. Bununla birlikte bu ulaştırma modları birbirinden ayrı yapıdadır. Bu durum Bölgenin erişilebilirliğini ve Bölge içi ulaşımı olumsuz yönde etkilemektedir.

Bölgede lojistik faaliyetlerin bir merkezde toplandığı ve faaliyetlerin düzenli yürütüldüğü lojistik bir üs bulunmamaktadır. Bölgede ulaştırma modları arasında etkinliğin sağlanması, firmaların lojistik faaliyetlerini tek merkezden yönetmesinin hayata geçirilmesi, Bölge sanayisi için önemli bir gider kalemi oluşturan lojistik maliyetlerin azaltılmasına katkı sağlanması amaçları doğrultusunda karayolu, havayolu ve demiryolu imkanlarının bir arada bulunduğu stratejik bir noktada Lojistik Köy kurulması yararlı olacaktır.

Bölge, devlet ve il yolları içerisindeki bölünmüş yol miktarı bakımından Türkiye ortalaması altında değerlere sahiptir. TR61 Bölgesinde 2.997 km uzunluğundaki devlet ve il yollarının 763 km'lik kısmı bölünmüş yol standardında olup, bu mesafe bölgedeki devlet ve il yollarının %25'ine karşılık gelmektedir. Türkiye'de ise bölünmüş yolların devlet ve il yolları arasındaki payı %29 düzeyindedir.⁴⁸

Bölge içi ve diğer bölgeler ile ulaşımı sağlayan yolların büyük bir kısmı bölünmüş yol standardında değildir. Bölge trafiğinin yoğun olduğu Isparta'yı Konya'ya bağlayan D-330 karayolu, Isparta'yı Antalya'ya bağlayan D-685 (Dereboğazi) karayolu, Antalya'yı Muğla'ya bağlayan D-400 karayolunda Finike-Kaş mevkileri bölünmüş yol standartlarında değildir.

6.4.1. Ulaşım

⁴⁸ Karayolları Genel Müdürlüğü'nün illere Göre Karayolu Uzunlukları verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

TR61 Bölgesinde otoyol bulunmamaktadır. Ancak Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisinde, 2023 yılına kadar Aydın-Antalya, Afyon-Antalya ve Antalya-Alanya otoyollarının yapılması hedefine yer verilmiştir.

Bölgede en yoğun trafik D-400 karayolu üzerinde Kemer-Antalya-Alanya güzergâhında görülmektedir. Ayrıca aynı karayolu üzerinde Kemer-Kaş güzergâhında da trafik yoğunluğu yaşanmaktadır.

TR61 Bölgesinde ikisi Antalya'da biri de Isparta'da olmak üzere toplam üç adet havalimanı bulunmaktadır. Bölgenin sahip olduğu havalimanlarından en aktif olanı Uluslararası Antalya Havalimanıdır. 2012 yılında Türkiye iç hatlar uçuş trafiğinin %7'lik kısmı, dış hatlar uçuş trafiğinin %25'lik kısmı Antalya Havalimanı bağlantılı gerçekleşmiştir. Ancak Uluslararası Antalya Havalimanı aracılığıyla gelen yolcuların yaklaşık %70'inin tarifersiz uçaklarla geldiği göz önünde bulundurulduğunda tarifeli uçuşlar açısından havalimanının daha fazla etkinleştirilmesi yararlı olacaktır.

Isparta Süleyman Demirel ve Antalya Gazipaşa Havalimanları yeterince kullanılmamaktadır. Her iki havalimanında uçak ve yolcu sayısı oldukça azdır. Bu havalimanlarının alternatif kullanım olanaklarının araştırılıp hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Bölgede demiryolu hattı eski ve sürekli bakıma ihtiyaç duyan bir yapıya sahiptir. Bölgenin en büyük şehri olan Antalya'da demiryolu hattı bulunmamaktadır. Demiryolu hattı Bölge illerinden Isparta ve Burdur ile sınırlı olup Bölgenin iç kısmını kıyı kesimiyle birleştirmemektedir.

Bölgede demiryoluyla 2008 yılından bu yana yolcu taşımacılığı yapılmamaktadır. 2004 yılında tasarruf tedbirleri nedeniyle Isparta-Burdur seferleri kaldırılmıştır. Pamukkale ile Göl-ler Bölgesi Ekspreslerinin hizmet verdiği güzergahta yapılan yol bakım ve onarım çalışmaları nedenleri ile yolcu taşımacılığı yapılamamaktadır.

Bölgenin mevcut demiryolu hattı, ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalmaktadır. Demiryolu hattının Isparta ve Burdur'u Bölge ekonomisinin daha canlı olduğu Antalya şehri ve Antalya Limanı ile birleştirememesi Bölgenin iç ve dış ticaretinin canlanmasında sınırlayıcı bir faktör olmaktadır. Özellikle yurtdışına pazarlanan mermer, çimento gibi ağır ürünler demiryolu ağının Antalya Limanına ulaşmaması nedeniyle İzmir Limanına götürülmekte ve bu nedenle Antalya Limanı düşük kapasite ile çalışmaktadır.

Bölgede hızlı tren hattı bulunmamaktadır. Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisinde, 2023 yılı hedefleri içerisinde Afyon-Antalya, Antalya-Alanya ve Manavgat-Konya hızlı tren hattının inşa edilmesine yer verilmiş olması Bölge için önemli bir gelişmedir. Söz konusu hatların yapılması için etüd çalışmaları devam etmektedir.

Antalya Limanı hem yük hem de yolcu taşıma amaçlı kullanılmaktadır. Elleçlenen⁴⁹ konteyner yük miktarı ve kruvaziyer turizmi kapsamında Limanı kullanan yolcu sayısı son beş yılda artış göstermiştir. Ancak Limanın hinterlandı ile arasında nitelikli bir ulaştırma yapısının bulunmaması limanın etkinliğini sınırlandırmaktadır.

TR61 Bölgesi bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı ve penetrasyon oranı⁵⁰ açısından Türkiye ortalamasının üzerinde değerlere sahiptir.

TR61 Bölgesinde sabit ve mobil telefon haberleşme şebekeleri mevcut olup, mobil haberleşme için ikinci ve üçüncü nesil (2G, 3G) baz istasyonu alt yapısı bulunmaktadır. Son yıllarda Bölgede mobil telefon penetrasyonu ve mobil internet abone sayılarında dikkate değer bir artış gözlenmektedir. Mobil iletişimin yaygınlaşması sabit telefon kullanımının azalmasını beraberinde getirmiştir.

Bölgede son üç yılda mobil telefon penetrasyonu artış eğilimi göstermektedir. 2012 yılı verisine göre Bölgenin mobil telefon penetrasyon oranı %101 iken bu oran Türkiye genelinde %89'dur.

Günümüz iletişim teknolojisinin en büyük araçlarından biri internet erişimidir. Bölgede geniş bant ve mobil internet penetrasyon oranları Türkiye ortalama değerleri üzerinde olup, özellikle mobil internet kullanımı hızlı bir şekilde artmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı dönüşüm birçok sektörü doğrudan etkilemekte ve bu durum birçok sektöre pozitif dışsallık ile fayda sağlamaktadır. Özellikle geniş bant internet teknolojisinde sağlanan ilerleme büyük boyutlardaki görsel ya da işitsel dosyaların anında transfer edilmesine imkân tanınarak iletişimi kolaylaştırmaktadır.

Bilgi ve iletişim altyapısının geliştirilmesi Bölgede bulunan üniversiteler, teknoloji geliştirme bölgeleri, örgün eğitim kurumları, sağlık kuruluşları gibi Bölgesel gelişme açısından önem taşıyan çeşitli kurum ve kuruluşların yurt içi ve yurt dışındaki benzer kurum ve kuruluşlar ile yürüttükleri ortak çalışmaların sayısının artmasına ve bu çalışmaların mekansal sınırlamalardan kurtarılarak daha fazla geliştirilmesine olumlu yönde katkı sağlamaktadır.

Tablo 23: TR61 Bölgesi Ulaştırma Sektörünün Temel Sorunları

1. Ulaştırma modlarının bağlantılarının zayıf olması
2. Bölünmüş yol oranının Türkiye ortalaması altında olması
3. Önemli yolların büyük bir kısmının bölünmüş yol standartlarında olmaması
4. Süleyman Demirel ve Gazipaşa Havalimanlarının aktif kullanılmaması
5. Demiryolu ile yolcu taşımacılığının yapılamıyor oluşu
6. Antalya'da demiryolu ağının bulunmaması
7. Hızlı tren hattının olmaması
8. Antalya Limanı ile hinterlandı arasında ulaşım ağının yetersiz olması

6.4.3. Öncelik ve Tedbirler

Tablo 24: Gelişme Eksen 4 Öncelik ve Tedbirler

GELİŞME EKSENİ 4: ULAŞIM VE LOJİSTİK ALTYAPISININ İYİLEŞTİRİLMESİ

Öncelik 1: Karayolu Ağının Niteliğinin İyileştirilmesi ve Kapasitesinin Artırılması

- T1: Karayolu ağında trafiğin akıcılığının sağlanması yönünde çalışmalar yürütülecektir.
- T2: Trafik akışında güvenliğin sağlanması yönünde çalışmalar yürütülecektir.
- T3: Bölge içi erişilebilirliğinin artırılmasına yönelik faaliyetler yürütülecektir.

Öncelik 2: Havayollarının Etkin Kullanımının Sağlanması

- T1: Uluslararası Antalya Havalimanının tarifeli uçuş sayısının artırılması yönünde girişimlerde bulunulacaktır.
- T2: Süleyman Demirel ve Gazipaşa Havalimanlarının kullanımı artırılabilecektir.

Öncelik 3: Denizyolu Ulaşımının Geliştirilmesi

- T1: Antalya Limanının etkin kullanımı yönünde çalışmalar yürütülecektir.

Öncelik 4: Demiryolu Alt Yapısının Güçlendirilmesi ve Demiryolu Ağının Yaygınlaştırılması

- T1: Demiryoluyla yolcu taşımacılığına yönelik faaliyetler yürütülecektir.
- T2: Demiryolu ile yük taşımacılığı artırılabilecektir.

Öncelik 5: Bilgi ve İletişim Teknolojileri Altyapısının Güçlendirilmesi ve Kullanımının Yaygınlaştırılması

- T1: Kablolu ve kablosuz haberleşme altyapısı güçlendirilerek, Bölgenin kesintisiz ve hızlı iletişim kurması sağlanacaktır.

Öncelik 1: Karayolu Ağının Niteliğinin İyileştirilmesi ve Kapasitesinin Artırılması

Bölgede karayolu ulaşım ağının geliştirilmesi ve kalitesinin artırılması için yeni yatırımların yapılması gerekmektedir. Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisinde karayolları ile ilgili 2023 yılında ulaşılabilecek önemli hedefler belirlenmiştir. Bu hedefler doğrultusunda belirlenen önceliklerden biri otoyol ağının inşasıdır. Bölgede Aydın-Antalya, Afyon-Antalya ve Antalya-Alanya otoyollarının yapılması planlanmaktadır. Söz konusu planda hedeflenen bir diğer husus ise tüm il merkezlerinin karayolu ulaşımının bitümlü sıcak karışım kaplamalı bölünmüş yollar ile sağlanmasıdır.

Bölgeyi diğer bölgelere ve Bölge illerini birbirine bağlayan yolların bölünmüş yol haline getirilmesi, mekansal etkileşim ve ekonomik canlılığı olumlu yönde etkileyecektir.

Tedbir 1 : Karayolu ağında trafiğin akıcılığının sağlanması yönünde çalışmalar yürütülecektir.

- ✓ Bölge illerini birbirlerine ve çevre illere bağlayan D-330, D-685 ve D-400 karayollarının tek yönlü olan kısımlarının bölünmüş yol olması yönünde çalışmalar yürütülecektir.
- ✓ Bölge karayollarının asfalt kalitesi iyileştirilecektir.
- ✓ Bölgeye inşa edilecek otoyolların fizibilite çalışmalarının kısa sürede tamamlanarak yatırım programına alınması yönünde faaliyetler yürütülecektir.
- ✓ Karayolu, demiryolu, havayolu ve Antalya Limanı arasında entegrasyon sağlanarak çok modlu taşımacılığın hayata geçirilmesi yönünde çalışmalar yürütülecektir.
- ✓ Bölgede lojistik köy kurulması yönünde çalışmalar yürütülecektir.

Tedbir 2 : Trafik akışında güvenliğin sağlanması yönünde çalışmalar yürütülecektir.

- ✓ Trafik güvenliğini tehlikeye sokan kaza kara noktaları tespit edilecek, söz konusu noktalarda iyileştirmeler yapılacaktır.
- ✓ Yatay ve düşey işaretleme çalışmaları yürütülecek ve işaretleme standartları yükseltilecektir.
- ✓ Kar ve buzla mücadele çalışmalarında uygun malzeme kullanımı sağlanacaktır.
- ✓ Trafik güvenliği konulu bilinçlendirme faaliyetleri artırılabilecektir.
- ✓ Yük taşımacılığı yapan araçların aşırı yük taşımaya ilişkin önlem ve denetimler artırılabilecektir.

Tedbir 3 : Bölge içi erişilebilirliğinin artırılmasına yönelik faaliyetler yürütülecektir.

- ✓ İlçelerin il merkezleri ve diğer ilçeler ile bağlantısını sağlayan yolların iyileştirilmesi sağlanacaktır.
- ✓ Belde ve köyleri il ve ilçe merkezlerine bağlayan yolların kalite standardı yükseltilecektir.

Öncelik 2 : Havayollarının Etkin Kullanımının Sağlanması

Bölgede bulunan üç havalimanının ikisinden (Isparta Süleyman Demirel ve Antalya Gazipaşa) yeterince yararlanılamamakta ve tesisler büyük ölçüde atıl durumda bulunmaktadır. Bu havalimanlarının alternatif kullanım olanakları araştırılarak daha etkin kullanılması hedeflenmektedir.

Uluslararası Antalya Havalimanı aracılığıyla gelmekte olan yolcuların yaklaşık %70'i tarifesiz uçak seferlerini içeren paket programlarını tercih etmektedir. Paket turları tercih etmeyen turistlerin Bölgeye çekilebilmesi ve alternatif turizmin yaygınlaştırılabilmesi için tarifeli uçuş sayısının artırılması önem arz etmektedir.

Tedbir 1 : Uluslararası Antalya Havalimanının tarifeli uçuş sayısının artırılması yönünde girişimlerde bulunulacaktır.

Tedbir 2 : Süleyman Demirel ve Gazipaşa Havalimanlarının kullanımı artırılabilecektir.

- ✓ Süleyman Demirel ve Gazipaşa Havalimanlarının daha etkin kullanılması amacıyla Bölge halkının havayolu kullanımı teşvik edilecektir.
- ✓ Süleyman Demirel ve Gazipaşa Havalimanlarının alternatif kullanım olanakları araştırılacaktır.
- ✓ Yaz aylarında Antalya Havalimanında yaşanan yoğunluğun azaltılması için Antalya'ya gelen uçakların bir kısmının Süleyman Demirel ve Gazipaşa Havalimanlarını kullanması teşvik edilecektir.
- ✓ Süleyman Demirel Havalimanının bulunduğu bölgenin havacılık ekonomik bölgesi ya da havacılık serbest bölgesi ilan edilmesi yönünde çalışmalar sürdürülecektir.
- ✓ Havalimanlarına yolcu ulaşımını sağlayan toplu taşıma olanakları artırılabilecektir.

Öncelik 3: Denizyolu Ulaşımının Geliştirilmesi

Antalya Limanı İzmir-Mersin arasındaki tek limandır. Ancak Limanın doğal yapısının büyük tonajlı gemilerin yanaşmasına imkân vermemesi ve Liman ile hinterlandı arasında ulaştırma alt yapısının yetersiz olması nedenleriyle Limandan yeterince yararlanılamamaktadır. Antalya Limanının etkin kullanılması için yeni yatırımların yapılması önem arz etmektedir.

Tedbir 1 : Antalya Limanının etkin kullanımı yönünde çalışmalar yürütülecektir.

- ✓ Antalya Limanına büyük tonajlı gemilerin yanaşabilmesi için gerekli olan derinleştirme çalışmaları gerçekleştirilecektir.
- ✓ Liman hinterlandında bulunan illere ait ürünlerin Liman üzerinden ihracatının gerçekleştirilmesi yönünde faaliyetler yürütülecektir.
- ✓ Antalya Limanının iç bölgelerle entegrasyonunu sağlamak amacıyla alternatif ulaşım projeleri araştırılacaktır.

Öncelik 4 : Demiryolu Alt Yapısının Güçlendirilmesi ve Demiryolu Ağına Yaygınlaştırılması

- ✓ Bölgenin en büyük ili olan Antalya'da demiryolu hattı bulunmamasıyla birlikte Isparta ve Burdur'da bulunan hatlar oldukça eskidir. Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisinde, 2023 yılı hedefleri içerisinde Afyon-Antalya, Antalya-Alanya ve Manavgat-Konya hızlı tren hattının inşa edilmesine yer verilmiştir. Antalya'ya gelen turistlerin iç bölgelere hızlı bir şekilde ulaşımını sağlayacak hızlı tren yapımının hayata geçirilmesi bölgesel gelişme açısından yararlı olacaktır.

Tedbir 1 : Demiryolu ile yolcu taşımacılığına yönelik faaliyetler yürütülecektir.

- ✓ Bölge demiryolu altyapısında gerekli modernizasyon çalışmaları yapılarak demiryolu ile yolcu taşımacılığına yeniden başlanması yönünde çalışmalar yürütülecektir.
- ✓ Afyon-Antalya, Antalya-Alanya ve Manavgat-Konya arasında yapılması planlanan hızlı tren hatlarına ilişkin çalışmaların hızlandırılması yönünde faaliyetler yürütülecektir.
- ✓ Afyon-Antalya hızlı tren hattının Isparta ve Burdur illerinin ortak kullanımına elverişli şekilde projelendirilmesi yönünde girişimlerde bulunulacaktır.
- ✓ Yapılması planlanan hızlı tren hatlarının organize sanayi bölgeleri, liman ve havalimanı gibi stratejik noktalarla bağlantısı sağlanacaktır.

Tedbir 2 : Demiryolu ile yük taşımacılığı artırılacaktır.

- ✓ Mevcut demiryolu hatlarında yük taşımacılığının daha hızlı yapılması için gerekli iyileştirme çalışmaları yürütülecektir.
- ✓ Antalya Limanının yük taşımacılığına uygun demiryolu hattına kavuşturulması yönünde girişimler yürütülecektir.
- ✓ Süleyman Demirel Havalimanının bulunduğu alanın kuzey kısmına lojistik köy kurulması yönünde girişimlerde bulunulacaktır.

Öncelik 5 : Bilgi ve İletişim Teknolojileri Altyapısının Güçlendirilmesi ve Kullanımının Yaygınlaştırılması

Bölgede sabit geniş bant ve mobil internet penetrasyon oranları Türkiye ortalamasının üzerindedir. Ancak sabit genişbant internet ve mobil internet penetrasyonunda kırsal ve kentsel alanlar arasında farklar bulunmaktadır. Bu farkların giderilmesi ve tüm Bölge halkının teknolojinin sunduğu imkanlardan faydalanmasının sağlanması yönünde çalışmalar yürütülmelidir.

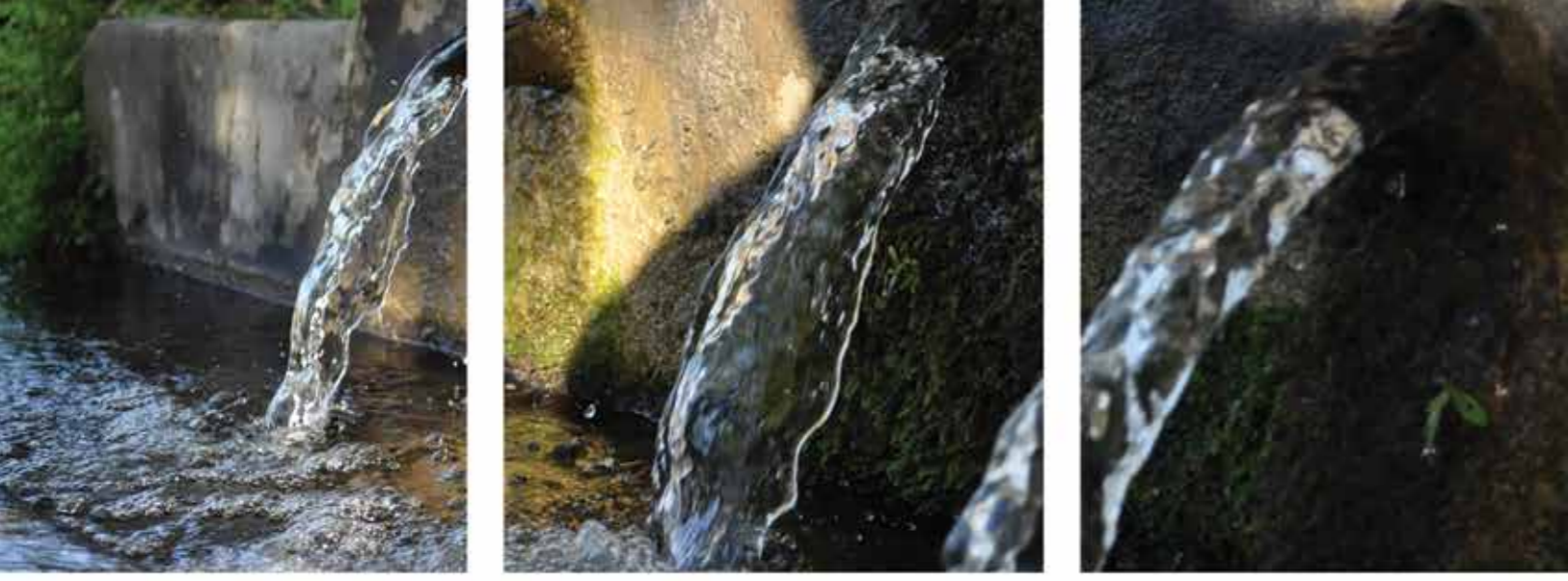
Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında yaşanan hızlı gelişmeler beraberinde mevcut altyapının sürekli gözden geçirilerek yeni yatırımların yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Tedbir 1 : Kablolu ve kablosuz haberleşme altyapısı güçlendirilerek, Bölgenin kesintisiz ve hızlı iletişim kurması sağlanacaktır.

- ✓ Hanelerin internete erişimi artırılacaktır.
- ✓ Kablolu ve kablosuz genişbant internet erişimi yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ İnternet erişiminde fiber bağlantı payı arttırılacaktır.
- ✓ İnternetin bilinçli kullanımı konusunda farkındalık oluşturulacaktır.
- ✓ Bilgi ve iletişim teknolojileri üzerine faaliyet gösteren şirketlerin Bölgeye yatırım yapması desteklenecektir.
- ✓ Bilgi ve iletişim teknolojileri konusunda yürütülen Ar-Ge çalışmaları desteklenecektir.
- ✓ Çağrı Merkezlerinin kurulması yönünde girişimlerde bulunulacaktır.
- ✓ Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı konusunda kırsal alanlar ile kentsel alanlar arasındaki var olan fark azaltılacaktır.
- ✓ Bilgi iletişim teknolojilerinin çeşitli sektörlerde (sağlık turizmi, eğitim vb.) etkin kullanılması desteklenecektir.

Tablo 25: Gelişme Eksen 4 Performans Göstergeleri

GE4: ULAŞIM VE LOJİSTİK ALTYAPISININ İYİLEŞTİRİLMESİ						
Öncelik Gösterge İlişkisi	Gösterge	Birim	Kaynak	Mevcut Durum	Çıktı (2023)	Sonuç
Ö1: Karayolu Ağına Niteliğinin İyileştirilmesi ve Kapasitesinin Artırılması	Bölünmüş yol uzunluğu	Km	KGM, 2013	662	1.000	Karayollarında hızlı ve güvenli ulaşım imkânının gelişmesi
Ö2: Havayollarının Etkin Kullanımının Sağlanması	Süleyman Demirel ve Gazipaşa Havalimanlarını kullanan yolcu sayısı	Adet/Yıl	DHMi, 2013	129.802	1.000.000	Ulaştırma ağlarının kullanımında etkinliğin sağlanması
Ö3: Denizyolu Ulaşımının Geliştirilmesi	Antalya Limanına gelen gemilerin toplam büyüklüğü	Groston	Port Akdeniz, 2013	3.054.564	6.000.000	Liman ve Hinterlandının çekim merkezi haline gelmesi
Ö4: Demiryolu Altyapısının Güçlendirilmesi ve Demiryolu Ağına Yaygınlaştırılması	Bölge için demiryolu uzunluğu	Km	TCDD, 2013	103	600	Yük ve yolcu taşımacılığında demiryolu ağı payının artışı
Ö5: Bilgi ve İletişim Teknolojileri Altyapısının Güçlendirilmesi ve Kullanımının Yaygınlaştırılması	Sabit genişbant internet abone sayısı penetrasyonu	%	BTK, 2013	12,2	20	Genişbant internet alt yapısının kentsel ve kırsal yerleşim yerlerinde yaygınlaşması

6.5. GELİŞME EKSENİ :5

Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi ve Sürdürülebilir Çevre

Yaşam kalitesinin yükseltilmesi kavramı; toplumda eğitim, sağlık gibi temel hizmetlerin kalitesinin artırılması, belediye hizmetlerinin geliştirilmesi, işsizlikle mücadele edilmesi, istihdam olanaklarının artırılması, dışlanma riski olan dezavantajlı grupların sosyal ve ekonomik hayata katılımının sağlanması gibi çeşitli unsurları içermektedir.

Bölge, eğitim ve sağlık göstergeleri açısından genel olarak Türkiye ortalamasından iyi bir durumdadır. Sunulan sağlık ve eğitim hizmetlerinin daha da iyileştirilebilmesi için hizmet kalitesinin artırılması, günümüz koşullarına uygun olarak hizmet sunumunda teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması ve toplumun tüm kesimlerinin bu hizmetlere erişiminin sağlanması hedeflenmektedir.

Eğitim hizmetlerinin kalitesinin ve bu hizmetlere erişimin artırılmasının yanı sıra iş dünyasının beklentilerini karşılayacak iyi bir mesleki eğitim sunulması istihdamın artırılması hedefine hizmet edecektir. Bölgede eğitim almakta olan potansiyel işgücünün iş piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda nitelikli hale getirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda mesleki eğitim veren kurumların çeşitlendirilmesi, sayılarının artırılması ve verilen eğitimin geliştirilerek ihtiyaç odaklı hale getirilmesiyle iş piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikli insan kaynağı yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.

Gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderilmesi, yoksullukla mücadele edilmesi ve toplumsal dışlanma riski altında olan dezavantajlı grupların sosyal içermesinin sağlanması Bölge için önemli diğer hedeflerdir. Sosyal içermeye büyük ölçüde istihdam ile bağlantılıdır. Bölgede tüm gruplar için süreklilik arz eden ve sosyal güvence sağlayan iş olanaklarının oluşturulmasıyla istihdamın artırılması planlanmaktadır.

Toplumun yaşam kalitesiyle doğrudan ilgili olan bir başka unsur da altyapı ve belediye hizmetleridir. Özellikle kanalizasyon şebekesi ve arıtma tesisi hizmetlerinin yaygınlaştırılması Bölge için büyük önem arz etmektedir. Bölge bu hizmetlerin sunulma oranında Türkiye ortalamasının gerisinde yer almaktadır.

TR61 Bölgesi doğal kaynaklar yönünden zengin bir bölgedir. Ender kuş türleri başta olmak üzere çeşitli yaban hayvan ve endemik bitki türlerine ev sahipliği yapan Bölgenin özgün doğal güzelliklerinin, sahip olduğu doğal çevrenin ve kaynaklarının korunması 2014–2023 Bölge Planı hedeflerindedir.

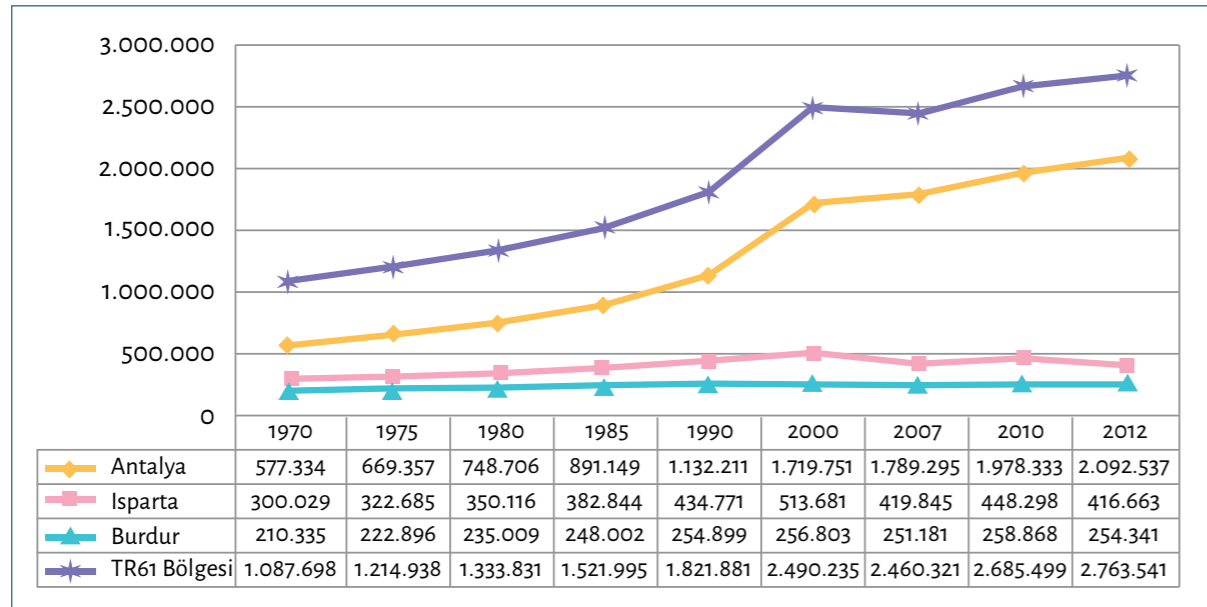

6.5.1. Nüfus

ADNKS verilerine göre TR61 Bölgesinin nüfusu 2008-2012 yılları arasında %10 artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin nüfus artışı %6 olarak gerçekleşmiş olup, Bölgedeki nüfus artışı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bu dönemde Antalya'da %13, Isparta'da %2, Burdur'da %3 oranında nüfus artışı gerçekleşmiştir.

1990 yılından sonra Bölgede hızlı bir nüfus artışı görülmektedir. Yoğun göç alması nedeniyle Antalya'nın nüfusu sürekli artış göstermiş, bu durum Bölgenin de nüfus artış eğilimini belirlemiştir.

Şekil 19: Yıllara Göre Nüfus, 1970-2012

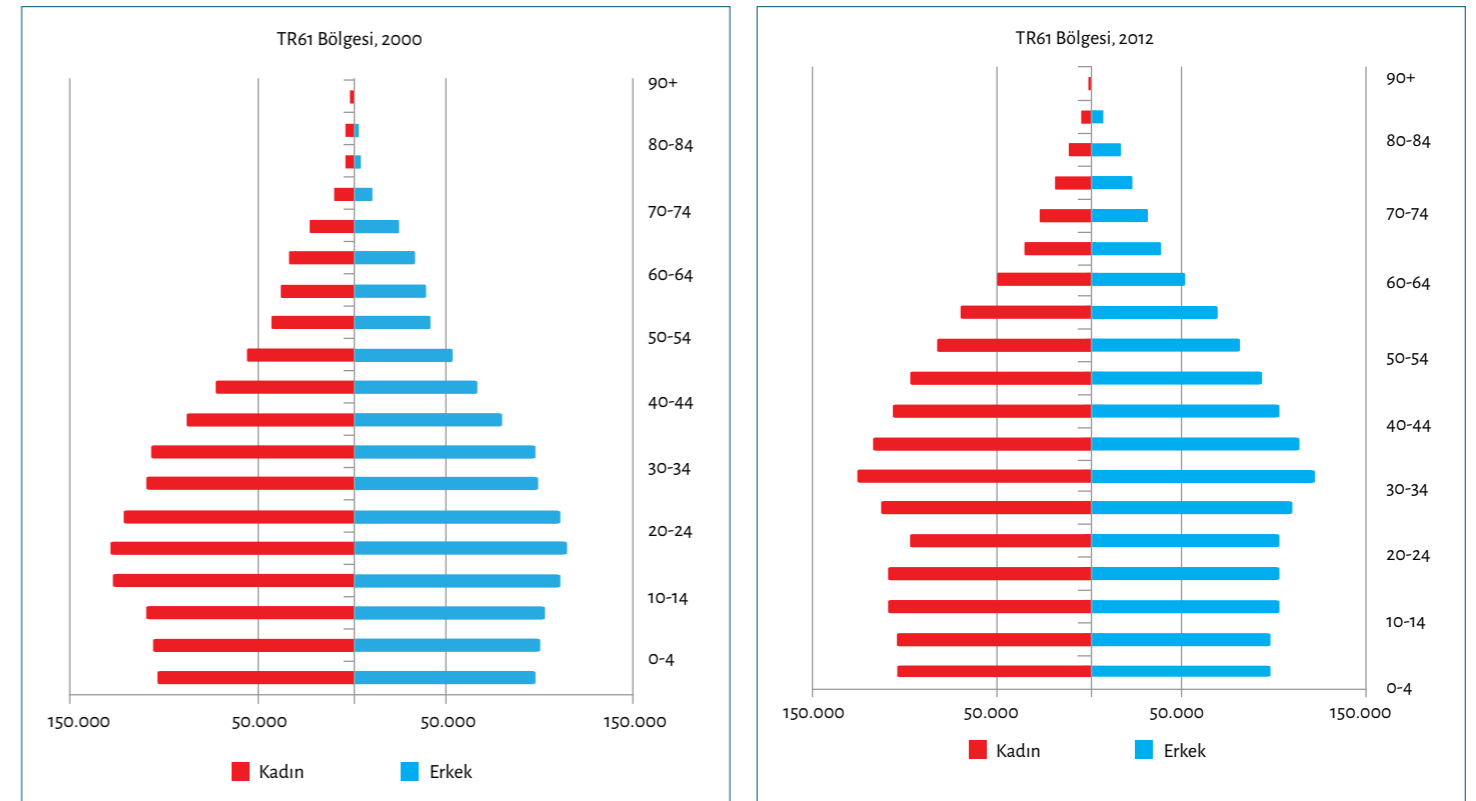

Kaynak: TÜİK, 2013

Bölge 2011-2012 dönemi nüfus artış hızı sıralamasında düzey 2 bölgeleri arasında ilk sırada yer almaktadır. 2008-2012 yılları arasındaki beş yıllık dönemde Bölgenin ortalama nüfus artış hızı %23,2 olarak gerçekleşmiş olup aynı dönemde %13,8 olan Türkiye'nin ortalama nüfus artış hızının oldukça üzerinde yer almıştır.

TR61 Bölgesinde nüfusun yaş grupları arasındaki dağılımı incelendiğinde, 2000-2012 yılları arasında 0-14 yaş arası nüfusun toplam nüfus içindeki payının azalma eğiliminde, 15-64 yaş arasındaki çalışma çağındaki nüfusun ve 65 yaş üzerindeki yaşlı nüfus artma eğiliminde olduğu görülmektedir.

Şekil 20: Yaş Piramidi 2000-2012 Karşılaştırması

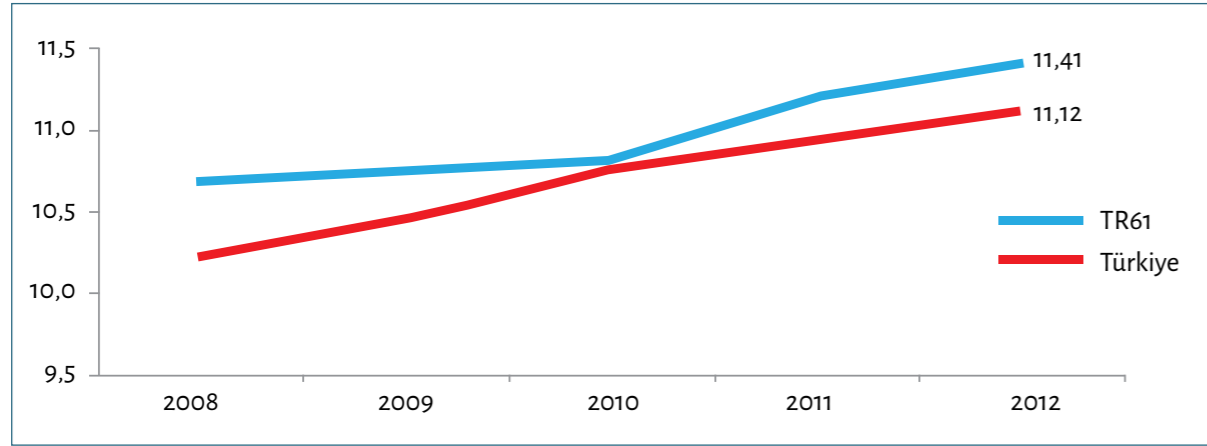
Kaynak: TÜİK, 2013

2000-2012 yılları arasında Bölgede yaş grupları içinde en fazla nüfus artışı 65 yaş ve üzeri grupta görülmektedir. 2012 yılı verilerine göre Bölgede 65 yaş ve üzeri nüfusun toplam nüfus içindeki payı Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Bölgede yaşlı nüfus oranı artışına bağlı olarak yaşlı bağımlılık oranı artış göstermektedir. Bölgede 0-14 yaş arası çocuk nüfusunun azalma, 15-64 yaş ve 65 yaş üzeri grubun nüfusunun artma eğiliminde olması, orta ve uzun vadede yaşlı nüfus bağımlılık oranının artışına yol açabilecektir. Son beş yılda yaşlı bağımlılık oranı Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmiştir.

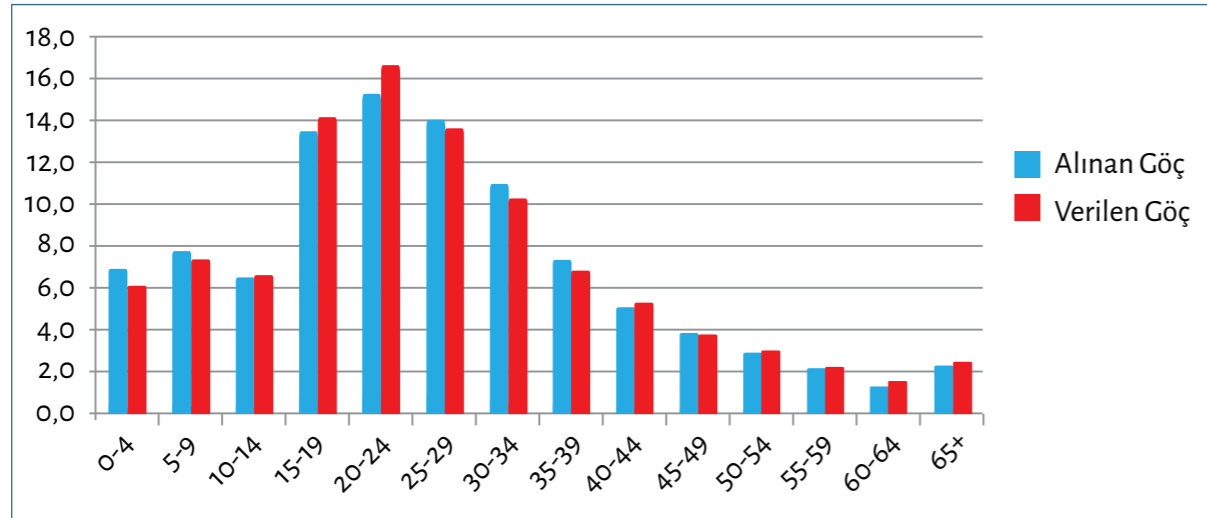
Şekil 21: Yaşlı Bağımlılık Oranları, 2008-2012

Kaynak: TÜİK, 2013

2011-2012 döneminde TR61 Bölgesi Türkiye'de net göç hızı (%10,58) en yüksek olan bölgedir. Bölgede en yoğun göç hareketi 15-34 yaş grubunda görülmektedir. Bölgenin aldığı göçün %54'ü, verdiği göçün %58'i bu yaş grubunda yer almaktadır. Göç hareketlerindeki yaş aralığı, alınan ve verilen göçün üniversite eğitimi ve iş bulma temel amacıyla gerçekleştirildiğine işaret etmektedir.

Şekil 22: Bölgedeki Göç Hareketlerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2011-2012

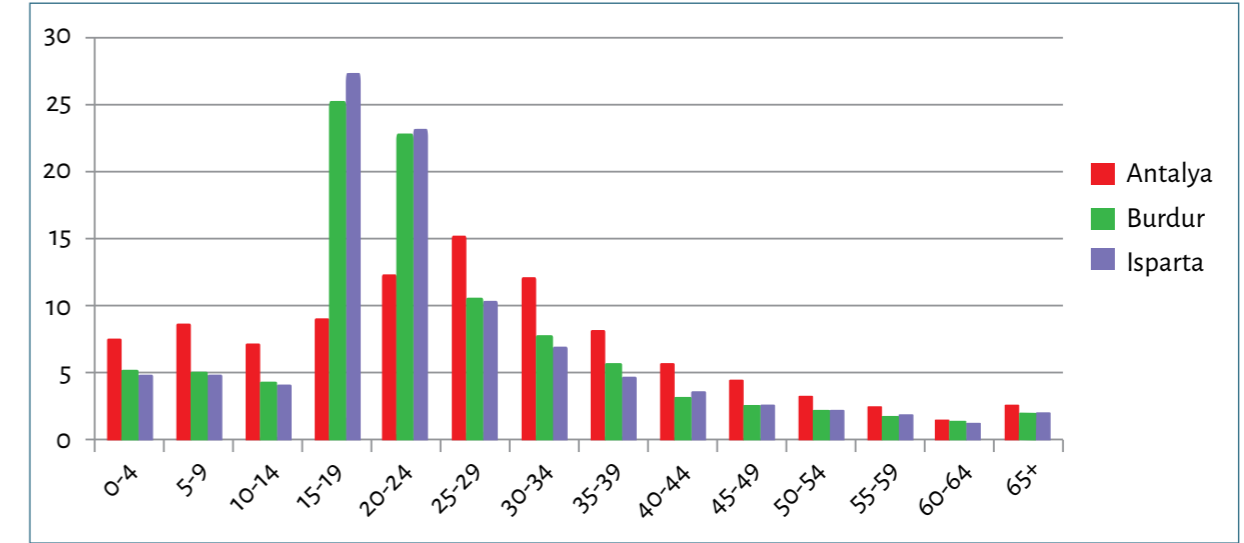
Kaynak: TÜİK, 2013

2011-2012 dönemi verilerine göre Antalya; İstanbul, Ankara ve İzmir'den sonra en fazla göç alan ildir. Antalya'da özellikle turizm, tarım ve inşaat sektörlerinin gelişmiş olması, kentin ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi, istihdam olanaklarını artırmakta ve buna bağlı olarak kent yoğun göç almaktadır.

2008-2012 dönemi içerisinde Isparta ve Burdur'un net göç verileri bazı yıllarda pozitif bazı yıllarda negatif olarak gerçekleşmiş, tutarlı bir eğilim göstermemiştir. Isparta'da son beş yılda ortalama net göç hızı %1,7 iken Burdur'da %1,4'tür. Aynı dönemde Antalya'nın ortalama net göç hızı %12,9 olarak gerçekleşmiştir. Antalya'da yaşanan bu göç dalgası sosyal uyum, plansız kentleşme ve altyapı sorunlarını beraberinde getirmiştir. Antalya'nın yoğun göç nedeniyle karşı karşıya kaldığı bu sorunlar Bölgenin diğer illeri için geçerli değildir.

Göçle gelen nüfus yaş grupları ayrımında incelendiğinde Antalya ve Bölgenin diğer illeri arasında fark olduğu görülmektedir. 2012 yılı verilerine göre Antalya'da göç ederek gelenlerde en büyük payı 25-29 yaş grubu oluştururken Isparta ve Burdur'da ise 15-19 yaş grubu oluşturmaktadır. Antalya'ya göç ederek gelenlerin büyük bölümünün amacı iş bulmak iken Isparta ve Burdur'a gelenlerin amacı ise eğitim almaktır.

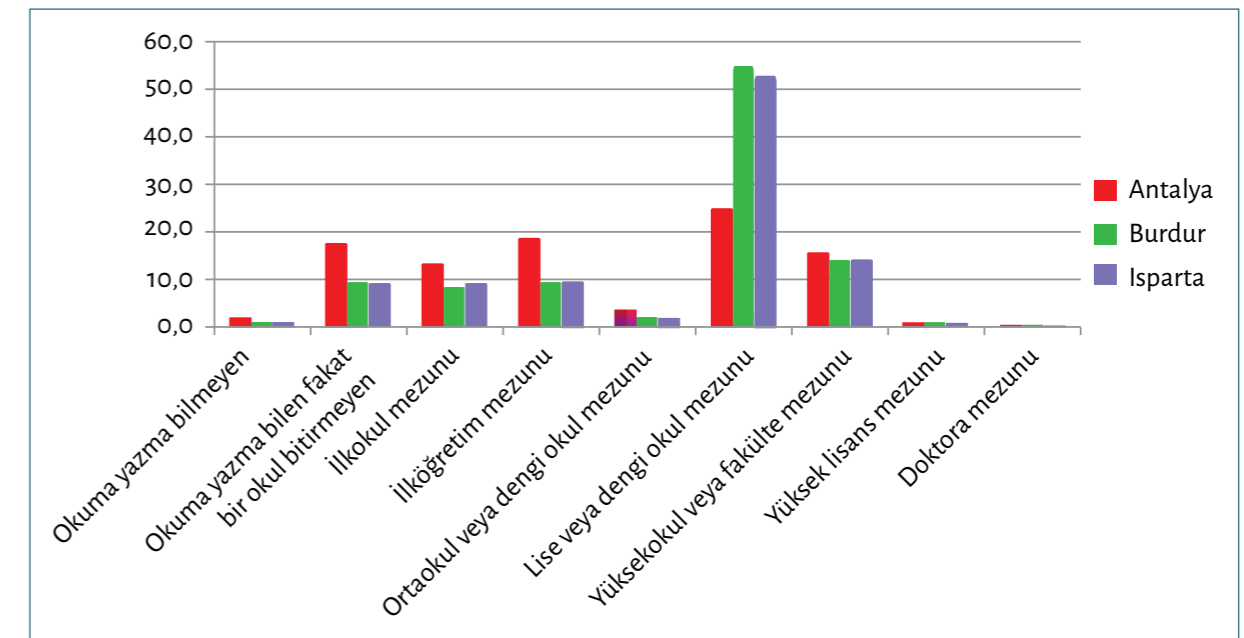
Şekil 23: Göç Ederek Bölgeye Gelenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2011-2012

Kaynak: TÜİK, 2013

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) Antalya'da yürüttüğü 'Göç ve İstihdam: Antalya Kent Merkezi Çalışma Hayatı' çalışması raporunda⁵¹ Antalya'da %20 ile iş aramak ve kurmak en yüksek oranda ifade edilen göç nedeni olarak ortaya çıkmıştır. Bunu %19 ile eğitim, %16 ile evlilik, %8 ile eşin iş bulması nedenleri takip etmiştir.

Şekil 24: Göç Ederek Bölgeye Gelenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı, 2011-2012

Kaynak: TÜİK, 2013

⁵¹ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Herkes İçin İnsana Yarasız İş: Ulusal Gençlik İstihdam Programı ve Antalya Pilot Bölge Uygulaması, 2012: Göç ve İstihdam: Antalya Kent Merkezi Çalışma Hayatı Araştırma Raporu

2011-2012 döneminde Antalya, Isparta ve Burdur'a göç ederek gelenlerin eğitim durumunda en büyük payı lise ve dengi okul mezunları oluşturmaktadır. Antalya için %19 ile ilköğretim okulu mezunları ikinci en büyük payı oluştururken, Isparta ve Burdur'da ise Antalya'dan farklı olarak ikinci en büyük payı yüksekokul ve üniversite mezunları almaktadır.

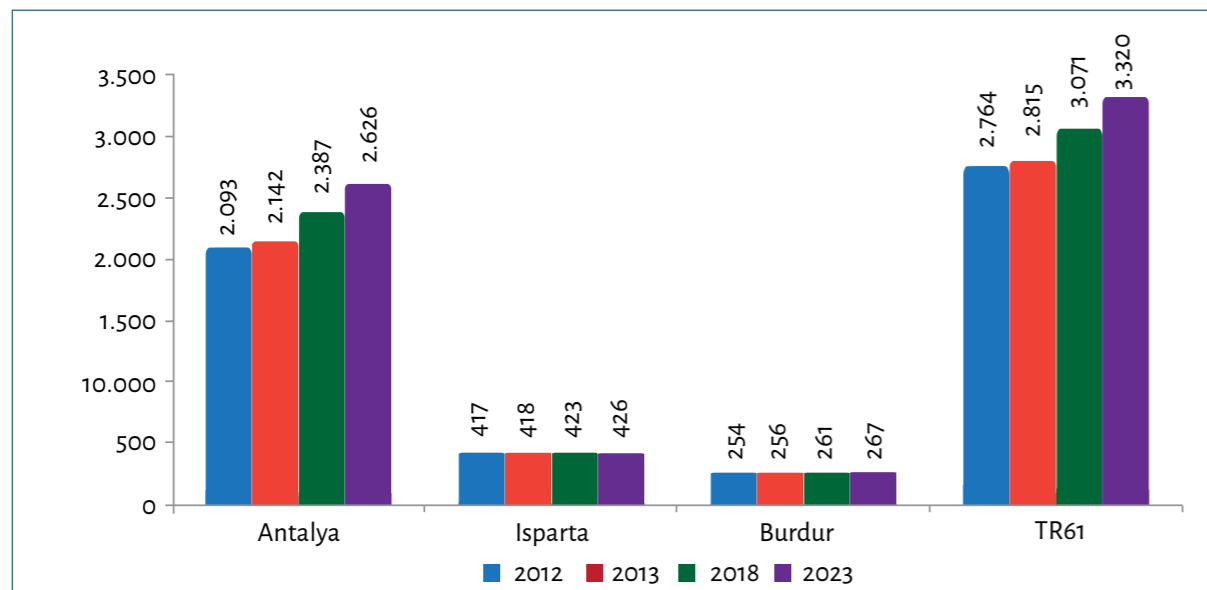
Antalya'ya göç ederek gelenlerin Bölgenin diğer illerine göç ederek gelenlere göre eğitim düzeyinin daha düşük olduğu görülmektedir. Bunun en önemli nedeni Isparta ve Burdur'a göç ederek gelenlerin yüksek öğrenim görmek amacıyla gelmesi iken Antalya'ya göç ederek gelen nüfusun genellikle düşük eğitim düzeyine sahip kişilere iş imkanı sunan tarım, turizm ve inşaat sektörlerinde çalışmak üzere gelmesidir. Bu durum Antalya'da öğrenim düzeyi düşük, vasıfsız ve genç nüfusun artışına neden olmaktadır. Geçici nitelikte görece daha az ücretle ve düzenli bir geliri olmadan çalışan bu kişiler sosyal dışlanma riski ile karşı karşıya kalmaktadır.

Antalya'da yoğun göçe bağlı hızlı nüfus artışının olduğu yerleşim yerlerinde sağlık ve eğitim hizmetleri yetersiz kalmaktadır. Bunun yanında barınma ve gecekondulaşma sorunları ortaya çıkmakta, bu sorunlar ise kanalizasyon ve atık hizmetlerinin ihtiyacı karşılayamamasına neden olmaktadır. Düzensiz şehirleşme ise ulaşım sorunları ile yeşil alan ve parkların yetersiz kalması sonucunu doğurmaktadır.

Nüfus Projeksiyonları

Bölgenin geleceğinin planlanabilmesi için nüfus tahminleri önem arz etmektedir. Beklenen nüfus artış verisi, bu artışa paralel olarak nüfusun eğitim, sağlık, barınma, beslenme gibi ihtiyaçlarına cevap verebilecek sosyal ve ekonomik planların yapılabilmesi için gereklidir. Bölgenin ve Bölge illerinin 2013-2023 yılı nüfus projeksiyonu Şekil 25'te gösterilmiştir.

Şekil 25: Nüfus Projeksiyonları (Bin Kişi), 2012–2023

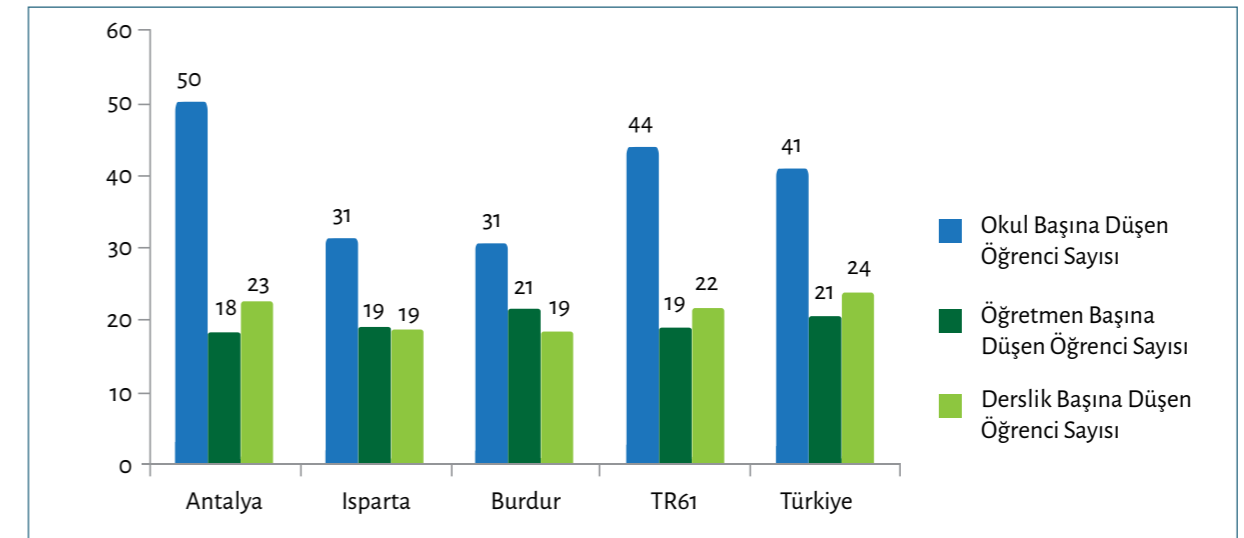
Kaynak: TÜİK, 2013

TÜİK nüfus projeksiyonlarına göre, 2012 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verileri baz alındığında 2023 yılında TR61 Bölgesi nüfusunun %20 artacağı öngörülmektedir. Bu artışta en büyük payı %25'lik nüfus artışı ile Antalya'nın oluşturacağı tahmin edilmektedir. Antalya'da meydana gelmesi öngörülen nüfus artışının Bölgenin nüfus artış seyrini belirlemesi beklenmektedir. 2023 yılında nüfusun 2012 yılına göre Isparta'da %2, Burdur'da ise %5 artış göstermesi beklenmektedir.

TR61 Bölgesi kadın, erkek ve genel okuryazarlık oranı sıralamasında düzey 2 bölgeleri arasında birinci sırada yer almaktadır. Ancak Isparta'nın Sütçüler, Yalvaç, Senirkent, Aksu, Şarkikaraağaç ve Gönen; Burdur'un, Altınyayla, Yeşilova, Gölhisar, Çavdır ve Tefenni ilçeleri ile Antalya'nın Gündoğmuş ilçesinde okuma yazma oranı Türkiye ortalamasının altındadır.

2011-2012 yılı Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) verilerine göre Bölgede okul öncesi eğitimde öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayıları genel olarak Türkiye ortalamasıyla paralellik gösterirken okul başına düşen öğrenci sayısı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Okul başına düşen öğrenci sayısının özellikle Antalya'da Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde olduğu görülmektedir.

Şekil 26: Okul Öncesi Eğitim Göstergeleri, 2011-2012

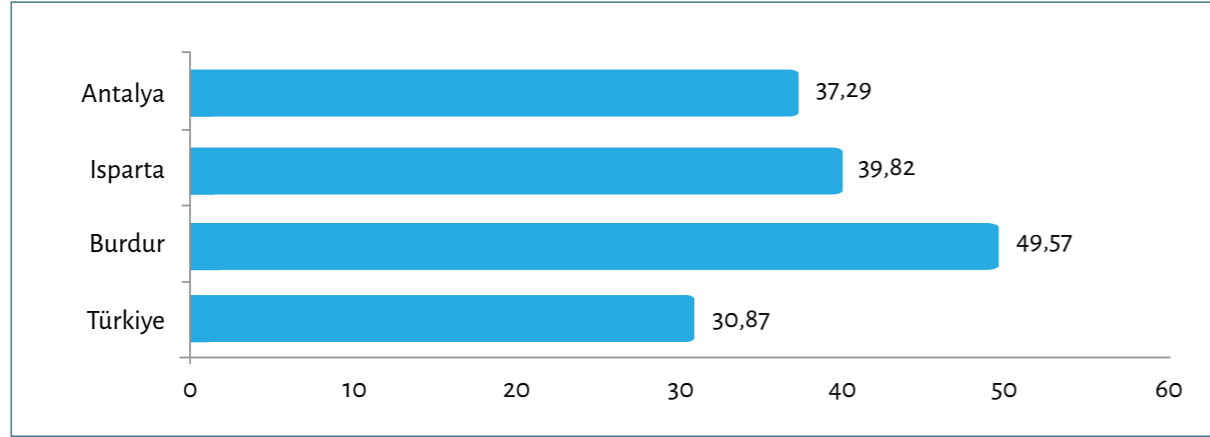

Kaynak: MEB, 2013

Okul öncesi okullaşma oranında Bölge illerinin Türkiye ortalamasına göre daha iyi bir durumda olduğu görülmektedir. Okul öncesi eğitim okullaşma oranında Burdur, Türkiye ortalamasının üzerinde ve 81 il içinde dördüncü sırada yer almaktadır.

6.5.2. Eğitim

Şekil 27: Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranı, 2011-2012

Kaynak: MEB, 2013

İlköğretimde net okullaşma oranı verilerine göre TR61 Bölgesinin son beş yılda Türkiye ortalamasına yakın ya da ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. 2011 yılı verilerine göre Bölgede ilköğretimde net okullaşma oranı %99'dur.

Aynı yıl verilerine göre ortaöğretimde okullaşma oranı göstergesinde de Bölgenin Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Türkiye'de ortaöğretimde net okullaşma oranı %67 iken bu oran Bölge için %75 olarak gerçekleşmiştir.

TR61 Bölgesi ilköğretim ve ortaöğretimde kızların net okullaşma oranında Türkiye ortalamasının üzerinde yer almaktadır. Türkiye'de ilköğretimde kız çocuklarının net okullaşma oranı %98,6 iken bu oran Bölgede %98,7'dir. Ortaöğretimde kızların net okullaşma oranı Türkiye'de %66 Bölgede ise %76'dır.

Bölgede öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayıları Türkiye geneline göre daha iyi bir durumdadır. Bölge illeri genelinde derslik başına düşen öğrenci sayısı Türkiye ortalamasının altında iken Antalya'nın merkez ilçelerinden Muratpaşa, Kepez ve Konyaaltı'nda derslik başına düşen öğrenci sayısı Türkiye ortalamasının üzerindedir.

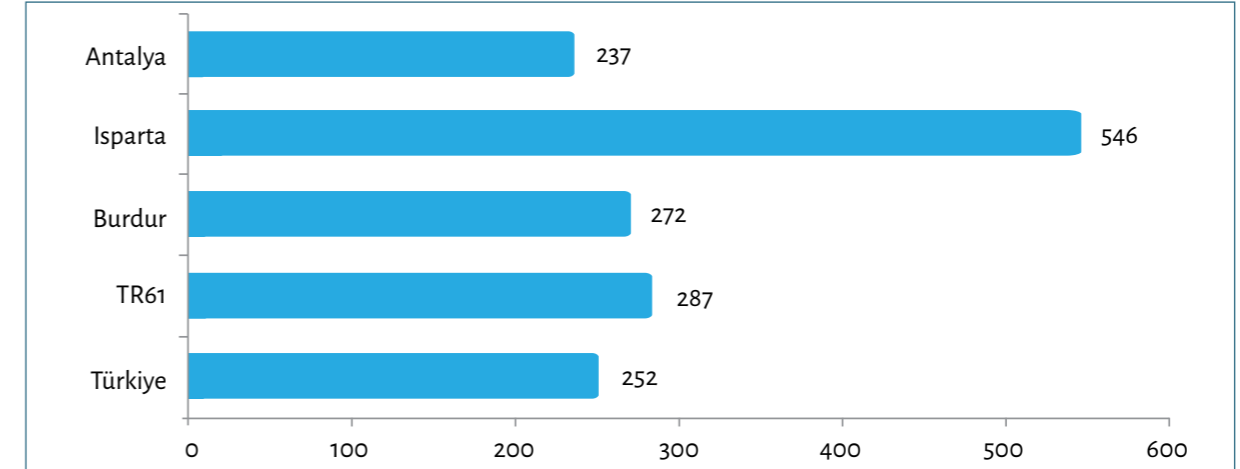
6.5.3. Sağlık

Yüz bin kişi başına düşen toplam hekim, diş hekimi, hemşire, ebe, eczacı verilerinde Bölge, Türkiye ortalamasının üzerindedir. Yüz bin kişiye düşen hekim ve diş hekimi sayısı sıralamasında TR61 Bölgesi düzey 2 bölgeleri içerisinde TR10 (İstanbul), TR51 (Ankara), TR31 (İzmir)'den sonra dördüncü sırada yer almaktadır. Yüz bin kişi başına düşen eczacı sayısı sıralamasında Bölge, TR51 (Ankara) ile birlikte ilk sırada yer almaktadır.

Yüz bin kişi başına Türkiye'de ortalama 252, Bölgede ise 287 hastane yatağı düşmektedir. Isparta ve Burdur'da yüz bin kişi başına hastane yatağı sayısı Türkiye ortalamasının üzerinde iken, Antalya'da Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır.

Isparta yüz bin kişi başına hastane yatağı sayısında 81 il arasında ilk sırada yer alırken, yüz bin kişi başına toplam hekim sayısında dördüncü sırada yer almaktadır.

Şekil 28: Yüz Bin Kişi Başına Hastane Yatağı Sayısı, 2011

Kaynak: TÜİK, 2012

Bölgede 3.730 dernek, 141 vakıf faaliyet göstermektedir.⁵² Bölgede faaliyet gösteren derneklerin %69'u Antalya'da, %22'si Isparta'da, %9'u Burdur'da bulunmaktadır.

Bölgedeki derneklerin faaliyet alanlarına göre dağılımında ilk beş sırada mesleki dayanışma, spor ve spor faaliyetleri, dini hizmetler, insani yardım ve eğitim araştırma dernekleri yer almaktadır.

Bölgede faaliyet gösteren vakıfların %65'i Antalya'da, %22'si Isparta'da, %13'ü Burdur'da bulunmaktadır.

Türkiye'deki özel sektörün mesleki üst kuruluşu ve yasal temsilcisi olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'ne (TOBB) bağlı 178 ticaret ve sanayi odasının 8'i TR61 Bölgesindedir. Ticaret ve Sanayi Odalarından dördü Antalya'da (Antalya, Manavgat, Kumluca, Alanya), ikisi Isparta'da (Isparta, Yalvaç) ve ikisi Burdur'da (Burdur, Bucak) yer almaktadır. TOBB'a bağlı 113 ticaret borsasından dördü Bölgede bulunmaktadır. Bunlardan iki tanesi Antalya (Antalya, Kumluca) diğer iki tanesi Isparta ve Burdur'da faaliyet göstermektedir.

Yoksulluk, işsizlik, engellilik, yaşlılık gibi nedenlerden ötürü kişilerin eğitim, sağlık gibi temel hizmetlerden yararlanamaması, çalışma hayatı içerisinde yer alamaması, kültürel etkinliklerde bulunamaması ve karar alma süreçlerine yeterince katılamaması sosyal dışlanma olarak tanımlanmaktadır. Sosyal içerme ise sosyal dışlanmanın karşıtı olarak dezavantajlı grupları sosyal hayata dahil eden, toplumla bütünleştiren ve kaynaştıran bir kavramdır.

Sosyal içerme kavramı ile istihdam arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. İstihdam, dezavantajlı grupların dışlanmasını önlemeye, özgüvenlerini güçlendirmeye, yeterli gelir ve sosyal güvence ile ihtiyaçlarını karşılamaya katkı sağlamaktadır.

⁵² İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2012 ve Vakıflar Antalya Bölge Müdürlüğü, 2013

6.5.4. Sivil Toplum Kuruluşları ve Sosyal Örgütlenme

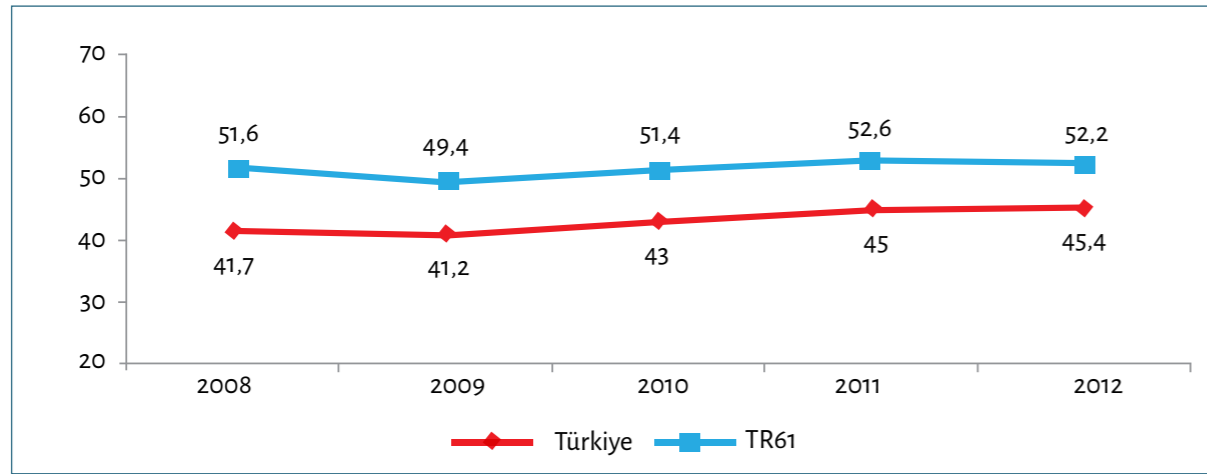
6.5.5. Sosyal İçerme

İstihdam

Sosyal içermenin sağlanabilmesi için sosyal güvencesi olan ve süreklilik arz eden bir çalışma şekli; bireylere gelir getirerek maddi ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra, sosyalleştirerek ve toplumsal statü sağlayarak maddi olmayan ihtiyaçlarını da karşılamasına önemlidir.

2012 yılında Türkiye'de istihdam oranı %45 olarak gerçekleşmiştir. Ekonomik ve sosyal istikrarın en önemli göstergelerinden olan istihdam oranı Türkiye'de 2009 yılından bu yana artış göstermiş olsa da henüz gelişmiş ülkeler seviyesinin oldukça gerisindedir. 2012 yılı verilerine göre OECD ülkeleri ortalama istihdam oranı %55'dir.

Şekil 29: İstihdam Oranları, 2008-2012

Kaynak: TÜİK, 2013

2008-2012 yılları arasında Bölgedeki istihdam oranı Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmiş ve 2012 yılında %52 olarak gerçekleşmiştir. Aynı yıllar arasında düzey 2 bölgeleri istihdam oranı sıralamasında Bölgenin yeri ikincilik ile dördüncülük arasında değişmiştir.

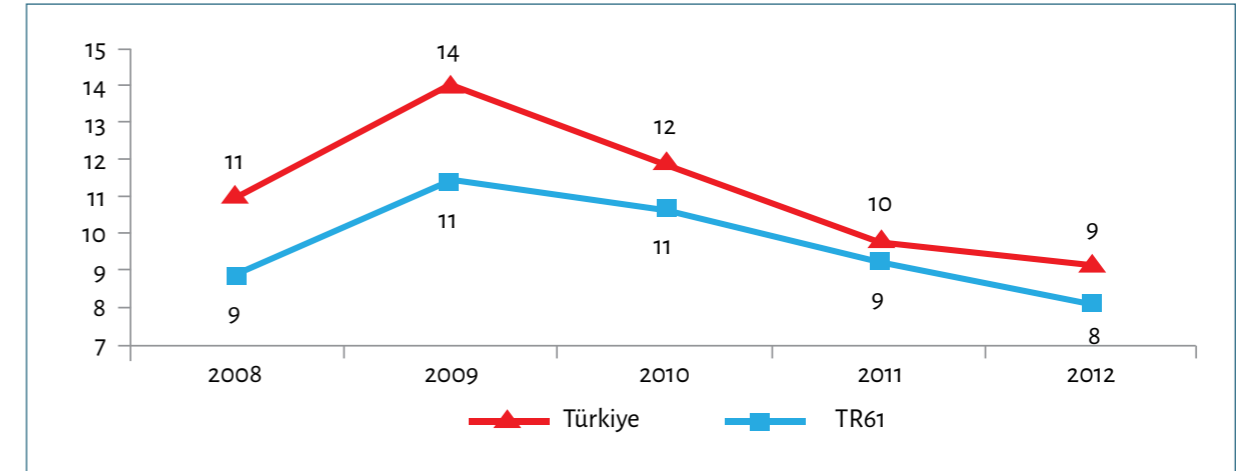
Antalya'da turizm, tarım ve inşaat sektörlerinin öne çıkmasıyla birlikte geçici ve mevsimsel iş olanakları artış göstermiş, özellikle bu sektörler göç ederek gelenler için istihdam kaynağı olmuştur. Fakat görece daha düşük ücret karşılığında, geçici ya da mevsimsel nitelikteki düzenli gelir sağlamayan bu işlerde çalışan ve ağırlıklı olarak göç ederek gelen kişiler, kendilerini dışlanmış hissetmektedirler. İşgücü piyasasına dezavantajlı olarak katılmaları bu kişilerin kendilerini kentin bir parçası olarak görmesinin önünde engel teşkil etmektedir.⁵³

Göç ile gelen nüfusa yönelik mesleki ve yaşam boyu eğitim fırsatları sunulması, özellikle kendini geliştirmek, daha vasıflı bir işgücü haline gelmek isteyenlerin bilgi düzeylerini artıracak, becerilerini geliştirecek ve bu grupların sosyal içermelerini sağlayacak bir tedbirdir.

İşsizlik

Bölgede işsizlik oranı 2009'dan bu yana Türkiye ile paralel olarak düşüş göstermektedir. 2009 yılında Bölgede işsizlik oranı %11 iken 2012 yılı itibarı ile %8 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 30: İşsizlik Oranları, 2008-2012

Kaynak: TÜİK, 2013

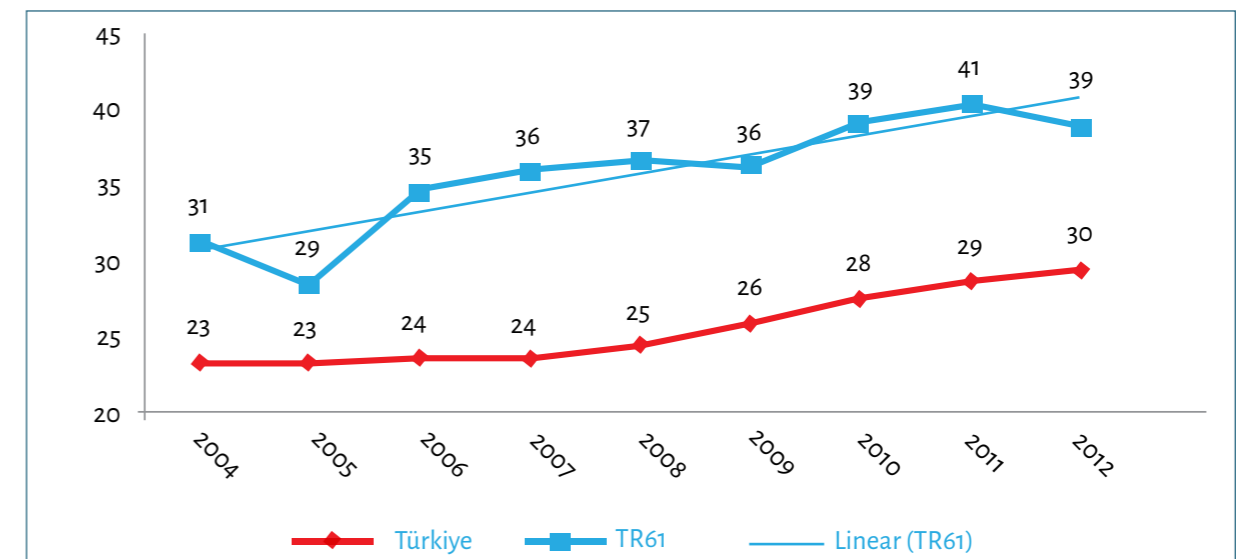
2008-2012 döneminde TR61 Bölgesinde uzun dönemli işsizlik oranının⁵⁴ artma eğiliminde olduğu görülmektedir. TÜİK verilerine göre 2008 yılında Bölgede uzun dönemli işsizlik oranı %17 iken 2012 yılında bu oran %19 olarak gerçekleşmiştir.

İşsizlik, özellikle uzun dönemli işsizlik kişinin düzenli bir gelir elde edememesinin yanı sıra kendini toplumsal hayatta dışlanmış hissetmesine neden olmakta ve sosyal hayata katılımını güçleştirmektedir. Uzun süreli işsizliğin önlenmesinde mesleki eğitimlerin yaygınlaştırılması, kendi işini kurmak isteyenlere yönelik danışmanlık hizmeti ve mali destek verilmesi, iş bulma, yetenek ve beceri geliştirme gibi hizmetlerin artırılması ile esnek çalışma biçimlerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Kadın İşgücü

2012 yılı verilerine göre TR61 Bölgesinde 15 yaş ve üzeri kadınların işgücüne katılma oranı %39'dur. Türkiye genelinde bu oran %30, OECD ülkelerinde ise %65 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 31: Kadınların İşgücüne Katılım Oranı, 2004-2012

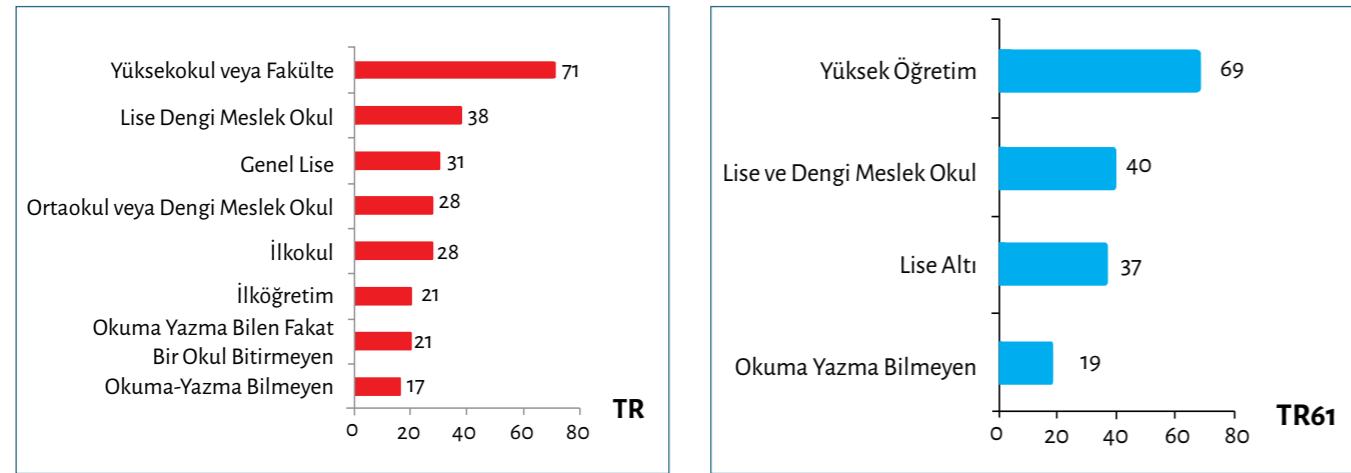
Kaynak: TÜİK, 2013

⁵⁴ ILO'nun çalışmalarında, bir yıl veya daha uzun süredir işsiz olanlar uzun süreli işsiz olarak tanımlanmaktadır.

2004-2012 yılları arasında kadınların işgücüne katılım oranı TR61 Bölgesinde %8, Türkiye'de %6 artış göstermiştir. Bölgede 2004 yılında kadınların işgücüne katılım oranı %31 iken 2012 yılında bu oran %39 olarak gerçekleşmiştir. TR61 Bölgesi gerek kadınların işgücüne katılım oranı gerekse de bu orandaki artış ile Türkiye ortalamasına göre daha iyi bir görünüme sahiptir.

Kadınların işgücüne katılma oranı eğitim seviyesi yükseldikçe artış göstermektedir. Bölgede 2012 yılı verilerine göre lise ve altı okul mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %37 iken yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılma oranı %69'dur. Kadınların çalışma hayatına katılmaları özgüvenlerini artırmakta ve toplumsal statülerini iyileştirmektedir. Kız çocuklarının okullaşma oranının artırılması yoluyla eğitim seviyelerinin yükseltilmesi ise kadınların işgücüne katılımının artırılması için önem arz etmektedir.

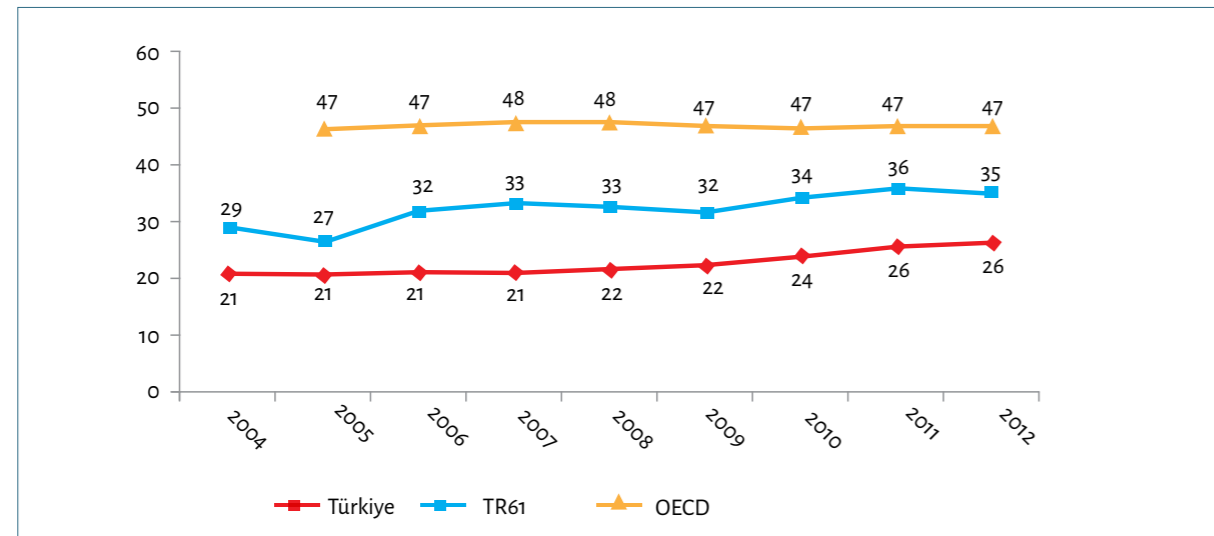
Şekil 32: Eğitim Seviyesine Göre Kadınların İşgücüne Katılma Oranı, 2012

Kaynak: TÜİK, 2013

2012 yılı verilerine göre TR61 Bölgesinde kadın istihdam oranı %35 iken bu oran Türkiye genelinde %26 olarak gerçekleşmiştir. Kadın istihdam oranı verilerine göre Bölge genel olarak Türkiye ortalamasının üzerinde, AB ve OECD ülkeleri ortalamasının gerisinde bulunmaktadır. Kadın istihdamında 2012 yılı OECD ülkeleri ortalaması %47, AB ülkeleri ortalaması ise %46 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 33: Kadınların İstihdam Oranı (%), 2004-2012

Kaynak: TÜİK, 2013; OECD, 2013

2004-2012 yılları arasında kadın istihdam oranında Türkiye'de %5'lik bir artış olurken Bölgede bu oran %6'dır. Söz konusu yıllar arasında Türkiye ve Bölge kadın istihdam oranlarındaki artış eğilimi kadınların sosyal ve ekonomik hayata katılımının arttığını destekleyen bir göstergedir. Yıllar içerisinde kadın istihdam oranlarındaki artış olumlu olmakla birlikte bu oranlar gerek Türkiye gerekse Bölge için gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında yetersiz kalmaktadır. Toplumda kız çocuklarının öğrenim düzeylerinin artırılmasına yönelik çalışmaların desteklenmesi, kadınlara yönelik istihdam olanaklarının geliştirilmesi ve çocuk bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması kadın istihdamının artırılması için önem arz etmektedir.

Engelliler

2010 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yapılan Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması, gerek yaşadıkları binaların gerekse kamusal alanların fiziksel çevre düzenlemelerinin engellilerin kullanımına uygun olmadığını göstermektedir. Engellilerin sosyal hayata katılımlarının artması için, fiziksel mekânların bu bireylerin diğer insanlara en az ihtiyaç duyacakları şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Aynı araştırma kapsamında engelli bireylerin kamu kurum ve kuruluşlarından beklentileri sorulduğunda; sosyal yardım ve desteklerin artırılması, sağlık ve bakım hizmetlerinin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması, iş bulma ve eğitim olanaklarının artırılması en fazla gündeme getirilen beklentiler olmuştur.

Bölgede engelliler için istihdam imkânı iyileşme göstermektedir. İŞKUR 2012 yılı verilerine göre Bölgede çalışan engelli birey sayısı 2011 yılına göre %12 artış göstermiştir.

Engelli bireylere yönelik sosyal yardım ve desteklerin artırılmasının yanı sıra bu bireylerin sağlık ve eğitim hizmetlerine erişiminin iyileştirilmesi, sosyal hayata daha fazla katılmaları için istihdam olanaklarının artırılması ve yeteneklerini kullanabilmelerinin sağlanması önem arz etmektedir.

Türkiye'de kişi başı kullanılabilir su miktarı yaklaşık 1.500 m³'tür. Bu durumla Türkiye su azlığı yaşayan ülkeler arasında yer almaktadır. 2030 yılında ülke nüfusunun 100 milyona ulaşacağı tahmin edilmekte ve kişi başına kullanılabilir su miktarının yıllık yaklaşık 1.100 m³ olacağı düşünülmektedir. Bu tahminler Türkiye'nin su fakiri bir ülke olacağını göstermektedir.⁵⁵ Bu nedenle mevcut su kaynaklarının iyi korunup, akılcı kullanılması ve artırılarak su döngüsüne kazandırılması Ülke için büyük önem arz etmektedir.

TR61 Bölgesi yeraltı ve yerüstü su kaynakları yönünden Türkiye geneline göre zengin sayılabilecek bir durumdur.

Yağış ortalaması 1.068 mm/yıl olan Antalya, 16,2 milyar m³/yıl su varlığı ile Türkiye'nin toplam su varlığının %9'una sahiptir.⁵⁶

Isparta ve Burdur il alanları ile Taşeli ve Tekeli platolarını sınırlayan dağların çizdiği üçgen içinde kalan yüksek bölgeye, çok sayıda tektonik göl bulundurması nedeniyle Göller Bölgesi adı verilmektedir. Göllerin yanı sıra özellikle bahar aylarında debisi yükselen, gölleri besleyen ve zirai faaliyetlerde kullanılan çok fazla akarsu bulunmaktadır.

TR61 Bölgesinin su varlığı ağırlıklı olarak Batı Akdeniz, Antalya ve Burdur Havzalarında yer almaktadır. Antalya Havzası sınırları içerisinde yer alan Eğirdir Gölü Türkiye'nin dördüncü büyük gölü olup büyük ölçüde yeraltı su kaynakları ile beslenmektedir.

Dışa akışı olmayan Burdur Gölü Havzasının en çukur yerinde Burdur Gölü bulunmaktadır. Suyu oldukça tuzlu olan bu göl Türkiye'nin en derin göllerinden biridir. Derinlik bazı bölgelerde 100 metreyi bulmaktadır. Burdur Gölü Türkiye'de Ramsar Sözleşmesi⁵⁷ ile korunan 14 sulak alandan biri olup her yıl çok sayıda kuşun göç mevsiminde ziyaret ettiği bir kuş cennetidir.

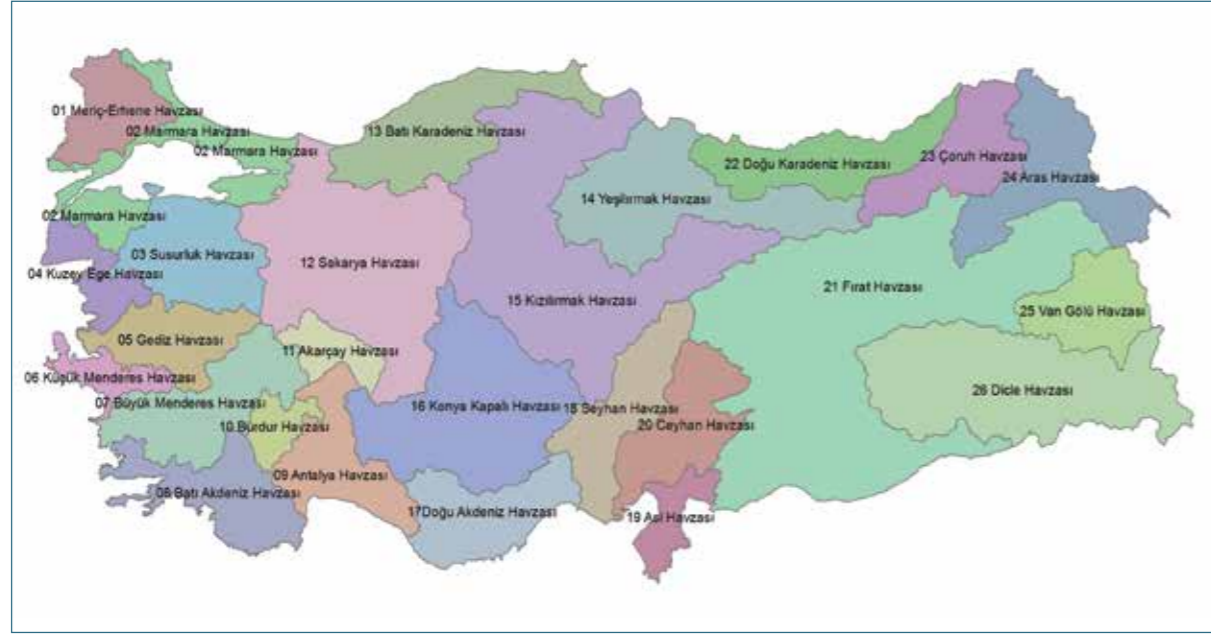
Burdur Gölü, türü tehlike altında olan dikkuyruğun dünya nüfusunun yüzde 70'inin kışladığı alandır. Bu nedenle gölün uluslararası bir önemi vardır. Fakat göl ciddi çevre sorunlarıyla karşı karşıyadır.

⁵⁵ Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü web sitesinden alınmıştır.

⁵⁶ Devlet Su İşleri, dsi.gov.tr

⁵⁷ Ramsar Sözleşmesi olarak adlandırılan Uluslararası Önemli Sulak Alanlar Sözleşmesi; sulak alanları ve onların kaynaklarını korumak ve tedbirli kullanmak için ulusal önlem ve uluslararası işbirliği çerçevesini sunan hükümetler arası bir sözleşmedir. Sözleşme 1971 yılında İran'ın Ramsar şehrinde kabul edilmiş olup Türkiye'de Ramsar Alanı olarak tescillenmiş 14 sulak alan bulunmaktadır, www.ramsar.org

Harita 5: Türkiye'nin Hidrolik Havzaları Haritası, 2012

Kaynak: DSİ, 2013

Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından belirlenen 25 hidrolojik havzadan 11'i için Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Marmara Araştırma Merkezi (TÜBİTAK MAM) tarafından Havza Koruma Eylem Planı hazırlanmıştır. Burdur Gölü Havzası için hazırlanan Havza Koruma Eylem Planında, Burdur'da atıksu arıtma tesisinin ileri arıtmaya dönüştürülmesi, Burdur OSB, Şeker Fabrikası ve tüm tekstil endüstrilerinin mevzuatta belirtilen uygun deşarj kriterlerini sağlaması, gülyağı endüstrisi atıklarının kısa ve orta vadede kontrol edilmesi, tüm belediyelerde kanalizasyona deşarj standartlarının oluşturulması ve uygulanmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Atık bertarafına ilişkin katı ve tehlikeli atıkların azaltılması, kaynağında ayrılması ve geri dönüşüm sisteminin yerleştirilmesi, katı atık bertarafında düzenli depolamaya geçilmesi, bu süreçte düzensiz depolama alanlarının rehabilitasyonunun tamamlanması, tehlikeli ve tıbbi atıkların bertarafı ile ilgili olarak atık üreticileri ile sosyal kurum ve kuruluşların bilinçlendirilmesi ve Havza genelinde faaliyet gösteren ve çevresel açıdan baskı unsuru oluşturan taşocakları ile maden sahalarının rehabilite edilmesi çözüm önerileri sunulmuştur.

Havzada oluşan tarımsal baskının etkilerini en aza indirmek için öncelikle akarsuların civarında yer alan yerleşim alanlarında tarımsal kirlilik yönetimi çalışmaları gerçekleştirilmesi, Bölge halkının damla sulama ve iyi tarım uygulamaları hakkında bilinçlendirilmesi, tarımsal amaçlı su kullanımının azaltılması, artırımlı atıksuyun yeniden kullanılması vurgulanmaktadır.

Burdur'da arıtma tesisinin faaliyete geçmiş olması kirlenmenin önlenmesi için atılmış adımlardan biridir. Burdur Gölüdeki su seviyesinin azalmasını önlemek için Gölü besleyen sular üzerinde yer alan baraj ve göletlerden belli bir miktarda suyun göle verilmesi ve Burdur Havzasında salma sulama yerine damlama sulama sisteminin yaygınlaştırılması Havzanın geleceği için önem arz etmektedir.

Bölge için önem taşıyan Antalya ve Batı Akdeniz Havzaları için de havza koruma eylem planlarının hazırlığı çalışmaları Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve TÜBİTAK MAM Çevre Enstitüsü tarafından sürdürülmektedir.

Su Kirliliği

Bölgede, su kirliliğinin başlıca nedenleri; arıtılmadan bırakılan atıksular, zirai faaliyetlerde kullanılan kimyasallar, sulamadan dönen drenaj suları, uygun koşullarda bertaraf edilemeyecek doğaya bırakılan sanayi atıkları ve evsel katı atıklardır. Su kirliliğine neden olan bu unsurların entegre çözümlerle kontrol altına alınması ve giderilmesi için uygun arıtma teknolojileri kullanılarak atıkların çevreye zararsız hale getirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra belediyelerin mevcut atıksu arıtma tesislerini aktif olarak çalıştırması, atıksuyun neden olduğu su ve toprak kirliliğinin önlenmesi için önemli bir adımdır.

Toprak Kirliliği

Antalya ve Isparta'da aşırı tarım ilacı kullanımı, Burdur'da ise vahşi depolanan evsel atıklar toprak kirliliğine neden olan etmenler arasında ön sıralarda yer almaktadır.⁵⁸

Toprak kirliliğinin önlenmesinde Bölge için zirai ilaç, gübre kullanımı ve tarımsal sulamanın mevzuata uygun olarak yapılmasının sağlanması, kentleşmenin çevre düzeni planlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi, sanayi atıklarının ve evsel atıkların uygun şekillerde bertarafının yapılması ilk alınması gereken tedbirlerdir. Bu tedbirlerin yanı sıra geri dönüşümün teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması Bölgede toprak kirliliğinin önlenmesi için önem arz etmektedir.

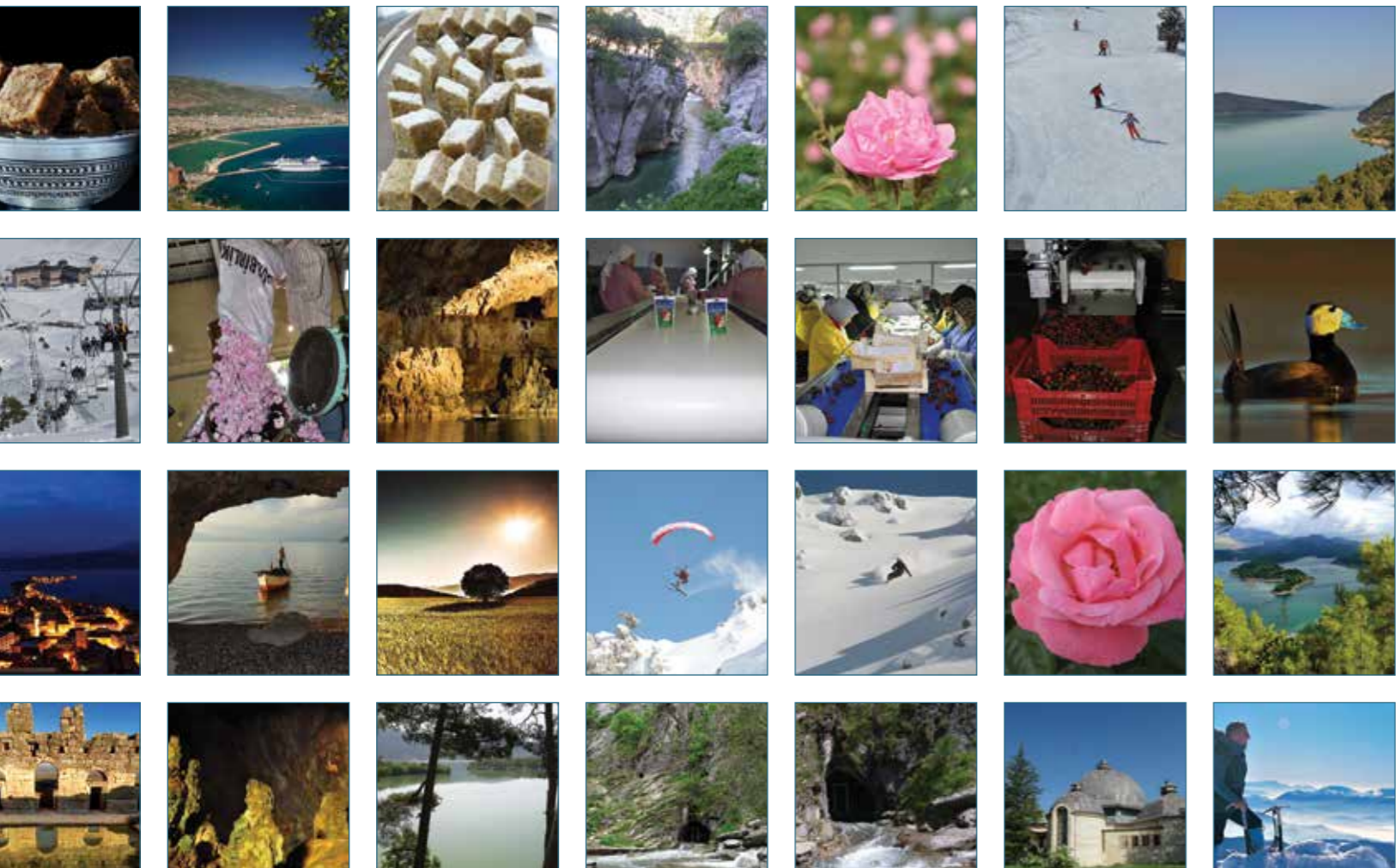
Hava Kirliliği

Bölgede hava kalitesi genel olarak düşüktür. Antalya konumu itibarı ile hava kirliliği riski yüksek olan bir il değildir. Ancak kentin hızlı ve sağlıksız gelişmesi, yeni yapılaşmada hava akımlarının gözetilmemiş olması ve evsel ısınmada kaliteli yakıt kullanılmamasından dolayı hava kirliliği oluşabilmektedir.

Isparta'da kalitesiz yakıt kullanılmasının yanı sıra şehrin dağlarla çevrili bir konumda olması hava sirkülasyonuna engel olmakta ve bu durum hava kirliliğine yol açmaktadır.

Burdur'da kalitesiz yakıt kullanılması, şehir merkezinde hava sirkülasyonuna engel olan yüksek binaların inşa edilmesi, yeşil alanların yetersiz olması ve sanayi tesislerinin yerleşim

6.5.7. Çevre Kirliliği

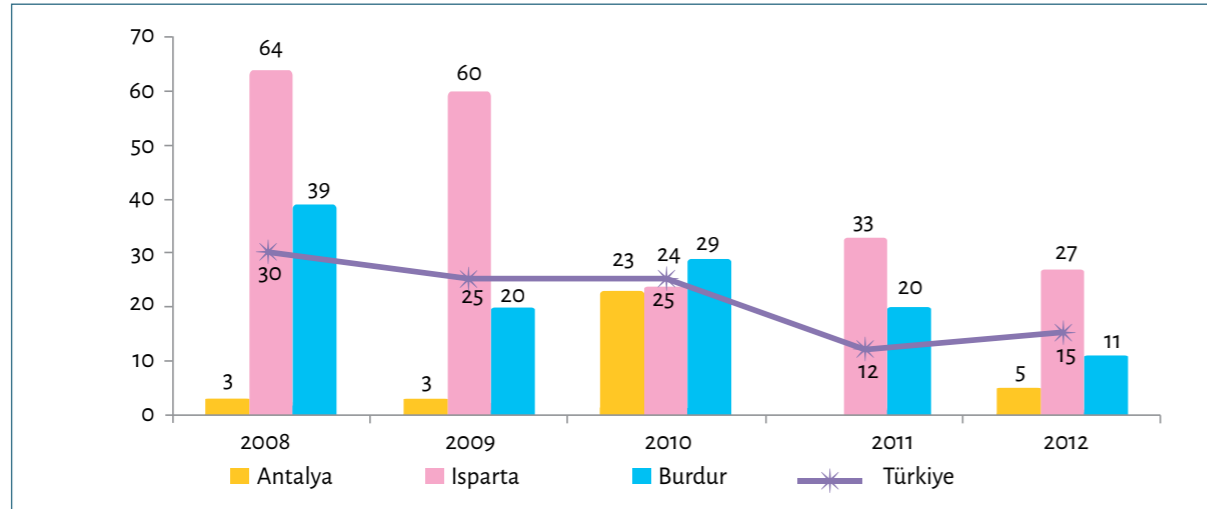

⁵⁸ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu, 2012, www.csb.gov.tr

yerlerine yakın olması gibi olumsuz etkenler hava kirliliği sınır değerlerinin aşılmasına neden olabilmektedir.

2008-2012 yılları arasında yapılan ölçümler sonucunda Antalya'nın havasının Isparta ve Burdur'a göre daha temiz olduğu görülmektedir. Kentsel hava kalitesi bakımından ölçümlenen birincil kirleticiler kükürtdioksit ve partikül madde değerleridir. 2008-2012 dönemi beş yıllık kükürtdioksit ve partikül madde değerleri ortalamasına göre Bölgede hava kirliliğinin en yoğun olduğu il Isparta'dır.

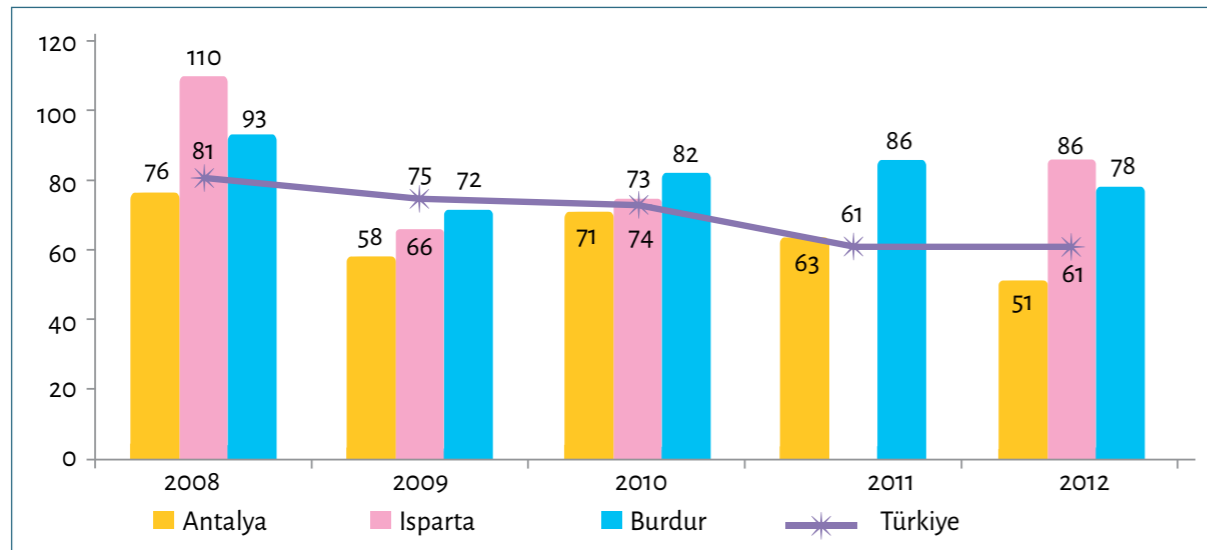
Şekil 34: Yıllık Ortalama Kükürtdioksit Değerleri (mg/m³), 2008-2012⁵⁹

Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve TÜİK verilerinden üretilmiştir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Türkiye genelinde 120 istasyondan aldığı yıllık ortalama kükürtdioksit ölçümü 2012 yılı sonuçlarına göre Isparta kükürtdioksit ortalamasında beşinci, partikül madde değerinde sekizinci sırada yer almaktadır.

Şekil 35: Yıllık Ortalama Partikül Madde Değerleri (mg/m³), 2008 - 2012⁶⁰

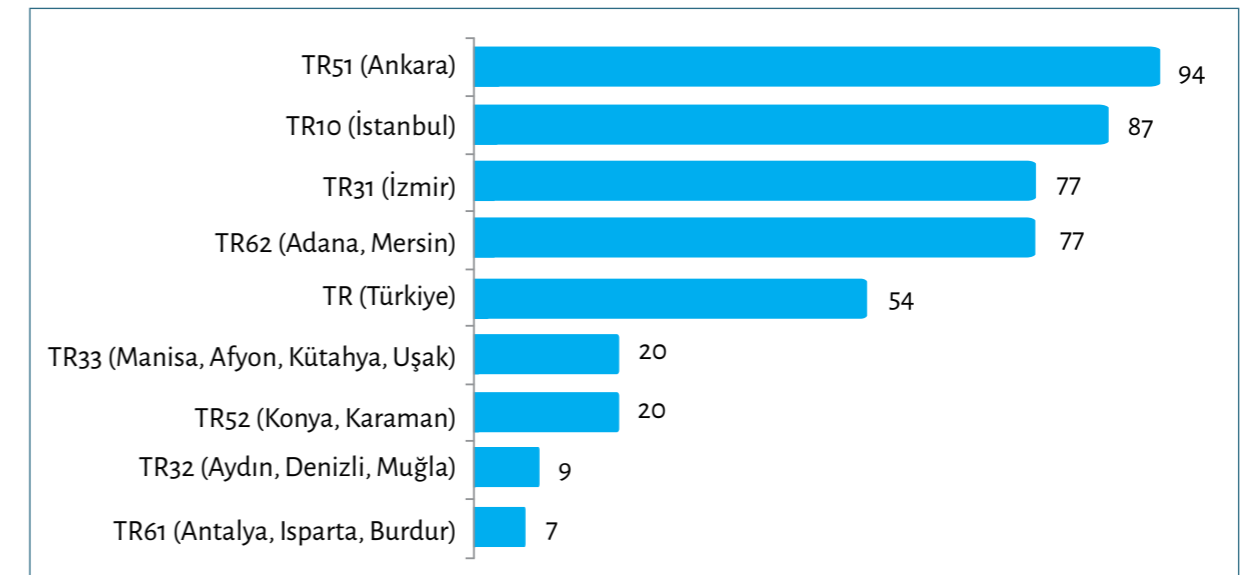
Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve TÜİK verilerinden üretilmiştir.

Bölgede hava kalitesinin iyileştirilmesiyle ilgili çalışmalar sürdürülmektedir. Hava kirliliğinin azaltılması için kalitesiz yakıt kullanımının önlenmesi ve doğalgaz kullanımının yaygınlaştırılması büyük önem arz etmektedir. Sanayi tesislerinin şehir dışına taşınması, yeni yapılacak sanayi tesislerinin şehir dışında planlanması ve inşa edilecek yüksek binaların rüzgar akımını engellemeyecek şekilde planlanması hava kirliliğinin önlenmesi için alınması gereken diğer tedbirlerdir.

Altyapı ve belediye hizmetlerinin iyileştirilmesi ve kapsamının genişletilmesi, sürdürülebilir çevre ve yaşam kalitesinin artırılması açısından önemlidir. Atık toplama, kanalizasyon ve içme suyu arıtma hizmetlerinin sunulma oranında Bölge, Türkiye ortalamasının gerisinde yer almaktadır. Bölgede özellikle Antalya'da belediye altyapı hizmetleri, yoğun göçün oluşturduğu hızlı nüfus artışı ve buna bağlı çarpık kentleşme nedeniyle yetersiz kalmaktadır.

TR61 Bölgesinde belediye sınırları içerisindeki nüfusun %100'üne içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilmektedir. Bölgede içme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı ise %7'dir. Bu oran %54 olan Türkiye ortalamasının oldukça altındadır.

Şekil 36: İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Nüfusun Belediye Nüfusu İçindeki Payı Karşılaştırması (%), 2010

Kaynak: TÜİK, 2012

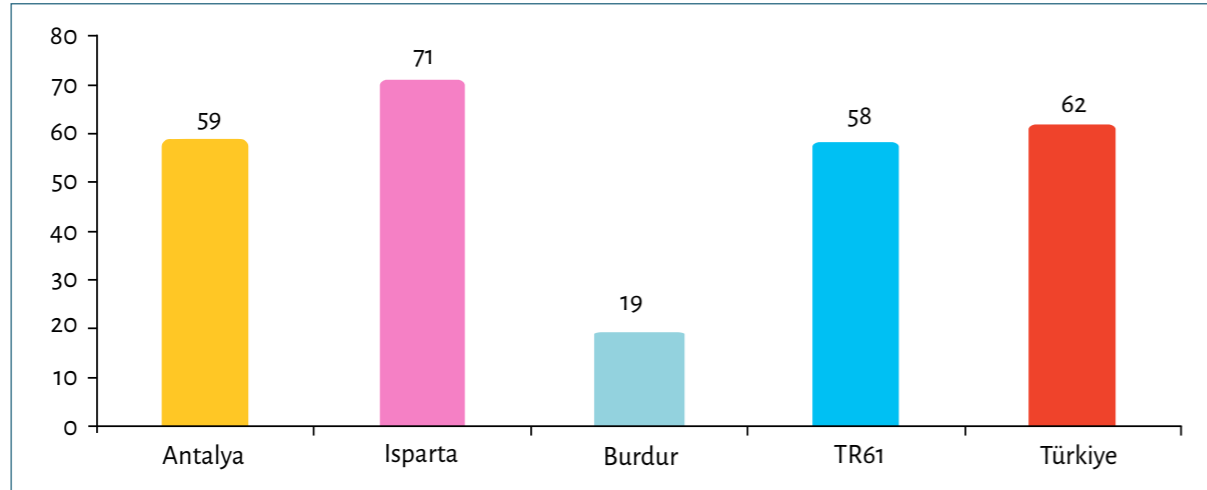
Bölgede içme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusu oranı TR10 (İstanbul), TR31 (İzmir) ve TR51 (Ankara) gibi gelişmiş bölgelerin yanı sıra komşu düzey 2 bölgelerin de altında kalmaktadır.

TR61 Bölgesinde atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı %58'dir. Bu oran Türkiye ortalaması olan %62'nin altında kalmaktadır. Bu bakımdan Bölgede atık su arıtma tesisi yapımına önem verilmesi gerekmektedir. Isparta'da atıksu arıtma tesisiyle hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı Bölgenin diğer illerine göre oldukça iyi durumdadır. Burdur ise hem Bölge hem Türkiye ortalamasının oldukça gerisinde yer almaktadır.

6.5.8. Altyapı ve Belediye Hizmetleri

⁵⁹ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Hava Kalitesi Değerlendirme Bültenine göre 2011 yılında Antalya ili için geçerli ortalama ve üzeri veri alım oranı sağlanamadığı için kükürtdioksit ortalama değeri hesaplanamamıştır.
⁶⁰ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Hava Kalitesi Değerlendirme Bültenine göre 2011 yılında Isparta ili için geçerli ortalama ve üzeri veri alım oranı sağlanamadığı için ortalama partikül madde değeri hesaplanamamıştır.

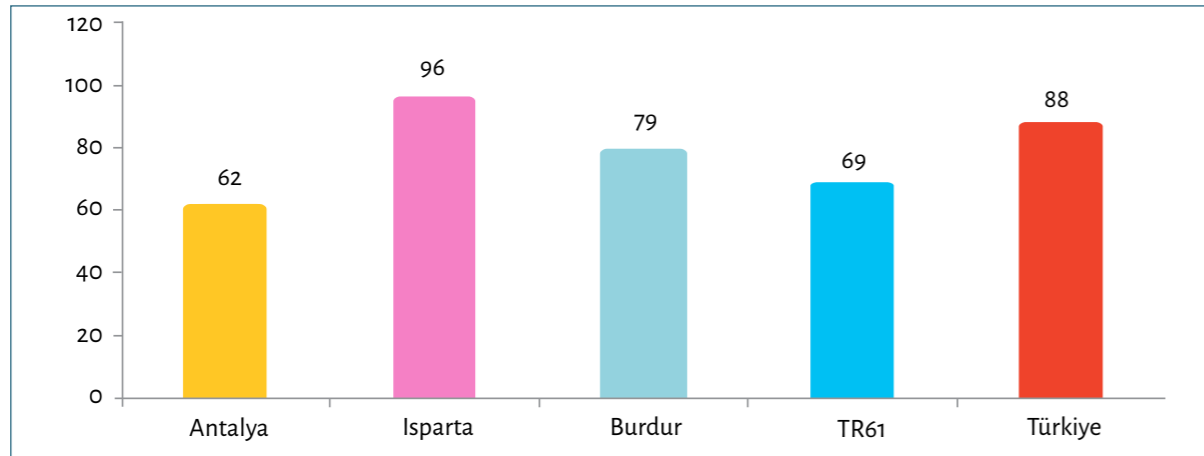
Şekil 37: Atıksu Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%), 2010

Kaynak: TÜİK, 2012

Kanalizasyon şebekesi hizmetinde Bölge Türkiye ortalamasının altında ve düzey 2 bölgeler arasında 25'inci sırada yer almaktadır. Kanalizasyon şebekesiyle hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı %69'dur. Kanalizasyon şebekesi hizmeti konusunda Bölge Türkiye ortalamasının (%88) oldukça gerisinde yer almaktadır.

Şekil 38: Kanalizasyon Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%), 2010

Kaynak: TÜİK, 2012

Kanalizasyon şebekesi hizmetinde Bölge illeri arasında büyük fark bulunmaktadır. Isparta'da kanalizasyon şebekesiyle hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı %96 iken Antalya'da bu oran hem Türkiye hem Bölge ortalamasının oldukça altındadır. Antalya ve Burdur öncelikli olmak üzere kanalizasyon şebekesi altyapı hizmetlerinin hızla yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Bölgede belediye nüfusunun %100'üne atık hizmeti sağlanmaktadır. Atık hizmeti verilen nüfus toplam nüfus içindeki oranı ise %84 olup Türkiye ortalamasıyla paralellik göstermektedir. Bölge illerinden Antalya ve Isparta için katı atık yönetimi hizmeti Türkiye ortalaması düzeyinde iken Burdur'da bu oran %73 ile Türkiye ortalamasının altındadır.

Tablo 26: TR61 Bölgesi Eğitim, Sağlık, İstihdam, Altyapı ve Sürdürülebilir Çevre Temel Sorunları

1. Kırsal kesimde eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin yetersiz olması
2. Tarım ve turizm faaliyetlerinin azaldığı dönemlerde ortaya çıkan mevsimsel işsizlik
3. Bölgenin yoğun göç alması sonucu ortaya çıkan sosyal sorunlar
3. Bölgenin aldığı yoğun göç karşısında altyapı hizmetlerinin yetersiz kalması
4. Atıksuların arıtılmadan alıcı ortamlara deşarj edilmesi sonucu oluşan toprak ve su kirliliği
5. Kanalizasyon altyapısının yetersiz olması
6. Hava kalitesinin düşük olması
7. Madencilik faaliyetlerinin çevre tahribatına neden olması

6.5.9. Öncelik ve Tedbirler

Tablo 27: Gelişme Eksen 5 Öncelik ve Tedbirler

GELİŞME EKSENİ 5: YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE

Öncelik 1: Eğitime Erişimin Artırılması ve Eğitim Kalitesinin Yükseltilmesi

- T1:** Okul öncesi eğitim imkânları yaygınlaştırılacaktır.
- T2:** İlk ve ortaöğretimde okullaşma oranı ve eğitim kalitesi artırılacaktır.
- T3:** Okuryazarlık oranı artırılacaktır.
- T3:** Yaygın eğitim faaliyetlerinin artırılması ve niteliklerinin iyileştirilmesi sağlanacaktır.

Öncelik 2: Sağlık Hizmetlerinin Yaygınlaştırılması ve Kalitesinin Artırılması

- T1:** Sağlık hizmetlerine erişim artırılacaktır.
- T2:** Sağlık hizmeti veren kamu ve üniversite hastaneleri ile özel hastaneler arasındaki işbirliği artırılacaktır.

Öncelik 3: Sosyal İçermenin Sağlanması

- T1:** Bölgede yoksullukla ve gelir dağılımındaki adaletsizlikle mücadele edilecektir.
- T2:** Engellilerin ekonomik ve sosyal hayata katılımı artırılacaktır.
- T3:** Yoğun göç sonucunda ortaya çıkan sosyal sorunların çözümüne yönelik faaliyetler yürütülecektir.
- T4:** İstihdamın artırılmasına yönelik faaliyetler desteklenecektir.
- T5:** Kadınların iş hayatına katılımına yönelik faaliyetler desteklenecektir.

Öncelik 4: Doğal Kaynakların Korunması

- T1:** Bölgede hava kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi sağlanacaktır.
- T2:** Çevre kirliliği ve kirliliğin yol açtığı tahribat ile mücadele edilecektir.
- T3:** Çevreye duyarlı sanayi üretimi desteklenecektir.
- T4:** Bölgedeki doğal alanlar ve yaban hayatı korunacaktır.

Öncelik 5: Etkin Atık Yönetimi ve Geri Dönüşümün Sağlanması

- T1:** Atıksuların iç su kaynakları ve deniz kirliliğine neden olması önlenecektir.
- T2:** Geri dönüştürülebilir atıkların kazanılması özendirilecek ve geri dönüştürülemeyen atıkların uygun bertaraf edilmesine yönelik faaliyetler yürütülecektir.
- T3:** İçme suyu arıtma ve kanalizasyon şebekesi hizmetleri yaygınlaştırılacaktır.

Öncelik 1: Eğitime Erişimin Artırılması ve Eğitim Kalitesinin Yükseltilmesi

TR61 Bölgesinde ilk ve ortaöğretimde okullaşma oranı, derslik ve öğretmen başına öğrenci sayısı, okuryazarlık oranı gibi genel eğitim altyapı göstergeleri Türkiye ortalamasından iyi bir durumdadır. Ancak Bölgede bazı yerleşim yerlerinde bu temel hizmetlere erişebilirlik düşüktür. Bu nedenle bu yerler başta olmak üzere okuryazarlık oranının ve eğitime erişebilirliğin artırılması hedeflenmektedir.

Tedbir 1 : Okul öncesi eğitim imkânları yaygınlaştırılacaktır.

- ✓ İmkânları kısıtlı olan bölgelerde çocukların okul öncesi eğitime erişimi desteklenecek, eğitim imkanı yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ Okul öncesi eğitimin çocuk gelişimindeki önemi konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.

Tedbir 2 : İlk ve ortaöğretimde okullaşma oranı ve eğitim kalitesi artırılacaktır.

- ✓ Kırsal kesimde ilk ve ortaöğretimde taşınabilir eğitime ihtiyaç duyulan yerleşim alanları tespit edilecek, merkezlerdeki okullara erişimin kolaylaştırılması sağlanacaktır.
- ✓ Derslik başına düşen öğrenci sayısının yüksek olduğu okullar tespit edilecek ve bu okullarda derslik sayısının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Tedbir 3 : Okuryazarlık oranı artırılacaktır.

- ✓ Okuryazarlık oranı Türkiye ortalamasının altında olan ilçeler başta olmak üzere okuryazarlığın artırılmasına yönelik faaliyetler yürütülecektir.
- ✓ Yaşam boyu eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılmasıyla yetişkinlere yönelik okuma yazma kursları artırılacaktır.

Tedbir 4 : Yaygın eğitim faaliyetlerinin artırılması ve niteliklerinin iyileştirilmesi sağlanacaktır.

- ✓ Yaygın eğitim faaliyetlerinin Bölge ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi için Bölgede ihtiyaçların tespit edilmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- ✓ Tespit edilen ihtiyaçlar doğrultusunda yaygın eğitim faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve artırılması sağlanacaktır.

Öncelik 2 : Sağlık Hizmetlerinin Yaygınlaştırılması ve Kalitesinin Artırılması

Sağlık hizmetlerinin kaliteli ve herkes tarafından erişilebilir olması 2014-2023 Bölge Planı hedeflerinden biridir. Özellikle kırsal kesimde yaşayanların sağlık hizmetlerine erişimine ilişkin problemlerin giderilmesi ve sağlık kuruluşlarında yeni teknolojilerin kullanımının artırılması planlanmaktadır.

Tedbir 1 : Sağlık hizmetlerine erişim artırılacaktır.

- ✓ Hastane ihtiyacı olan, hastane kapasitesi yeterli olmayan ilçelere yapılacak sağlık yatırımlarına öncelik verilecektir.
- ✓ Kırsalda sürekli sağlık hizmeti verilmeyen bölgelerde gezici sağlık hizmetlerinin etkin ve düzenli bir şekilde verilmesi sağlanacaktır.
- ✓ Turizme bağlı nüfus dalgalanmalarının bulunduğu yerleşim yerlerinde mevsimsel nüfus değişimleri gözetilerek sağlık planlaması yapılacaktır.

Tedbir 2 : Sağlık hizmeti veren kamu ve üniversite hastaneleri ile özel hastaneler arasındaki işbirliği artırılacaktır.

Öncelik 3: Sosyal İçermenin Sağlanması

Toplumda özellikle dezavantajlı durumda olan bazı grupların dışlanmasının önüne geçilmesi ve dışlanmaya maruz kalanların sosyal hayata kazandırılması için sosyal içerme politikaları büyük önem arz etmektedir. Bölgede sosyal dışlanma riski olan dezavantajlı grupların en temel kamusal hizmetler olan eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim imkânlarının artırılması, işgücüne katılımlarının önündeki engellerin kaldırılması ve sosyal içermenin en önemli unsurlarından olan istihdam olanaklarının artırılması hedeflenmektedir.

TR61 Bölgesi TR10 (İstanbul) Bölgesinden sonra Türkiye'de en fazla göç alan bölgedir. TR61 Bölgesinde sosyal içermenin bütünüyle sağlanabilmesi için göçle gelen kişilerin Bölgeye ekonomik ve sosyal entegrasyonunun sağlanması önem arz etmektedir.

Tedbir 1 : Bölgede yoksullukla ve gelir dağılımındaki adaletsizlikle mücadele edilecektir.

- ✓ Yoksulluğun yoğun olarak yaşandığı bölgelerde istihdam olanakları artırılacaktır.
- ✓ Yoksullukla ve gelir dağılımındaki eşitsizlikle mücadele edilmesi için yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile ortak faaliyetler yürütülecektir.
- ✓ Yerel yönetimlerin, yoksul kesimlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, insanların sosyal hizmetlere ve altyapı hizmetlerine erişimini artırmaya yönelik faaliyetleri desteklenecektir.

Tedbir 2 : Engellilerin ekonomik ve sosyal hayata katılımı artırılacaktır.

- ✓ Engelliler için ulaşımdaki zorlukların giderilmesine yönelik mekansal tasarım çalışmaları ve fiziksel çevre düzenlemeleri yapılacaktır.
- ✓ Başta sağlık ve eğitim gibi temel kamu hizmetleri olmak üzere kamusal alanlar engellilerin erişimine uygun hale getirilecektir.
- ✓ Engellilerin işgücüne katılımlarının ve istihdam edilmelerinin önündeki engeller azaltılacak, istihdam hizmetlerinin etkinliği artırılacak ve işyerlerindeki fiziksel çevre şartları engellilere uygun hale getirilecektir.
- ✓ Engellilerin toplumla entegrasyonunu sağlayacak sosyal sorumluluk projeleri ve kültürel aktiviteler teşvik edilecektir.

Tedbir 3 : Yoğun göç sonucunda ortaya çıkan sosyal sorunların çözümüne yönelik faaliyetler yürütülecektir.

- ✓ Göçle gelen genç nüfusun eğitim sistemine uyumu konusundaki problemlerin giderilmesi için hızlandırılmış kurslar düzenlenecektir.
- ✓ Göç ederek Bölgeye yerleşen, kendini mesleki eğitim yoluyla geliştirmek ve vasıflı bir işgücü haline gelmek isteyenlere yönelik mesleki eğitim kursları düzenlenecektir.
- ✓ Göç ederek Antalya'ya yerleşenlerin ve mevsimlik işçilerin kentle bütünleşmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- ✓ Göç ederek gelenlere yönelik yaşam boyu öğrenme imkânları yaygınlaştırılacaktır.

Tedbir 4 : İstihdamın artırılmasına yönelik faaliyetler desteklenecektir.

- ✓ Eğitim kurumlarının işgücü piyasasının beklentileri doğrultusunda insan kaynağı yetiştirmesi sağlanacaktır.
- ✓ Kendi işini kurmak isteyenlere yönelik eğitim imkânları sunulması ve danışmanlık hizmetleri verilmesi sağlanacaktır.
- ✓ Antalya öncelikli olmak üzere turizm sektöründe alternatif turizm faaliyetleri desteklenerek turizm faaliyetlerinin yılın bütününe yayılması ve turizm işletmelerinin sürekli istihdam olanağı sunması sağlanacaktır.

Tedbir 5 : Kadınların iş hayatına katılımına yönelik faaliyetler desteklenecektir.

- ✓ Kadın istihdamının artırılması için yarı zamanlı çalışma, esnek çalışma gibi alternatif çalışma yöntemlerinin geliştirilmesi konusunda faaliyetler yürütülecektir.
- ✓ Kadın istihdamının artırılması ve kadın girişimcilerin desteklenmesi için kurumlar arası ortak çalışmalar yürütülecektir.
- ✓ Kadınların işgücüne katılımlarının artırılması için çocuk bakım imkânlarının yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir.

Öncelik 4 : Doğal Kaynakların Korunması

Doğal kaynakların korunması ve kullanımının etkin bir şekilde planlanması sürdürülebilir çevrenin en önemli gereğidir. Doğal kaynakların tükenen kaynaklar olduğu, tasarruflu ve planlı bir şekilde kullanılması gerektiği konusunda toplumda bilinçlendirme çalışmalarının yapılması önemlidir.

Sanayi faaliyetleri sonucu oluşan atıkların doğaya bırakılması, atıksuların arıtılmadan deşarj edilmesi, tarım faaliyetlerinde bilinçsizce zirai ilaç ve gübre kullanılması toprak ve su kaynaklarını kirleterek zaman içerisinde kullanılamaz hale getirmektedir.

Madencilik Bölgenin önemli ekonomik faaliyetlerinden biridir. Bölgede özellikle mermer atıklarının ekonomiye kazandırılarak geri dönüşümünü ya da uygun şekilde bertaraf edilmesini sağlamaya yönelik faaliyetler yürütülmeli, bu konuda toplumsal bilinç oluşturulmalıdır.

Sanayi kuruluşlarının ve tarımsal işletmelerin çevreye duyarlı bir şekilde faaliyet göstermesi teşvik edilmeli, su havzaları, deniz, toprak ve hava kirliliği kontrol altına alınmalıdır.

Tedbir 1 : Bölgede hava kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi sağlanacaktır.

- ✓ Kalitesiz yakıt kullanımının önlenmesi, bacalarda filtre kullanımının sağlanması, kömür ve baca filtresi denetimlerinin artırılması ve bilinçlendirme çalışmalarıyla hava kirliliğinin azaltılması sağlanacaktır.
- ✓ İl merkezleri öncelikli olmak üzere doğalgaz kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ Yeni inşa edilecek yüksek binaların rüzgar akımını engellemeyecek şekilde planlanması yapılacaktır.
- ✓ Sanayi tesislerinin şehir dışında yerleşmesini sağlayacak sanayi bölgesi planları desteklenecektir.

Tedbir 2 : Çevre kirliliği ve kirliliğin yol açtığı tahribat ile mücadele edilecektir.

- ✓ Bölgedeki göllerin çevresinde arazi ve su kullanımı kontrol edilerek göllerde su seviyesinin azalması ve suyun kirlenmesi önlenecektir.
- ✓ Çevrenin korunmasına, doğal kaynakların tasarruflu ve etkin kullanımına ilişkin farkındalık artırılacaktır.
- ✓ Tarımsal faaliyetlerde aşırı gübre ve zirai ilaç kullanımının yol açtığı toprak ve su kirliliğinin önlenmesi konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.
- ✓ Mermer atıklarının yol açtığı kirliliğin önlenmesi amacıyla atıkların geri dönüşümünü sağlayan faaliyetler yürütülecektir.

Tedbir 3 : Çevreye duyarlı sanayi üretimi desteklenecektir.

- ✓ Üretim yapan işletmelerin çevre dostu ürün geliştirmelerine yönelik Ar-Ge faaliyetleri yürütmeleri özendirilecektir.
- ✓ Bölgede sanayi kaynaklı çevre sorunlarının tespit edilmesi ve bu sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yapılması için kurumlar arası işbirliği artırılacaktır.
- ✓ Üretimde çevre dostu ekipman ve teknoloji kullanımı ile enerji verimliliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir.

Tedbir 4 : Bölgedeki doğal alanlar ve yaban hayatı korunacaktır.

- ✓ Ender yaban hayvanlarının ve endemik bitki türlerinin korunmasına yönelik bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.
- ✓ Milli parklardan ve doğal güzelliklerden koruma kullanma dengesi gözetilerek yararlanılması konusunda bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.

Öncelik 5 : Etkin Atık Yönetimi ve Geri Dönüşümün Sağlanması

Atıklara bağlı çevre sorunlarının artmasının sonucu olarak, atık yönetimi ve atıkların geri dönüştürülmesi konusu giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bölgede arıtılmadan deşarj edilen evsel ve endüstriyel atıksuların, uygun bertaraf edilmeyen sanayi atıklarının ve evsel katı atıkların entegre çözümlerle kontrol altına alınması gerekmektedir. Bu nedenle uygun bertaraf ve arıtma tesislerinin yapılması, mevcut tesislerin aktif kullanılmasının sağlanarak atıkların çevreye zararsız hale getirilmesi sürdürülebilir çevre için önemlidir.

Bölge kanalizasyon şebekesi hizmeti konusunda Türkiye ortalamasının gerisindedir. Antalya'nın 18, Isparta'nın 4, Burdur'un 7 ilçesinde kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusu içindeki payı Türkiye ortalamasının altındadır. Bu nedenle kanalizasyon şebekesi altyapı çalışmalarının hızla tamamlanması gerekmektedir.

Tedbir 1 : Atıksuların iç su kaynakları ve deniz kirliliğine neden olması önlenecektir.

- ✓ Bölgede yeterli olmayan atıksu arıtma tesislerinin sayısı artırılacak, arıtılan suyun tarımda ve sanayide tekrar kullanılması sağlanacaktır.
- ✓ Belediyelerin mevcut atıksu arıtma tesislerini aktif olarak çalıştırması sağlanarak evsel ve endüstriyel atıksuyun neden olduğu su ve toprak kirliliği önlenecektir.

- ✓ Küçük sanayi siteleri ve organize sanayi bölgelerinde toplu arıtma sistemlerinin sayısı artırılacak, endüstriyel atıksuyun arıtılmadan deşarj edilmesi önlenecektir.

Tedbir 2 : Geri dönüştürülebilir atıkların kazanılması özendirilecek ve geri dönüştürülmeyen atıkların uygun bertaraf edilmesine yönelik faaliyetler yürütülecektir.

- ✓ Geri dönüşümün ekonomik değeri ve sürdürülebilir çevreye katkısı konusunda toplumsal bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.
- ✓ Evsel atıkların atık toplama süreci öncesinde ayrıştırılmasına yönelik yerel yönetimlerce bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.
- ✓ Bölgede atık bertaraf ve geri kazanım tesisleri yaygınlaştırılacaktır.

Tedbir 3 : İçme suyu arıtma ve kanalizasyon şebekesi hizmetleri yaygınlaştırılacaktır.

- ✓ Bölgede toplam 43 ilçenin 29'unda kanalizasyon şebekesi hizmeti Türkiye ortalamasının altındadır. Bu ilçeler öncelikli olmak üzere kanalizasyon şebekesi altyapı çalışmaları artırılacaktır.
- ✓ İçme ve kullanma suyu arıtma tesislerinin sayısı artırılacaktır.

Tablo 28: Gelişme Eksen 5 Performans Göstergeleri

GELİŞME EKSENİ 5: YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE						
Öncelik	Gösterge	Birim	Kaynak	Mevcut Durum	Çıktı (2023)	Sonuç
Ö1: Eğitime Erişimin Artırılması ve Eğitim Kalitesinin Yükseltilmesi	Kırsal kesimde okuryazarlık oranı	%	TÜİK, 2012	97	99	Okuryazarlık oranının ve eğitime erişilebilirliğin artırılması
Ö2: Sağlık Hizmetlerinin Yaygınlaştırılması ve Kalitesinin Artırılması	Yüz bin kişi başına düşen hekim sayısı	Adet	TÜİK, 2011	187	210	Sağlık hizmetlerinin kaliteli ve herkes tarafından erişilebilir olmasının sağlanması
Ö3: Sosyal İçerimin Sağlanması	İstihdam oranı	%	TÜİK, 2012	52,2	55	İstihdamın artırılması
	Kadın istihdam oranı	%	TÜİK, 2012	35	40	Kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımının artırılması
Ö4: Doğal Kaynakların Korunması	PM10 ilk seviye uyarı eşiği aşım sayısı	µg/m ³	ÇŞB, 2012	9	1	Hava kirliliğinin azaltılması
Ö5: Etkin Atık Yönetimi ve Geri Dönüşümün Sağlanması	Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı	%	TÜİK, 2010	69	90	Kanalizasyon ve atık yönetimi hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve iyileştirilmesi

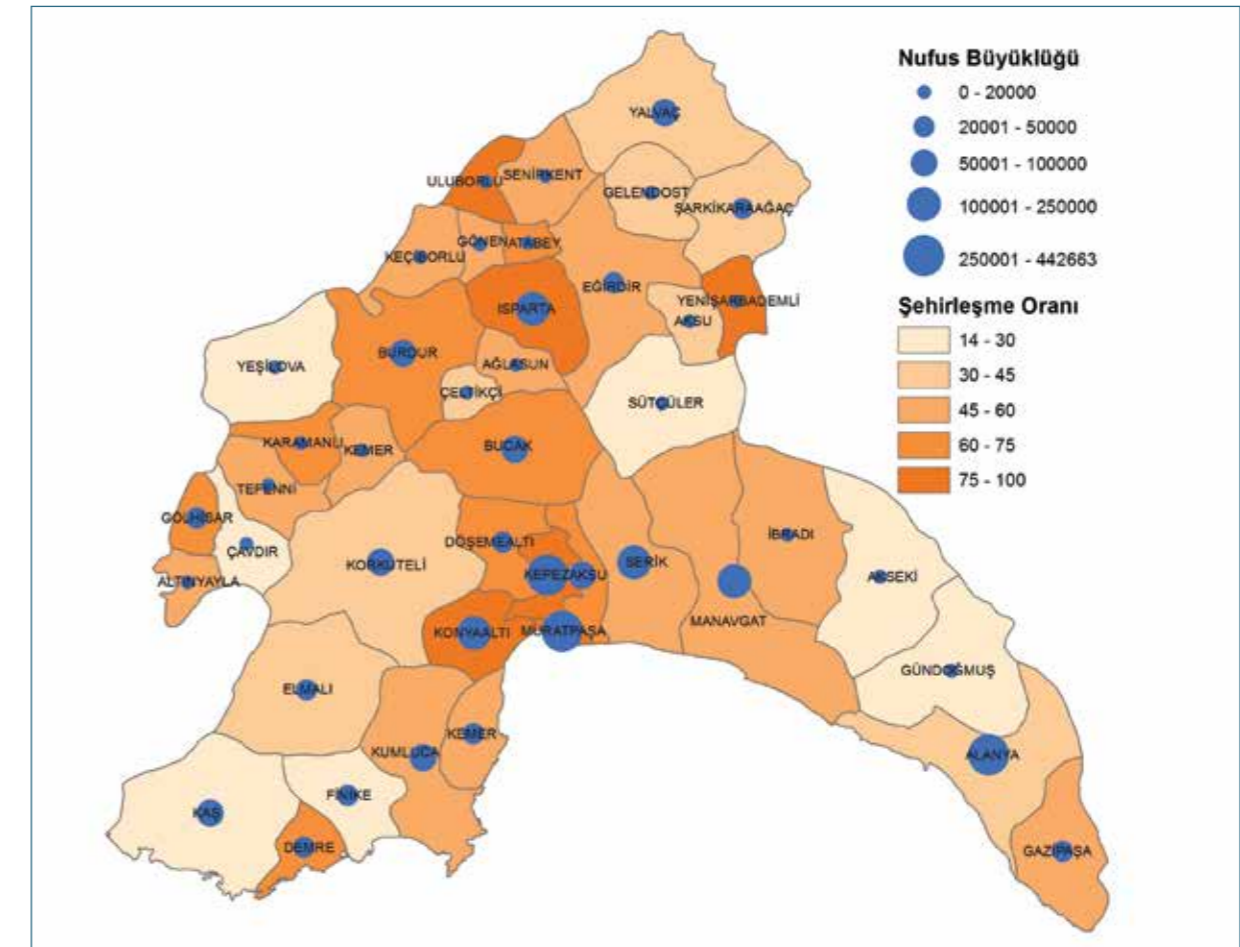
<https://pbs.twimg.com/media/B-Rc9gICEA112bk.png:large>

7. Bölgenin Mekansal Analizi

Yerleşim birimleri arasında beşeri ve ekonomik kaynaklar ile altyapı dağılımının farklılıklar göstermesi Bölge içi gelişmişlik farklarının oluşmasına neden olmaktadır. Bu farkların azaltılması ve farklı gelişmişlik göstermiş yerel birimlere farklı politika araçları geliştirilmesi amacı ile Bölge mekansal olarak incelenmiştir.

2012 yılı verilerine göre TR61 Bölgesinin nüfusu 2.763.541'dir. Bölge nüfusunun %76'sı Antalya'da ikamet etmektedir. Antalya ilçelerinde nüfus Isparta ve Burdur ilçelerine göre daha fazladır. Antalya'nın ilçelerinin çoğunluğu 20 bin ve üzerinde nüfusa sahip iken Isparta ve Burdur ilçelerinin çoğunluğu 20 binin altında nüfusa sahiptir. 200 bin ve üzeri nüfusa sahip ilçeler ise Muratpaşa, Kepez, Alanya, Manavgat ve Isparta Merkez ilçeleridir.

Harita 6: İlçeler Bazında Nüfus Büyüklüğü ve Şehirleşme Oranları, 2012

Kaynak: TÜİK, 2013

BÖLGENİN MEKANSAL ANALİZİ

Bölgede şehirleşme oranı artış eğilimindedir. 1990 yılında şehirleşme oranı %51 iken 2000 yılında %55, 2012 yılında ise %70'dir.

2012 yılı verilerine göre nüfusun %52'si merkez ilçelerde yaşamaktadır. TR61 Bölgesinde merkez ilçeler ile birlikte 43 ilçe bulunmaktadır. 43 ilçenin 20'si 20 binden az nüfusa sahiptir.

Bölgenin engebeli coğrafi yapısı ulaşım akslarını ve yerleşim merkezlerinin ekonomik faaliyetlerini belirleyen temel etken olmuştur. Torosların denize paralel uzanması kıyı ile iç kesimler arasında ulaşım ağının gelişmesini engellemiştir. Bölgede otoyol yoktur, bölünmüş yol oranı ise Türkiye ortalamasının altındadır. Demiryolu Isparta ve Burdur merkez ilçelerinde bulunmakta, Antalya'da bulunmamaktadır.

Sosyal ve ekonomik alanlarda seçilmiş olan değişkenlerle Bölgede yer alan 43 ilçenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesi, buna göre sıralamasının yapılması ve Bölge içi gelişmişlik farklarının tespit edilmesi amacıyla ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik endeks değerleri hesaplanmıştır.⁶¹ İlçeler arası gelişmişlik farklarının tespit edilmesine ve gelişmişlik farklarının giderilmesine yönelik oluşturulacak politikaların belirlenmesinde önem arz etmektedir.

Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması çalışmasında endeks değerlerinin belirlenmesi için Temel Bileşenler Analizi (TBA) yöntemi kullanılmıştır. TBA, analiz konusu değişkenler arasında görülen istatistiksel ilişkilerin, bir ya da birkaç temel faktörün etkisi sonucunda meydana geldiği varsayımı üzerine kurulmuş çok değişkenli istatistiksel bir teknik olup rekabet edebilirlik ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerinin tespitinde kullanılan temel istatistiksel yöntemlerden biridir.

Analizde sosyal ve ekonomik 18 değişken kullanılmıştır. Analiz sonucunda sosyo-ekonomik gelişmişliği en çok etkileyen değişkenler sırasıyla vergi mükellefi sayısı, vergilendirilen satış miktarının Bölge içindeki payı, nüfus, yıllık nüfus artış hızı ve banka şube sayısı olmuştur. Yaş bağımlılık oranı sosyo-ekonomik gelişmişliği negatif yönde etkileyen değişken olarak analizde yer almıştır. Analiz sonucu elde edilen endeks değerleri Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29: İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeks Değerleri

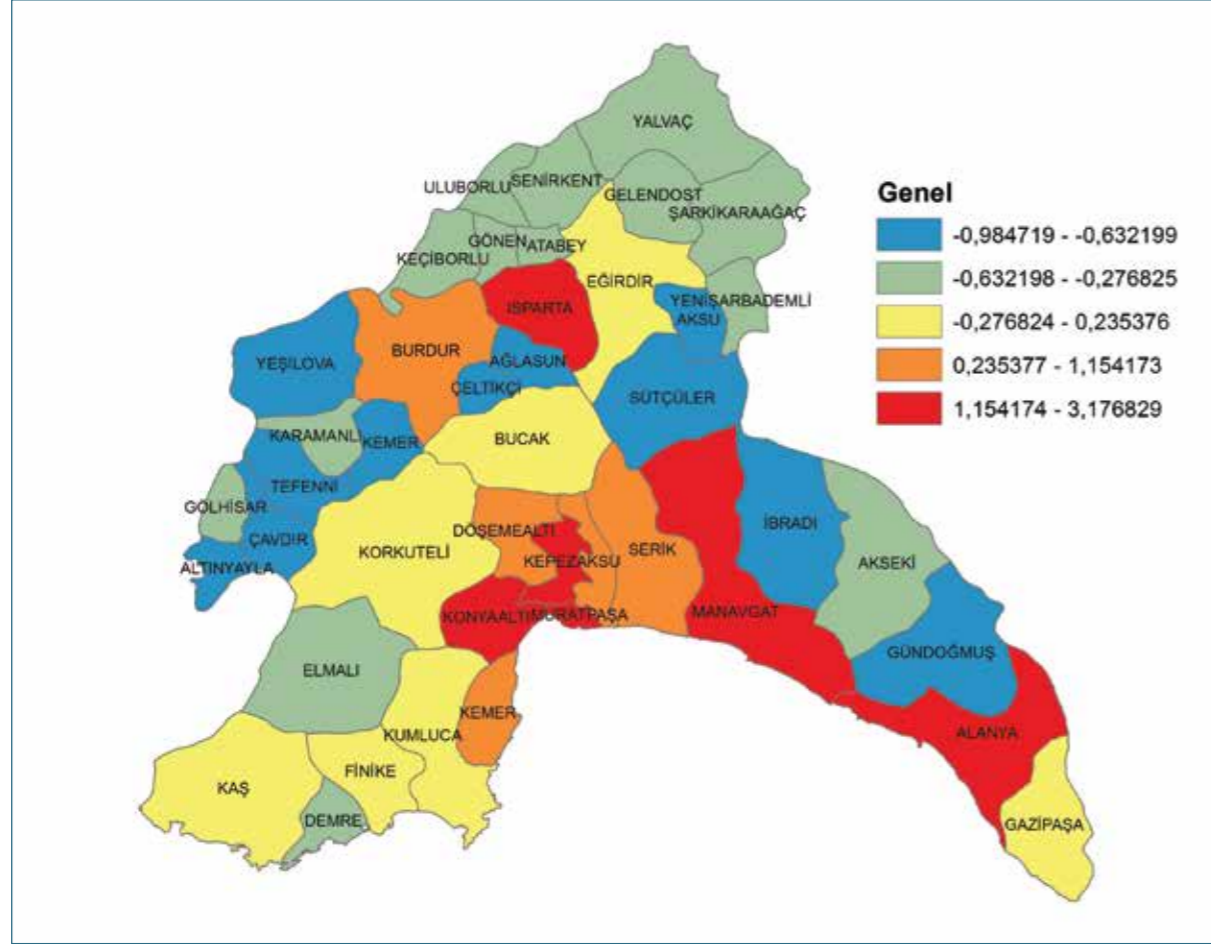
Sıra	İlçe Adı	Genel	Sıra	İlçe Adı	Genel
1	Muratpaşa (Antalya)	3,18	23	Atabey (Isparta)	-0,37
2	Kepez (Antalya)	1,92	24	Yalvaç (Isparta)	-0,39
3	Konyaaltı (Antalya)	1,88	25	Göhlhisar (Burdur)	-0,41
4	Manavgat (Antalya)	1,56	26	Şarkikaraağaç (Isparta)	-0,44
5	Alanya (Antalya)	1,44	27	Gönen (Isparta)	-0,47
6	Isparta Merkez	1,39	28	Keçiborlu (Isparta)	-0,51
7	Aksu (Antalya)	1,15	29	Yenişarbademli (Isparta)	-0,53
8	Döşemealtı (Antalya)	0,78	30	Senirkent (Isparta)	-0,55
9	Kemer (Antalya)	0,77	31	Gelendost (Isparta)	-0,58
10	Burdur Merkez	0,61	32	Karamanlı (Burdur)	-0,59
11	Serik (Antalya)	0,60	33	Tefenni (Burdur)	-0,63
12	Bucak (Burdur)	0,24	34	Yeşilova (Burdur)	-0,70
13	Kumluca (Antalya)	0,05	35	Çavdır (Burdur)	-0,71
14	Korkuteli (Antalya)	-0,11	36	İbradı (Antalya)	-0,73
15	Eğirdir (Isparta)	-0,12	37	Ağlasun (Burdur)	-0,74
16	Finike (Antalya)	-0,14	38	Aksu (Isparta)	-0,79
17	Gazipaşa (Antalya)	-0,16	39	Kemer (Burdur)	-0,80
18	Kaş (Antalya)	-0,23	40	Çeltikçi (Burdur)	-0,81
19	Akseki (Antalya)	-0,28	41	Gündoğmuş (Antalya)	-0,94
20	Uluborlu (Isparta)	-0,29	42	Altınyayla (Burdur)	-0,94
21	Demre (Antalya)	-0,31	43	Sütçüler (Isparta)	-0,98
22	Elmalı (Antalya)	-0,32			

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2013

⁶¹ İlgili analiz Bölge Planı eki olarak sunulmuş olup, analize www.baka.org.tr adresinden ulaşılabilmektedir.

Harita 7: İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Gösterimi

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2013

Analiz sonucunun yansıtıldığı İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Gösterimi haritasında görüldüğü üzere; Bölgede genel olarak güney kesim kuzeye göre, Antalya ilçeleri Isparta ilçelerine göre, Isparta ilçeleri ise Burdur ilçelerine göre sosyo-ekonomik açıdan daha gelişmiştir.

Antalya'nın Muratpaşa, Kepez, Konyaaltı, Manavgat, Alanya ilçeleri ile Isparta Merkez ilçesi en gelişmiş ilçeler olarak öne çıkmaktadır. Bu ilçelere ait gerek sosyal gerekse ekonomik göstergeler Bölge ortalamasının üzerindedir. Tefenni, Yeşilova, Çavdır, İbradı, Ağlasun, Aksu (Isparta), Kemer (Burdur), Çeltikçi, Gündoğmuş, Altinyayla, Sütçüler ise en az gelişmiş ilçelerdir.

Antalya metropoliten alanında yer alan Muratpaşa, Kepez, Konyaaltı ilçeleri ile Manavgat ve Alanya Antalya'nın en gelişmiş ilçelerdir. Toros eteklerinde yer alan İbradı, Gündoğmuş, Akseki ilçeleri, arazilerinin engebeli ve tarım alanlarının kısıtlı olması nedeniyle Antalya ilçeleri arasında en az gelişme gösteren ilçelerdir. Elmalı ve Demre ilçeleri de ortalamasının altında gelişmişlik gösteren ilçelerdir.

Yapılan analiz çalışmasında Muratpaşa ilçesinin diğer ilçelere göre oldukça fazla gelişmiş bir düzeye sahip olduğu görülmektedir. Muratpaşa, Bölgenin sosyal ve ekonomik açıdan çekim merkezi olan Antalya'nın beş merkez ilçesinden biridir. Bölge nüfusunun ve Bölgede faaliyet gösteren girişim merkezlerinin yoğunlaştığı bir merkez konumundadır. İlçede özellikle hizmet sektörü çok güçlü durumdadır. Nüfus ve nüfus niteliğinin yanı sıra sosyal güvenlik kapsamında çalışan sayısı, vergi mükellefi sayısı, banka şube sayısı, dernek ve vakıf

sayısı gibi göstergelerinin yüksek olması, Muratpaşa'nın analiz sonucunda göre diğer ilçelere nazaran çok daha gelişmiş bir ilçe olarak belirlenmesine neden olmuştur.

Isparta'da Merkez ilçe en gelişmiş ilçedir. Merkez ilçe dışında Eğirdir diğer ilçelere göre daha yüksek endeks değerine sahiptir. Aksu ve Sütçüler en az gelişmiş ilçelerdir.

Burdur'da Merkez ilçe ve Bucak ilçesi dışındaki ilçeler Bölge ortalamasının altında gelişme göstermişlerdir. Genelde ekonomisi tarıma dayalı olan bu ilçelerin nüfusu düşüktür. Bucak, Antalya ilçeleri ve Merkez ilçeler dışında Bölge ortalamasının üstünde gelişmişlik gösteren tek ilçe olarak dikkat çekmektedir.

Ekonomik kademelenme çalışması ilçelerin, ekonomik faaliyetlerdeki yoğunlaşma düzeylerine göre sıralanması ve ekonomilerinin dayalı olduğu ana faaliyetler ayrımında gruplandırılması esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacı birbirinden farklı gelişmişlik düzeyine ve uzmanlaşma alanlarına sahip ilçelerin gruplandırılarak, tüm Bölge için belirlenen genel tedbirlerin ilçe grupları ayrımında özelleştirilmesi ve detaylandırılmasıdır.

TR61 Bölgesinde bulunan ilçeler için gerçekleştirilen bu çalışmada öne çıkan ekonomik ana faaliyet alanları; endüstri, turizm ve tarım olarak belirlenmiştir. İlçeler söz konusu üç sektördeki gelişmişlik düzeylerine göre ele alınmış ve Bölge içinde sektör faaliyetleri dağılımında en büyük ağırlığa sahip ekonomik ana faaliyet alanına göre ilçeler **endüstri, tarım ve turizm odağı ilçeler olarak gruplandırılmıştır.**⁶²

Üç ana faaliyet alanından herhangi birinde gelişme sağlayamamış ve dolayısıyla herhangi bir gruba dahil olmayan ilçeler geleneksel ekonomiye sahip ilçeler olarak sınıflandırılmıştır. Ortalama gelir düzeyleri düşük olan ve ekonomileri büyük ölçüde tarım ve doğal kaynaklara dayanan bu ilçelerde yürütülen faaliyetler gelir getirici olmaktan ziyade hanehalkı geçimine yöneliktir. Dolayısıyla bu yerleşim yerlerinde yaygın olan basit endüstriyel ve tarımsal faaliyetler, genel olarak ekonomik bir tercih ve uzmanlaşma alanı olarak değil, kar marjları düşük olmasına karşın alternatifsizlik nedeniyle sürdürülen ekonomik faaliyetler olarak değerlendirilmektedir.

İkincil odaklar ise ekonomik olarak en güçlü olduğu faaliyet alanı dışında diğer bir faaliyet alanında da gelişme kaydetmiş ilçeleri belirtmektedir.

Birincil ve ikincil ekonomik faaliyet yoğunlaşma durumlarına göre gruplara ayrılmış TR61 Bölgesi ilçeleri Tablo 30'da gösterilmiştir.

7.2. TR61 Bölgesi İlçelerinin Ekonomik Kademelenmesi

⁶² İlçelerin endüstri, tarım ve turizm faaliyetlerindeki ekonomik gelişmişlik durumlarının belirlenmesinde Sosyal Güvenlik Kurumu 2011 yılı sigortalı çalışan sayısı verileri, Celir İdaresi Başkanlığı (CİB) 2011 yılı gerçek usul vergi mükelleflerinin yurt içi ve yurt dışı satış gelirleri, Türkiye İstatistik Kurumu tarımsal fiyatlar, bitkisel üretim ve hayvancılık istatistikleri verileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı konaklama istatistikleri, Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu ve Bilim Sanayi Teknoloji İl Müdürlükleri çalışan sayısı verileri kullanılmıştır.

Tablo 30: TR61 Bölgesi İlçeleri Birincil ve İkincil Ekonomik Faaliyet Yoğunlaşmaları

<p>Endüstri Odağı İlçeler</p> <p>Antalya Döşemealtı Antalya Kepez Isparta Merkez Burdur Merkez Burdur Bucak</p>	<p>Turizm Odağı İlçeler</p> <p>Antalya Manavgat Antalya Alanya Antalya Kemer Antalya Konyaaltı Antalya Muratpaşa Antalya Serik</p>	<p>Tarım Odağı İlçeler</p> <p>Antalya Aksu Antalya Kumluca Antalya Korkuteli Antalya Elmalı Antalya Finike Antalya Kaş Antalya Demre Antalya Gazipaşa Isparta Yalvaç Isparta Eğirdir Isparta Gelendost</p>	<p>Geleneksel Ekonomiye Sahip İlçeler</p> <p>Antalya İbradı Antalya Akseki Antalya Gündoğmuş Isparta Atabey Isparta Gönen Isparta Keçiborlu Isparta Uluborlu Isparta Senirkent Isparta Şarkikaraağaç Isparta Yenişarbademli Isparta Aksu Isparta Sütçüler Burdur Altınyayla Burdur Gölhisar Burdur Çavdır Burdur Tefenni Burdur Kemer Burdur Karamanlı Burdur Yeşilova Burdur Ağlasun Burdur Çeltikçi</p>
<p>İkincil Endüstri Odağı İlçeler</p> <p>Antalya Kumluca Antalya Korkuteli Antalya Elmalı Antalya Konyaaltı Isparta Yalvaç Isparta Eğirdir</p>	<p>İkincil Turizm Odağı İlçeler</p> <p>Antalya Kaş Antalya Demre Antalya Finike Antalya Aksu Antalya Gazipaşa</p>	<p>İkincil Tarım Odağı İlçeler</p> <p>Antalya Alanya Antalya Manavgat Antalya Serik Antalya Döşemealtı Antalya Kepez Burdur Merkez Burdur Bucak</p>	

Endüstri Odağı İlçeler: Sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı ve çeşitlendiği ilçelerdir. Isparta, Burdur merkez ilçeleri ile Bucak, Döşemealtı ve Kepez'i kapsamaktadır. Bölge sanayi işletmeleri büyük ölçüde bu ilçelerde faaliyet göstermektedir. Bölgenin faal durumdaki organize sanayi bölgelerinin tümü bu ilçelerdedir. Küçük sanayi sitelerinde istihdam edilen işçilerin ise %67'si söz konusu ilçelerde çalışmaktadır. Bölgede sanayi sektöründe sigortalı çalışanların yaklaşık %69'u merkez ilçeler ile Bucak ilçesinde istihdam edilmektedir. Bölgede bulunan üç ilin merkez ilçeleri ile Bucak ilçesinde gelir beyanında bulunan sanayi sektörü girişimlerinin gelirleri toplamı tüm Bölge sanayi işletmeleri gelir beyanları toplamının yaklaşık %90'ına karşılık gelmektedir.

Turizm Odağı İlçeler: Yerli ve yabancı turistlerin bir yıl içinde yapmış olduğu geceleme sayıları bir milyonun üzerinde olan ilçelerdir. Antalya'nın Kemer-Alanya ilçeleri arası konaklama tesislerinin ve turizm faaliyetlerinin yoğunlaştığı kıyı bölgesini kapsamaktadır. Türkiye'ye gelen yabancı turist gecelemlerinin yaklaşık %60'ı bu altı ilçede bulunan konaklama tesislerinde gerçekleşmektedir. 2012 yılında Bölge genelinde Yabancı turist gecelemlerinin %98'i, yerli turist gecelemlerinin %93'ü söz konusu altı ilçede gerçekleşmiştir. Bölgede konaklama sektöründe sigortalı çalışanların yaklaşık %89'u bu kıyı ilçelerinde istihdam edilmektedir. Söz konusu kıyı ilçelerinde yapılan konaklama sektörü girişimlerinin gelir beyanları toplamı tüm Bölgede yapılan konaklama sektörü girişimlerinin gelir beyanları toplamının yaklaşık %98'ine karşılık gelmektedir.

Tarım Odağı İlçeler: Bitkisel üretim değeri ve canlı hayvan varlığı değeri toplamı Bölge ortalamasının üzerinde olan ve ekonomisi öncelikli olarak tarıma dayalı olan ilçelerdir. Örtü altı sebze üretiminin yoğun olduğu Aksu (Antalya), Kumluca, Finike, Demre, Kaş, Gazipaşa; meyvecilik faaliyetinin yoğun olarak gerçekleştirildiği Korkuteli, Elmalı, Eğirdir, Gelendost; hayvancılık faaliyeti ile ön plana çıkan Yalvaç bu kapsamda değerlendirilmiştir. Bölge bitkisel üretim değerinin %57'si belirtilen 11 ilçe tarafından karşılanmaktadır.

Geleneksel Ekonomiye Sahip İlçeler: Sanayi ve turizm sektörleri gelişmemiş, ekonomileri büyük ölçüde tarım ve doğal kaynaklara dayalı olan, sosyo-ekonomik göstergeleri genel olarak Bölge ortalamasının altında kalan ilçelerdir. Söz konusu 21 ilçenin ana geçim kaynağı tarımsal faaliyetler olmasına rağmen bu ilçelerin toplam bitkisel üretim değerinden aldıkları pay %13 oranına, toplam canlı hayvan değerinden aldıkları pay %33 oranına karşılık gelmektedir. Bu ilçelerde gelir beyanında bulunan girişimlerin satış gelirlerinin tüm Bölgede beyan edilen satış gelirleri içindeki payı %1,6'dır.

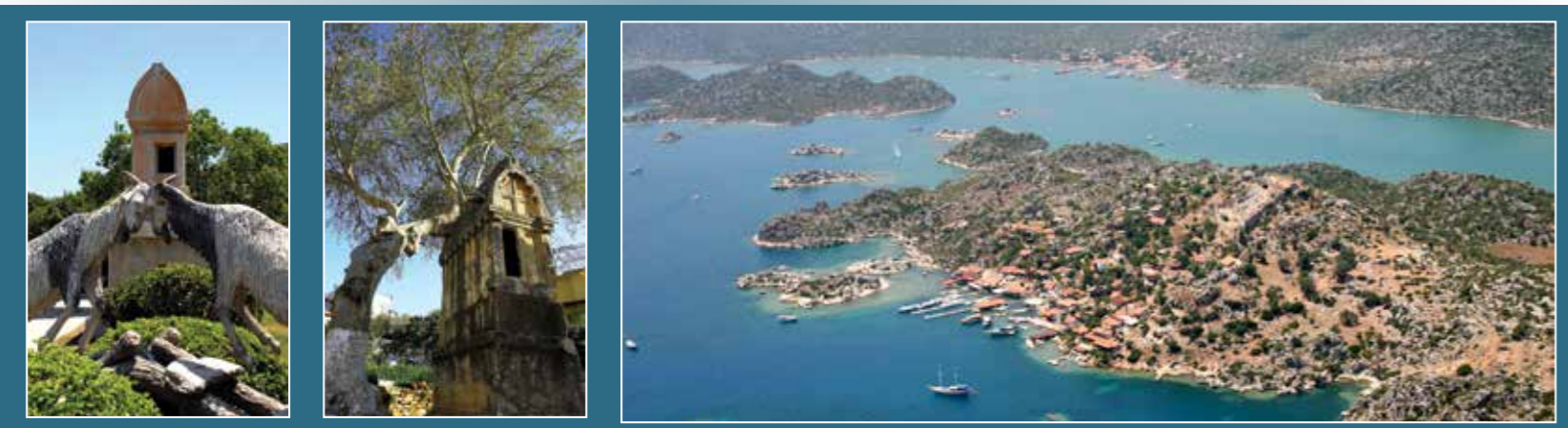
Bu ilçeler genel olarak yaşam standartlarının düşük ve ekonomik faaliyetlerinin sınırlı olmasının etkisi ile göç vermektedir. 2007 yılı toplam Bölge nüfusu içinde söz konusu ilçelerin payı %9,2 iken 2012 yılı itibarı ile bu oran %7,7'ye düşmüştür.

İkincil Endüstri Odağı İlçeler: Ekonomisi birincil olarak turizm veya tarım ana faaliyet dalına dayalı olmakla birlikte sanayi faaliyetleri açısından gelişme kaydetmiş ilçelerdir. Konyaaltı, Kumluca, Korkuteli, Elmalı, Eğirdir ve Yalvaç bu kapsamda ele alınan ilçelerdir.

Söz konusu ilçelerden Konyaaltı dışındakilerde tarımsal üretim faaliyetleri etkin bir şekilde yürütülmektedir. Bu ilçelerde tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi ve sanayi altyapısının güçlendirilmesi olumlu sonuçlar doğurabilecektir.

Konyaaltı ilçesi ise Antalya Limanına ve Antalya Serbest Bölgesine ev sahipliği yapmaktadır. Limanı, hinterlandında bulunan sanayi koridoruna bağlayan ulaşım altyapısının iyileştirilmesi Bölge için önem arz etmektedir.

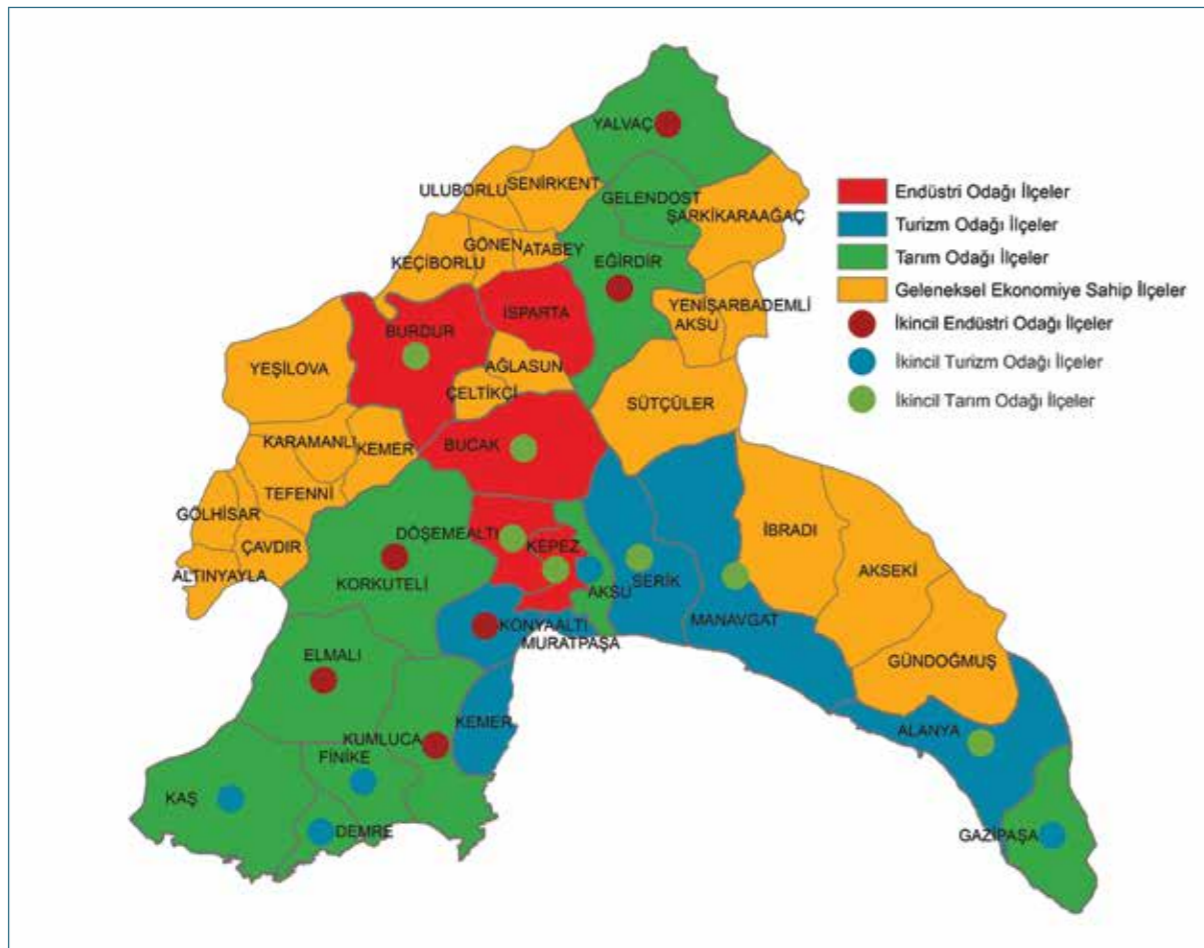
İkincil Turizm Odağı İlçeler: Bu ilçelerde gerçekleştirilen tarımsal faaliyetler turizm faaliyetlerine göre daha ön plandadır. Bununla birlikte deniz-kum-güneş turizmi, ekoturizm, kültür ve inanç turizmi potansiyeli olan ilçelerdir. Antalya'nın kıyı ilçeleri Aksu, Kaş, Demre,

Finike, Gazipaşa bu kapsamda değerlendirilmiştir. Söz konusu ilçelerde ulaşım, kent ve turizm altyapısı yatırımları yapılması durumunda, dar bir kıyı şeridinde sıkışmış ancak tüm kıyı şeridine yayılma potansiyeli bulunan Antalya turizm sektörünün hızlı bir şekilde ve daha fazla büyüyeceği öngörülmektedir.

İkincil Tarım Odağı İlçeler: Yüksek tarımsal üretim değerine sahip fakat ekonomisi esas olarak sanayi veya turizme dayalı olan ilçelerdir. Yoğun bitkisel üretim faaliyetleri ile Alanya, Manavgat, Serik, Kepez, Döşemealtı; hayvancılık faaliyetleri ile Burdur Merkez ve Bucak ilçeleri bu kapsamda alınmıştır. Söz konusu ilçelerde tarımsal faaliyetler genel olarak zorunlu olmaktan ziyade kar getirici bir faaliyet olarak düşünülmekte ve tarım odağı olarak belirtilen ilçelere benzer biçimde büyük ölçüde profesyonel bir üretim faaliyeti olarak gerçekleştirilmektedir. Bu ilçelerde ve bu ilçelere yakın ilçelerde coğrafi avantajlar ve altyapı avantajları nedeniyle tarımsal ürünlere dayalı imalat sanayinin gelişmesinin görece daha kolay olacağı değerlendirilmektedir.

Harita 8: TR61 Bölgesi İlçeleri Ekonomik Faaliyet Yoğunlaşma Haritası

Kaynak: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı

TR61 Bölgesi ekonomik faaliyet yoğunlaşma haritası endüstri, turizm ve tarım faaliyet bölgeleri ile geleneksel ekonomiye sahip ilçelerin yoğunlaştığı kısımları gösterir niteliktedir.

Endüstri alanı, Bölge illerinin merkez ilçeleri ile bu ilçelerin oluşturduğu üçgenin orta noktasında bulunan Bucak ilçesini kapsamaktadır. Bucak ilçesi, Antalya Döşemealtı ve Kepez sanayisi ile etkileşim içerisinde gelişmiştir. Bu ilçelerde girişimler arası ekonomik ilişkiler oldukça yoğundur. Burdur Antalya arası ulaşımın bölünmüş yoldan sağlanması gelişme

sürecini ve sanayi koridoru oluşumunu olumlu yönde etkileyen bir faktördür. Bu bölgede en büyük sorun endüstri odağı ilçelerde bulunan OSB'leri Antalya Limanına bağlayacak yük taşıma amaçlı demiryolu ağının bulunmamasıdır.

Turizm faaliyetleri Kemer ile Alanya arasındaki kıyı şeridinde yoğunlaşmıştır. Deniz-kum-güneş turizmine odaklanmış yaklaşık 500 bin yatak kapasiteli 1.700'den fazla tesise ev sahipliği yapan bu bölge her yıl 10 milyondan fazla yabancı ziyaretçi ağırlamaktadır.⁶³ Ancak bu büyük turizm potansiyeli iç bölgelere taşınmamaktadır. Bölge gerek şehir turizmi gerekse de alternatif turizm faaliyetleri anlamında çok zayıftır. Otellerde her şey dahil sisteminin yaygınlığı ve iç kesimlerdeki altyapı sorunları turizm faaliyetlerini bu dar kıyı şeridine hapsedmektedir.

Tarımsal faaliyetler Bölgenin büyük bölümünde yaygındır. Bölgede yüksek tarımsal gelir elde edilen faaliyetler kıyıya yakın alanlarda örtü altı sebze üretimi ve meyvecilik, Bölgenin iç kısımlarında ise meyvecilik ve hayvancılıktır. Örtü altı üretimin sonbahar, kış ve ilkbahar aylarında gerçekleştirilmesi bu faaliyetten elde edilen ürünlerin yurt içinde ve yurt dışında pazarlanmasını kolaylaştırmaktadır. Örtü altı tarımdan elde edilen yüksek verim bu faaliyetin yapıldığı ilçelerin gelir düzeylerini yükseltmektedir.

Bölgenin yeterince gelişmemiş coğrafi alanları engebeli bir arazi yapısına sahip olan kuzeydoğu kısmı ile genellikle karasal iklim koşullarının hüküm sürdüğü kuzeybatı kısmıdır. Bu alanlarda bulunan yerleşim yerlerinin ekonomileri ağırlıklı olarak hanehalkı geçimine yönelik tarımsal faaliyetlere bağlıdır ve gelir düzeyi ortalamaları çok düşüktür. Sürekli gelir kaynağı bulunmayışı bu bölgelerde yaşayan insanları göç etmeye zorlamaktadır.

Tarımsal verimliliğin yüksek olmadığı Burdur Havzasında endüstrinin gelişmesi önem arz etmektedir. Bu bölge, mevcut ve planlanan ana ulaşım modlarına ve endüstriyel olarak gelişmiş yerleşim yerlerine yakınlığı ve engebeli olmayan topoğrafik yapısı ile sanayi yatırımları için elverişli coğrafi niteliklere sahiptir.

Bölgenin büyük ölçüde dağlık ve nüfus yoğunluğu düşük olan kuzeydoğu kısımlarında karayolu ulaşım imkânlarının iyileştirilmesi, tarım ve alternatif turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi Bölge içi gelişmişlik farklarını azaltacak ve sosyal bütünleşmeyi artıracak önlemlerdir. Bahsedilen altyapı yatırımlarının yapılması ekonomik hareketliliği artırarak bu yerleşim birimlerinden göç edilmesini bir ölçüde engelleyebilecektir.

TR61 Bölgesi ekonomik analizi sonucu ortaya çıkan tablo, Bölgenin coğrafi ve iklimsel özellikleri ile Bölge içi altyapı yatırımı tercihlerinin yerleşim birimleri arasında ciddi gelir farklılıkları oluşturduğuna işaret etmektedir. Birbirinden farklı özelliklere sahip dört ana grup ve üç ikincil grup şeklinde sınıflandırılan söz konusu ekonomik alt bölgelere yönelik öncelikli olarak uygulanacak mekansal öncelik ve tedbirler Tablo 31'de özetlenmiştir.

Tablo 31: Temel Ekonomik Faaliyet Bölgelerine Yönelik Öncelikli Olarak Uygulanacak Tedbirler

Mekansal Öncelikler

Endüstri Odağı İlçeler

Sanayi ve ulaştırma altyapısı geliştirilerek, kümelenme, ileri teknoloji yatırımları desteklenecek, ilçelerin ulusal ve uluslararası rekabet güçleri artırılabilecektir.

Turizm Odağı İlçeler

Bölgenin uluslararası turizm başarısının sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla şehir turizmi ve alternatif turizm faaliyetleri yaygınlaştırılacaktır.

Tarım Odağı İlçeler

Yenilikçi tekniklerle verimlilik artırılabilecek, bilinçsiz uygulamaların yol açtığı tahribat önlenerek tarımda sürdürülebilirlik sağlanacaktır.

Geleneksel Ekonomiye Sahip İlçeler

Ulaştırma altyapısının geliştirilmesi, tarımsal üretimde verimliliğin ve istihdam olanaklarının artırılması ile ilçelerin gelişmişlik düzeyinin Bölge ortalamasına yaklaşması sağlanacaktır.

Birincil Odaklara Yönelik Öncelikli Tedbirler

Orta-ileri ve ileri düzey teknoloji içeren sanayi sektörlerinin gelişimi teşvik edilecektir.

Ar-Ge ve yenilik çalışmaları özendirilecektir.

Kümelenme faaliyetleri yaygınlaştırılacaktır.

Üniversite-sanayi işbirliği olanakları artırılabilecektir.

Demiryolu ile yük taşımacılığı altyapısı oluşturulması için çalışmalar yürütülecektir.

Turizm potansiyelinin şehir turizmi için değerlendirilmesi sağlanacaktır.

Golf, sağlık ve kongre turizmi ile faaliyet çeşitlendirilmesine gidilecektir.

Otoyol iyileştirme ve raylı sistem ile yolcu taşımacılığı çalışmalarına öncelik verilecektir.

Kruvaziyer turizminin geliştirilmesine yönelik altyapı çalışmaları desteklenecektir.

Turizm sektörünün ihtiyaçlarına yönelik meslek odaklı turizm eğitimi artırılabilecektir.

Seraların modernizasyonu teşvik edilecektir.

Tarımsal ürün tasnifleme, paketleme tesisleri yaygınlaştırılacaktır.

Ürün pazarlamasında soğuk hava zinciri oluşturulması teşvik edilecektir.

Tarımsal üretimde ileri teknoloji makinelerin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

Fide, fidan üretimi ve tohumculuk faaliyetlerinde uzmanlaşma teşvik edilecektir.

İstihdamın artırılmasına yönelik girişimler ve projeler desteklenecektir.

Doğal kaynakların işlenmesine yönelik tesislerin kurulması teşvik edilecektir.

Yerleşim yerleri ve ulaşım altyapı sorunlarının giderilmesi için çalışmalar yürütülecektir.

Genç nüfus için mesleki eğitim ve iş edindirme faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

Örgün eğitime erişilebilirlik ve yaygın eğitim faaliyetleri artırılabilecektir.

Modern tarım uygulamalarına ilişkin eğitim programları düzenlenecektir.

Tarımsal sulama olanakları geliştirilecektir.

Yayla seracılığının yaygınlaştırılması özendirilecektir.

Tarım arazisi toplulaştırma ve iyileştirme çalışmaları teşvik edilecektir.

Hayvancılık faaliyetlerinin standartları yükseltilecektir.

İkincil Odaklara Yönelik Öncelikli Tedbirler

Sanayi altyapısı (OSB, KSS) güçlendirilecektir.

Tarıma dayalı imalat sanayinin gelişimi teşvik edilecektir.

KOBİ'lere yönelik kurumsallaşma seminerleri düzenlenecektir.

Girişimcilik ve ortak iş yapma kültürü yaygınlaştırılacaktır.

Girişimler için finansmana erişim kolaylıkları sağlanacaktır.

Ekoturizm, kültür turizmi, spor turizmi, yat turizmi gibi alternatif turizm faaliyetleri teşvik edilecektir.

Yerleşim birimlerinin etkin araçlar ile uluslararası tanıtımı ve markalaşma çalışmaları desteklenecektir.

Tarihi ve kültürel yapıların aslına uygun olarak restore edilmesi çalışmalarını teşvik edilecektir.

Turizme yönelik altyapının iyileştirilmesi ve konaklama imkanlarının artırılması teşvik edilecektir.

Bölünmüş yol çalışmalarına öncelik verilecektir.

İyi tarım uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

Üretici birliklerinin güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Süt sağım merkezleri ve süt işleme tesisleri yaygınlaştırılacaktır.

Uluslararası pazarlama olanakları artırılabilecektir.

Bölge için yeni ve alternatif bitkisel ürünlerin üretilmesi teşvik edilecektir.

Antalya Metropol Alanı

İç içe geçmiş büyük yerleşim birimlerinden oluşan, kültür ve ekonomi yönünden çevresine göre en fazla gelişmiş durumda olan merkez şehir anlamında kullanılan metropol kavramının TR61 Bölgesindeki karşılığı Antalya merkezidir. Metropol alan terimi, bu bölgede bulunan ekonomik ve sosyal yoğunluğu ve bu alanın, çevresindeki yerleşim yerleriyle olan etkileşimini ifade etmek amacıyla kullanılmıştır.

Beş ilçeden oluşan Antalya şehir merkezi Bölgenin sosyal ve ekonomik çekim merkezidir. 2012 yılı ADNKS sonuçlarına göre TR61 Bölgesi nüfusunun %41'i Antalya merkezde ikamet etmektedir. GİB 2011 yılı verilerine göre, Antalya merkezde beyan edilen gelirler toplamı Bölge toplamının yaklaşık %65'ine karşılık gelmektedir.

Metropol alanın merkezi Muratpaşa ilçesidir. Bu ilçe TR61 Bölgesi ilçeleri sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 3,18 endeks değeri ile açık farkla ilk sırada yer almıştır. Muratpaşa, Bölge nüfusunun ve Bölgede faaliyet gösteren girişim merkezlerinin yoğunlaştığı ilçedir. 2012 sonu itibarı ile Bölgenin en büyük nüfusa sahip ilçesidir. Kırsal alanı yoktur. Batısında Konyaaltı, doğusunda Aksu, kuzeyinde Kepez ve Döşemealtı merkez ilçeleri bulunmaktadır.

Antalya metropol alanının çevresi ile etkileşimi çok boyutludur. Merkez ilçeler Muratpaşa ve Konyaaltı'da turizm, Aksu'da tarım, Döşemealtı ve Kepez'de sanayi faaliyetleri yoğunlaşmıştır. Uluslararası Antalya Havalimanı ve turizm sektöründe faaliyet gösteren girişim merkezlerinin büyük bölümü burada bulunmaktadır. Antalya genelinde yetiştirilen bitkisel ürünlerin pazarlama süreçleri büyük oranda kent merkezi bağlantılı yürütülmektedir. İzmir-Mersin arasındaki tek yük limanı olan Antalya Limanı ve Antalya Serbest Bölgesi Konyaaltı'da bulunmaktadır.

Mevcut göstergeler, kozmopolit bir yapıya ve ekonomik çeşitliliğe sahip Antalya metropol alanının, çevre il ve ilçeler ile etkileşim içerisinde Batı Akdeniz ve çevresine sosyal ve ekonomik canlılığı yayabilecek bir potansiyel taşıdığına işaret etmektedir.

TR61 Bölgesinde ilçeler arasındaki gelişmişlik farkı kıyı ve iç kesimler ayrımında incelenebilir. Bölgede denize kıyısı olan ilçeler gerek uluslararası turizm gerekse intansif tarım faaliyetlerinin yüksek gelir getirici etkisi ile gelişmiş durumdadır. İç kesimlerde endüstriyel faaliyetlerin gelişmiş olduğu merkezler ile bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetlerinde başarı sağlamış ilçeler haricinde kalan alanlar, Bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi düşük bölümlerini oluşturmaktadır. Çoğunlukla dağlık olan veya karasal iklim koşullarının hüküm sürdüğü bu alanlarda genel olarak, tarımda istihdam oranı yüksek olmasına karşın tarımsal verimlilik ve gelir düzeyi düşüktür.

TR61 Bölgesinde gelişmenin önündeki en büyük engel ulaşım zorluklarıdır. Bölge içi ve bölgeler arası etkileşimin geliştirilmesi için ulaşım altyapısının iyileştirilmesi gerekmektedir. Turizm merkezlerinin çevresinde doğal, tarihi ve kültürel özellikleri ile çekim noktası olan çok sayıda kırsal yerleşim birimi olmasına karşın, ulaşım ve altyapı sorunları bu alanlarda turizmin gelişmesini engellemektedir.

Bölgede mevcut bölünmüş yollar yetersizdir. Komşu iller olan Konya, Mersin ve Muğla ile bölünmüş yol bağlantısı mevcut olmadığı gibi Bölge içinde de Isparta-Antalya ile Kemer-Kaş arasında bölünmüş yol bulunmayışı bu iki eksende turizm faaliyetlerinin gelişmesinin önünde engel teşkil etmektedir. Bölgede hızlı tren hattı bulunmayışı, Isparta ve Gazipaşa havalimanlarından yeterince faydalanılamayışı, kruvaziyer ve yat turizmi altyapısının yeterince gelişmemiş olması gibi sorunlar Bölge turizmini dar bir kıyı şeridine hapsedmektedir.

7.3. Bölge Mekansal Gelişme Şeması

Bölge endüstrisinin en büyük sıkıntısı OSB'ler ile sanayinin yoğun olduğu merkezleri Antalya Limanına bağlayan bir demiryolu hattının bulunmamasıdır. Karayolu ile yük taşıma maliyetlerinin yüksekliği, limana ulaşımın güç olması, Liman derinliğinin yetersizliğinden dolayı büyük yük gemilerinin Limana yanaşamaması gibi nedenlerle, Bölgenin mevcut denizyolu avantajı kullanılamamaktadır.

Bölgede mevcut yapıda mekansal kutuplaşma gelişmiş ilçeler lehine artmaktadır. Ekonomik faaliyetler Bölgenin kıyı ve merkezi kesimlerinde yoğunlaşmaktadır. Bölgenin yüksek turizm potansiyeline, tarımda uzmanlaşmış olma avantajına, endüstriyel faaliyetleri destekleyecek doğal kaynaklara ve tarımsal ürünlere sahip bulunması az gelişmiş alanların kalkındırılmasına imkan sağlayabilecek hususlardır. Ulaşım altyapısındaki eksikliklerin giderilmesi ile dar alanlara sıkışmış olan ekonomik faaliyetlerin Bölge geneline yayılması durumunda büyük bir bölgesel kalkınma hamlesi gerçekleştirilmesi muhtemel olacaktır.

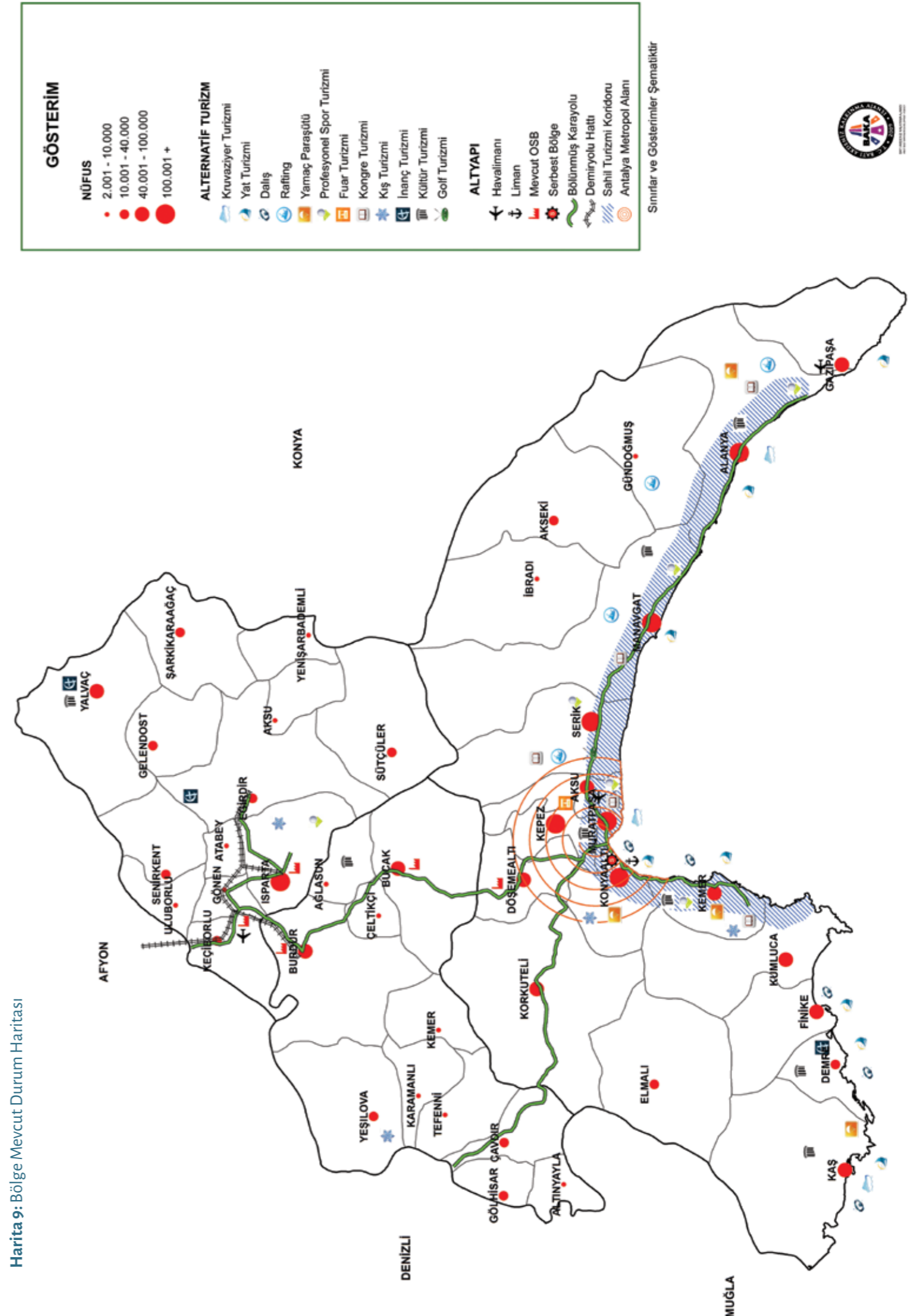
TR61 Bölgesi ekonomisinin odak noktası Antalya metropol alanıdır. Sanayi, hizmetler ve tarım sektörlerinin tümünün gelişmiş olduğu bu alan, hem kentsel olarak genişlemesini sürdürmekte hem de Bölge içindeki aktörlerle etkileşimini artırmaktadır.

Sanayinin gelişim alanı, Antalya metropol alanını Bölgenin iç kısmı ile birleştiren batı ulaşım koridorudur. Isparta ve Burdur merkez ilçeleri ile Bucak, Döşemealtı, Kepez arasındaki sanayi yoğunluğu koridorunun demiryolu hattı ile desteklenerek bu hatta bulunan OSB'lerin Liman bağlantısının sağlanması gerekmektedir. Bu altyapı yatırımı, Bölge sanayisinin rekabet gücü kazanması ve sanayi faaliyetlerinin çevre ilçelere yayılması için gerekli olan bir husustur.

Doğu ulaşım koridoru ise Bölgenin iç kısımlarında turizm ekonomisi oluşturulması açısından kritik önem taşımaktadır. Antalya-Isparta, Isparta-Konya karayollarının bölünmüş yol haline getirilmesi ve Manavgat-Konya demiryolu hattı projesinin hayata geçirilmesi ile Bölgenin kuzeyinde ve doğusunda bulunan ilçelerin turizm faaliyetleri ile sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerini yükseltmeleri kolaylaşacaktır.

Antalya'dan Isparta Yalvaç'a uzanan Aziz Paulus yürüyüş rotası ile Kemer'den başlayıp Batı Antalya kıyı ilçelerinin tümünü içine alarak Güney Ege Bölgesine doğru devam eden Likya yürüyüş rotası, Batı Akdeniz Bölgesinde alternatif turizm faaliyetleri için ana güzergah haline gelebilecek potansiyele sahip koridorlardır. Bu rotaların çevresindeki yerleşim yerleri ekoturizm, kültür ve inanç turizmi başta olmak üzere alternatif bir çok turizm faaliyeti için uygun imkanlara sahip bulunmaktadır. Söz konusu yürüyüş rotalarında çevre düzenleme faaliyetleri yapılması, yeni tesisler ve rekreasyonel alanlar oluşturulması turizm faaliyetlerinin Bölge genelinde yaygınlaştırılması için bir başlangıç noktası teşkil edecektir.

Bölge ile ilgili yapılan analizlerde ortaya konulan sorunların büyük bir bölümü doğrudan ya da dolaylı olarak ulaşım altyapısındaki yetersizlik ile ilişkili görülmüştür. Bu sebeple Harita 10'da gösterilen ve çalışmaları sürdürülen yük ve yolcu taşıma amaçlı demiryolu hattının yapımı, bu demiryolu hattının OSB, Liman ve Havalimanı bağlantılarının sağlanması, büyük yerleşim yerleri arasında ulaşım sağlayan karayollarının bölünmüş yol standartlarına getirilmesi TR61 Bölgesi 2014-2023 Dönemi Bölge Planının öncelikli hedefleri olarak kabul edilmektedir.

Harita 9: Bölge Mevcut Durum Haritası

7.4. Bölgenin Diğer Bölgeler ile Etkileşimi

TR61 Bölgesinin sahip olduğu engebeli topoğrafya ve bu topoğrafyanın uzanış şekli Bölge içi ve bölgeler arası erişilebilirliği olumsuz etkilemektedir. Özellikle Torosların kıyıya paralel uzanması, Bölgenin metropoliten şehri Antalya'yı Burdur ve Isparta'dan ayırmaktadır. Zayıf ulaşım imkânları Bölgenin diğer bölgeler ile olan ekonomik ve sosyal ilişkilerini sınırlamaktadır. Bölgenin diğer bölgeler ile etkileşiminin güçlendirilmesi ve ortak projeler üretilmesi, ulaşım imkânlarının geliştirilmesi ile ele alınabilecek bir husustur.

Yılda 10 milyonun üzerinde turiste ev sahipliği yapan Antalya, dünyanın en önemli turizm merkezlerinden biridir. Ancak Antalyada turizmin büyük ölçüde *her şey dahil* sistemine dayalı, deniz-kum-güneş turizmi ile sınırlı olması ve turizm faaliyetlerinin kıyı kesimlerde yoğunlaşması turizmde sürdürülebilirliği riskli hale getirmektedir.

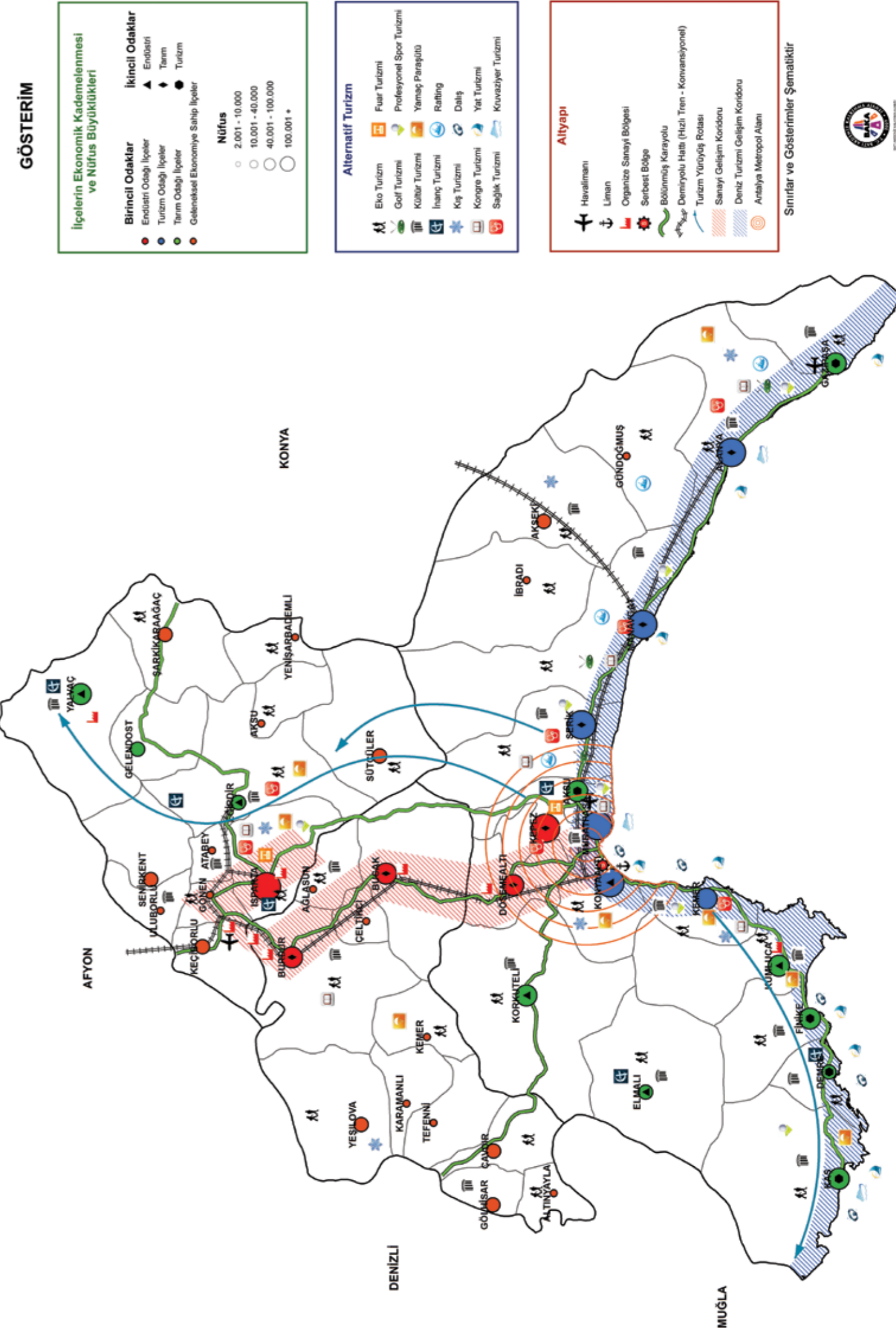
Antalya turizm sektörünün rekabet gücünün korunması ve alternatif turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi için turizm potansiyeli olan bölgeler ile ortak çalışmalar gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda Antalya'nın işbirliği için tercih edebileceği önemli turizm merkezlerinden biri Kapadokya'dır. Her iki destinasyonu görmek isteyen turistler karayoluyla Konya üzerinden geçiş yapmaktadırlar. Bu durum uzun süreli karayolu yolculuklarını zorunlu hale getirmektedir. Antalya ve Kapadokya arasındaki karşılıklı seyahatleri kolaylaştırmak, bölgelerin ve ülkenin turizmine katkı sağlamak için Antalya-Konya-Aksaray-Nevşehir güzergahının hızlı tren hattı ile birleştirilmesi yararlı olacaktır.

Antalya'nın işbirliği yaparak turizm faaliyetlerini çeşitlendirebileceği bir diğer bölge, termal turizm imkanlarına sahip TR33 (Manisa-Afyonkarahisar-Kütahya-Uşak) Bölgesidir. Özellikle Afyonkarahisar termal turizm açısından gelişmiş olup Bölge illerinden erişimi kolay bir destinasyondur. Sağlık turizminde kümelenme faaliyetlerine büyük önem veren TR61 Bölgesinin sahip olduğu turizm olanaklarını, TR33 (Manisa-Afyonkarahisar-Kütahya-Uşak) Bölgesinin sahip olduğu termal turizm imkanları ile birleştirme amaçlı yapılacak ortak çalışmalar, her iki bölgenin turizmine katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda 2023 yılı hedefleri arasında yer alan Afyonkarahisar-Antalya-Alanya otoyolu ile Eskişehir-Afyonkarahisar-Antalya hızlı tren projeleri iki bölgenin etkileşimini artırmaya katkı sağlayacaktır.

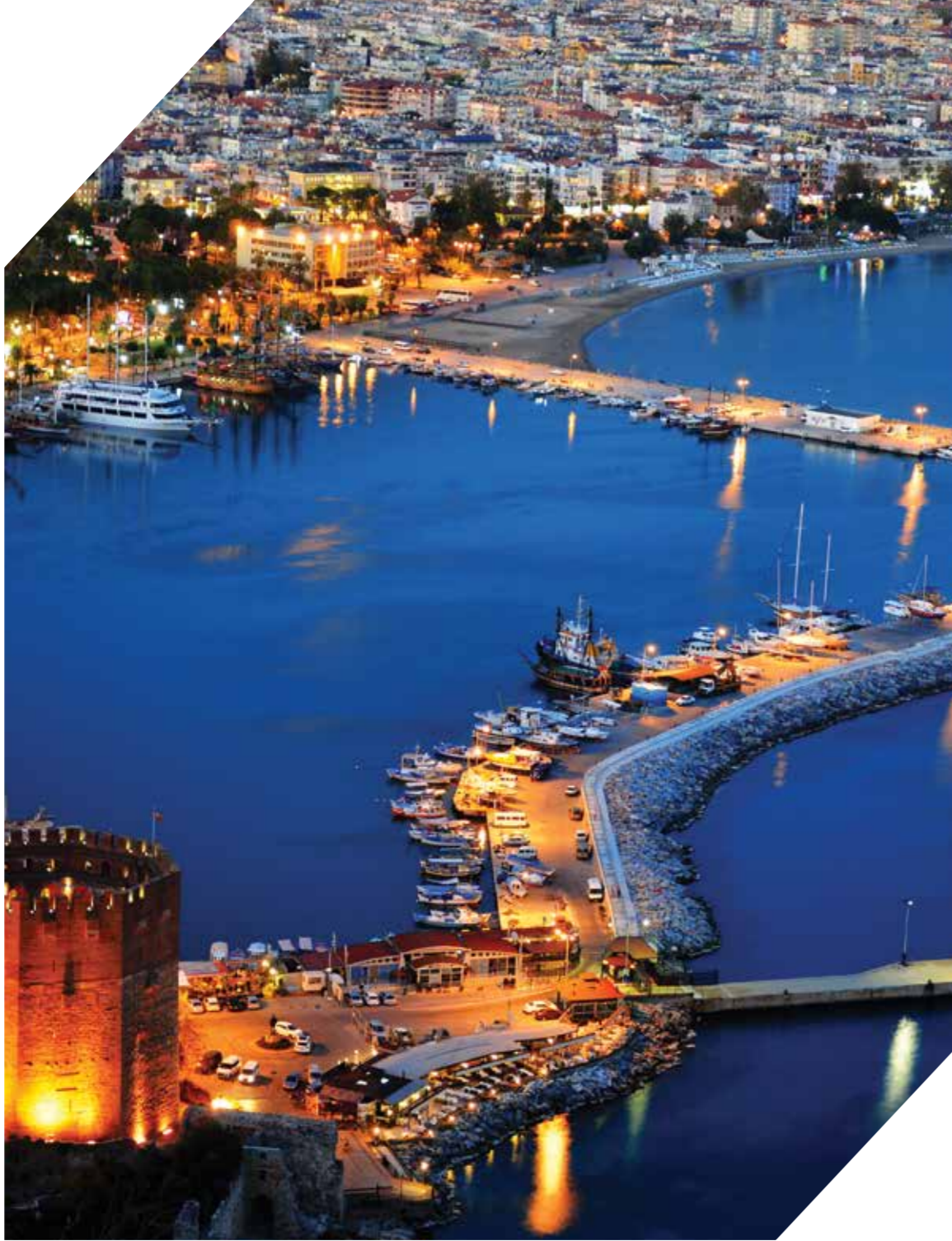
TR61 Bölgesi ve TR33 (Manisa-Afyonkarahisar-Kütahya-Uşak) Bölgesi önemli mermer rezervlerine ev sahipliği yapmaktadır. Mermercilik faaliyetleri her iki bölge için de önemli gelir kaynağıdır. Sektörde firmalar ve bölgeler arası işbirliği sınırlı düzeydedir. Firmalar arasındaki fiyat rekabeti ve blok satışlar mermer rezervlerinin hızlı bir şekilde erimesine neden olmaktadır. Mermerin işlenmeden satılması her iki bölgenin de sektörden düşük katma değer elde etmesine neden olmaktadır. TR61 ve TR33 (Manisa-Afyonkarahisar-Kütahya-Uşak) Bölgelerinin ekonomilerinde önemli yer teşkil eden mermercilik sektöründe sürdürülebilirliğin sağlanması için sektörel işbirliği çalışmaları gerçekleştirilmesi her iki bölgeye de fayda sağlayacaktır.

Göller Bölgesinin büyük kısmı TR61 Bölgesi içerisinde bulunmaktadır. Göller Bölgesi coğrafi açıdan Burdur ve Isparta illerinin tamamını, Konya'nın batısını, Afyonkarahisar'ın güneyini, Denizli'nin doğusunu ve Antalya'nın kuzey kesimlerini kapsamaktadır. Göller Bölgesi Eğirdir, Beyşehir, Burdur, Acıgöl, Işıklı, Eber, Akşehir ve Suğla başta olmak üzere, her biri kendine özgü karakteristik özellikleri olan çok sayıda gölün meydana getirdiği havzaları içine almakta, bu bölgelerin birbiri ile etkileşimde bulunmasına olanak sağlamaktadır.

Küresel ısınma, iç suların aşırı kullanımı, bilinçsiz tarımsal uygulamalar ve endüstriyel atıkların yol açtığı tahribat nedeni ile su kaynakları kirlenmekte ve tükenmektedir. Bu nedenle TR61, TR52 (Konya-Karaman), TR32 (Aydın-Denizli-Muğla) ve TR33 (Manisa-Afyonkarahisar-Kütahya-Uşak) Bölgelerinde bulunan göllerin ve su kaynaklarının korunmasına yönelik çeşitli çalışmalar yürütülmesi, bu kaynakların sürdürülebilir kullanımı için faydalı olacaktır.

Harita 10: Bölge Mekansal Gelişme Şeması

8. Koordinasyon, İzleme ve Değerlendirme

TR61 Bölgesi 2014-2023 Dönemi Bölge Planı, BAKA koordinasyonunda ve paydaşların katılımı ile hazırlanmıştır. Bölge Planı, Antalya, Isparta, Burdur'da bulunan tüm kamu kurum ve kuruluşların faaliyetlerinde temel almaları gereken bir dokümandır. Bölge Planının yerelde koordinasyonundan, izlenmesinden ve değerlendirilmesinden sorumlu kuruluş BAKA'dır.

Bölge Planında yer alan önceliklerin gerçekleştirilmesi için BAKA tarafından orta vadeli *bölgesel programlar* hazırlanacaktır. Bölgesel programlar Bölge Planının gelişme eksenini, öncelik ve tedbirlerinin programlama dönemi içerisinde nasıl hayata geçirileceğini tanımlayan, yürütülecek faaliyetleri ve bu faaliyetlerin sorumlu kuruluşları, kullanılacak araçları ve bütçe büyüklüklerini kapsayan, bir ya da birden çok gelişme eksenine yönelik öncelik, tedbir ve projeleri içeren program metinleri olacaktır.

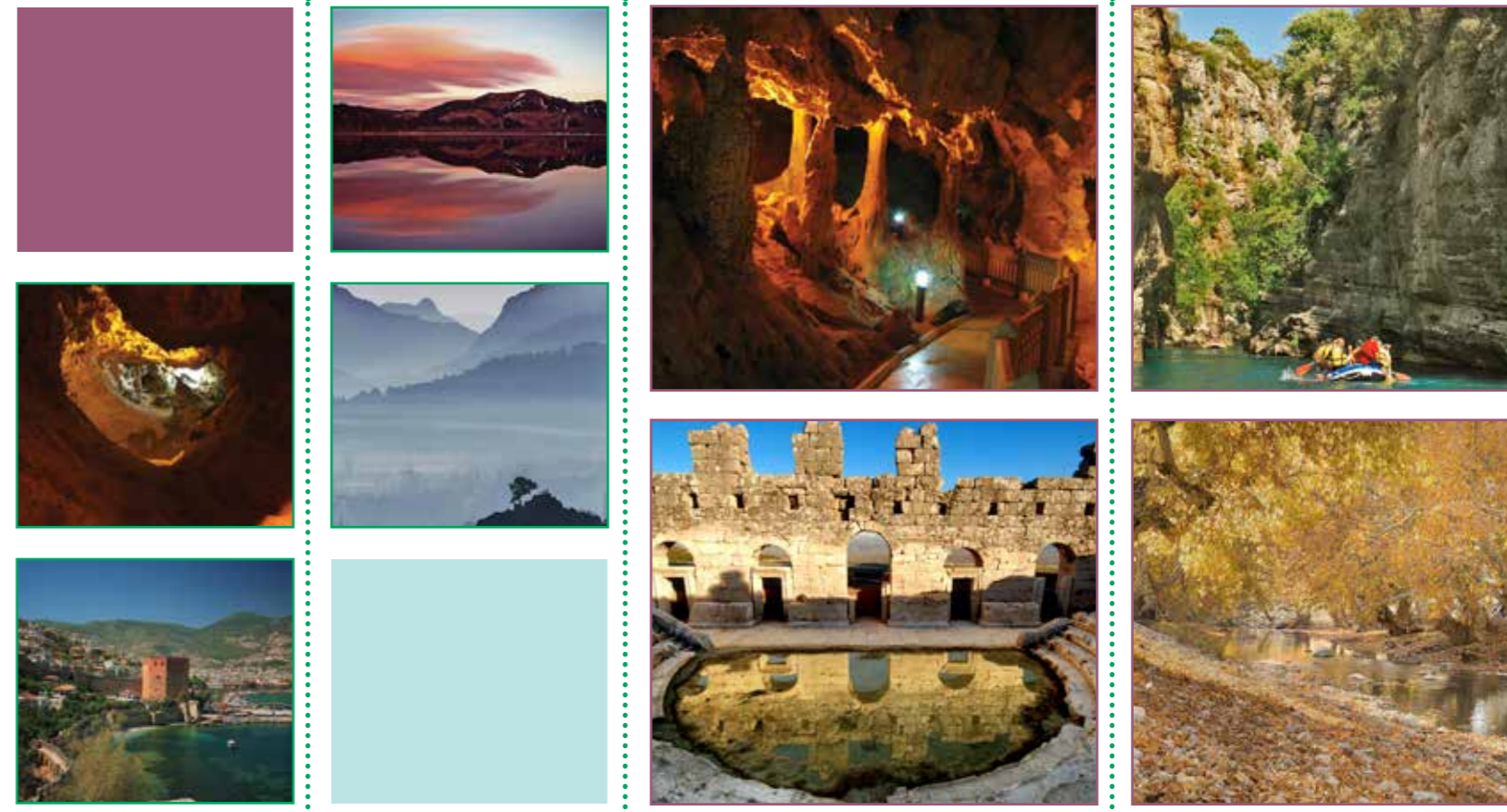
Ajans, Bölge Planı ve bölgesel program uygulamalarına ilişkin sistematik bilgi toplamasını, analiz edilmesini, programların fiziki ve mali ilerleme ve sonuçlarının takip edilmesini içerecek şekilde izleme sistemi oluşturacaktır.

Bölge Planı ve bölgesel program kapsamındaki gelişmeleri izlemek ve yönlendirmek üzere Kalkınma Kurulu üyeleri içerisinde *Bölgesel İzleme Komitesi* oluşturulacaktır. Kalkınma Bakanlığında bir temsilci de Bölgesel İzleme Komitesinde yer alacaktır.

Ajans her yıl Bölge Planı ve Plana bağlı olarak hazırlanan programların uygulanma sürecinin başarısını performans göstergeleri kullanarak ölçen, uygulamaların kısa, orta ve uzun vadede sonuçlarını ve etkilerini analiz eden *izleme ve değerlendirme raporu* hazırlayacaktır. Hazırlanan raporlar Ajans internet sitesi üzerinden kamuoyuyla paylaşılacaktır.

8

KOORDİNASYON, İZLEME VE DEĞERLENDİRME

9. Finansman

TR61 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planının temel amaçlarına ulaşılabilmesi ve ortaya konan öncelik ve tedbirlerin uygulanabilmesi için çeşitli finansal kaynakların kullanılması gerekmektedir.

Bölge için stratejik bir doküman olan Planın, BAKA bütçesiyle desteklenmesinin yanı sıra ulusal ve uluslararası kaynaklarla da desteklenmesi gerekmektedir.

BAKA'nın bütçesinden destekleyeceği projeler için 2011 ve 2012 yıllarında ayırdığı kaynak her yıl için 20 milyon TL'dir. BAKA bütçesinden Bölge Planının kapsadığı her yıl için ortalama 20 milyon TL'nin aktarılması öngörülmektedir.

Genel Bütçeden finanse edilen mali kaynakların başında olan kamu yatırımları, 2014-2023 Bölge Planının uygulanabilir hale gelmesi ve bölgesel gelişme açısından büyük öneme sahiptir. TR61 Bölgesine 2009-2013 yılları arasında toplam 3 milyar TL ödenek tahsis edilmiştir. Plan dönemi süresince Bölgeye yıllık olarak yaklaşık 600 milyon TL'nin tahsis edileceği öngörülmektedir. Bölge Planı döneminde hayata geçirilmesi beklenen ve bölgesel gelişmeye en fazla katkı sağlayacağı düşünülen kamu yatırımları; otoyol, hızlı tren hattı ile EXPO 2016 organizasyonu ve kara havacılık okulunun yapılmasıdır.

Bölgedeki yatırımları destekleyen ulusal mali destek mekanizmalarından diğerleri; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, KOSGEB, TKDK, TÜBİTAK destekleri ve kamu bankaları ile özel bankaların sağladığı kredi destekleri olarak sayılabilir.

Bölgede kullanılan ulusal kaynakların yanı sıra uluslararası kaynakların değerlendirilmesi Bölge için çok önemlidir. Ülkemizin AB ile müzakere sürecinde yararlandığı Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA 2014-2020), AB Horizon 2020 ve diğer AB fonları, Bölge Planı amaçları doğrultusunda kaynak olarak faydalanılabilecek unsurlar arasında değerlendirmekte ve bu kapsamda uygun çağrılara proje hazırlanması planlanmaktadır.

Planın hayata geçirilmesi için diğer bir kaynak uluslararası bankalardır. Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası Bölgeye kaynak aktarabilecek önemli kuruluşlardır.

Bölge Planının yürürlüğü sırasında Bölgesel kalkınmaya etki edecek ve bölgesel gelişmeyi sağlayacak büyük ölçekli kamu yatırımlarının hayata geçirilmesi beklenmektedir. Plan döneminde hayata geçirilmesi beklenen ve bölgesel gelişmeye en fazla katkı sağlayacağı düşünülen kamu yatırımları; otoyol, hızlı tren, EXPO 2016 organizasyonu ve kara havacılık okuludur.

Bölgede otoyol ağı bulunmamaktadır. 2023 yılına kadar Bölgeye iki otoyolun yapılması hedeflenmektedir. Bunlar Aydın-Denizli-Burdur otoyolu ve Afyonkarahisar-Antalya-Alanya otoyoludur. Söz konusu otoyol projelerinin tamamlanmasıyla Bölgenin erişilebilirliği önemli düzeyde artacaktır.

2023 yılına kadar yapılması hedeflenen bir diğer büyük ölçekli kamu yatırımı hızlı tren projeleridir. Bölge demiryolu hattı Isparta ve Burdur illeri ile sınırlıdır. Hatların eski olması ve sürekli tadilat görmesi nedeniyle yolcu taşımacılığı yapılamamaktadır. Bu nedenle Bölgeye yapılması planlanan Afyonkarahisar-Antalya, Antalya-Alanya ve Antalya-Konya hızlı tren hatları Bölge için büyük öneme sahiptir.

9.1. Büyük Ölçekli Kamu Yatırımları

9 FİNANSMAN

2016 yılında Antalya'da "çiçek ve çocuk" temasıyla Botanik Expo'su düzenlenecektir. EXPO 2016 Antalya ismiyle anılan organizasyon aynı zamanda Türkiye'nin ilk expo organizasyonu olması nedeni ile bir başka öneme sahiptir. 112 hektarlık alanda gerçekleştirilecek organizasyona 100'den fazla ülkeden ve 30 uluslararası kuruluştan katılım sağlanması beklenmektedir. Sergi sürecinde yerli ve yabancı 8 milyon turist gelmesi hedeflenmektedir. EXPO 2016 sürecinde yapılacak yatırımlar ve oluşacak ekonomik canlılık Bölgenin gelişmesine önemli katkı sağlayacaktır.

Bölgede bulunan üç havalimanından biri olan Süleyman Demirel Havalimanının bulunduğu alana yakın bir noktaya Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren Kara Havacılık Okulunun taşınması yönünde faaliyetlere başlanmıştır. Yatırımın 2015 yılında tamamlanması hedeflenmektedir.

Ek 1: TR61 Düzey 2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi

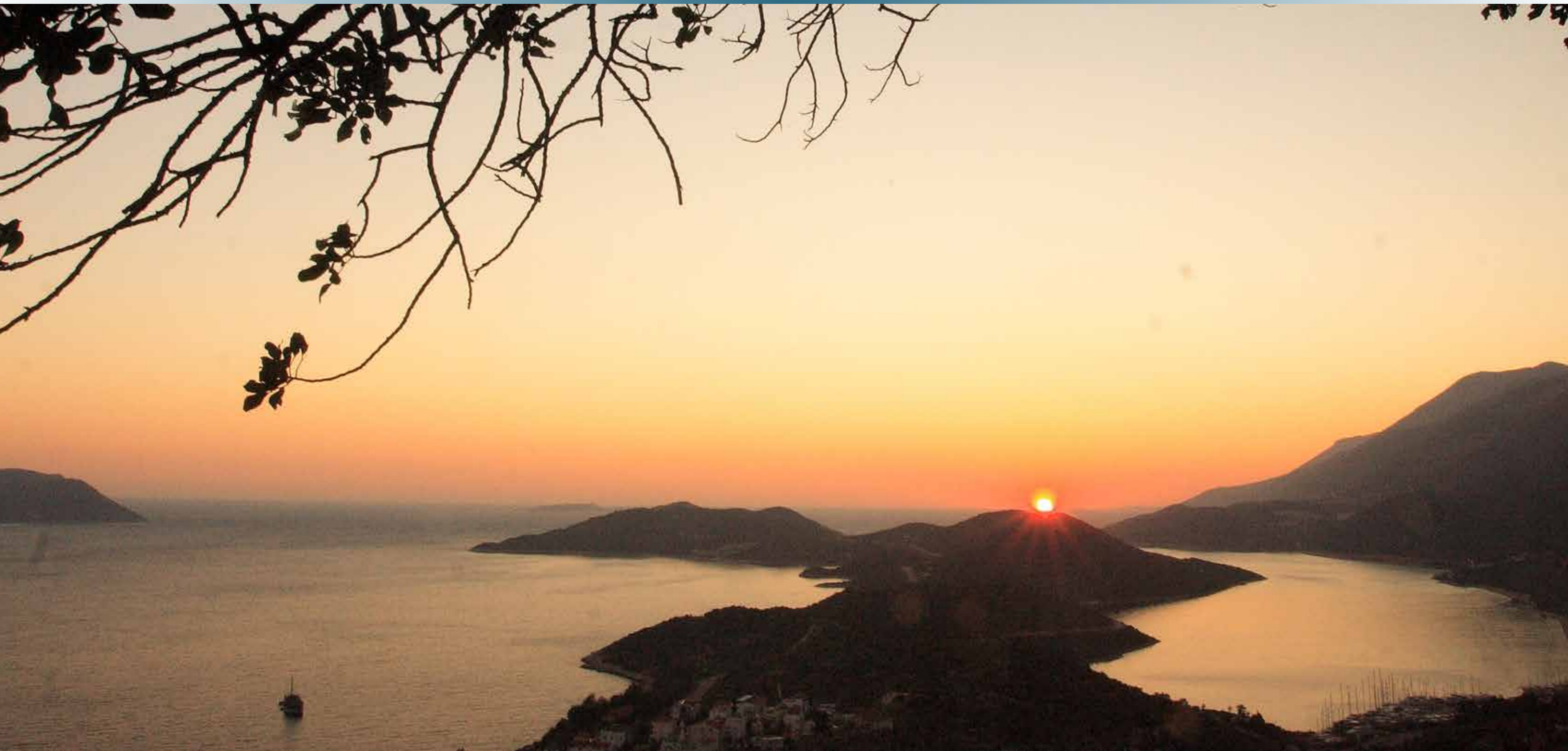
Ek 2: TR61 Düzey 2 Bölgesi İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Analizi

Ek 3: Çalıştay Raporları

Ek 4: Planın Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

Ek 5: Plana Katkıda Bulunanlar

Ekler

KAYNAKÇA

Kitaplar

1. Antalya Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2012: Antalya İli Tarım Stratejik Planı
2. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2013: Batı Akdeniz Doğaltaş Çalışmayı Sonuç Raporu
3. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2013: Batı Akdeniz Tarım Çalışmayı Sonuç Raporu
4. Birleşmiş Milletler Ortak Programı Herkes İçin İnsana Yaraşır İş: Ulusal Gençlik İstihdam Programı ve Antalya Pilot Bölge Uygulaması, 2012: Göç ve İstihdam: Antalya Kent Merkezi Çalışma Hayatı Araştırma Raporu
5. Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 1. Taslağı
6. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011: Türkiye Çevre Durum Raporu, Ankara
7. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2012: Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu, Ankara
8. DPT, 2007: Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013
9. Ekonomi Bakanlığı, 2012: Kümeler için Ortak Rekabet Alanları ve Strateji Raporu
10. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2007: TR6 Akdeniz Bölgesi Tarım Master Planı
11. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013: 2013-2017 Yılı Stratejik Planı
12. Isparta Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2003: Isparta Tarım Master Planı
13. Kalkınma Bakanlığı, 2013: Onuncu Kalkınma Planı
14. Kalkınma Bakanlığı: Bölgesel Gelişme Planı Hazırlama Kılavuzu
15. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007: Türkiye Turizm Stratejisi 2023
16. Londra Büyükelçiliği Kültür ve Tanıtma Müşavirliği, 2012: İngiltere Pazar Raporu
17. Profesyonel Otel Yöneticileri Derneği, 2012: Antalya İli Turizm Endüstrisinin Kümelenme ve Rekabetçilik Analizi
18. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı: Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi Hedef 2023
19. United Nations World Tourism Organization, 2012: Tourism Highlights
20. Viyana Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2012: Sağlık Turizmi Raporu
21. WWF – Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı), 2008: Türkiye'deki Ramsar Alanları Değerlendirme Raporu

Makaleler

1. BECEREN, Ertan: Bölgesel Kalkınma Analizlerinde Değişim Payı (Shift-Share) Yaklaşımı, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Y.2003, C.8, S.3
2. GİRAY, F.H.; GÜRSOY, A.; BAYINDIR, Ö. 2013 : İyi Tarım Uygulamaları, Isparta İli Örneği
3. MUTLUTÜRK, M.; ALTINDAÇ, R. 2009: Terk Edilmiş Mermer Ocakları ve Çevre Etkileşimi: Burdur, Isparta, Antalya Örnekleri, Mermer Atıklarının Değerlendirilmesi ve Çevresel Etkilerinin Azaltılması Sempozyumu
4. SEVGİCAN, A.; TÜZEL, Y.; GÜL, A.; ELTEZ, R. 2000: Türkiye'de Örtüaltı Yetiştiriciliği
5. TÜZEL, Y.; GÜL, A.; DAŞGAN, H.Y.; ÖZTEKİN, G.B.; ENGİNDENİZ, S.; BOYACI, H.F.; ERSOY, A.; TEPE, A.; UĞUR, A. 2010: Örtüaltı Yetiştiriciliğinin Gelişimi
6. YAPICI, M. 2003: Yaygın Eğitim, Üniversite ve Toplum Dergisi, Cilt 3, Sayı: 1, İstanbul
7. YİĞİTBAŞIOĞLU H.; UĞUR, A. 2010: Burdur Gölü Havzasında Arazi Kullanım Özelliklerinden Kaynaklanan Çevre Sorunları, Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi, Cilt 2, Sayı: 2

Kurumlardan Sağlanan Veriler

1. Antalya Liman Başkanlığı, 2012: Liman İstatistikleri
2. Antalya Vakıflar Bölge Müdürlüğü, 2013: Kurumdan Sağlanan Veriler
3. Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlükleri (Antalya, Isparta, Burdur), 2012: TR61 Bölgesi Küçük Sanayi Sitemleri Faal İşletme ve Ücretli Çalışan Verileri
4. Energaz Gaz Elektrik Dağıtım A.Ş. ve Torosgaz Dağıtım A.Ş., 2013: Kurumdan Sağlanan Veriler
5. Isparta ve Burdur Gar Müdürlükleri, 2013: Kurumlardan Sağlanan Veriler
6. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2013: Kurumdan Sağlanan Veriler
7. Karayolları 13. Bölge Müdürlüğü, 2013: Kurumdan Sağlanan Veriler
8. Port Akdeniz Liman İşletmesi, 2013: İşletmeden Sağlanan Veriler

İnternet Kaynakları

1. Antalya Kepez İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2013: Resmi İnternet Sitesi, <http://www.kepez.meb.gov.tr>
2. Antalya Konyaaltı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2013: Resmi İnternet Sitesi, <http://www.konyaalti.meb.gov.tr>
3. Antalya Liman İşletmesi, Kruvaziyer Hizmetleri, <http://www.celebi.com.tr/tr/yazi.php?id=40>
4. Antalya Muratpaşa İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2013: Resmi İnternet Sitesi, <http://muratpasa.meb.gov.tr>
5. Antalya Serbest Bölge İşleticisi A.Ş. (ASBAŞ), 2012: <http://www.asbas.com.tr/>
6. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu OSB Bilgi Sitesi, 2012: <http://osbs.osbuk.org.tr/>
7. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, 2013: Resmi İnternet Sitesi, <http://www.csb.gov.tr/gm/cygm/index.html>
8. Deniz Ticareti Genel Müdürlüğü, 2012: İstatistik Bilgi Sistemi, Liman Başkanlıkları Bazında Kruvaziyer Gemi ve Yolcu İstatistikleri
9. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, 2013: Resmi İnternet Sitesi, <http://www.dsi.gov.tr>
10. Devlet Su İşleri Isparta Bölge Müdürlüğü, 2013: Resmi İnternet Sitesi, <http://www2.dsi.gov.tr/bolge/dsi18/index.htm>
11. DHMİ, 2013: Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, <http://www.dhmi.gov.tr/>
12. Ekonomi Bakanlığı, 2012: Serbest Bölge İstatistikleri <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=D-B0F9C70-D8D3-8566-452017EB264254F4>
13. EUROSTAT, 2012: 'High-technology' and 'knowledge based services' aggregations based on NACE Rev. 2 http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/Annexes/htec_esms_an3.pdf
14. EXPO 2016 Antalya Ajansı Web Sitesi, <http://www.expo2016antalya.org.tr/>
15. GTHB, 2013: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tarim.gov.tr>
16. KGM, 2013: Karayolları Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, <http://www.kgm.gov.tr>
17. Kültür ve Turizm Bakanlığı Antalya İl Müdürlüğü, 2012; Deniz Turizmi, <http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/belge/1-54138/deniz-turizmi.html>
18. Kültür ve Turizm Bakanlığı Antalya İl Müdürlüğü, 2012; Turizm Aktiviteleri <http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/belge/1-54133/eski2yeni.html>
19. Kültür ve Turizm Bakanlığı Isparta İl Müdürlüğü, 2012; Turizm Aktiviteleri <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/belge/1-60741/turizm-aktiviteleri.html>
20. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012: Turizm İstatistikleri, <http://www.ktb.yatirimisletmeler.gov.tr/TR,9851/turizm-istatistikleri.html>
21. OECD, 2011: OECD Statistics, <http://www.stats.oecd.org>
22. OGM, 2013: Orman Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, www.ogm.gov.tr
23. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, 2013: Resmi İnternet Sitesi, <http://suyonetimi.ormansu.gov.tr>

24. Orman ve Su İşleri Bakanlığı VI. Bölge Müdürlüğü, 2013: Resmi İnternet Sitesi, <http://bolge6.ormansu.gov.tr/6Bolge/AnaSayfa.aspx>
25. ÖSYM, 2012: 2011-2012 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri
26. Sağlık Bakanlığı, 2012: Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2011, Ankara
27. Sosyal Güvenlik Kurumu, 2012: İstatistik Yıllıkları (2008, 2009, 2010, 2011)
28. Sosyal Güvenlik Kurumu, 2013: Aylık Sosyal Güvenlik Temel Göstergeleri, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler/aylik_sosyal_guvenlik_temel_gostergeleri
29. The Ramsar Convention on Wetlands, 2013: The List of Wetlands of International Importance, <http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-documents-list/main/ramsar>
30. TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi, 2013: Resmi İnternet Sitesi, <http://www.mam.gov.tr>
31. TÜBİTAK, 2013: Akademik Ar-Ge Desteklerinden En Fazla Yararlanan On Üniversite, http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/ARDEB/ARDEB_10.pdf
32. TÜBİTAK, 2013: Önerilen ve Desteklenen Projelerin Yıllara ve Üniversitelere Göre Dağılımı, http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/ARDEB/Universite_Tablo.pdf
33. TÜİK, 2008: Bölgesel Gayrisafi Katma Değer İstatistikleri
34. TÜİK, 2010: Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması
35. TÜİK, 2012: ADNKS Sonuçları
36. TÜİK, 2012: Çevre İstatistikleri
37. TÜİK, 2012: Eğitim İstatistikleri
38. TÜİK, 2012: Göç İstatistikleri
39. TÜİK, 2012: İşgücü İstatistikleri
40. TÜİK, 2012: Sağlık İstatistikleri
41. TÜİK, 2012: Turizm İstatistikleri
42. TÜİK, 2013: Bitkisel Üretim İstatistikleri
43. TÜİK, 2013: Bölgesel Hesaplar
44. TÜİK, 2013: Dış Ticaret İstatistikleri
45. TÜİK, 2013: Hayvancılık İstatistikleri
46. TÜİK, 2013: Su Ürünleri İstatistikleri
47. Türkiye Golf Federasyonu, 2013: Sahası Olan Golf Kulüpleri, <http://tgf.org.tr/index2.asp>
48. Türkiye İş Kurumu, 2013: Aylık İstatistik Bültenleri
49. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2013: Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tobb.org.tr>
50. UBAK, 2013: Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, www.ubak.gov.tr
51. United Nations World Tourism Organisation, 2012: <http://media.unwto.org/en/node/38626>
52. World Bank, 2012: World Bank Data, <http://data.worldbank.org>
53. YEGM, 2013: Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, <http://www.eie.gov.tr/>

Mutlu
Yasam Bölgesi
Bati
Akdeniz